

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Spirituální teologie

MUDr. Jiří Korda

**SVATOST DIECÉZNÍHO KLÉRU V DOKUMENTECH DRUHÉHO
VATIKÁNSKÉHO KONCILU A VE VYBRANÝCH DOKUMENTECH
POKONCILNÍHO MAGISTERIA**

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Pavel Vojtěch Kohut, Th.D.

PRAHA 2008

Děkuji vedoucímu této diplomové práce ThLic. Pavlovi Vojtěchovi Kohutovi, Th.D. za jeho pomoc a odborné rady a přeji mu mnoho zdaru v jeho kněžské službě i na poli spirituální teologie. Dále děkuji spirituálovi Arcibiskupského semináře v Praze Ing. Zdenkovi Wasserbauerovi, Th.D. za jeho neutuchající nadšení pro diecézní kněžství, které přispělo k rozhodnutí napsat diplomovou práci na dané téma. I jemu přeji požehnanou službu „na vinici Páně“.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 30. dubna 2008

Obsah

ÚVOD.....	5
1 TEOLOGICKÉ POJETÍ SVATOSTI.....	7
1.1 SVATOST V PÍSMU SVATÉM.....	7
1.1.1 Svatost ve Starém zákoně.....	7
1.1.2 Svatost kněze ve Starém zákoně.....	10
1.1.3 Svatost v Novém zákoně.....	12
1.1.4 Pojetí kněžství a jeho svatosti v Novém zákoně.....	14
1.2 SVATOST V TRADICI CÍRKVE.....	16
1.2.1 Pojetí svatosti v křesťanském starověku.....	17
1.2.2 Pojetí kléru a jeho svatosti v křesťanském starověku.....	19
1.2.3 Pojetí svatosti v křesťanském středověku.....	20
1.2.4 Pojetí kléru a jeho svatosti v křesťanském středověku.....	22
1.2.5 Pojetí svatosti v křesťanském novověku.....	23
1.2.6 Pojetí kléru a jeho svatosti v křesťanském novověku.....	25
1.2.7 Pojetí svatosti ve světle Druhého vatikánského koncilu.....	28
2 SVATOST DIECÉZNÍHO KLÉRU V DOKUMENTECH KONCILU.....	32
2.1 KONSTITUCE O CÍRKVI <i>LUMEN GENTIUM</i>	32
2.1.1 Hierarchické zřízení církve.....	33
2.1.2 Povolání ke svatosti.....	35
2.1.3 Identita a svatost diecézního kléru podle <i>Lumen gentium</i>	37
2.2 DEKRET <i>CHRISTUS DOMINUS</i>	38
2.2.1 Úkol posvěcovat.....	38
2.2.2 Biskup a kněží.....	39
2.2.3 Svatost biskupa.....	40
2.3 DEKRET <i>PRESBYTERORUM ORDINIS</i>	41
2.3.1 Identita a služba kněze.....	41
2.3.2 Povolání k dokonalosti a svatosti.....	42
2.3.3 Zvláštní duchovní požadavky v životě kněze.....	44
2.3.4 Svatost diecézního kněze podle <i>Presbyterorum ordinis</i>	46
2.4 DEKRET <i>OPTATAM TOTIUS</i>	46
3 VYBRANÉ DOKUMENTY POKONCILNÍHO MAGISTERA.....	50
3.1 CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED DOKUMENTŮ.....	51
3.2 KODEX KANONICKÉHO PRÁVA.....	59
3.2.1 Obecná ustanovení.....	60
3.2.2 Konkrétní požadavky.....	61
3.2.3 Svatost diecézního kléru v Kodexu kanonického práva.....	62
3.3 KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE.....	63
3.4 EXHORTACE <i>PASTORES GREGIS</i>	65
3.4.1 Identita biskupa.....	65
3.4.2 Služba biskupa.....	67
3.4.3 Prostředky na cestě ke svatosti.....	69
3.4.4 Svatost biskupa podle <i>Pastores gregis</i>	70
3.5 ADHORTACE <i>PASTORES DABO VOBIS</i>	71
3.5.1 Identita a služba kněze.....	71
3.5.2 Pastorační láska v životě kněze.....	73

3.5.3	Péče o povolání a formaci.....	76
3.5.4	Svatost diecézního kněze podle <i>Pastores dabo vobis</i>	77
3.6	LIST <i>SACRUM DIACONATUS ORDINEM</i>	79
3.7	FORMAČNÍ NORMY <i>INSTITUTIO DIACONORUM</i>	81
3.8	SMĚRNICE <i>DIACONATUS ORIGINEM</i>	83
3.8.1	Duchovní život a služba jáhna	83
3.8.2	Jáhenství v celibátu, manželství a vdovství.....	84
3.8.3	Svatost trvalého jáhna podle současného magisteria.....	85
4	PODNĚTY PRO PRAXI A DUCHOVNÍ ŽIVOT.....	87
4.1	SVATOST DIECÉZNÍHO KLÉRU V KONTEXTU DNEŠNÍ DOBY	87
4.1.1	Potřeba aktuálnosti.....	87
4.1.2	Křest jako primární pramen svatosti.....	88
4.1.3	Spiritualita služby	89
4.1.4	Uskutečňování evangelijních rad.....	91
4.1.5	Spiritualita diecézního kléru	93
4.1.6	Psychologický úhel pohledu	96
4.2	OD TEORIE K PRAXI.....	98
4.2.1	Biskup	99
4.2.2	Kněz	102
4.2.3	Jáhen	104
	ZÁVĚR	105
	SEZNAM LITERATURY	109
	PRAMENY.....	109
	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA.....	110
	SUMMARY	127

Úvod

Biskupové, kněží a jáhni ztělesňují pro věřící i nevěřící institucionální stránku církve a tak se podílejí významnou měrou na jejím celkovém obrazu. Tvoří sice co do počtu v církvi menšinu, ale skrze svou autoritu mají velký vliv na širokou škálu lidí. Proto je jim často projevována velká důvěra i úcta, ale současně jsou na ně kladeny vysoké nároky. Obecně se pak někdy představa o dobrém duchovním vyjádří jedním slovem, prostě má být svatý. Co to ale přesně znamená? Intuitivně cítíme, že tento pojem zahrnuje ještě něco víc, než jen vědomosti, praktické dovednosti a asketické úsilí.

Lidé mohou mít jistě různé představy, ale jaké má církev? Vždyť ona sama ústy svého učitelského úřadu vybízí klérus ke svatosti. Nalezení odpovědi na tuto otázku je zvláště důležité pro samotné duchovní. Svatost, jak uvidíme dále, je totiž úzce spojena s identitou a spiritualitou, s otázkou kým jsem, kam kráčím, co je mým cílem? Mnozí z duchovních jistě usilují o plné odevzdání se a nasazení pro Pána a bližní, chtějí být svatými. Korespondují ale jejich představy s představami církve? Pokud ne, hrozí nebezpečí, že se vydali cestou, na jejímž konci není spokojený nikdo, ani oni, ani lidé, pro které se nasazovali, a v posledku ani Bůh.

Z řečeného vyplývá, že problematika svatosti kléru a jejího pojetí církví by měla být v centru pozornosti všech, kteří chtějí být dobrými Božími služebníky, tak i těch, kteří usilují o to, aby církev prospívala a rostla ke stále větší chvále Boží. Vědomí tohoto významu také stálo za naším rozhodnutím věnovat se tomuto tématu v magisterské práci. Ale vzhledem k možnému rozsahu práce i její přehlednosti jsme problematiku úžeji specifikovali. Jako hlavní cíl jsme si stanovili ozřejmit, v čem spočívá podle dokumentů Druhého vatikánského koncilu a vybraných dokumentů pokoncilního magisteria svatost diecézního kléru – biskupů, kněží a jáhnů.

Nejdříve jsme zasadili naše téma do širšího teologicko-historického kontextu, abychom ozřejmili, jak se v Písmu a tradici církve chápala obecně svatost a jaké bylo pojetí kněžství, kléru a jeho svatosti.

Časové vymezení vlastního tématu práce je dáno stěžejním významem Druhého vatikánského koncilu, který přinesl mnoho nových podmětů a důrazů, proto tvoří jeho dokumenty logický fundament, z kterého pak čerpaly i následné dokumenty učitelského úřadu.

Rozhodli jsme se věnovat otázce svatosti celého kléru, tedy biskupů, kněží i jáhnů. Přestože se jednotlivé stupně od sebe v některých aspektech liší, zvláště pak jáhni od kněží a biskupů, všichni přijali svátost sboru. Biskup je nositelem plnosti služebného kněžství,

kněží a jáhni pak na této plnosti participují. Soustředili jsme se ale jen na klérus diecézní, protože vysvěcení řeholníci čerpají zvláště ze spirituality svého společenství. Naše pozornost byla věnována primárně kléru latinské církve v řádně zřízených partikulárních církvích.

Z koncilních dokumentů jsme vybrali ty, které se přímo věnují diecéznímu kléru, tak jak jsme ho právě definovali. U dokumentů pokoncilního magistera jsme z důvodu omezení možného rozsahu práce nejdříve představili stručný přehled textů týkající se diecézního kléru a poté jsme se věnovali několika vybraným. Tedy těm, jejichž výpověď považujeme vzhledem k našemu tématu za nejzávažnější. Detailní kritéria výběru dokumentů koncilu i následného magistera budou uvedena v úvodu druhé a třetí kapitoly, a to včetně upřesnění používaných jazykových verzí.

U každého vybraného dokumentu jsme se zaměřili na analýzu daného textu s ohledem na naše téma. Nakonec jsme provedli základní syntézu jeho pojetí svatosti diecézního kléru. Další reflexe k textu se nacházejí v poznámkovém aparátu.

Konfrontaci zjištěných závěrů s realitou života a služby současného kléru a náčrt jejich aplikace do konkrétního života biskupa, kněze a jáhna jsme provedli v poslední kapitole této práce.¹

---

¹ Protože jsem v textu používali obecně známé zkratky, není součástí práce jejich seznam.

1 Teologické pojetí svatosti

Cílem této kapitoly je ve stručnosti představit pohled Písma na to, co je svatost, svatý a podat základní přehled pojmání této otázky v dějinách církve. Problematiku budeme sledovat ve dvou základních liniích. V každém údobí se vždy podíváme obecně na tehdejší pojetí svatosti, následně se pak zaměříme na svatost klerického stavu. To bude vyžadovat i stručný náčrt teologie kněžství v dané době.

1.1 Svatost v Písmu svatém

Písmo svaté² je spolu s posvátnou tradicí jedním ze základních pramenů teologického bádání.³ Církev vždy, když řeší nějaký nový problém nebo reflektuje již řečené v novém dobovém kontextu, se opětovně a v prvé řadě obrací k Písmu. Stejně tak učiníme i my.

1.1.1 Svatost ve Starém zákoně

Zaměříme-li pozornost na slova, s kterými je *svatost* spojována v biblickém textu, zjistíme širokou škálu významů a bohatství souvislostí.

Slovní kořen שָׁדָשׁ (*qdš*) je používán v několika semitských jazycích.⁴ Etymologie slov je v nich mnohdy nejednoznačná díky tomu, že jsou postaveny na trojkonsonantní významové jednotce, která nabízí široký prostor pro tvorbu slov pomocí introflexe, předpon a přípon. Dále situaci komplikuje fakt, že základní hebrejský text je konsonantní, vokalizace byla doplněna až později.⁵

---

² Nebude-li uvedeno jinak, budeme uvádět citáty a používat zkratky biblických knih z českého ekumenického překladu, srov. Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona [včetně deuterokanonických knih]. Ekumenický překlad, [b.m.]: Česká biblická společnost, šesté přepracované vydání (čtvrté vydání v ČSB), 1995.

³ Studium Písma svatého má být „duší posvátné teologie“. Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 107–123, čl. 24.

⁴ Doloženo např. u Féniciánů již ve 12. století před n. l. a v ugaritských textech; pravděpodobně z Kanaánu pochází označení „synové svatosti“. Srov. MUILENBURG J[...]: Holiness, in: BUTTRICK George Arthur (ed.): *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, sv. 2, Nashville: Abingdon Press, ¹⁹1991, 617.

⁵ Srov. MIKULICOVÁ Mlada: *Základy starozákonní hebrejštiny*, Praha: Karolinum, 2002, 7, 10.

Asi nejčastěji uváděná teorie výkladu slovního kořene קדש (*qdš*) vychází z hypotetického primitivního kořene קד (*qd*), „řezat“, „oddělovat“.⁶ Slova od něj odvozená naznačují separaci, v našem případě tedy zvláště oddělení od hrubého a nečistého.⁷ Bůh je v tomto smyslu nejvyšší svatý, oddělený (srov. Iz 1,4; 5,19; Ž 99). K vyjádření oddělenosti a radikální jinakosti se v hebrejském textu kromě slov utvořených z kořene קדש (*kdš*), také používá kořen קדש (*hrm*) „zasvěcený, klatý, vyhrazený (pro Boha)“.⁸ To, co je *klaté*, je *velesvaté* (srov. Lv 27,28), náleží pouze Hospodinu a musí s tím být naloženo podle jeho rozhodnutí, např. musí být beze zbytku zničeno. Jakékoliv odchylení od příkazu, bez ohledu na motiv, je tvrdě potrestáno.⁹

Jiná z lingvistických teorií vychází při interpretaci z akadského slova *qadašu*, „svítit“, „zářit“.¹⁰ Je pravdou, že svatost Hospodina se často projevuje přítomností nebo působením ohně¹¹ nebo podobného fyzikálního úkazu (plamene, tepla, světla, výhně, síry, kouře, planutí, sežehnutí, apod.) Tato teorie ukazuje na charakteristický způsob biblického vyjadřování, kdy si autoři k popisu těžko uchopitelných pojmů půjčují slova z profánní, každodenní reality.

Tak se při popisu Božích vlastností můžeme například kromě přírodních živlů setkat i s použitím *antropomorfismů*, zvláště tam, kde se chce zdůraznit dynamika Božího konání.¹² V použitých antropomorfismech, zvláště v těch, které vyjadřují silné emoce, lze jistě spatřovat kromě pokusu o uchopení abstraktních pojmů i odraz emocí člověka tváří tvář Bohu. Nejedná se jen o pocity negativní. Vždyť v Písmu často po hněvu a hrozbách Hospodina následuje ujištění o jeho *obměkčení* a *slitování* (srov. např. Jer 18,8; 26,3). Navíc Boží lid má hlubokou zkušenost s Božími spásnými zásahy, které vnímá jako

⁶ Srov. MUILENBURG: op. cit., 617.

⁷ Srov. FINLAYSON R[...] A[...]: Svatost, svatý, svatí, in: DOUGLES J[...] D[...] (ed.): Nový biblický slovník, Praha: Návrat domů, 1996, 980.

⁸ Srov. MUILENBURG: op. cit. 617.

⁹ To se zvláště viditelně projevuje při popisu bojů vedených ve jménu Hospodina, na jeho popud. Král Saul je zavržen po té, kdy nevybije vše klaté, ale jen to podřadné. Jeho obhajoba, že uchoval to nejlepší, aby to obětoval Hospodinu, neobstojí, protože poslouchat Boha je víc, než oběti (srov. 1 Sam 15). Dále srov. Akánovu krádež po dobití Jericha v Joz 7.

¹⁰ Srov. MUILENBURG: op. cit., 617.

¹¹ Jahve mluví k Mojžíšovi z hořícího keře (srov. Ex 3,2–3). Oheň je často v apokalyptických textech (srov. Ez 1,27–28; Ez 38,22, Iz 34,8–10).

¹² Srov. MUILENBURG: op. cit., 617–618. Nevěrnost lidu vůči Bohu je těžce potrestána, protože jeho jméno je *Žárlivost* (srov. Ex 32,7–10; 34,14). *Hněv* a *rozhořčení* Hospodina se snese na ty, kteří páchali nepravostí (srov. Ez 7,5–13). Tím bude jasně zjevena jeho svatost: „Ukážu svou velikost a svatost a dám se poznat před očima mnohých pronárodů. I poznají, že já jsem Hospodin.“ (Ez 38,23). Svatost Hospodina spočívá na prvním místě jistě v jeho naprosté *odlišnosti*, *oddělenosti*, *nepochopitelnosti*, *nevyzpytatelnosti* a nevyjádřitelné *jedinečnosti* ve srovnání s lidmi i s celým světem. Používání antropomorfismů ale nijak nesnižuje tuto skutečnost. Jestliže se tedy Bůh například hněvá nebo žárlí, jedná se o analogii, není tedy rozdíl v kvantitě popisované vlastnosti, ale v její kvalitě.

stěžejní události svých dějin: vyvedení z Egypta, uzavření smlouvy a obsazení zaslíbené země. Hrozivý Bůh je tedy současně Bohem pečujícím o svůj lid.¹³

Prožívání tohoto posvátna velmi výstižně zpracoval Otto.¹⁴ *Posvátno, svatost je tajemnem, mystériem.*¹⁵ Otto při zkoumání tohoto fenoménu vycházel z lidských reakcí. Všiml si, že ačkoliv uvědomování si posvátna v dějinách prochází vývojem, evolucí, fundament zůstává stejný. Prožívání mystéria má dva spolu úzce související projevy. Při prvním z nich zůstává člověk pln nepopsatelného ohromení před něčím, co je pro něho záhadou, silně zažívá svou stvořenost a nicotnost, pocity strachu, bázně, vznešenosti.¹⁶ Právě skrze uvědomění si této vlastní nehodnoty vystává zvláštní, objektivní a nepřekonatelná hodnota Boha, tedy jeho *svatost*.¹⁷ Při vnímání mystéria z tohoto pohledu pak musí vyvstat i pocit vznešenosti Boží, jeho chvály a velebení.¹⁸

Svatost lidí, předmětů a míst je pouze svatostí odvozenou, odvislou od svatosti svého Stvořitele. Důvodem dodržování různých etických a rituálních předpisů je v první řadě Hospodinova výzva: „Buďte svatí, neboť já Hospodin, váš Bůh, jsem svatý.“ (Lv 19,2).¹⁹ Normy jsou dány samotným Hospodinem, který očekává naprostou oddanost a přiznání primátu v životě vyvoleného národa. Názorným příkladem může být pro nás *Deuteronomický zákoník* (Dt 12,1–26,15). Prvních pět kapitol pojednává o zásadách

---

¹³ Srov. MUILENBURG: op. cit., 618. „Kdo je jako ty, *tak* velkolepý ve svatosti, hrozný v chvályhodných *skutcích*, konající divy?“ (Ex 15,11). V tomto citátu vyniká souvislost mezi hrůzou, velikostí a svatostí Hospodina (srov. Dt 7,21; 26,8; Joz 5,1–11,9; Neh 1,5; Ž 106,22).

¹⁴ Štampach zmiňuje, že Rudolf Otto (1869–1937) spatřoval společné jádro všeho náboženského v základním prožitku posvátna. Srov. ŠTAMPACH Odilo Ivan: Předmluva, in: OTTO Rudolf: *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, Praha: Vyšehrad, 1998, 13.

¹⁵ „Náboženské tajemno je (...) cosi „zcela jiného“, tháteron, anyad, alienum, něco divného a údivného, co se naprosto vymyká z oblasti obvyklých, chápaných a známých věcí, co působí jako jejich protiklad a proto naplňuje mysl údivným strnutím.“ OTTO: *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, 37. Pro úplnost dodejme, že v němčině je pro pojmy svatý, posvátný, svatost jediné slovo „heilig“, „das Heilige“. Srov. tamtéž, 20, pozn. 1.

¹⁶ Tento projev pojmenoval jako *mystérium tremendum*, úděsné tajemno. Člověk je veden ke „zpochybnění“ plné reality já v protikladu k absolutní realitě Boha. Toto své „odhodnocení“ je podle Otta výchozím bodem pro mystiku. Srov. tamtéž, 24, 32–33. „Tu procitl Jákob ze spánku a zvolal: „Jistě je na tomto místě Hospodin, a já to nevěděl!“ Báł se a řekl: „Jakou bázeň vzbuzuje toto místo!““ (Gn 28,16–17). Žalmy zase představují Hospodina jako toho, který budí *bázeň* (srov. Ž 89,8; 99,3; 111,9).

¹⁷ Srov. OTTO: op. cit., 62.

¹⁸ Jedná se o tzv. *mysterium fascinans*. To podle Otta nesmí být apriori moralizující nebo dogmatizující, ale musí vycházet právě z prožívání posvátna. Konfrontace naší nehodnoty s mystériem vyvolává potřebu přikrytí hříchů. Tato potřeba a její realizace je zřetelně vyjádřena v náboženských projevech Izraelitů (srov. Lv 23,26–32), své hlubší vyjádření pak nachází v praxi absoluce v katolictví a pravoslaví. Srov. OTTO: op. cit., 63–64.

¹⁹ Srov. SALDARINI Anthony J[...]: Holiness, in: ACHTEMEIER Paul J[...] (ed.): *Harper's Bible Dictionary*, New York: HarperCollins, 1985, 400. Pro hlubší pochopení starozákonního pojetí svatosti ve vztahu k člověku mají vysokou vypovídající hodnotu také texty, ve kterých jsou paralelně s pojmy pro svatost uvedena jejich antonyma, například od kořene חל (hl), „profánní, bezbožný, nečistý“ (srov. Lv 10,10; 1 Sam 21,5–6; Ez 22,26; 44,23). Ještě silněji vyznívá použití slovesného kořene חלל (hll, srov. např. Lv 21,9; 22,2; Ez 7,24).

náboženského života, opakovaně se v nich zdůrazňuje, že důvodem zachování těchto předpisů vychází z oddělenosti Izraelitů pro Hospodina. Teprve pak následují předpisy upravující vzájemné soužití.²⁰

Dalším stěžejním příkladem může být *Leviticus*. Na první pohled kniha plná detailních rituálních předpisů, předkládá v tzv. *Kodexu svatosti* (Lv 17,1–26,46) ideál svatosti, jehož nedílnou součástí je vztah k bližnímu.²¹ Tématická šíře uvedených norem poukazuje na požadavek svatosti ve všech oblastech života. Kardinální normou vystihující charakteristiku celého kodexu je příkaz: „Nebudeš se mstít synům svého lidu a nezanevřeš na ně, ale budeš milovat svého bližního jako sebe samého. Já jsem Hospodin.“ (Lv 19,18). K splnění tohoto požadavku již nestačí dodržovat pravidla vnějškového jednání, ale vyžaduje se jednota projevu s postojem nitra, postojem lásky. Její absence se viditelně projevuje zvláště ve vztahu k druhým. Podobné postoje zastávali i *proroci*, kteří kritizovali jak modloslužbu a bezuzdnost,²² tak útlak slabých a bezbranných v Božím lidu. Pohrdání jimi je totiž pohrdáním i jejich Bohem.²³

Můžeme souhrnně prohlásit, že *svatost ve Starém zákoně* „je tedy Boží podstata, jeví se zároveň jako ontická i etická skutečnost: Podle svého bytí je svatost Boží totožná s jeho neměnnou vznešeností (...) mravně je svatost identická s jeho bezúhonnou dokonalostí a spravedlností“.²⁴ Snaha člověka připodobnit se této svatosti se pak odráží v každodenním životě, a to v rovině kultické i morální.

1.1.2 Svatost kněze ve Starém zákoně

Oproti okolním národům s polyteistickými kultury, kde lidé mohli různými magickými praktikami či rituály ovlivňovat nebo dokonce přímo manipulovat jednotlivými

---

²⁰ Svými kořeny sahá až do doby existence Severního království. Desatero z páté kapitoly je až z babylónského vyhnanství. Srov. Deuteronomium – úvod, in: Pentateuch. (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 449–450. Podobný soubor právních norem, *Dekalog a Kniha smlouvy*, nacházíme i v Exodu (Ex 20–24). I tyto zákoníky berou v potaz sociální ohledy, i když v menší míře než deuteronomická tradice. K porovnání mohou posloužit např. předpisy o svěcení sedmého dne (srov. Dt 5,14; Ex 20,8–11) a manželské právo (srov. Dt 21,15–17).

²¹ Srov. Leviticus – úvod, in: Pentateuch. (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad, 275–276.

²² „Běda těm, kteří za časného rána táhnou za opojným nápojem (...) ale na dílo Hospodina neberou zřetel (...) Sehnut bude člověk a ponížen muž, oči zpupné budou poníženy. Hospodin zástupů se však vyvýší soudem a svatý Bůh se prokáže svatým spravedlností.“ (Iz 5,11–16).

²³ „Požírají maso mého lidu, sdírají z nich kůži a lámou jim kosti (...) Až budou úpět k Hospodinu, neodpoví jim; skryje před nimi svou tvář v onen čas, jak zasluhují za svoje zlé skutky.“ (Mich 3,3–4).

²⁴ KRAUS Georg: Svatí, svatost, posvěcení, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1994, 342.

božstvy a silami, měl Izrael naprosto odlišné pojetí transcendentna. Naprostá „jinakost“ Hospodina, důraz na přísnou oddělenost svatého od profánního, potřeba přinášení obětí a vykonávání smírčích obřadů vyžadovala existenci prostředníků.²⁵ Utvořit si ale obraz o starozákonním kněžství²⁶ není vůbec jednoduché, ať z důvodů nedostatku informací, tak vzhledem k dlouhému časovému úseku, o kterém pojednává a během kterého vznikl Starý zákon.

Zpočátku vykonával kult *vůdce kmene*, kněží jsou popisováni pouze u cizích národů.²⁷ V době obsazení Kanaánu se s nimi setkáváme jako se *služebníky při svatyni*, kde předkládají dotazy Bohu a pečují o archu (srov. Sd 17; 18,5–6). Jejím vnesením do Chrámu v Jeruzalémě vzniká *státní podoba kněžství*, kdy kněží jsou královskými úředníky zodpovídající za kult.²⁸ Právě tehdy se poprvé setkáváme s kritikou života kněžstva spjatého až příliš s politikou trůnu (srov. Am 7,10-15). Jasně se vyjadřuje Ozeáš, když říká, že kněží zapomněli na Boží zákon a odmítají pravé poznání. Ač podávají smírčí oběti za lid, přidávají se k jeho nepravostem, zvláště modloslužbě, kterou prorok přirovnává ke smilstvu (srov. Oz 4,4-5,2; 6,9).²⁹ Z toho vyplývá, že službou kněží je nejen hlásat, ale i být živoucím příkladem dodržování Hospodinova zákona a jeho vůle.³⁰

Je třeba zmínit *kněžství v době Exodu*, kdy podle Pentateuchu v čele lidu stojí po boku Mojžíše jeho bratr *Áron*, který společně se svými syny je ustanoven za kněze, jejich vlastní *rod Lévi* je jim dán k výpomoci (srov. např. Ex 29; Lv 8; 20; Nm 3;16). Ale v těchto příbězích o obou bratrech a jejich odpůrcích se spíše než o historiografii jedná o reflexi poexilní situace, kdy došlo k soupeření áronovců s levity, kteří nakonec prohrávají a jsou jim ponechány pouze služební funkce. Také označení „velekněz“ se

²⁵ Srov. Leviticus – úvod, in: Pentateuch. (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad, 274.

²⁶ „Kohen“, „kněz“ (kořen כהן [khn]); hojný výskyt ve Starém zákoně, srov. LISOWSKY Gerhard: Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1981, 665–670.

²⁷ Mezi nimi je ale i šálemský král Malkizedek, který byl „knězem Nejvyššího“, významná postava pro pojetí kněžství v Novém zákoně (srov. Gn 14,17–20; Žid 7,1–17).

²⁸ Poexilní kněžství se bude též odvolávat na královského kněze Sádoka, který stejně jako Malkizedek je bez genealogie (srov. 1 Král 4,4). V této době ale ještě plní určité funkce kněze král, je to Šalamoun, kdo posvěcuje Chrám (srov. 1 Král 8).

²⁹ Nejde ale jen o přirovnání. Vždyť modloslužba v praxi často spočívala v sakrální prostituci (srov. Oz 4,14b; Gn 38,12–31).

³⁰ V Jižním království zase s kritikou přichází Izajáš ve 28. kapitole, kde obviňuje kněze z pohoršujícího života. Zvláště silně znějí slova, že „po opojném nápoji se potácejí, blouzní při viděních (...) Stále jenom: žvást na žvást, žvást na žvást, tlach na tlach, tlach na tlach, trošku sem, trošku tam.“ (Iz 28,7,10). Deuteronomická tradice zase vyzdvihuje jako ideál levitské kněžství: kněz má žít v Hospodinově bázni a děsit se jeho jména, má hlásat zákon pravdy a nesmí se dopouštět bezpráví. Má žít v Hospodinově přítomnosti a odvracet druhé od nepravostí (srov. Dt 33,8-11). Jedním z jeho podstatných znaků měla být nemajetnost, protože „sám Hospodin je jeho dědictvím“ (Dt 10,9). Srov. DOLISTA Josef: O podstatě kněžské služby, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 13–25, 31.

objevuje až v poexilních textech.³¹ O *Kodexu svatosti* jsme se již zmínili, ohledně v něm obsažených požadavků na kněze je možné souhrnně konstatovat, že „kněží jsou svatí v důsledku své služby. Hospodin jim dává svatost proto, aby lidu předávali Boží spásné působení. Svému stavu svatosti mají odpovídat pokud možno mravní úrovní.“³² Provinění kněží bylo proto posuzováno přísněji než u ostatních obyvatel (srov. Lv 21,1–15).

Starozákonní kněžství končí náhle, v roce 70 je zbořen Chrám, není kde uskutečňovat kult. Vzhledem k výše řečenému, zvláště co se týká požadavků na kněze a pojetí jeho svatosti, lze spatřovat inspiraci pro kněžství novozákonní. V něm pak, i přes podstatné odlišnosti, které zmíníme dále, přetrvává ze starozákonního kněžství „konkrétně prorocký aspekt kněžské služby se svou dynamikou a individualitou.“³³

1.1.3 Svatost v Novém zákoně

Antická řečtina měla pro vyjádření svatosti několik pojmů, přesto autoři Septuaginty vybrali ten nejméně častý, ἅγιος, a použili ho, až na pár výjimek, důsledně. Toto slovo tím ale dostalo hlubší rozměr. Autoři spisů Nového zákona ho pak bez zaváhání také preferují.³⁴

Pojetí svatosti u prvních křesťanů, v jejichž komunitách vzniká text Nového zákona,³⁵ v mnohém vychází ze židovské tradice.³⁶ Přesto se chápání svatosti nejen

---

³¹ Pentateuch sice pracuje s velmi starou tradicí, ale zřejmě několikrát revidovanou, a to naposledy tzv. kněžskou školou, srov. Úvod do Pentateuchu, in: Pentateuch. (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad, 25; DOLISTA: O podstatě kněžské služby, 26–29.

³² Leviticus – úvod, in: Pentateuch. (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad, 276. Toto tvrzení autorů komentáře k revizi Bognerova překladu považujeme za velmi výstižné a podmětné, zvláště s ohledem na současné teologické pojetí svátosti kněžství. Lv ale trvá i na fyzické bezvadnosti kněze jako upomínky svatého života (srov. Lv 21, 16–23). V textech doby poexilní je zachycen tehdejší ideál kněze. Realita však byla mnohdy jiná a připomínala v mnohém problémy doby královské. Kněžstvo se v čele s *veleknězem* stává pro následující staletí vedoucí složkou společnosti. To sice umožní plné rozvinutí kultu, na druhé straně se rozmáhají nešvary související s participací na moci. Objevuje se kritika jejich života, například od proroka Malachiáše z druhé poloviny 5. století. Ten se neomezuje pouze na výtky, ale současně předkládá i odůvodnění vysokých nároků na kněze, velmi podobné již zmíněné deuteronomické tradici: „Vždyť rty kněze střeží poznání; z jeho úst se vyhledává zákon, neboť on je poslem Hospodina zástupů“ (Mal 2,7; dále srov. Mal 2,4–8). Prorokovi nejde o nějaké formalistické zachovávání příkazů, ale o postoj oslavy a posvěcování Božího jména (srov. např. Mal 2,2). Srov. DOLISTA: O podstatě kněžské služby, 28–29.

³³ Tamtéž, 32.

³⁴ Frekvence výskytu slova ἅγιος v řečtině postupně narůstal, zřejmě pod vlivem orientu. Sloužil jako přívlastek pro božstva, zvláště egyptská a maloasijská, posléze i řecká. Srov. MUILENBURG: op. cit., 617, 623.

³⁵ Mezi Starým i Novým zákonem je možné vidět i časovou kontinuitu, vždyť autor poslední starozákonní knihy, Kniha Moudrosti, se teoreticky mohl dožít Mesiášova narození. Srov. Kniha Moudrosti. Úvod, in: Jeruzalémská bible. Kniha Moudrosti. Sirachovec, sv. 11, Praha: Krystal OP, pracovní vydání, 2000, 5–7.

obohacuje o nové prvky, ale nabírá též novou kvalitu. Vždyť v centru stojí *osoba Ježíše z Nazareta*, který podle jeho následovníků je více než jen Pomazaný, je Synem samotného Boha a participuje na jeho božství. O Ježíši jako *svatém, odděleném pro Boha* můžeme hovořit z několika úhlů pohledu. Zaprvé ve smyslu jeho příslušnosti k jeho vyvolenému národu. Dále byl prvorozeným synem a vše, co je mužského pohlaví a je prvorozené, přísluší Hospodinu jako svaté na připomínku událostí vyjití z Egypta (srov. Ex 13,2, 11–16; Lk 2,22–24). Ježíš je však také *Svatý*. Zlý duch na něj křičí: „Vím, kdo jsi. Jsi Svatý Boží.“ (Mk 1,24; Lk 4,34).³⁷ Totéž vyznává i Petr (Jan 6,69).³⁸

Naprosto novým rozměrem je, že Kristova svatost je „*předávateľná*“, a to těm, kdo ho následují. Jasně to vyjadřuje Janovo evangelium v řeči na rozloučenou, kdy Ježíš v modlitbě k Otci hovoří o jejich vzájemné jednotě, o tom, že sdílí s ním jeho Slávu. Prosi také Otce, aby všichni, kdo uvěří, měli nejen jednotu mezi sebou, ale participovali i na jednotě Syna s Otcem (srov. Jan 17).³⁹ Kristus jako člověk svým křtem přijímá svobodně své poslání,⁴⁰ toto ztotožnění vlastní vůle s vůlí Otce pak plně dovršuje na kříži. Syn se vrací k Otci a zasedá po jeho pravici, od té chvíle jej můžeme označovat *za svatého ve stejném smyslu jako Boha* (srov. např. Zj 6,9–10; 21,22–23).⁴¹ Tak i my jsem skrze Syna v Duchu povoláni k jedinečnému vztahu s Otcem.

Z právě řečeného vyplývá i další novota v pojetí Boží svatosti, a to *trojiční rozměr*.⁴² Nejčastěji je označován jako *svatý* v Novém zákoně *Duch*, a to přibližně devadesátkrát.⁴³ Duch je ten, kdo zjevuje pravdu a Boží vůli (srov. Jan 16,5–15), uschopňuje k následování (srov. Sk 2). Duch je tedy „*zdrojem a energií svatosti*.“⁴⁴

---

³⁶ Vždyť alespoň zpočátku většina z nich jsou Židé, kteří věrně zachovávají náboženskou praxi, uznávají svatost Hospodina, Chrámu a Zákona. SALDARINI: op. cit., 400.

³⁷ Srov. CUNNINGHAM Lawrence S[...]: Holiness, in: DOWNEY Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville: The Liturgical Press, 1993, 481. Ale toto pojmenování Krista není překvapivé v Novém zákoně příliš časté. Lze to vykládat jak postupným prohlubováním poznání Ježíšovy identity prvními křesťany, tak používáním jiných titulů, bližších tradiční mesiánské frazeologii nebo používáním přízviska *svatý* pro Ducha. Srov. MUILENBURG: op. cit., 624.

³⁸ Ottovi slouží víra tehdejších svědků v Ježíšovu převahu nad démony a jiné Petrovo vyznání (Mt 16,16) k podpoře jeho teze, že každý člověk je schopen prožívat posvátno na základě poznatku o kategorii svatosti uloženém v jeho nitru. Jedná se o poznatek apriori, který není člověku zprostředkován vzděláním, a díky jemuž je schopen za určitých okolností rozpoznávat a prožívat posvátno. Srov. OTTO: op. cit. 145.

³⁹ Srov. CUNNINGHAM: op. cit., 481.

⁴⁰ Srov. POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, Praha–Kostelní Vydří: Krystal OP–Karmelitánské nakladatelství, 2006, 85–88.

⁴¹ Srov. VAULX Jules de: Svatý, in: DUFOUR-LEÓN Xavier (ed.): Slovník biblické teologie, Řím: Velehrad–Křesťanská akademie, 1981, 488.

⁴² Srov. KRAUS: op. cit., 342.

⁴³ Ve Starém zákoně je spojení *svatý* a *Duch* pouze třikrát! Srov. MUILENBURG: op. cit., 623. Je však třeba zdůraznit, že označení *svatý* v Novém zákoně nepřisuzuje Duchu nějaké nové kvality, ale zdůrazňuje jeho Božský původ, u synoptiků dokonce toto adjektivum bylo možná přidáno až později, a to pro odlišení Ducha

Jako *svatá* bývá také označována *církev*. Společenství křesťanů se vždy cítilo dědicem Staré smlouvy a vnímalo se jako svatý lid Boží (srov. 1 Petr 2,9–10). Členem církve je ten, kdo věří a je křtem přivtělen k mystickému tělu Kristovu. Právě pro toto napojení bývají věřící opakovaně označováni jako *svatí* (srov. např. Sk 9,32; vstupní pozdravy Pavlových listů).⁴⁵ Je to *víra*, která zajišťuje *ospravedlnění*, člověk není schopen sám sebe zachránit dodržováním předpisů nebo skutky (srov. např. Lk 18,26–27; Řím 3; 7). To koresponduje s pojetím naprosté rozdílnosti mezi Bohem a stvořením, jak jej vidíme ve Starém zákoně. Bylo by ale zkreslením tvrdit, že konkrétní jednání člověka nehraje důležitou roli.⁴⁶ Jasně to vystihuje Jakubův list, který zdůrazňuje konkrétní *skutky* jako projevy a potvrzení víry (srov. zvl. Jak 2,14–26). V Pavlových listech je opakovaně zdůrazňována nutnost sladit jednání s deklarovanou vírou.⁴⁷

Autor Prvního listu Petrova, podobně jako autor Levitiků, vyzývá věřící k důvěře a svatému životu, vždyť „jako je svatý ten, který vás povolal, buďte i vy svatí v celém způsobu života. Vždyť je psáno: „Svatí buďte, neboť já jsem svatý.““ (1 Petr 15–16; srov. Lv 19,2).⁴⁸

1.1.4 Pojetí kněžství a jeho svatosti v Novém zákoně

Septuaginta používá velmi často výraz *ιερεύς*, „kněz“, několikrát i *ἀρχιερεύς*, „velekněz“. Nový zákon používá těchto termínů většinou při popisu starozákonního kněžstva. V ostatních případech jsou vyhrazeny téměř výhradně pro Ježíše Krista.⁴⁹ Pouze několikrát jsou věřící jako celek označeni jako *královské kněžstvo* (srov. 1 Petr 2,9; Zj 5,10), stejně jako jím byl lid starozákonní (srov. Ex 19,6). Prostřednictvím Ježíše Krista

---

od démonických sil. Srov. BONNARD P[...]: Svatý, in: ALLMEN Jean – Jacques von (ed.): Biblický slovník, Praha: Kalich, 2019, 272–274.

⁴⁴ CUNNINGHAM: op. cit., 486.

⁴⁵ Z důvodu přehlednosti textu používám označení „Pavel“, „Pavlovy listy“ i přes vědomí existence mnohdy diametrálně odlišných názorů ohledně autorství těchto listů.

⁴⁶ Tendence bagatelizovat mravní normy se budou objevovat v dějinách opakovaně, často ve spojitosti s očekáváním brzké parusie, poprvé se s nimi setkáváme již v 1. století (srov. např. 2 Sol 2,1–2; 3,6–13).

⁴⁷ Velmi názorně to ozřejmují seznamy ctností a neřestí (srov. Gal 5,17–23; Ef 4,31; 5,9, Kol 3,8,12–15; 2 Kor 6,6; 1 Tim 1,9–10;2,12).

⁴⁸ Povolání ke svatosti (srov. např. 1 Kor 1,2) je dynamický proces, který lze vnímat jako odvrácení se od toho, co není Bůh (averze), k tomu, co Bůh je (konverze). Srov. CUNNINGHAM: op. cit., 481–482.

⁴⁹ V Septuagintě je např. *ιερεύς* 800x a *ἀρχιερεύς* 40x, v Novém zákoně je první numen 31x, druhé 122x, ale ve vztahu ke Kristu či křesťanům je každé z nich přítomno pouze 10x. Srov. VANHOYE Albert: Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento, Torino: Elle Di Ci, 1990, 55–56. Ohledně konkrétních výskytů, srov. Kněz, in: BIČ Miloš, SOUČEK Josef Bohumil (ed.): Biblická konkordance, sv. 1, Praha: Kalich, 1961, 751–757.

vykonávají „bohoslužebné“ úkony, např. hlásají Boží slovo i jeho mocné skutky (srov. např. 1 Petr 2,9), obětují Bohu chvály i celý svůj život, svědčí o Kristu, a to až k prolití krve (srov. např. Sk 7,54–60; Zj 6,9), a slouží druhým (srov. např. Jak 1,27).⁵⁰

Paralelně s tímto všeobecným povoláním jsou v Novém zákoně popisováni věřící, kteří jsou pověřováni zvláštními službami pro dobro společenství (srov. např. Sk 6,3; 1 Tim 2,7; 2 Tim 1,1). Schopnost být těmito služebníky Nové smlouvy ale nepochází od lidí, dává jí sám Bůh (srov. např. 2 Kor 3,5–6). On se s námi smířil skrze Krista a tito služebníci jsou pověřeni jako poslové Kristovi hlásat toto usmíření a sloužit mu (srov. 2 Kor 5,18–20; 6,1). Pavel dokonce používá při popisu takovéto služby kultické termíny a tím se blíží asi nejvíce pozdějšímu pojetí služebného kněžství: „Konám tuto posvátnou službu kázáním Božího evangelia, abych pohany přinesl jako obětní dar milý Bohu, posvěcený Duchem svatým.“ (Řím 15,15–16). Tito služebníci však nejsou nikde v Novém zákoně označováni za kněze. Je tu patrná potřeba vymezit se vůči kněžím židovským i pohanským. Navíc nauka o služebném kněžství je tu teprve na svém počátku.⁵¹

Stěžejní otázkou však je, jak sám Ježíš hodnotil své kněžské poslání během své pozemské pouti. Je sice pravdou, že v návaznosti na proroky se stavěl kriticky k povrchnosti provozování kultu a do popředí stavěl milosrdenství, kdy milovat Boha a bližního má prioritu před přinášením obětí (srov. Mk 12,33). Současně si ale byl vědom svého výkupného poslání, kdy vnímal své vydání se pro a za druhé jako oběť.⁵² Toto originálním způsobem zpracovává *list Židům*. Autor nejdříve popisuje jedinečný vztah Otce a Syna (srov. Žid 1). Ač Kristu bylo vše podrobno, neváhal stát se jedním z nás a tak se s námi, kromě hříchu, plně ztotožnit (srov. Žid 2). Tím se stává naším věrohodným reprezentantem před Boží tváří. Stejně jako Velekněz i Ježíš přináší dary a oběti za hříchy, (srov. Žid 5,1), ale v jeho osobě se obětující⁵³ stává současně i přinášeným obětním darem, když sebe v naprosté svobodě daruje Otci (srov. Žid 10,1–25). Z toho vyplývá, že je zcela zvláštním veleknězem, a to *sui generis*, v ontologickém smyslu. On, a jedině On, je tím pravým a jediným Veleknězem Nové smlouvy (srov. např. Žid 4,14–16; 7,26–8,13).⁵⁴

---

⁵⁰ Srov. DOLISTA: O podstatě kněžské služby, 42. „Vybíjím vás, bratři, pro Boží milosrdenství, abyste sami sebe přinášeli jako živou, svatou, Bohu milou oběť; to ať je vaše pravá bohoslužba.“ (Řím 12,1).

⁵¹ Srov. BROŽ Jaroslav: Kněžství Ježíše Krista a služebné kněžství podle novozákonních pramenů, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 37–38.

⁵² Srov. POSPÍŠIL Ctirad Václav: Hledání nekněžského prorockého hierarchického kněžství, in: O služebném kněžství, 71–72.

⁵³ Kristus je z Judova rodu, z kterého kněží podle tradice nepocházeli (srov. Žid 7,14). To ale není překážkou, protože je tu vznešenější vzor kněžství, a to „Melchisedech, král Sálemu a kněz nejvyššího Boha“ (Žid 7,1). Jeho původ i život jsou zastřeny tajemstvím, to budí dojem přesažnosti (srov. Gn 14,17; Ž 110,4).

⁵⁴ Srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 72–73, 353–354.

Přestože toto kněžství je unikátní, neopakovatelné a věčné, je současně předkládáno jako vzor k následování: „Přinášejte tedy skrze Ježíše stále obět' chvály Bohu“ (Žid 13,15).

Pavel, když v epištolách hovoří o zprostředkovatelské a vykupitelské funkci Kristově, klade důraz na *poslání* Syna Otcem (srov. např. Gal 4,4-5; Řím 8,3-4; Flp 2,7). Rozdílnými výrazovými prostředky je tu však opět vyjádřeno totéž, co v listu Židům: vztah mezi Otcem a Synem, Kristova poslušnost a totální sebevydanost pro a za nás. Osoba Ježíše Krista je tedy neoddelitelně spojena s jeho Kněžstvím.⁵⁵

Na základě výše uvedených údajů lze souhrnně říct, že Ježíš Kristus je ustanoven jediným, pravým a věčným Veleknězem Nové smlouvy. Skrze něj se pak uskutečňuje kněžství všech pokřtěných, které je zavazuje přinášet celý svůj život jako jednu velkou obět' Bohu. Z tohoto všeobecného kněžství pak vychází pověření některých věřících ke zvláštní službě evangeliu a společenství. Pochopení tohoto úřadu se bude v církvi postupně prohlubovat, ale již na základě novozákonních svědectví lze konstatovat, že se jedná o službu, do které a priori povolává Bůh, a která se neomezuje pouze na funkční rozměr, ale má jako svůj původ i cíl Ježíše Krista, Velekněze par excellence. Jestliže na každého nositele všeobecného kněžství je kladen v Novém zákoně požadavek bezpodmínečného následování Krista ve víře i skutcích, u těchto vyvolených služebníků to platí s o to větším důrazem.⁵⁶

1.2 Svatost v tradici církve

Tato podkapitola se zabývá pohledy na svatost v dějinách církve, počínaje závěrem prvního křesťanského století a konče před Druhým vatikánským koncilem. Běh dějin je kontinuální, proto každé dělení je více méně umělé. Přesto pro přehlednost budeme vycházet ze tří velkých epoch. Křesťanským starověkem se zde bude rozumět období zhruba do konce pátého století, kdy zaniká Západořímská říše a Frankové přijímají křesťanství. Následuje křesťanský středověk, který přechází reformací a katolickou reformou do křesťanského novověku.⁵⁷ Vzhledem k rozsahu problematiky se pozornost

---

⁵⁵ Srov. GOYRET Philip: Powołani, konsekrowani, posłani. Sakrament kapłaństwa, Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 2004, 39-40.

⁵⁶ „Nikdo ať tebou nepohrdá (...) buď vzorem v řeči, v chování, v lásce, ve víře, v čistotě (...) Nezanedbávej svůj dar (...) Dávej pozor na své jednání i učení.“ (1 Tim 4,12-16; dále srov. 1 Petr 5,1-4). Vzorem tu může být sám Pavel (srov. 2 Kor 11,23-31).

⁵⁷ Srov. FRANZEN August: Malé dějiny církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 92-93.

soustředí na výběr stěžejních nebo nových prvků v daných obdobích. Bude vždy zmíněn i náčrt dobového pojetí služebného kněžství a pohledů na to, v čem spočívá jeho svatost.

1.2.1 Pojetí svatosti v křesťanském starověku

Církev v této době je opakovaně vystavena pronásledováním různé intenzity, přesto dokáže prohlubovat svůj pohled na tajemství víry, světa i sebe sama. Již ve spisech Nového zákona se setkáváme s reflexí počínajícího útlaku křesťanů (srov. Sk 4,4; 2 Sol 1,4; Zj 6,9–10; 7,13–15). Boj o existenci a uchování identity přinutilo křesťany k jasnému vymezení se vůči okolnímu světu.⁵⁸ Kromě ochoty za víru v Krista i zemřít, se požadovalo svědectví příkladného života a podpora jednoty společenství poslušností vůči příslušné autoritě. Velmi zřetelně tyto důrazy můžeme vyzorovat ve spisech *apoštolských otců*. Ti předkládají konkrétní mravní požadavky⁵⁹ a zdůrazňují věrnost představeným.⁶⁰ Autoritu svých výroků podporují četnými citacemi z Písma i apokryfů, odvolávají se často na křesťanské prvomučedníky.⁶¹ Smysl a cíl života, všeho, co člověk dělá, je v Kristu, ve sjednocení s ním.⁶²

Střety s různými duchovními proudy uvnitř i vně církve, zvláště *gnosí*, nutili křesťanské myslitele, aby hlouběji promýšleli tajemství víry a srozumitelným způsobem je zprostředkovali okolí. Ohledně pojetí svatosti v druhém a třetím století stojí za zmínku *teorie rekapitulace a nauka o pravé gnosí*. První z nich⁶³ obrací naši pozornost k milujícímu Bohu, který je iniciátorem obnovy Božího obrazu v nás, „Ježíše Krista, Pána našeho, jenž z nesmírné své lásky učiněn jest, čím jsme my, aby nás učinil, co jest On sám.“⁶⁴ Syn Boží

---

⁵⁸ Nikoliv ale ve smyslu vytváření getha. Jestliže ve Starém zákoně převládal i přes náznaky universalismu (srov. Rt) důraz na oddělenost Izraelitů jako znamení oddělenosti–svatosti Hospodina, nyní se pro Boha oddělenými–svatými, stávají i pohané, a to vírou a křtem.

⁵⁹ Jedná se často o dlouhé seznamy přikázání, ctností a neřestí. Např. popis „dvou cest“ v Didaché. Srov. Učení dvanácti apoštolů. Didaché, in: Spisy apoštolských otců (=Studijní texty sv. 2), Praha: Kalich, třetí revidované vydání, 2004, 11–22, I–V.

⁶⁰ Nejde jen o pragmatické výzvy, vždyť jejich autorita je od Boha „skrze krev Ježíše Krista, která je věčnou a stálou radostí, zejména těm, kdo jsou zajedno s episkopem a jeho presbytery a diakony, ustanovenými podle vůle Ježíše Krista, které podle své vůle také upevnil ve stálosti svým svatým Duchem.“ IGNATIOS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Filadelfským, in: Spisy apoštolských otců, 132–135, Úvod.

⁶¹ Srov. KLEMENT ŘÍMSKÝ: První list Klementův, in: Spisy apoštolských otců, 65–93, V,1–VI,4.

⁶² IGNATIOS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Římanům, in: Spisy apoštolských otců, 129–132, V,3.

⁶³ Autorem teorie rekapitulace a formule směny je *Irenej z Lyonu* (†202), srov. AUMANN Jordán: Křesťanská spiritualita v katolické tradici, Praha: Karolinum, 2000, 38. K formuli směny dále srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 121–122.

⁶⁴ IRENEJ Z LYONU: Patero kněh proti kacířstvím, in: Svatého Otce Ireneja biskupa a mučedníka Patero kněh proti kacířstvím s některými dodatky, Praha: Dědictví svatého Prokopa, 1876, 1–476, V. Úvod. Pro

se stal synem člověka, aby se člověk mohl stát synem Božím. Nauka o pravé gnosi říká, že prohlubováním víry, modlitbou, láskou k druhým a odkládáním neuspořádaností ve svém životě se člověk připodobňuje stále více Bohu.⁶⁵ Vyvrcholením tohoto procesu je *gnose*, tedy kontempace Boha, jejím projevem pak ἀπόθεια, stav pokojné jednoty a vlády nad sebou.⁶⁶

Již v apoštolské době se setkáváme se zárodky budoucího *zasvěceného života v celibátu* (srov. např. 1 Tim 5,9–13).⁶⁷ Po té, co odezní pronásledování a křesťanství se dostává naopak privilegií, se tento typ života stává novou formou „mučednictví“ pro Krista.⁶⁸ Postupně dochází ke vzniku pevněji organizovaných skupin a různých pravidel společného života. Na jedné straně *mnišství* představuje specifické charisma a eschatologický ukazatel,⁶⁹ na druhé ale hrozí nebezpečí přenášení ryze monistických prvků do života laiků i světského kléru. Toto nebezpečí narostlo zvláště při pozvolna sílící symbióze mnišství s klerickým stavem.⁷⁰ Svatost mnichů se pak stává měřítkem, vzorem svatosti ostatních pokřtěných.⁷¹

---

směnu mezi Božím Synem a člověkem se později začal používat termín θεωσις. Nový zákon a první otcové se tento termín obávali použít pravděpodobně z hrozící deinterpretace, doslovný překlad je totiž „zbožštění člověka“. Srov. WEISMAYER Josef: *Život v plnosti. Dějiny a teologie duchovního života*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 24.

⁶⁵ Tuto nauku rozvinul *Klement Alexandrijský* (†215?) spolu s *Origenem* (†254?). Srov. DATTRINO: op. cit., 61–62, 68.

⁶⁶ K jeho dosažení je podle Origena potřeba prohlubovat poznání sebe sama pomocí zpytování svědomí a napodobováním Kristova života. Spása je sice otevřena všem, ale pravé gnose dosáhne jen menšina. Náznak exkluzivismu, který se v budoucnu bude neustále opakovat. Srov. AUMANN: op. cit., 38–39.

⁶⁷ Jednalo se o zasvěcené vdovy a posléze i panny. Srov. SHELDRAKE Philips: *Spiritualita a historie*, Brno: CDK, 2003, 109–110; KLEMENT ŘÍMSKÝ: *První list Klementův*, XXXIII,1–2.

⁶⁸ „V době svého vzniku bylo mnišství také jakousi existenciální exegezi příběhu o pokušení Páně.“ Srov. VENTURA Václav: Úvod, in: SV. ATANÁŠ: *Život sv. Antonína Poustevníka*, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 1996, 6. V té době ale i manželství a rodina mají své pevné místo v křesťanské komunitě, vždyť i sám obřad zasvěcení panen se zakládal na svatebním obřadu, srov. AUMANN: op. cit., 42–43.

⁶⁹ Srov. FRANZEN: op. cit., 81–83. Na Západě stěžejní roli sehrála *Benediktova řehole* ze šestého století. Svým založením je řeholí „nekněžskou“, mnich sice žije a pracuje oddělen od světa, ale ve skutečnosti je s ním a s jeho potřebami úzce spjat skrze neustálé přebývání v přítomnosti Boží. Benediktinské komunity se záhy staly centry duchovního, intelektuálního i hospodářského života. Tím získaly značný vliv jak na uspořádání celé západní společnosti, tak i její spirituality. Srov. BENEDIKT Z NURSIE: *Řehole sv. Benedikta*. Latinsky a česky, Praha: Čeští benediktini, 1993, čl. 60.

⁷⁰ Je však třeba odmítnout příliš kritická hodnocení mnišství a jeho spojení s klérem, ale i obvinění, že svým způsobem života odsoudili zbylý Boží lid k zakrnělému duchovnímu životu: „Zůstali (laici) ve světě a Bohu buď nesloužili vůbec, nebo v každém případě ne nerozděleně. Jsou to zkrátka laici, prostý lid.“ NEUNER Peter: *Laici a klérus? Společenství Božího lidu*, Praha: Vyšehrad, 1997, 48. Někteří mniši po té, co přijali duchovní úřad, vykonávali ho s velkým užitkem. Za všechny uvedme konstantinopolského biskupa *Jana Zlatoústého* (†407). Ten usiloval mimo jiné i o hlubší prohloubení spirituality laiků. Dokonalost v jeho pojetí není výsadou mnichů, ale je obecným křesťanským povoláním. Srov. AUMANN: op. cit., 44. Strhujícím způsobem hovoří o křesťanském životě ve svých kázáních. Srov. QUASTEN John: *Patrology*, sv. 3, Westminster: Newman Press, 1960, 433.

⁷¹ Příkladem nám může být postoj *Augustina z Hippo* (354–430) k manželství. Ale ani zde není možné jednostranné hodnocení. Augustin na jedné straně tvrdí, že čistota manželství není totožná s čistotou panenství, svatost neprovdané je podle něj hojnější. Současně ale hájí svátostný charakter manželství, trvá na

1.2.2 Pojetí kléru a jeho svatosti v křesťanském starověku

Ve spisech *apoštolských otců* jsou již zřetelně patrné kontury hierarchické struktury církve. Správa obce je monoepiskopální, kolem biskupa je sbor presbyterů a sbor jáhnů, jednotícím momentem je Eucharistie.⁷² Služebníci církve mají být zbožní a pevní ve svém povolání, strážliví a mírní v jednání, všímaví k sociálním problémům věřících.⁷³

Ze třetího století pochází Hippolytova *Traditio apostolica*, která je významným dokladem formování dogmatického i liturgického pojetí svátosti svěcení. Byla napsána k podpoře předávané tradice a jedná se převážně o liturgický spis.⁷⁴ Za biskupa má být zvolen vším lidem bezúhonný muž, při jeho konsekraci je vyprošován dar Ducha pro službu pastýře a velekněze, který předkládá dary Hospodinu, odpouští a rozvazuje, co je svázáno. To má konat v mírnosti a čistotě srdce. Kněz (doslovně presbyter) je Božím služebníkem, při jeho svěcení je vzýván Otec, aby mu udělil „Ducha milosti a (ducha) kněžského sboru, aby svůj lid vedl s čistým srdcem.“⁷⁵ Jáhen má pečovat o nemocné a připomínat jejich záležitosti biskupovi. Je mu při svěcení vyprošován Duch milosti, starostlivosti a píce. Má si získat vážnost svou dobrou pověstí a čistotou mravů a má chválit a oslavovat Otce skrze Syna.⁷⁶

---

jeho nerozlučitelnosti a vyzdvihuje jeho tři dobra: věrnost, potomstvo a svatost. AURELIUS AUGUSTINUS: O dobru manželském, in: Aurelius Augustinus, Říman, člověk, světec, 264–293, čl. 7, 32.

⁷² Srov. IGNATIOS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Filadelfským, IV,1.

⁷³ Ignác tématu správného jednání biskupa věnuje celý jeden list. Srov. IGNATIOS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Polykarpovi, in: Spisy apoštolských otců, 138–140. Sám Polykarp píše o tomtéž, navíc explicitě pojednává i o mravech jáhnů. Srov. POLYKARP: List Polykarpův, in: Spisy apoštolských otců, 147–152, V,1–3.

⁷⁴ Rozlišuje *služby* (služba panen, vdov, lektorů apod.) od *úřadu* biskupa, presbyterů a jáhnů. Zvláštní skupinu tvoří vyznavači, pro svou statečnost během pronásledování dosáhli kněžského úřadu vyznáním své víry. Srov. HIPPOLYT ŘÍMSKÝ: Apoštolská tradice, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2000, 11–15, 17,57. Hippolytovým současníkem je *Tertulián* (†240?), v jehož dílech se setkáváme s mnoha důležitými a dodnes užívanými pojmy týkající se kněžstva. Rozděluje církev na *ordo ecclesiae* a *laiky*, jako první latiník použije termín *kleros* (doslova *los*, *podíl*, což je odkaz na Dt 18), užívá pojmů *papa*, *sacerdos*, *pontifex*, *ordo sacerdotalis*. Srov. RANKIN David: Tertullianus a církev, Brno: CDK, 2002, 124–126, 131–134, 157–163. Užívání starozákonních pojmů je často uváděno do souvislosti s nedostatečným pochopením radikální originality novozákonního kněžství. Pospíšil to považuje za krok zpět a příčiny vidí ve fascinaci starozákonnímu texty kněžství áronského typu, ve vnímání křesťanského kněžstva jako nástupce pohanského a v nepřesném výkladu novozákonních zmínek o starozákonním kněžství. Srov. POSPÍŠIL: Hledání nekněžského prorockého hierarchického kněžství, 75–76. Méně kritický postoj, srov. VOPŘADA David: Svědectví hierarchické služby v patristické epoše, in: O služebním kněžství, 84–93.

⁷⁵ HIPPOLYT ŘÍMSKÝ: op. cit., 23.

⁷⁶ Není svěcen ke kněžství, ale ke službě biskupovi, není součástí kněžského sboru. Některé rukopisy nehovoří o *svěcení* jáhna, ale *ustanovení* (instituet). Srov. tamtéž, 23.

Na Východě se problematice kléru obšírně věnoval *Jan Zlatoušty* ve svém spisu *O kněžství*⁷⁷, ve kterém vyzdvihuje vznešenost biskupské služby. Ta pochází od Krista a stejně jako Petrovi (srov. Jan 21) je svěřována služebníkům, kteří Pána milují. Tato láska se projevuje nebojácnou a svědomitou péčí o svěřený lid.⁷⁸ Biskup slaví svátosti, soudí, navštěvuje věřící, káže a vyučuje.⁷⁹

V prvních stoletích někteří kněží žili se svými rodinami, jiní v různé formě komunitního života. Tento druhý způsob, tzv. *vita communis*, byla podporován mnohými biskupy, zvláště svatým *Augustinem*, který sám takto žil. Byl osloven jak mnišskou tradicí na Východě, tak životem prvních křesťanů (srov. Sk 4). Ve společném životě v bratrské lásce a chudobě, v hluboké modlitbě a studiu vidí Augustin základ pro náročnou službu v pastoraci.⁸⁰

1.2.3 Pojetí svatosti v křesťanském středověku

Papež *Řehoř VII.* (1073–1085)⁸¹ stojí na počátku tzv. *gregoriánské reformy*. Ta se týkala jak obnovení svěbytnosti církve a její aktivní účasti ve společnosti, tak vnitřní duchovní obrody. Skrze reformu kněžstva a snahu ho zapojit více do apoštolátu dochází k nabourávání obecně rozšířené představy, že dokonalost je totožná s útekem ze světa. Svatost se týká každého křesťana v rámci plnění jeho stavovských povinností.⁸²

V těchto důrazech se odráží náboženské klima dvanáctého a zhruba první poloviny třináctého století, kdy je pozornost věnována zvláště Kristovu lidství, jeho životnímu příběhu, stoupá zájem o četbu Písma, rozvíjí se osobní zbožnost, dokonce můžeme hovořit o počínající „*demokratizaci*“ a „*sekularizaci*“ *mystiky*.⁸³ Vznikají nová hnutí, mnohdy

⁷⁷ Ve spisu vede dialog se svým přítelem, biskupem Basilem. Kněžstvím se zde míní biskupský úřad. Srov. DESOLTA Jan Nepomuk František: Úvod k šesteru knih sv. Jana Zlatousta „o kněžství“, in: Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatousta, Praha: Dědictví svatého Prokopa, 1885, 54.

⁷⁸ JAN ZLATOÚSTÝ: O kněžství. Knih šestero, in: Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoustého, kniha 2, čl. 1–2. Také se ale podrobně zaobírá slabostmi biskupů, s kterými se běžně setkával. Výstižný seznam jejich neřestí srov. tamtéž, kniha 3, čl. 9.

⁷⁹ Spis je prochnut vzájemnou bratrskou podporou ve společné službě Kristu. Srov. tamtéž, kniha 6, čl. 13.

⁸⁰ Podmětem pro pozdější kanonické normy klerického života se staly zvláště dvě jeho homilie o mravech a životě kléru: *De moribus clericorum*, *De vita et moribus clericorum suorum*. Srov. DOLISTA: O podstatě kněžské služby, 50–51.

⁸¹ Srov. FRANZEN: op. cit., 126, 141–142. Řehoř byl krátce benediktinem v Cluny.

⁸² Srov. AUMANN: op. cit., 95–97, FRANZEN: op. cit., 149–150.

⁸³ Odehrává se v období přibližně mezi roky 1200–1600. Srov. ELIADE Mircea: Dějiny náboženského myšlení III. Od Muhammada po dobu křesťanských reforem, Praha: OIKOYMENH, 1997, 193. V té době také začínají obdobné procesy v oblasti vzdělání, kdy vznikají univerzity. Operujeme-li zde s pojmem „*demokratizace*“, je třeba konstatovat, že jí zde nechápeme jako svévoli a prostor pro realizaci svého

s apokalyptickými prvky a výrazně kritickým pohledem na institucionální stránku církve.⁸⁴ Ale například velkého vlivu dosáhli mendikanti, kteří dokázali spojit evangelijní radikalitu s poslušností k tehdejší církvi.⁸⁵

Scholastika přináší nové pojetí teologie, která se stává spíše než zdrojem pro duchovní život vědou. Pojednání o svatosti je poskrovnu. Nicméně je třeba říct, že její přední představitelé vynikali kromě vzdělání i příkladným životem.⁸⁶

Ve třináctém a následujícím století se severně od Alp šíří duchovní proud, někdy nazývaný *dionýskou spiritualitou*.⁸⁷ Je sice silně ovlivněn Dionysiovou negativní teologií,⁸⁸ ale vedle této spekulativní složky klade také důraz na osobní niternou zbožnost a mystické prožitky. Nepoznatelný a vše přesahující Bůh je Bohem „poznatelným“ skrze lásku. K tomuto „poznávání“ je povolán každý pokřtěný.⁸⁹

---

egoismu. Touto „demokratizací“ rozumíme na prvním místě zvýšení nároků na odpovědné žití víry všech věřících. Není dnes spíše patrný úplně opačný trend, kdy i ti, kteří dříve byli považováni za reprezentanty „dokonalého“ křesťanství (řeholníci, klérus), místo toho, aby své povolání žili v radikální vydanosti, z této radikality slevili?

⁸⁴ K tomuto klimatu přispěly mimo jiné křížové výpravy, výrazné společenské a hospodářské změny a stoupající moc církve. Originálně pojaté uchopení problému křesťanské společnosti 10.–13. století, srov. GOFF Jacques Le: *Kultura středověké Evropy*, Praha: Odeon, 1991, 251–307.

⁸⁵ Za všechny jmenujme *Františka z Assisi* (1181?–1226). Bratrský život ve vzájemné lásce, rovnosti, poslušnosti; chudoba prodchnutá nepřetržitou modlitbou a vzdáváním chval Bohu. Tento ideál předkládal „všem věřícím křesťanům, klerikům a laikům, mužům i ženám, všem, kdo žijí na celém světě.“ SVATÝ FRANTIŠEK: *List věřícím*, in: *Spisy sv. Františka a sv. Kláry (=Františkánské prameny, sv. 1)*, Velehrad: Ottobře 12, 2001, 96–102, Úvod.

⁸⁶ Srov. AUMANN: op. cit., 119. Jeden z nejvýznamnějších představitelů, dominikán *Tomáš Akvinský* (1225–1274), přisuzuje *svatosti* ve srovnání s jinými ctnostmi jistou obecnost, „generalis virtus: est enim faciens fideles, et servantes ea, quae ad Deum sunt justa“. THOMAS AQUINALIS: *Summa Theologica*, sv. 2–II, Roma: Forzani et Sodalis, 1894, otázka 81, čl. 1. Ta vyplývá z toho, že zaměřuje skrze rozum úkony ostatních ctností k Bohu. Svatost zahrnuje jak rozměr oddělení a posvěcení pro Boha, tak rozměr zákona, příkazu Božího, který je nedotknutelný. Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Theologická summa*, část 2, díl 2, sv. 3, Olomouc: Edice Krystal, 1938, otázka 81, čl. 8.

⁸⁷ V tomto duchovním proudu má svůj původ také tzv. *Brautmystik* (mystika duchovního sňatku) a rozvíjí se úcta k Nejsvětějšímu Srdci Páně. *Brautmystik* vycházela zvláště (ale nejen) z dominikánských klášterů a zasáhla i laiky. Představiteli byli např. Eckhard (1260–1327), Heinrich Suso (1295–1366), Brigita Švédská (1303–1373), mystičky z Helfty. Srov. AUMANN: op. cit., 138–150.

⁸⁸ Nese název podle souboru listů a spisů z přelomu pátého a šestého století, nazvaného později *Corpus Dionysiacum*. Podrobněji o jejich teologii i otázce autorství, srov. KOUDELKA Martin: *Nauka o pozitivní a negativní teologii v Dionysiových listech a mystické teologii*, in: *DIONÝSIOS AREOPAGITA: Listy. O mystické teologii*, Praha: OIKOYMENH, 2005, 7–10. Dionysios vychází z novoplatónsky pojaté struktury světa, kterou ale modifikuje v křesťanském duchu. Bohu přisuzuje titul *Svatyně svatých* a obecně *svatost* definuje jako „nezávislost ve vztahu ke všem poskvrnám. Je to ve všech ohledech zrealizovaná neporušená čistota.“ SVATÝ DIONÝSIOS AREOPAGITA: *O Božských jménech*, in: *SVATÝ DIONÝSIOS AREOPAGITA: O mystické teologii. O Božských jménech, s komentáři Sv. Maxima Vyznavače*, Praha: Dubbuj, 2003, 33–257, kap. 12, čl. 2.

⁸⁹ Krásně to vystihuje neznámý anglický mystik v *Oblaku nevěděni*: „Všechny rozumné bytosti (...) mají dvě schopnosti: moc k poznávání a moc k milování. Pro první z nich, pro rozum, je Bůh, který je stvořil, navždy nepoznatelný, ale pro druhou z nich, pro lásku, je zcela poznatelný, a to pro každého jednotlivce. Tím spíše jedna milující duše může sama pro sebe poznat toho, kdo je nesrovnatelně více než dostačující, aby naplnil veškeré duše, které existují.“ *Oblak nevěděni*, in: *Oblak nevěděni. Zásadní dílo středověké mystiky*, Praha: Pragma, 2000, 48–143, kap. 4.

Mnoho věřících však toužilo po více prakticky zaměřené spiritualitě, bez „nadbytečné“ spekulace různých mystiků nebo scholastiků. Vzniká tak *devotio moderna*, která nabízí všem věřícím možnost dosáhnout spojení s Ježíšovým Božstvím rozjímáním a napodobováním jeho lidství.⁹⁰

1.2.4 Pojetí kléru a jeho svatosti v křesťanském středověku

Papež Řehoř Veliký (590–604)⁹¹ napsal na základě svých bohatých pastoračních zkušeností směrnice pro pastýřskou službu *Regula pastoralis*, stěžejní dílo o kněžství na Západě.⁹² Předkládá konkrétní požadavky na duchovní, jejich příkladný život je výchozím základem pro jejich službu,⁹³ podstatná je vyváženost požadovaných vlastností. Charakteristický je důraz na služebný rozměr úřadu: „A tak dobře bývá spravován úřad nejvyšší, když ten, jenž v čele stojí, panuje spíše nad hříchy, než nad bratry.“⁹⁴

Zmínili jsme se, že *gregoriánská reforma* usilovala o celkovou obrodu, která měla vycházet od kněžstva. Toto úsilí lze shrnout následovně: „Heslem gregoriánské reformy bylo posvěcování světského kléru. (...) pastýře měly zdobit apoštolská chudoba a celibát, poslušnost vůči duchovní vrchnosti, hierarchické církevní vědomí, teologické vzdělání a bezúhonný osobní život.“⁹⁵

---

⁹⁰ To velmi pregnantně popisuje Tomáš Kempenský (1397–1471) ve svém *Následování Krista*: „Co ti prospěje učeně rozmlouvat o Trojici, chybí-li ti pokora, takže Trojice nemá v tobě zalíbení? Věru, vznešená slova nečiní člověka svatým a spravedlivým, ale ctnostný život ho činí milým Bohu.“ TOMÁŠ KEMPENSKÝ: Čtyři knihy o následování Krista, Brno: Cesta, 1991, 13, kap. 1.

⁹¹ Srov. DATTRINO: op. cit., 236–237.

⁹² Jejich vliv byl značný, byla opakovaně doporučována na různých synodách, např. na Mohučském, II. remešském, III. tourském a Cášském (836) sněmu. Dokonce je zaznamenán zvyk vkládat *Regulae* do rukou svěcenci při biskupské ordinaci. Srov. KUFFNER Klement: Úvod. O knize *Regulae Pastoralis*, in: Sv. Otce Řehoře Vel. Kniha o správě pastýřské jakož i Pavla Diakona, mnicha Cassinského, Život sv. Řehoře Vel., Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1909, 7–8.

⁹³ Řehoř detailně hovoří o tom, jaký má a naopak nemá být pastýř. Srov. ŘEHOŘ VELIKÝ: Kniha o správě pastýřské, in: Sv. Otce Řehoře Vel. Kniha o správě pastýřské jakož i Pavla Diakona, mnicha Cassinského, Život sv. Řehoře Vel., 47–187, část I, hlava 10–11.

⁹⁴ ŘEHOŘ VELIKÝ: Kniha o správě pastýřské, část II, hlava 6. Je to právě Řehoř, kdo jako první používá titul „*servus servorum Dei*“. Kdo přijímá vyšší úřad, se nemá radovat, že byl povýšen nad bratry, ale jen z toho, že jim může sloužit. Srov. VODIČKA Timotheus: Svatý Řehoř Veliký, in: ŘEHOŘ VELIKÝ: Čtyřicet homilií na evangelia, Olomouc: Krystal, 1946, 43–44.

⁹⁵ FRANZEN: op. cit., 151. Dodejme, že i v této době byl podporován společný život diecézního kléru. Většina kněží žila ve městech při katedrálách či centrálních kostelech, proto se takový život jevil jako žádoucí. Tak vznikl *ordo canonicus*, který vycházel z ideje *vita apostolica*. Ale pro nestálost takovýchto společenství Římská synoda v roce 1059 nařídila kanovníkům vzdát se osobního majetku a zachovávat pevná pravidla. Ti, co se podřídili, dali základ *řeholním kanovníkům*. Ostatní se nazývali *kanovníky sekulárními*, ale jejich společný život se scvrkl na chórovou modlitbu. Srov. AUMANN: op. cit., 69.

Jak se během staletí objevovala různá obrodná duchovní hnutí, jejich vztah ke kněžství odvisel od postoje k církvi. Ta, která jí zůstala věrná, projevovala většinou vysokou úctu vůči kněžstvu. A to nikoliv pro kvalitu jednotlivců, ale kvůli tomu, kterého „zpřítomňují“.⁹⁶ Kněz, když slaví Eucharistii, jedná *in persona Christi*, proto jeho mravní kvality nemají vliv na vykonávání jeho moci ze svěcení.⁹⁷ Svěcením se kněží „stávají prostředníky mezi Bohem a lidem: a proto mají zářiti dobrým svědomím a dobrou pověstí před lidem.“⁹⁸

1.2.5 Pojetí svatosti v křesťanském novověku

Šestnácté století přineslo mnoho radikálních změn. Církev definitivně ztrácí na území Západní Evropy „monopol“ na náboženství i značný politický vliv. Krize ale působí i pozitivně, v církvi se probouzí duch obrody, který jí v mnohém očistí a obohatí. Příkladem takového obecného duchovního rozmachu je španělský *zlatý věk*.⁹⁹ Ten zasahuje všechny vrstvy společnosti, z nově vzniklých nebo obnovených řeholních společenství přicházejí silné podmínky. Podle jedné z nejvýznamnějších postav tohoto období, reformátorky karmelitánského řádu *Terezie z Avily* (1515–1582), spočívá svatost ve sjednocení vůle člověka s vůlí Boží a má se projevovat v poctivém plnění i těch nejobyčejnějších povinností a důrazném odmítnutí hříchu.¹⁰⁰ K tomu můžeme připojit

---

⁹⁶ *František z Assisi* zdůrazňuje úctyhodnost kněžského stavu bez ohledu na slabosti jejich nositelů, „a to pro jejich svěcení (...) A nechci uvažovat o jejich hříchu, protože v nich rozeznávám Syna Božího (...) nevidím tělesně na tomto světě z nejvyššího Syna Božího nic než jeho nejsvětější tělo a nejsvětější krev, které oni přijímají a jen oni vysluhují ostatním.“ SVATÝ FRANTIŠEK: Závěť svatého Františka, in: Spisy sv. Františka a sv. Kláry, 60. *Tomáš Kempenský*, podobně jako František z Assisi, důstojnost kněze odvozuje zvláště od jeho zmocnění sloužit mši svatou a proměňovat a klade důraz na jeho zprostředkovatelskou roli mezi Bohem a hříšníkem. Pro toto výjimečné postavení vznáší na kněze vysoké mravní požadavky. Kempenský poeticky popisuje na symbolice zdobení ornátu kající a obětní rozměr kněze. „Když slouží kněz mši svatou, oslavuje Boha, obveseluje anděly, vzdělává Církev, pomáhá živým, zjednává pokoj zemřelým a sebe činí účastným všeho dobra.“ TOMÁŠ KEMPENSKÝ: op. cit., 218–219.

⁹⁷ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ: Theologická summa, část 3, sv. 5, otázka 82, čl. 1, 5, 6.

⁹⁸ TOMÁŠ AKVINSKÝ: Theologická summa, Doplněk, sv. 6, otázka 36, čl. 1. U Tomáše stojí za povšimnutí pojetí všeobecného kněžství. Ve všech svátostech se člověk stává účastný na Kristově kněžství tím, že přijímá nějaký jeho účinek, ale pouze tři z nich vtiskují člověku nezrušitelné znamení, tzv. *character indelebilis* a tak činí člověka aktivně účastným na bohopoctě. Ta spočívá ve schopnosti něco božského přijímat či dávat. Křtem dostává člověk schopnost přijímat další svátosti, biřmováním moc veřejně hlásat víru, svěcením pak schopnost předávat svátosti jiným. Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ: Theologická summa, část 3, sv. 5, otázka 63, čl. 6; otázka 72, čl. 5.

⁹⁹ Současně i dobou hospodářského rozkvětu. Vládl Karel V. a po něm jeho syn Filip II. Díky zámožným objevům církev činí další krok k naplnění své univerzality. Srov. KADLEC Jaroslav: Dějiny katolické církve, sv. 3, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, ³1993, 333–334.

¹⁰⁰ Srov. AUMANN: op. cit., 178–181. „Pochopila jsem, proč si člověk zaslouží peklo, byť i jen jediným smrtelným hříchem; je to nepochopitelné potupení Boha tím, že člověk spáchá v jeho přítomnosti věci tak

životní krédo jejího současníka, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova *Ignáce z Loyoly* (1491–1556), že vše má být konáno k větší slávě Boží.¹⁰¹

V tomto století se také začínají objevovat spisy pro laiky.¹⁰² Pravděpodobně prvním obsáhlejším dílem o laické spiritualitě je *Uvedení do zbožného života* od ženevského biskupa *Františka Saleského* (1567–1622).¹⁰³ Jeho pojetí je již velmi blízké dnešnímu. „Mým úmyslem je poučit lidi, kteří žijí ve městech, v domácnostech, u dvora, a svým postavením jsou nuceni vést společenský život.“¹⁰⁴ Svatí jsou vzorem pro věřící pro svou lásku a oddanost Bohu, kterou osvědčili každý podle svého životního stavu.¹⁰⁵

V sedmnáctém století se centrem duchovního rozkvětu stává Francie. Tzv. *Francouzská škola spirituality* reaguje na aktuální problémy doby, potřebu obnovy, hovoří o všeobecném kněžství a univerzálním povoláním ke svatosti. Někteří spatřují zřejmou podobnost mezi touto školou a dokumenty Druhého vatikánského koncilu.¹⁰⁶

Masivní pronásledování během francouzské revoluce, války, rozkvět kolonií a nástup dravého kapitalismu vytvořily v devatenáctém století podhoubí pro spiritualitu, která je sice apologeticky laděná, ale současně angažovaná pro potřeby společnosti,¹⁰⁷ má misionářského ducha a je spíše afektivně zaměřena, než že by nacházela zálibu ve spekulaci.¹⁰⁸ Charakteristické je i zapojení laiků, které ve dvacátém století dostane výraznou podobu ve zformování *katolické akce*. Výše jsme zmínili tendence k „demokratizaci“ mystiky ve smyslu její univerzalizace. V případě *laických hnutí* lze

---

odporující jeho nekonečné svatosti. A viděla jsem zároveň velikost jeho milosrdenství.“ SVATÁ TEREZIE OD JEŽÍŠE: *Život*, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 21991, 393.

¹⁰¹ Srov. IGNÁC Z LOYOLY: *Duchovní cvičení*, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2005, 8, 17. „O Bože, skrze slávu svatých jsi Ty sám oslaven.“ MATT Leonard von, RAHNER Hugo: *Ignác z Loyoly*, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2004, 321.

¹⁰² Za zmínku stojí dominikán *Ludvík z Granady* (†1588), který vypracoval metodu modlitby pro laiky. Každý věřící má svou cestu svatosti, nejpřímější cestou je ale cesta modlitby, podstatou křesťanské dokonalosti je láska. Srov. AUMANN: op. cit., 187–188.

¹⁰³ Srov. tamtéž, 196–201.

¹⁰⁴ SVATÝ FRANTIŠEK SALESKÝ: *Úvod do zbožného života*, Praha: Zvon, 21992, 9.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž, 231.

¹⁰⁶ Její nauka je trojiční, teocentrická, varuje zvláště před přemrštěnou antropomorfizací Boha. *Denis Amelote* napsal v roce 1643, že je v jeho století sice mnoho svatých a ctnostných lidí, ale vyskytuje se „více familiárnosti než posvátné úcty; je mnoho lidí, kteří milují Boha, ale málo těch, kteří ho respektují.“ Srov. GLENDON Lowell M[...]: *French school of spirituality*, in: DOWNEY: op. cit., 420. Hlavními představiteli této školy byli kardinál Bérulle (1575–1629), Charles de Condren (1588–1641), Jan Eudes (1601–1680) a další. Srov. tamtéž, 420–422.

¹⁰⁷ Během 19. a 20. století bude založeno 1254 různých řeholních společenství, převažovat bude apoštolské a charitativní zaměření. Srov. DUMEIGE G[...]: *Dějiny spirituality*, in: FIORES, GOFFI: op. cit., 181–183.

¹⁰⁸ Jako příklad uveďme *Terezii z Lisieux* (1873–1897). Její spiritualita vychází z jejího vztahu k milujícímu Bohu. Ke svatosti a k účasti na apoštolátu není třeba výjimečných schopností nebo heroických výkonů, stačí jen vše činit v odevzdanosti a důvěře dítěte. Srov. TEREZIE Z LISIEUX: *Autobiografické spisy*. Dějiny duše, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991, 184–194.

obdobně konstatovat, že docházelo k obdobné „demokratizaci“ v dalších oblastech křesťanského života. Tyto tendence vykrystalizují v nauce Druhého vatikánského sněmu o všeobecném kněžství a povolání ke svatosti.

1.2.6 Pojetí kléru a jeho svatosti v křesťanském novověku

Tridentský koncil (1545–1563)¹⁰⁹ reagoval na reformační zpochybnění svátosti kněžství. Díky apologetickému ladění je tehdejší pojetí z dnešního hlediska poněkud zúžené. Důraz byl dán na moc konsekrace a absoluce, na odlišnost od laiků.¹¹⁰ Bylo by ale povrchní toto pojetí vnímat jen v negativním světle, vždyť například nauka o vtištění charakteru příjemci¹¹¹ neměla za cíl jen formulování difference od ostatních pokřtěných, ale hlavně potvrzení služebného kněžství jako svátosti, kdy charakter svěcení uschopňuje jeho nositele k aktivní účasti na Kristově kněžství, připodobňuje ho ke Kristu věčnému veleknězi a zavazuje ho zprostředkovávat dary spásy a vést ctnostný život.¹¹² Je ale pravdou, že důraz na hierarchické uspořádání Božího lidu vedl k chápání úřadu jako základu, na kterém stojí církev.¹¹³ Můžeme tedy říci, že celkový obraz církve i služebného kněžství je spíše *statický–hierarchický* než *dynamicko–služebný*.¹¹⁴

Papežové se ve dvacátém století opakovaně vyjadřovali k otázkám kněžské spirituality. Čtyři níže uvedené dokumenty patří mezi nejvýznamnější předkoncilní počiny v této oblasti, koncilní dokumenty pak na ně opakovaně odkazují. Proto se krátce zastavíme u každého z nich.

V roce 1908 papež *Pius X.* (1903–1914) adresoval kléru exhortaci *Haerent animo*.¹¹⁵ Tématem je svatost kněží, od které odvisí budoucnost církve. Kněz jedná jako

¹⁰⁹ Srov. KADLEC: op. cit., 335–341.

¹¹⁰ Pojímání výjimečnosti kněžství se odrazilo výrazně i na utváření pokoncilní kněžské spirituality a formace. Greshake demonstruje toto pojetí na příkladu tridentského katechismu, který přirovnává biskupy a kněze k „andělům a bohům“, protože neexistuje úřad s vyšší důstojností. Oni totiž osobně zastupují na zemi samotného Boha. Srov. GRESHAKE Gilbert: Być kapłanem, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1983, 19.

¹¹¹ Srov. CONCILIIUM TRIDENTINUM. SESSIO XXIII: Canones de sacramento ordinis (ze dne 15. července 1563), in: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna: Instituto per le science religione, 31973, 743–744, kán.4.

¹¹² Srov. OTT Ludwig: Grundriß der Dogmatik, Freiburg: Herder, sedmé přepracované vydání, 1965, 544–545.

¹¹³ Srov. GRESHAKE: op. cit., 20.

¹¹⁴ Srov. DOLISTA: O podstatě kněžské služby, 61–63.

¹¹⁵ Papež jí vydal při příležitosti padesáti let svého kněžství. Srov. PIUS X: Exhortatio ad clerum catholicum in quinquagesimo natali sacerdotii sui *Haerent animo* (ze dne 4. srpna 1908), in: Enchiridion delle

alter Christus, proto jsou na něj kladeny ty nejvyšší možné nároky.¹¹⁶ Svatost kněze spočívá především v následování ctností Ježíše, zřeknutí se sama sebe a ve správném konání skutků vyplývajících z jeho služby. Prostředky k jejímu dosažení jsou modlitba, denní rozjímání, duchovní četba a zpytování svědomí. Dále jsou velmi doporučovány pravidelné exercicie, rekolekce a účast v různých kněžských společenstvích.

Pius XI. (1922–1939) vydal v roce 1935 encykliku *Ad catholici sacerdotii*. Kněz je zde opět vnímán jako *alter Christus*. Přestože prostředky věčné spásy působí *ex opere operato*, důstojnost kněžského úřadu vyžaduje svatost života jeho nositele.¹¹⁷ Má být svatý jako obětník, rozdavač milostí a jako kazatel.¹¹⁸ Dále papež klade důraz na rozvíjení osobní zbožnosti. Kněží mají vynikat odpoutaností od pozemských statků, apoštolskou horlivostí a poslušností po vzoru Ježíše Krista. Velkou pozornost věnuje otázce celibátu, který je tou nejlepší formou prožívání kněžského povolání.¹¹⁹

Pius XII. (1939–1958) v jubilejním roce 1950 vydal apoštolskou exhortaci *Menti nostrae*. Kněz (opět vnímán jako *alter Christus*) dokonale následuje svého Mistra praxí starostlivé, vroucí a činné lásky, a to k Otcům i bližním.¹²⁰ Základ tvoří pokora, z které vychází i poslušnost autoritě, která je podle papeže nedílnou součástí sebezposvěcování. Vyzývá dále k dodržování celibátu a žití chudoby.¹²¹ K následování Krista je potřeba milosti, kterou kněz čerpá zvláště ze slavení Eucharistie.¹²² V rámci stálého přebývání v modlitbě má stěžejní význam denní oficium a vroucí osobní zbožnost, mariánská úcta, zpytování svědomí. Papež nabádá kněze, aby se pravidelně zpovídali. Nesmí opomíjet ani své duchovní vedení a účast na exerciciích. V rámci pojednání o svatosti se detailně hovoří

---

encicliche. Pio X. Benedetto XV (1903–1922). Edizione bilingue, sv. 4, Bologna: Centro editoriale dehoniano, ²1999, 788–827, číslo 713–739.

¹¹⁶ Toto je asi nejvíce vyhoceno odvoláváním se na postoj Otců, kteří tvrdí, že mezi knězem a jakýmkoliv jiným osvědčeným mužem musí být takový rozdíl, jaký je mezi nebem a zemí. Tamtéž, číslo 719.

¹¹⁷ Srov. PIUS XI.: Encyklika o katolickém kněžství *Ad catholici sacerdotii*, Olomouc: Lidové nakladatelství, 1936, čl. 36–66.

¹¹⁸ Kazatelstvím se na prvním místě míní svědectví vlastního života. Na kněze jsou kladeny celkově vyšší požadavky, než na ostatní věřící. Pius XI. cituje ustanovení kanonického práva: „Klerikové mají vést světlejší život vnitřní i vnější než laikové a mají je jako vzor předcházeti svou ctností a svým správným jednáním.“ Codex iuris canonici, kán. 124, in: *Ad catholici sacerdotii*, čl. 44. Vysoké mravní požadavky klade papež také na bohoslovce. Srov. *Ad catholici sacerdotii*, čl. 71–77.

¹¹⁹ Papež, aniž by snižoval praxi Východu, vyzdvihuje celibát, protože „důstojněji a přiměřeněji vyhovuje úmyslům a přáním Nejsvětějšího Srdce Ježíšova“. *Ad catholici sacerdotii*, čl. 53.

¹²⁰ Srov. PIUS XII.: Adhortatio apostolica De sacerdotalis vitae sanctitate promovenda *Menti nostrae* (ze dne 23. září 1950), in: Enchiridion delle encicliche. Pio XII (1939–1958). Edizione bilingue, sv. 6, Bologna: Centro editoriale dehoniano, ²2002, 1400–1484, číslo 1810–1811.

¹²¹ Zdůrazňuje význam celibátu ve smyslu dostupnosti pro službu Bohu a bližním. Otcovství kněze přesahuje otcovství pozemské ve smyslu jeho eschatologického zaměření, protože plodí potomstvo pro život věčný. Jak uvidíme dále, ve světle dnešního pojmání celibátu se jeví toto opodstatnění jako nedostatečné.

¹²² „Proto nemá mši svatou jen celebrovat, ale intimně prožívat.“ *Menti nostrae*, číslo 1831.

o službě, která má vycházet z jejich spolupráce s Boží milostí. Opakovaně zaznívá varování před „herezí činnosti“, kterou je míněno zanedbávání duchovního života v návalu povinností.¹²³ K obecnému prospěchu kněze je podle encykliky mimo jiné i společný život kněží.¹²⁴

K příležitosti stého výročí úmrtí svatého Jana Marii Vianneye¹²⁵ vydal v roce 1959 papež Jan XXIII. (1958–1963) encykliku *Sacerdotii nostri primordia*. Z velké části je rekapitulací nauky předchozích papežů, ale přichází s originálním uchopením tématu, kdy základní rámec tvoří příklady ze života svatého faráře arského.¹²⁶ Není proto divu, že papež klade důraz zvláště na význam askeze, eucharistické úcty a pastýřské horlivosti v životě diecézního kněze.¹²⁷

Na jedné straně dokumenty Druhého vatikánského koncilu budou opakovaně odkazovat na zde uvedené papežské dokumenty,¹²⁸ na druhé však přinesou zlom ve vnímání služebního kněžství. Ne nějakou novou, převratnou naukou, ale jejím prohloubením, změnou důrazů. Odvrhnou totiž představu kněze jako jakéhosi „údu církve vyšší, jiné kvality“,¹²⁹ ale zdůrazní jeho kořeny ve všeobecném křesťanském kněžství celého Božího lidu, a to aniž by došlo k popření odlišnosti obou kněžství v ontologické rovině.

---

¹²³ Pius XII. zde píše, že přemrštěnou aktivitou kněží zanedbávají svůj hlavní úkol, a to svoje vlastní posvěcování. Z kontextu vyplývá, že tímto sebezposvěcováním papež míní setrvání ve vztahu a spolupráci s Bohem. Nejedná se tedy o kontradikci aktivitě, ale o fundament, z kterého musí vycházet veškeré jednání kněze. Navíc v tomto textu nacházíme též povzbuzení k aktivitě pro ty, kdo se příliš uzavírají do sebe. Srov. *Menti nostrae*, číslo 1857.

¹²⁴ I přes určitou dobovou omezenost (poválečný stav a pod.) stojí také za pozornost část věnovaná bohoslovcům. Například vyzývá k podpoře samostatnosti adeptů kněžství a pěstování vnímavosti k potřebám běžných lidí. Srov. tamtéž, číslo 1868–1907.

¹²⁵ Farář ve francouzském Arsu *Jana Marii Vianneye* (1786–1859), srov. OTTEN Susan T[...]: Jean-Baptiste-Marie Vianney, in: HERBERMANN Charles G[...] (ed.): *The Catholic Encyclopedia*, sv. 8, New York: The Encyclopedia Press, 1913, 326–327.

¹²⁶ Můžeme hovořit o personalistickém přístupu, na který posléze v teologii upozorní zvláště von Balthasar. Srov. KOHUT Pavel Vojtěch: *Co je spirituální teologie?*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 99.

¹²⁷ Srov. IOANNES XXIII: *Litterae encyclicae Primo exeunte saeculo ab obitu S. Ioannis M.B. Vianney Sacerdotii nostri primordia* (ze dne 1. srpna 1959), in: *Enchiridion delle encicliche*. Giovanni XXIII, Paolo VI (1958–1978). Edizione bilingue, sv. 7, Bologna: Centro editoriale dehoniano, ²1999, 68–125, číslo 81–148.

¹²⁸ Například v *Optatam totius* budou citovány 23x. Srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius* (ze dne 28. října 1965), in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 345–359.

¹²⁹ „Jako tedy křestní koupel odlišuje křesťany a odděluje je od ostatních, kteří nebyli obmyti očištnou vodou a nejsou údy Kristovými, tak také svátost kněžství odlišuje kněze ode všech ostatních křesťanů (...) jedině oni jsou poznamenáni oním nezrušitelným znamením, které je připodobňuje Kristu knězi.“ PIUS XII.: Encyklika o posvátné liturgii *Mediator Dei* (ze dne 20. listopadu 1947), Brno: Sušilova literární jednota bohoslovců, 1948, čl. 42. Ale abychom zde neskouzli k povrchnosti. Vždyť v tomto citátu papež chce ozřejmit na prvním místě nezastupitelnost klerického stavu a jeho původ v Božích ustanoveních. Ve stejné encyklice totiž na jiném místě hovoří o důstojnosti všech věřících: „Vždyť očištnou koupelí křtu se všichni křesťané stávají účastnými kněžství Kristova.“ Tamtéž, čl. 87.

1.2.7 Pojetí svatosti ve světle Druhého vatikánského koncilu

Cílem jedenadvacátého ekumenického sněmu bylo promyslet bohatství nauky církve v rámci současného stavu světa a tak nabídnout prostředky k prohloubení víry a jejímu věrnějšímu praktikování všemi stavy církve.¹³⁰

Otázkou svatosti se zabývá speciálně pátá kapitola věroučné konstituce o církvi *Lumen gentium*, která nese název: „Všeobecné povolání k svatosti v církvi.“¹³¹ Východiskem je pro koncilní otce nezrušitelná svatost církve,¹³² která se odvozuje od jejího snubního vztahu s Kristem, který je, společně s Otcem a Duchem, oslavován jako jediný Svatý. On se za svou nevěstu z lásky obětoval a tím jí posvětil. Všichni věřící bez rozdílu jsou tedy jako součást mystického těla Kristova povolání k participaci na této svatosti Syna.¹³³

Svatý život pak pro všechny bez rozdílu znamená úsilí o dokonalost v lásce k Bohu a bližním.¹³⁴ Všichni jsou povoláni k jediné svatosti, kterou uskutečňují v různých způsobech života a povoláních.¹³⁵ Manželé a rodiče jsou vyzýváni k budování vzájemné lásky, kterou se stávají podílníky na plodnosti matky církve a na snoubenecké lásce Krista ke své církvi.¹³⁶ Příklad svatého života dávají i osoby ovdovělé a svobodné, ale koncil způsob, jakým to konají, nespecifikuje. Dělníci svou prací zdokonalují jak sebe, tak se

---

¹³⁰ Srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Řeč papeže Jana XXIII. zahajující Druhý vatikánský koncil (ze dne 11. října 1962), in: BÜHLMANN Walbert: Jan XXIII. Zápas za budoucnost církve, Praha: Vyšehrad, 1997, 124–140, čl. 6, 15. V této publikaci vedle překladu původního papežova projevu je též v poznámkách uvedeno třicet devět následných úprav v oficiálním latinském kuriálním znění, některé z nich jsou krásnou ilustrací vznošené rétoriky kurie.

¹³¹ „De universalis vocatione ad sanctitatem in Ecclesia“ CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Enchiridion Vaticanum, sv. I, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ¹⁴1993, 464–632, číslo 284–456, kap. 5.

¹³² Též srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věřoučná konstituce o církvi, *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, čl. 8.

¹³³ „Kristovi následovníci, povolání od Boha ne na základě svých skutků, ale z jeho rozhodnutí a milosti, a ospravedlnění v Pánu Ježíši, se stali při křtu víry opravdu Božími dětmi a účastníky Boží přirozenosti, a proto skutečně svatými. Mají tedy svým životem toto přijaté posvěcení s Boží pomocí uchovávat a zdokonalovat.“ Tamtéž, čl. 40.

¹³⁴ Srov. tamtéž, čl. 40, 42. V podobném duchu hovoří i konstituce *Gaudium et spes*. Jako výchozí motiv si bere velikonoční události. Srov. DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 183–265, čl. 38.

¹³⁵ „In varii vitae generibus et officiis una sanctitas excolitur ab omnibus.“ *Lumen Gentium*, číslo 390, čl. 41. Je velmi důležité rozlišovat mezi *univerzálností* a *uniformitou* tohoto povolání! Jinak hrozí, že dojde „k chybné identifikaci principu všeobecnosti: ve skutečnosti jím není *stejný projev svatosti*, tatáž vnější forma a podoba posvěcení jednotlivých věřících, nýbrž jejich *rovnocenná důstojnost* vyplývající z křestní milosti.“ KOHUT Pavel Vojtěch: Všeobecné povolání ke svatosti. Různorodé projevy jediné svatosti církve v životě dnešních křesťanů, in: MKR Communio 4 (2003) 273.

¹³⁶ Podrobněji o svatosti manželství srov. *Gaudium et spes*, čl. 48.

podílejí na zlepšování stavu celé společnosti. Následují tak Ježíše, „jehož ruce vykonávaly řemeslnou práci a jenž s Otcem stále pracuje na spáse všech.“¹³⁷ Nemocní, chudí a pronásledovaní jsou zvláštním způsobem spojeni s Kristem trpícím. „Všichni křesťané se tedy den co den budou stále více posvěcovat v podmínkách, povinnostech a okolnostech svého života i jejich prostřednictvím, jestliže všechno přijímají s vírou z rukou nebeského Otce, spolupracují s Boží vůlí a také ve své časné službě projevují všem tu lásku, kterou Bůh miloval svět.“¹³⁸

Z výše uvedeného pak vyplývá *dnešní pojetí svatosti*. Můžeme jí nahlížet jako *teocentrickou skutečnost*, vždyť Bůh je podle svého bytí (vznešenost, sláva) i podle svého jednání zcela svatý.¹³⁹ Hovoříme tedy o *bytostné a mravní svatosti Boží*. Obdobně, *bytostná svatost člověka* je dána jeho ontickým přivtělením ke Kristu, není tedy ničím jiným než darem. Je fundamentem pro *mravní svatost*, která ale dochází svého naplnění pouze tehdy, pokud se člověk svobodně rozhodne odpovědět na Boží pozvání a usiluje o plnění Boží vůle.¹⁴⁰ Současná teologie spíše než vyzdvihování kontrastu *svatý, perfektní versus profánní*, upřednostňuje právě vztahový a sjednocující aspekt, kdy člověk odpovídá na Boží volání a přijímá jeho pozvání ke společné cestě.¹⁴¹ „Naše svatost se rodí z naší účasti na tajemném společenství lásky, v které existujeme s Ježíšem a Bohem. V účasti na tomto společenství může člověk uskutečnit plnost svého života.“¹⁴² Ježíš tím, že na sebe vzal hřích světa, zjevil, co je pravá svatost, tedy „ne oddělení, ale sjednocení, ne odsouzení, ale vykupující láska.“¹⁴³

Když koncil hovoří o všeobecnosti povolání ke svatosti, začíná popisem svatosti církve, tedy *rozměrem ekleziálním*. V konečném důsledku ale Ježíš hlásal svatost života „každému stavu – všem i každému jednotlivě“.¹⁴⁴ Tento *osobní rozměr* pak společně

---

¹³⁷ *Lumen gentium*, čl. 41.

¹³⁸ Tamtéž, čl. 41. Proces „*demokratizace svatosti*“ (tak jak jsem ho definovaly výše) je tímto dovršen. Srov. pozn. 83. Dalším důkazem tohoto procesu je i zvláštní dokument koncilu věnovaný apoštolátu laiků. Hluboký duchovní život je podle něj základní podmínkou k úspěšnému hlásání Krista světu. Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 385–413, čl. 4.

¹³⁹ Jednotlivé rozměry, skutečnosti svatosti, srov. KRAUS: op. cit., 343.

¹⁴⁰ Srov. URBAN Jan Evangelista: *Vzrůst ke Kristu*, sv. 1, Praha: Alverna, 1993, 39–46. Bůh je společenstvím milujících se Osob, svatost je tedy nejen skutečností teocentrickou, ale i *trojiční*. Mluví-li koncil o svatosti, trojičnímu aspektu věnuje velkou pozornost. Srov. *Lumen gentium*, čl. 39–42.

¹⁴¹ Srov. CUNNINGHAM: op. cit., 488. Povolání je v prvé řadě obdarováním, nikoliv zaúkolováním. Srov. KOHUT: *Všeobecné povolání ke svatosti*. Různorodé projevy jediné svatosti církve v životě dnešních křesťanů, 271–273.

¹⁴² BOUBLÍK Vladimír: *Setkání s Ježíšem*, Řím: Křesťanská akademie, 1970, 282–283.

¹⁴³ RATZINGER Josef: *Úvod do křesťanství*, Brno: Petrov, 1991, 238.

¹⁴⁴ *Lumen gentium*, čl. 40.

s předchozím ekleziálním tvoří nerozlučitelnou dvojici. Povolání ke svatosti má svůj počátek ve křtu. Jím se konkrétní osoba stává „nesmíšeně, neodděleně a nerozlučitelně“ součástí mystického těla Kristova, tedy církve. To s sebou přináší i povinnosti vůči ní. „Protože oblékli Krista a jsou živeni Duchem svatým, jsou křesťané „svatí“, a proto uschopnění a zavázání, aby ukazovali svatost svého **bytí** svatostí všeho svého **konání**.“¹⁴⁵ Svatost se ze strany člověka totiž děje nejen v uskutečňování lásky k Bohu, ale i k bližním, je tedy též *skutečností sociální*.¹⁴⁶

Dále můžeme hovořit o *eschatologické dimenzi* svatosti, která v sobě zahrnuje jak rozměr horizontální, dějinný, vyjádřený v eschatologickém napětí „již a ještě ne“, tak rozměr vertikální, spočívající ve společenství církve putující s církví vítěznou.¹⁴⁷ V každé době se vyskytují lidé, kteří se svým životem stávají znamením („svátostí“) uskutečnitelnosti ideálu svatosti.¹⁴⁸

Všeobecné povolání ke svatosti úzce souvisí s *všeobecným kněžstvím věřících*. Podstatu všeobecného kněžství i jeho praktickou realizaci pregnantně popisuje *Lumen gentium*: „Vždyť pokřtění jsou svým znovuzrozením a pomazáním od Ducha svatého posvěceni na duchovní chrám a na svaté kněžstvo, aby každým skutkem jako křesťané přinášeli duchovní oběti a hlásali mocné činy toho, který je ze tmy povolal (...) a uplatňují své kněžství přijímáním svátostí, modlitbou a děkováním, svědectvím svatého života, odříkáním a čínorodou láskou.“¹⁴⁹ Kompletně celý život věřících má být tedy duchovní bohoslužbou. Vše se stává bohumilou „duchovní obětí“ skrze Ježíše Krista. Tato oběť má své vyvrcholení ve spojení oběti svého vlastního života s obětí Kristovou v Eucharistii.¹⁵⁰

---

¹⁴⁵ JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* (ze dne 30. prosince 1988), Praha: Zvon, 1990, čl. 16.

¹⁴⁶ „Může proto svatost Církve znamenat něco jiného než to, že jeden nese břemena druhého? A není tomu tak proto, že všichni jsou nesení Kristem?“ RATZINGER: Úvod do křesťanství, 239.

¹⁴⁷ Vztahem k církvi nebeské se zaobírá i koncil. Srov. *Lumen gentium*, čl. 41–51. Dále srov. RATZINGER Joseph: Eschatologie. Smrt a věčný život, Brno: CDK, Barrister & Principal – studio, 2004, 146–149.

¹⁴⁸ Srov. CUNNINGHAM: op. cit., 482. Některé z nich pak církev předkládá jako vzor k následování. Dnešní pojetí svatosti se odráží i v kanonizacích, kdy velký počet světců a blahoslavených pochází z rozličných duchovních stavů, sociálních skupin a různých částí světa.

¹⁴⁹ *Lumen gentium*, čl. 10.

¹⁵⁰ Srov. BARRUFFO A[...]: Laik, in: FIORES, GOFFI: op. cit., 449. „Mají (věřící) přinášet neposkvrněný obětní dar nejen rukama kněze, ale i spolu s ním, a tím se mají učit obětovat sami sebe. Prostřednictvím Krista mají den ze dne dorůstat k dokonalejší jednotě s Bohem i mezi sebou, aby nakonec Bůh byl všechno ve všem.“ DRUHÝ Vatikánský koncil: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* (ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 133–171, čl. 48. To je pak přímo vyjádřeno i v římské liturgii, když kněz během první eucharistické modlitby říká: „Pamatuj také na všechny kolem shromážděné (...) Za ně ti přinášíme a oni ti přinášejí tuto oběť chvály, za sebe i za všechny sobě blízké, za život v bezpečí, za vykoupení a naději ve spásu a modlí se k tobě, Bože věčný, živý a pravý“. Český misál, Praha: Česká liturgická komise, 1983, 435.

Všichni věřící mají také účast na *prorockém úřadu* Ježíše Krista, a to hlásáním radostné zvěsti a to zvláště svědectvím svého života a podílem na výstavbě časného řádu.¹⁵¹ Povoláním ke službě Božímu království a vítězným bojem s královstvím hříchu se stávají i podílíky Kristova *královského úřadu*.¹⁵² *Lumen gentium*, když hovoří o účasti věřících na této královské službě, upozorňuje, že si také mají navzájem pomáhat světskou činností k světlejšímu životu, aby tak Kristův duch pronikal do světa. Tuto povinnost mají všichni pokřtění, ale přední místo v jejím plnění přísluší laikům.¹⁵³

---

¹⁵¹ Srov. *Lumen gentium*, čl. 35; *Christifideles laici*, čl. 14.

¹⁵² Srov. tamtéž, čl. 14.

¹⁵³ Srov. *Lumen gentium*, čl. 36.

2 Svatost diecézního kléru v dokumentech koncilu

Cílem této kapitoly je odpovědět na otázku, v čem spočívá podle dokumentů Druhého vatikánského koncilu svatost diecézního kléru – biskupů, kněží a jáhnů? Jak jsme již uvedli v Úvodu, naše pozornost je věnována primárně kléru latinské církve v řádně zřízených partikulárních církvích. Nebudeme se z důvodu některých specifík blíže zabývat misijní problematikou a církvemi Východu, které jsou v plné jednotě s římským biskupem. U každého zkoumaného dokumentu provedeme na začátku jeho bližší specifikaci. Pak se zaměříme na analýzu daného textu, a to s ohledem na naše téma. Nakonec provedeme základní syntézu jeho pojetí svatosti diecézního kléru. Reflexe k textu nalezneme čtenář v poznámkovém aparátu. Aplikací zde zjištěných závěrů v praxi se budeme zabývat ve čtvrté kapitole této práce.

Koncil zasedal od 11. října 1962 do 8. prosince 1965. Jeho dokumenty se mívají slavnostně vyhlášené čtyři konstituce, devět dekretů a tři deklarace.¹⁵⁴ My zde zaměříme svou pozornost na čtyři dokumenty. Dva se přímo věnují diecéznímu kléru – biskupům dekret *Christus Dominus* a kněžím dekret *Presbyterorum ordinis*. Důležitým je pro nás i Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius*. Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium* má otázku kléru, zvláště diecézního, jako jedno ze svých nosných témat. Ostatní dokumenty neřeší otázku diecézního latinského kléru na nemisijním území nebo se jí dotýkají jen nepřímo či okrajově. Tam, kde to bude vyžadovat kontext, je zmíníme. Při analýze v této kapitole budeme vycházet z překladu do českého jazyka s přihlédnutím k latinskému originálu.

2.1 Konstituce o církvi *Lumen gentium*

Konstituce o církvi *Lumen gentium* je řazena v dokumentech na první místo a ze všech šestnácti koncilních dokumentů pouze jí a konstituci *Dei verbum* náleží titul „věroučná“. Nedefinuje sice žádné dogma, ale označení ukazuje na důležitost, kterou

---

¹⁵⁴ Srov. Indice strutturale, in: Enchiridion Vaticanum. Indici generali, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1990, 5–16, číslo 01001–01016.

tomuto textu přisoudili sami sněmovní otcové.¹⁵⁵ Ti za její cíl označili potřebu zřetelněji objasnit, s přihlédnutím k současným poměrům, podstatu a poslání církve.¹⁵⁶

Dokument v rámci zpracování této tematiky pojednává mimo jiné o jednotlivých životních stavech a zabývá se též explicitně otázkou jejich svatosti. *Lumen gentium* se tedy věnuje i otázkám, které jsou podrobněji analyzovány v dalších koncilních dokumentech. Dá se říci, že konstituce, konkrétně její třetí a pátá kapitola, tvoří jakýsi fundament pro pochopení, jak koncil vnímá klerický stav, jeho podstatu a svatost. Pro úplnost dodejme, že v první kapitole naší práce jsme se již zabývali obecným povoláním všech pokřtěných ke svatosti a všeobecným kněžstvím věřících. S tímto kněžstvím je ve vzájemném vztahu kněžství služebné, i když se od něj podstatně odlišuje. Skrze svěcení je totiž dotčený nově posvěcen, vydělen ke službě Bohu a jeho lidu.¹⁵⁷ Co z toho plyne pro jeho povolání ke svatosti, uvidíme dále.

2.1.1 Hierarchické zřízení církve

Třetí kapitola konstituce se zabývá hierarchickým zřízením církve, jeho podstatou, základní charakteristikou služby a vzájemných vztahů. Důraz je kladen zvláště na biskupský stav,¹⁵⁸ na jeho vztah s římským biskupem i na vzájemné vztahy v rámci biskupského kolegia a na výlučné postavení biskupa jako nositele plnosti služebného kněžství.¹⁵⁹ Několik článků popisuje biskupskou službu,¹⁶⁰ pouze po jednom článku je pozornost věnována kněžím a jáhnům.¹⁶¹

---

¹⁵⁵ Srov. RAHNER Karl: Úvod k Věroučné konstituci o církvi *Lumen gentium*, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 31.

¹⁵⁶ Srov. *Lumen gentium*, čl. 1.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, čl. 10–11, Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 1547.

¹⁵⁸ Kapitola nese název: „Hierarchické zřízení církve, zvláště episkopát.“ Tato pozornost je pochopitelná. Když na Prvním vatikánském koncilu přípravná komise předložila otcům schéma o církvi *Supremi pastoris*, obsahoval tento rozsáhlý text pouze několik řádků věnovaných biskupům. Proti tomu se zvedla vlna odporu, ale nutnost vyjádřit se přednostně k otázce papežského primátu a francouzsko-pruská válka měly za následek, že se již nestačilo projednat nové schéma. Srov. PAVELKOVÁ Martina: Dogma o papežském primátu a neomylnosti na I. vatikánském koncilu, in: SKALICKÝ Karel (a kol.): Dokumenty Prvního vatikánského koncilu, Praha: Krystal OP, 2006, 39–53.

¹⁵⁹ Konstituce se jasně staví za svátostnost biskupského stavu. Tím ukončuje staletý spor o vymezení rozdílu mezi kněžským a biskupským úřadem, kdy odmítá názor, že tyto dva stupně se liší pouze v jurisdikci. Srov. ROCK A[...]: Bishop (Sacramental Theology of), in: DONALD William J[...] MC (ed.): *New Catholic Encyclopedia*, sv. 2, Washington D.C.: The Catholic University of America, 1981, 590–591.

¹⁶⁰ Srov. *Lumen gentium*, čl. 20, 24–27.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, čl. 27, 28. V případě jáhnů je třeba si uvědomit, že se sice jedná o krátký, ale průlomový text. Navíc určitou nejistotu nelze otcům vyčítat, vždyť pokus obnovit trvalý diakonát již jednou nevyšel.

Biskupovi se při svěcení „uděluje milost Ducha svatého a vtiskuje posvátné znamení, takže biskupové jedinečným a viditelným způsobem zauímají místo samého Krista učitele, pastýře a velekněze a jednají v jeho zastoupení.“¹⁶² Biskupové svou modlitbou a prací pro lid rozdávají „bohatě z plnosti Kristovy svatosti.“¹⁶³ Moc, kterou byli obdařeni, mají využívat ke vzdělávání lidu „v pravdě a svatosti“¹⁶⁴

Kněží participují na plnosti svátosti kněžství biskupa a byli poslání, „aby hlásali evangelium, aby se stali pastýři věřících a konali bohoslužby jako praví kněží Nového zákona.“¹⁶⁵ To konají ve spojení se svým biskupem, v bratrském společenství ostatních kněží a v lásce ke svěřeným věřícím.

Na *jáhny* jsou ruce vkládány ke službě, nikoliv ke kněžství.¹⁶⁶ Jsou však spojeni s biskupem a jeho kněžským sborem skrze liturgickou, kazatelskou a charitativní službu. Při jejím plnění mají být milosrdní a horliví. Koncil přinesl v oblasti hierarchické služby jednu „novinku“, a to možnost obnovení trvalého diakonátu v latinské církvi tam, kde si to pastorační potřeby vyžadají.¹⁶⁷ Navíc vnesl do latinské církve staronový fenomén, počítá totiž i s možností svěcení mužů „zralejšího věku“, kteří žijí ve spořádaném manželství.¹⁶⁸

Za základní myšlenku celé této kapitoly lze označit skutečnost, že „veškeré hierarchické zřízení církve je *pouze* prostředkem k jedinému cíli, totiž sjednocovat Boží lid k chvále Boží velebnosti.“¹⁶⁹ Zvláště silně to vyplývá z článku o pastýřském úřadu

---

Tridentský koncil totiž obnovu přímo nařídil, ale nikdy nedošlo k její realizaci, srov. CONCILIUM TRIDENTINUM. SESSIO XXIII: Decreta super reformatione *De reformatione* (ze dne 15. července 1563), in: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, 744–53, kán. 17.

¹⁶² *Lumen gentium*, čl. 21. „v jeho zastoupení“, lat. orig. „in Eius persona“. Tamtéž, číslo 337, čl. 21. Další články se podrobně věnují biskupovu úřadu učitelskému, kněžskému a pastýřskému. Srov. tamtéž, čl. 25–27.

¹⁶³ Tamtéž, čl. 26.

¹⁶⁴ Tamtéž, čl. 27. Pojetí pravdy jako akceptace vlastní zaměřenosti na Boha, který miluje a sdílí se, srov. Pravda, in: RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert: Teologický slovník, Praha: Zvon, 1996, 262–263.

¹⁶⁵ *Lumen gentium*, čl. 28. Tento článek podrobně popisuje úkoly kněží. J. E. Urban právě na něj odkazuje, když hovoří o službě kněze a jeho vztahu k předávání Kristova života lidem: „Kněz je dán ke zrození a zachování Kristova života, ale i k jeho absolutnímu zhodnocení a uzavření“. URBAN Jan Evangelista: Vzrůst ke Kristu, sv. 1, Praha: Alverna, 1993, 70.

¹⁶⁶ Srov. HIPPOLYT ŘÍMSKÝ: op. cit., 23.

¹⁶⁷ Koncil nenařídil, ale pouze umožnil obnovu trvalého jáhenství. Srov. *Lumen gentium*, čl. 29, PESCH Otto Hermann: Druhý vatikánský koncil. 1962–1965. Příprava–průběh–odkaz, Praha: Vyšehrad, 1996, 257. Je zajímavé, že *Lumen gentium* v poznámkovém aparátu, když hovoří o možnosti této obnovy, neodkazuje na již zmíněný dekret Tridentského koncilu.

¹⁶⁸ Protože se ale někteří sněmovní otcové báli zrůstajícího tlaku na zrušení kněžského celibátu, konstituce explicitně zdůrazňuje, že svobodní mužové určení k trvalému diakonátu jsou povinni přijmout závazek celibátu. Srov. *Lumen gentium*, čl. 29. Pesch v souvislosti s „dvojím druhem“ jáhnů uvádí, že „jáhni jsou buď ženatí, ať mladí nebo staří, nebo prostě nejsou.“ PESCH: op. cit., 258. Pojednání o vztahu jáhenství a celibátu v dějinách, srov. DASSMANN Ernst: Diakoniat und Zölibat, in: PLÖGER Josef G. von, WEBER Hermann Johann (ed.): Der Diakon. Wiederentdeckung und Erneuerung seines Dienstes, Freiburg im Breisgau: Herder, 1980, 57–65.

¹⁶⁹ PESCH: op. cit., 241.

biskupů, kde sněmovní otcové napomínají biskupy, tedy i sami sebe, aby si byli vědomi, že jsou posláni ke službě, nikoliv aby si nechali sloužit. Vždyť za sobě svěřené se budou zodpovídat samotnému Bohu.¹⁷⁰ Co se ale týče zastoupení výrazů *svatost*, *svatý* v souvislosti s osobním posvěcením kléru skrze jeho život a službu, s jejich subjektivní svatostí, nenalezneme v třetí kapitole ani jediný.¹⁷¹ Svatost klerického stavu je totiž zmíněna v kapitole páté.

2.1.2 Povolání ke svatosti

Pátá kapitola konstituce pojednává o všeobecném povolání ke svatosti. Jak jsem se již zmínili v první kapitole naší práce,¹⁷² kromě obecných principů je zde i náčrt konkrétních projevů uskutečňování svatosti u různých životních stavů; na prvním místě jsou uvedeni nositelé svěcení.

Biskupové „mají konat svou službu svatě a ochotně, pokorně a statečně, podle vzoru nejvyššího a věčného kněze“,¹⁷³ kterým je míněn Ježíš Kristus. Je zajímavé si povšimnout, že svatost tu je uvedena v řadě pouze jako jeden ze správných způsobů konání služby. Přitom by se dalo spíše očekávat, že „vykonávat službu svatě“ v sobě zahrnuje i ostatní pozitivní přívlastky. Zdejší užití lze vnímat jako snahu zdůraznit teocentrický rozměr služby, bez kterého by jinak pozbyla svůj základ a hloubku.

Při konsekraci byli biskupové „obdařeni svátostnou milostí, aby modlitbou, obětí, kázáním a každým způsobem své biskupské péče a služby dokonale vykonávali úřad pastýřské lásky“.¹⁷⁴ Mají být vzorem pro věřící, dokonce ochotní za ně položit i život, a přivádět svým příkladným životem „církve den co den k větší svatosti.“¹⁷⁵ V tomto

¹⁷⁰ Srov. *Lumen gentium*, čl. 27, PESCH: op. cit., 248.

¹⁷¹ Opakovaně se setkáváme s použitím slova *posvátný* ve smyslu označení služby, úřadu či moci z něj vyplývající, například: „posvátný biskupský stav“ (lat. orig. „sacratu ordinis“), „posvátná služba“ (lat. orig. „sacrum ministerium“), „posvátná moc“ (lat. orig. „sacra potestas“). Srov. *Lumen gentium*, číslo 333, 335, 351, čl. 20, 21, 27. Při popisu rozeslání Dvanácti Ježíšem se uvádí, že apoštolové byli poslání, aby „ze všech národů činili jeho učedníky, posvěcovali je a vedli“ (lat. orig. „sanctificarent“). Tamtéž, číslo 330, čl. 19.

¹⁷² Srov. 28–31.

¹⁷³ *Lumen gentium*, čl. 41.

¹⁷⁴ Tamtéž, čl. 41.

¹⁷⁵ Tamtéž, čl. 41. Na tomto místě je v poznámkovém aparátu konstituce odkaz na Tomáše Akvinského, pro kterého je, díky vlivu Dionysiova křesťanského neoplatonismu, biskup nejvyšším článkem hierarchie duchovních osob. Tato biskupova „dokonalost“ je spjata i s nároky na „dokonalost“ jeho služby, o kterou má usilovat. Ta mimo jiné obnáší i ochotu pastýře položit za své ovce i život. Odkaz v textu je ale pouze na článek 5 a 6 Theologické summy, přitom v článku 7 Tomáš dokazuje nejvyšší dokonalost biskupů mimo jiné na činné lásce, kterou musí prokazovat svému stádcí. Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ: Theologická summa, část 2, díl 2, sv. 4, 1370–1376, otázka 184, čl. 5–7.

duchu vykonávaná služba se pak stává prostředkem k osobnímu posvěcení i samotným biskupům.

Kněží mají jednat podobně jako biskupové, protože se podílejí skrze Krista na milosti jejich úřadu. Posilu pro svou činnost čerpají „z plnosti rozjímání“,¹⁷⁶ každodenní plnění povinností pak vede k růstu v lásce k Bohu i bližnímu. Dále je zmíněna nutnost udržovat kněžské společenství, oplývat všemi duchovními hodnotami, vydávat živé svědectví o Bohu a na základě reflexe vlastního liturgického konání prohlubovat svou způsobilost k řádnému konání své služby. Žádné obtíže se pro ně nesmí stát překážkou, ale naopak ty je mají „povznášet k vyšší svatosti.“¹⁷⁷ Inspirací pro ně má být život těch kněží, kteří svou službou zanechali církvi velký vzor svatosti.¹⁷⁸

Jestliže biskupa posvěcuje jeho služba, konaná po vzoru Krista, v případě kněží text explicitně uvádí, že „všichni kněží – především ti, kteří se ze zvláštního titulu svého svěcení nazývají diecézními – si mají být vědomi, jak velkou pomocí pro jejich posvěcení je věrné spojení a velkodušná spolupráce s jejich biskupem.“¹⁷⁹ Přitom vztah k biskupovi zde nemůže být chápán jen jako vztah zaměstnance k zaměstnavateli, nesmí se ani opírat pouze o osobní sympatie nebo příslušnost k podobnému teologickému proudu. Je totiž viditelným projevem jednoty a bratrských vztahů samotné církve.¹⁸⁰

Jáhni „jsou povinni se chránit všech mravních chyb, líbit se Bohu a snažit se o všechno dobré před lidmi.“¹⁸¹ Je jim, stejně jako klerikům, o nichž se hovoří následně, věnováno jen několik řádků a ani jednou zde není použit výraz *svatost* nebo příbuzné slovo. *Klerikové* jsou charakterizováni jako „povolání od Pána a vyhrazení pro něho“,¹⁸² proto vše, co konají směřuje k oslavě Boží.

---

¹⁷⁶ Neobvyklé spojení „z plnosti rozjímání“ je v lat. orig. „*ex abundantia contemplationis*“, tedy spíše: „z hojnosti“, „z přemíry“. *Lumen gentium*, číslo 392, čl. 41.

¹⁷⁷ *Lumen gentium*, čl. 41.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, čl. 41. „*Svatí* (...) se nám totiž nemají jevit jako *mimořádné jevy*, naopak se mají jevit jako *průměty jednoho Krista* do doby, do její situace. Tedy hlavní, podstatné je *Kristus ve svatých* (...) Tedy průnik Krista do současné doby, do té které doby, zpřítomnění Krista v určité podobě a projevení v tom a tom světeci je to podstatné.“ URBAN Jan Evangelista: *Duchovní slovo pro dnes a zítra. Z teologicko-pastoračního kursu roku 1969*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 144.

¹⁷⁹ *Lumen gentium*, čl. 41. Za pozornost stojí názor, že přílišné zdůrazňování jedinečnosti vazby kněze na biskupa vede v praxi k podpoře nedospělého závislého vztahu a oslabování vztahu kněze ke společenství, které mu bylo svěřeno. Srov. DIANICH S[...]: *Služba pastýřská*, in: FIORES, GOFFI: op. cit., 875.

¹⁸⁰ „Ve svazku lásky a služby s biskupem je exemplárně vyjádřena jednota a bratrství samotné církve.“ KELLER Erwin: *Velké tajemství církve. Meditace k Lumen gentium*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 169–170. Dodejme jen, že takovéto pojetí klade nároky nejen na kněze, ale i na biskupa. To ale v souvislosti se svatostí episkopa v konstituci nezazní.

¹⁸¹ *Lumen gentium*, čl. 41.

¹⁸² Tamtéž, čl. 41. Jistě lze ospravedlnit strohost zmínky o jáhnech výše zmíněnými důvody, srov. pozn. 161. O klericích pak pojednává samostatný dokument *Optatam totius*.

2.1.3 Identita a svatost diecézního kléru podle *Lumen gentium*

Shrňme nyní nauku konstituce vzhledem k našemu tématu. Všichni pokřtění participují skrze křest na jediném kněžství Ježíše Krista. Někteří z nich jsou pak voláni Pánem ke zvláštnímu zasvěcení pro službu Božímu lidu, který mají přivádět ke společné chvále Hospodina. Nejedná se o nějakou výsadu nebo důsledek zásluh povoláných, ale o svobodný dar Boží, který se realizuje uprostřed církve a pro církve. Toto zasvěcení¹⁸³ je sice ontologicky odlišné od všeobecného zasvěcení pokřtěných, ale nestojí proti němu, má v něm totiž svůj pramen a základ, bez kterého by nemohlo existovat.¹⁸⁴

Biskupové mají po vzoru Ježíše Krista, který svou vůli plně podřídil Otcově vůli a z lásky k nám obětoval i svůj život, vést církve na cestě ke stále větší svatosti. Vyzbrojeni milostí obdrženou při konsekraci, činí tak dokonalým vykonáváním svého úřadu pastýřské lásky. K této dokonalosti patří neodmyslitelně jednota s ostatními biskupy, na prvním místě pak s biskupem římským.

Na milosti biskupského úřadu participují též *kněží*, k jejichž posvěcení přispívá poctivé vykonávání služby a zvláštní měrou poslušnost a spolupráce s biskupem. Ta spočívá v hlásání radostné zvěsti a péči o svěřené stáde.

Jáhni jsou svěcení ke službě, mají být příkladem vzorného křesťanského života. O jejich svatosti se v konstituci explicitně nehovoří.

Originalita konstituce nespočívá v nějakých novostech, ale v kladených důrazech. V případě hierarchie se jedná o přesun pozornosti z exklusivity na bytostné sepětí se vším pokřtěným lidem, a dále znovuoživení jejího sborového charakteru. Skrze milost udělenou při svěcení mají po vzoru Ježíše Krista, v jehož jménu jednají, vést svěřený lid ke stále větší svatosti. Otázku svatosti kléru pojímá *Lumen gentium* spíše z pohledu ortopraxe. Svatost biskupů, kněží i jáhnů se odvíjí od výkonu jejich služby.

Konstituci lze naopak vyčíst nepoměr mezi relativně obsáhlým prostorem daným problematice biskupů a pozorností věnovanou kněžím a jáhnům. Dále je tu podle našeho

---

¹⁸³ V češtině není jednota v překladu termínu *sacramentum ordinis*. Záleží na tom, který aspekt chceme zdůraznit. Řekneme-li *svátost kněžství*, klademe důraz na účel a osobu nositele, ale opomíjíme jáhny; *svátost svěcení* zdůrazňuje původ a vztah k udělovateli; *svátost sboru* evokuje komunitní rozměr. Toto poslední označení se jeví jako nejvýstižnější, navíc se staví proti lineárnímu schématu svátosti, jakémusi „žebříku kariéry“: jáhen – kněz – biskup, a klade důraz na vzájemné vztahy uvnitř jediného sboru. Právě *Lumen gentium* významně přispělo ke „znovuoživení“ sborovosti. Srov. KOHUT Pavel Vojtěch: Sborový charakter služebního kněžství, in: O služebním kněžství, 138–156.

¹⁸⁴ Je proto nesmyslné, pokud se hovoří o *svátostném kněžství*. Svátostným je totiž i všeobecné kněžství. Copak nejsou křest, biřmování a Eucharistie, které utvářejí všeobecné kněžství, svátosti? Označení *služebné kněžství* jistě lépe vystihuje podstatu, i když i zde se dá kontrovat služebným rozměrem všeobecného kněžství. Asi nejhorší variantou bude označení *hierarchické kněžství*, a to pro asociace s kariérami tendencemi. Srov. tamtéž, 139.

názoru určitá nevyváženost v popisu vztahů uvnitř sboru, kdy jsou zvláště zdůrazňovány závazky kněží a jáhnů vůči biskupovi.

2.2 Dekret *Christus Dominus*

Cílem dekretu je aplikace nauky o biskupech z výše uvedené dogmatické konstituce *Lumen gentium* na konkrétní podmínky současné církve.¹⁸⁵ Věřoučné výpovědi o episkopátu z konstituce jsou shrnuty v první kapitole, v dalších dvou jsou pak převedeny do výčtu povinností biskupa a různých církevně-právních pokynů.¹⁸⁶

2.2.1 Úkol posvěcovat

Předchůdci biskupů jsou *apoštolové*, které Kristus „posvětil tím, že jim dal Ducha svatého, aby i oni oslavili Otce na zemi a spasili lid “k budování Kristova těla” (Ef 4,12), jímž je církev.“¹⁸⁷ Tedy mezi úkoly biskupů také patří „poslání posvěcovat Boží lid“,¹⁸⁸ byli ustanoveni jako zástupci lidu před Bohem, a to k přinášení darů a obětí za hříchy.¹⁸⁹ Jsou hlavními rozdělovateli Božích tajemství, hlasateli slova a vzory v modlitbě, a to vše pro to, aby věřící mohli růst v milosti a věrnosti Pánu. Biskupové jako *vůdci k dokonalosti* mají podporovat svatost svých bohoslovců, řeholníků a laiků, a to s respektem k originalitě povolání každého jednotlivce.¹⁹⁰ Jsou povinni „dávát příklad svatosti v lásce, pokoře

---

¹⁸⁵ Srov. RAHNER Karl: Úvod k Dekretu o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus*, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 269.

¹⁸⁶ Srov. PESCH: op. cit., 249.

¹⁸⁷ DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus* (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 273–297, čl. 1. Český překlad „spasili lid “k budování Kristova těla““, v lat. orig. „salvos facerent “in aedificationem Corporis Christi““. CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Decretum de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* (ze dne 28. října 1965), in: Enchiridion Vaticanum, sv. 1, 714–779, číslo 573, čl. 1.

¹⁸⁸ *Christus Dominus*, čl. 15. Biskup „jen ve službě nachází svůj smysl a své oprávnění. Úřad biskupa existuje jen proto, aby se mohly vykonávat určité spásonosné služby. Biskupa posílá neviditelný otec rodiny, Ježíš Kristus, aby spravoval Boží rodinu, proto musí mít před očima (...) příklad dobrého Pastýře“. SCHMAUS Michael: Církev (=Lux et vita 2), Řím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1977, 360–361.

¹⁸⁹ Otcové zde překvapivě používají k charakteristice biskupské služby pojmy ze starozákonního pojetí kněžství. Srov. PESCH: op. cit., 250–251.

¹⁹⁰ Srov. *Christus Dominus*, čl. 15. Biskupova služba nemá být pouze administrativní nebo liturgickou záležitostí. Pastýř má být i zdrojem služebného rozměru života svěřené obce, kdy usnadňuje a koordinuje uskutečňování jednotlivých služeb vykonávaných společenstvím. Není tedy jen jakýmsi personalistou

a prostotě života“, a to jak ve vztahu k jednotlivcům, ale i vzhledem k církvím jim svěřených, které „mají posvěcovat tak, aby v nich hořelo plné pochopení pro celou Kristovu církev.“¹⁹¹

2.2.2 Biskup a kněží

Zvláštní láskou mají biskupové zahrnovat kněze, protože oni se podílejí na jejich službě. Obecně je v dekretu ve srovnání s *Lumen gentium* věnována kněžím větší pozornost. Není divu, vždyť v praxi je služba biskupa neoddělitelně spjata se službou jeho kněží. Biskupové mají věnovat pozornost spirituálním, intelektuálním i hmotným potřebám kněží a podporovat jejich vzájemné setkávání za účelem konání duchovních cvičení a prohlubování teologických i pastoračních vědomostí. Tato jejich péče se netýká jen „bezproblémových“ kněží, ale i chybujeících či jakýmkoliv způsobem ohrožených.¹⁹²

První místo při výkonu duchovní správy zaujímají *diecézní kněží*, a to pro svou *inkardinaci* (nebo přidělení) do místní církve, kterou se stávají pastýři konkrétní části Pánova stáda.¹⁹³ „Vztahy mezi biskupem a diecézními knězi se musí opírat především o svazky nadpřirozené lásky, a to tak, aby sjednocení vůle kněží s vůlí biskupovou umožnilo větší úspěšnost pastorace.“¹⁹⁴ Oproti *Lumen gentium* nacházíme také vřelejší

---

a kontrolou lidí. To platí i o službě kněžské. Srov. O'MEARA Thomas F[...]: *Theology of Ministry*. Completely Revised Edition, New York: Paulist Press, 1999, 182.

¹⁹¹ *Christus Dominus*, čl. 15. O vztahu a povinnostech biskupa vůči celé církvi, srov. *Lumen gentium*, čl. 23. Ordinaci je biskup dán své místní církvi a současně je včleněn do episkopátu. V rámci kolegia biskupů je nejen pastýřem své církve, ale i jejím reprezentantem. To se nejzřetelněji projevuje ve výjimečných situacích, například při konzultacích dogmatické výpovědi. Biskup v tu chvíli vyjadřuje *sensum fidelium* své lokální církve. Kolegium a jednotliví biskupové si musí být vědomi, že nejsou vládci nad církví, ale „vikáři“ kolegia apoštolů (s jejich vírou, příkladem, misionářskou a pastýřskou disponibilitou), z kterého odvozují svůj původ. Srov. TILLARD J[...][M[...][R[...]]: Bishop, in: KOMANCHAK Joseph A[...], COLLINS Mary, Dermot A[...](ed.): *The New Dictionary of Theology*, Collegeville: The Liturgical Press, 1990, 136.

¹⁹² Biskupové mají dokonce kněze „považovat za syny a přátele.“ *Christus Dominus*, čl. 16. O jáhnech je zde pouze krátká zmínka v souvislosti s jejich službou. Srov. tamtéž, čl. 15.

¹⁹³ Relativně velký prostor je dán specifikaci úkolů *farářů*. Za pregnantní vyjádření smyslu všech na ně kladených požadavků lze považovat tvrzení, které je ale uvedeno v textu až o něco dále, a to v souvislosti s pravidly pro obsazování farností, totiž že „jediný smysl farářské služby je dobro duší“, lat. orig. „*praeterea cum munere paroecialis tota ratio sit bonum animarum*“. *Christus Dominus*, číslo 661, čl. 31. Toto prohlášení může evokovat úplně poslední kánon Kodexu kanonického práva, který shodou okolností též pojednává o farářích, ale který současně obsahuje základní kanonicko-právní princip, že vše se má činit „se zřetelem na spásu duší, která musí být nejvyšším zákonem v církvi.“ Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, 769, kán. 1752. Pro ujasnění pojmů ještě dodejme, že když se zde hovoří o farářově *službě posvěcování*, míní se tím udílení svátostí. Srov. *Christus Dominus*, čl. 30.

¹⁹⁴ Tamtéž, čl. 28. Je třeba si uvědomit, že inkardinace není jen něco na způsob přidělení pracovníka k určité pracovnímu jednotce, ale má své hluboké zakotvení ve vztahu k místnímu biskupovi, který jako otec stojí uprostřed rodiny kněžského sboru. Teologické východisko je tu neoddělitelně spjata s praktickým dopadem na hlásání radostné zvěsti. Vnímáme ale v textu určitou nevyváženost, jestliže totiž mají kněží sjednocovat svou vůli

a vyváženější popis vztahů mezi biskupem a jeho kněžími, kdy je kladen důraz na biskupův empatický přístup. Tato biskupova péče je významnou součástí jeho služby a její plody se týkají jak samotných kněží, tak skrze ně i celého Božího lidu.¹⁹⁵

2.2.3 Svatost biskupa

Přestože *Christus Dominus* věnuje relativně velký prostor otázkám juridikčním a správním, můžeme závěrem konstatovat, že v něm lze nalézt i odpověď na otázku, v čem spočívá svatost biskupů. Ti nacházejí původ své objektivní svatosti v posvěcení apoštolů samotným Kristem, kteří toto posvěcení přijali skrze Ducha, a to k oslavě Otce a službě Božímu lidu. Stejně tak biskupové, díky milosti obdržené při konsekraci, jsou Pánem povoláni ke chvále Boží a službě církvi. Toto poslání se projevuje v rovině liturgické a pastýřské, při respektování svobody a originality jednotlivců.

Dekretu *Christus Dominus* lze vytknout, že podává příliš idealistický obraz biskupské služby, která je v reálu často, vzhledem k její dnešní podobě, vzdálená běžné pastoraci.¹⁹⁶ Přesto podle našeho mínění mohou biskupové z tohoto dokumentu těžit. Text lze také brát jako ukazatel správného směru na cestě k dokonalosti biskupské služby, které sice nelze nikdy stoprocentně dosáhnout, ale kterou je třeba mít stále před očima. Je totiž otázkou, zda by nebyl dnes potřebný větší důraz na pastorační rozměr biskupovy služby a zda by se tak nestal biskup čitelnějším svědkem Krista Pastýře a Hlavy?

---

s vůlí biskupa, mělo by být současně zmíněno, že i biskup, vědom si velké zodpovědnosti, musí sjednocovat vůli s tím, na kterém je bytostně závislý, tedy s Hospodinem.

¹⁹⁵ Postrádáme tu však explicitní prohlášení, které je ale v *Presbyterorum ordinis*, že biskup nese svůj podíl zodpovědnosti za svatost jemu svěřených kněží. Srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o službě a životě kněží, *Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 305–337, čl. 7.

¹⁹⁶ „V člancích 11 až 21 dekretu o biskupech vykreslili sami biskupové obraz toho, jací *by chtěli* být. Představíme-li si jejich všední den, máme-li bližší představu o jejich způsobu života, pak máme téměř pocit, že z koncilového textu mluví jakýsi skrytý smutek: Takoví *bychom chtěli* být, ale takoví *nemůžeme* být.“ PESCH: op. cit., 258.

2.3 Dekret *Presbyterorum ordinis*

Dekret vznikl v souvislosti s diskusí ohledně konstituce o církvi, ve snaze doplnit relativně obšírná pojednání o biskupech a laicích.¹⁹⁷ Cílem *Presbyterorum ordinis* je přispět k účinnější podpoře služby a kněžského života v současných podmínkách. Dokument je určen zvláště (ale nejen) těm kněžím, kteří působí v duchovní správě.¹⁹⁸

2.3.1 Identita a služba kněze

Skrze spojení s biskupem se podílejí kněží na Kristově budování, posvěcování a řízení církve. Toto připodobnění Kristu se děje pomazáním Duchem svatým při svátosti svěcení. Cílem jejich služby a života je „oslava Boha Otce v Kristu.“¹⁹⁹

Při hlásání Božího slova mají kněží „naléhavě všechny vybízet k obrácení a svatosti.“²⁰⁰ Koncil ale tímto hlásáním nemíní pouze kázání či vyučování, ale též zvěstování skrze osobní příklad. Svým vzorným životem mají přivádět k oslavě Boha i ty, kteří ho dosud nepoznali. Skrze slavení svátostí, zvláště Eucharistie, zprostředkovávají kněží, opět v nerozlučné jednotě s biskupem, *posvěcení*, tedy Bohem daný podíl na jeho životě: „Bůh, který jediný je svatý a posvětitel, si chtěl přibrat lidi jako společníky a pomocníky, kteří by pokorně sloužili dílu posvěcení.“²⁰¹ K jejich službě patří i účast na pastorační kněžských povolání.²⁰²

---

¹⁹⁷ Srov. RAHNER Karl: Úvod k Dekretu o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 301.

¹⁹⁸ Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 1.

¹⁹⁹ Tamtéž, čl. 2. „*Kněžské povolání je zvláštním povoláním k "officium laudis"*. Když kněz slaví eucharistii, když ve svátosti smíření uděluje Boží odpuštění nebo když uděluje ostatní svátosti, pokaždé vzdává Bohu chválu. Je tedy zapotřebí, aby kněz miloval slávu živého Boha a aby spolu se společenstvím věřících hlásal Boží slávu, která se odráží ve stvoření a vykoupení (...) ve vykoupení se totiž zjevuje plnost slávy, kterou lidstvo a všechno tvorstvo vzdává Otci v Ježíši Kristu.“ JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1996 (ze dne 17. března 1996) (= Hnědá řada 22), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 1996, čl. 6. Pozornému čtenáři jistě neunikne, že v textu naší práce píšeme „Eucharistie“ vzhledem k významu této svátosti, ale v citacích respektujeme malé počáteční písmeno.

²⁰⁰ *Presbyterorum ordinis*, čl. 4. Obrácení jako událost, svatost jako setrvávání v obrácení k Bohu, nebo lépe řečeno, jako dynamický proces nových a nových „konverzí“.

²⁰¹ Tamtéž, čl. 5. „Každé úsilí o svatost, každá činnost tíhnoucí k tomu, aby uskutečnila poslání církve, každé provedení pastoračních plánů musí čerpat nezbytnou sílu z eucharistického tajemství a k němu se musí zaměřovat jako k svému vyvrcholení.“ JAN PAVEL II.: Encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi *Ecclesia de Eucharistia* (ze dne 17. dubna 2003), Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, čl. 60.

²⁰² „Na prvním místě tedy ať si kněží vezmou k srdci, že mají službou slova a příkladem vlastního života, z něhož vyzáhuje duch služby a pravá velikonoční radost, stavět věřícím na oči vznešenost a potřebnost kněžství.“ *Presbyterorum ordinis*, čl. 11. Tento citát považujeme za velmi důležitý. Obsahuje totiž jak sílu

Zajímavě je pojata otázka vztahu kněží ke svému biskupovi. Článek, pro který se v překladech používá název: „Vztah kněží k biskupům“,²⁰³ se totiž liší od některých koncilních textů, které příliš jednostranně zdůrazňují závislost a poslušnost kněze vůči biskupovi.²⁰⁴ Začíná totiž (v rozporu se svým názvem) povinnostmi biskupa vůči kněžím, které má on vnímat jako své bratry a přátele. Protože právě na biskupech „spočívá vážná zodpovědnost za svatost jejich kněží.“²⁰⁵

Když sněmovní otcové popisují vztahy mezi samotnými kněžím, vyzdvihují vznik sdružení s různým stupněm společného života.²⁰⁶ Ta přispívají skrze vhodné uspořádání života a bratrskou svépomoc „k posvěcování kněží při výkonu jejich služby“.²⁰⁷

2.3.2 Povolání k dokonalosti a svatosti

Přímo povoláním k dokonalosti a svatosti se zabývá první část třetí kapitoly.²⁰⁸ O dokonalost mohou a mají díky křtu usilovat všichni křesťané,²⁰⁹ a to ve smyslu Kristovy výzvy: „Buďte tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.“ (Mt 5,48)²¹⁰ Kněží jsou navíc povinni směřovat k této dokonalosti ze zvláštního důvodu, protože „přijetím svěcení

---

osobního příkladu, který vyvěrá z radostného vztahu kněze s Kristem, tak nutnost hovořit o povolání ke kněžství. Srov. GRESHAKE: op. cit., 201.

²⁰³ „Relazioni tra il vescovo e i presbiteri.“ CONCILIO ECUMENICO VATICANO II: Decreto sul ministero e la vita dei presbiteri *Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: Enchiridion Vaticanum, sv. 1, 1161–1245, číslo 1264, čl. 7. Latinský text koncilních dokumentů nepoužívá obecně označení pro články, ale překlady do živých jazyků často ano. Část těchto názvů pochází původně z koncilních pracovních schémat. Srov. MÁDR Oto: Předmluva, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 8.

²⁰⁴ Srov. *Lumen gentium*, čl. 41, *Christus Dominus*, čl. 28.

²⁰⁵ *Presbyterorum ordinis*, čl. 7.

²⁰⁶ „Mezi různými způsoby společného života (společný dům, společenství stolu atd.) je třeba považovat za nejvýznamnější společnou účast na liturgické modlitbě.“ KONGREGACE PRO KLÉRUS: Direktář pro službu a život kněží (ze dne 31. března 1994) (=Červená řada 5), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 1995, čl. 29. Upozorňujeme, že v některých dokumentech vydaných ČBK není uveden název v originálním jazyce.

²⁰⁷ *Presbyterorum ordinis*, čl. 8. Kněžské sdružování nachází své kořeny u samotného Krista, v jeho přístupu ke společenství učedníků. „Ježíš tedy nechal své učedníky z jejich rodiny, aby je potom izoloval, ale aby je usadil do Jeho nové rodiny.“ GRESHAKE: op. cit., 198. Pohled na význam dobrých vzájemných vztahů v rámci kněžského společenství v období pronásledování, srov. VLK Miloslav: Spiritualita dnešního kněze-kněžská společenství, in: DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): Kněz, strážce majáku?, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1997, 69–73.

²⁰⁸ Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 12–14.

²⁰⁹ Tedy i kněží, vždyť křtem obdrželi „znamení a dar tak velikého povolání a milost, že při veškeré lidské slabosti mohou a mají usilovat o dokonalost“. Tamtéž, čl. 12.

²¹⁰ Dokonalost v kontextu tohoto úryvku označuje „stav nábožensko-mravní zralosti člověka, umožněný a darovaný Boží milostí, uskutečněný skrze svobodu člověka podle objektivního zákona Božího a (různých) možností jednotlivce: lásku k Bohu a k bližnímu z celého srdce (Mt 22,37; Řím 13,10). Všechno ostatní chování a skutky jsou vzhledem k dokonalosti, jež spočívá v plnosti lásky, pouze způsoby realizace lásky nebo její proměnlivé prostředky (evangelijní rady)“. Dokonalost: in: RAHNER, VORGRIMMER: op. cit., 70.

byli zasvěceni Bohu novým způsobem a stali se živými nástroji Krista, věčného kněze“.²¹¹ Nejen že jsou nástroji, ale každý z nich „svým způsobem zastupuje osobu samotného Krista“.²¹² Proto obdrželi zvláštní milost, aby se při výkonu své služby mohli připodobňovat Kristu, který pak může skrze ně projevovat svou uzdravující moc.²¹³

Kristus Otcem posvěcený²¹⁴ a poslaný na svět nás skrze svou kenozi vykoupil, vytvořil si z nás svůj lid a vstoupil do slávy. Podobně kněží, posvěcení Duchem a posláni Kristem, se umrtvují a plně se dávají do služby lidem.²¹⁵ Toto vydávání má být totální a uskutečňovat se ve společenství s biskupem a spolubratry v kněžské službě. V tom pak spočívá *kněžská svatost*. O ní ale současně platí, že sama přispívá k plodnosti kněžské služby. Bůh sice může použít k svým záměrům i nehodné služebníky, ale obvykle se projevuje skrze ty, kteří se více otevřeli působení Ducha, jsou niterně spojeni s Kristem a žijí svatý život. Sněm naléhavě vybízí kněze, aby za použití vhodných prostředků doporučených církví „usilovali o stále větší svatost“.²¹⁶ Na ní totiž podle otců závisí úspěch koncilních záměrů, totiž vnitřní obnova církve, šíření evangelia a navázání dialogu s dnešním světem!²¹⁷

Presbyterorum ordinis se též podrobněji zabývá *spojitostí mezi svatostí a pastorační činností*. „Svatosti dosáhnou kněží cestou sobě vlastní, a to tím, že budou upřímně, neúnavně a v Kristově Duchu zastávat své úřady.“²¹⁸ Boží slovo, které kněží denně čtou,

---

²¹¹ *Presbyterorum ordinis*, čl. 12. Tato pasáž je inspirována encyklikou *Ad catholici sacerdotii*, ale vyhýbá se pojmu *alter Christus*. Srov. *Ad catholici sacerdotii*, čl. 16. Dokonce sněm nikde nepoužívá rčení *Sacerdos – alter Christus*. Chtěl tím ukázat, že každý věřící je skrze křest se stává *druhým Kristem*. Srov. PLANNER František: *Kněz a jeho poslání*, Řím: Křesťanská akademie, 1972, 55–56. Ale koncil v souladu s předchozí tradicí nadále užívá při popisu jednání kněze v souvislosti s jeho službou označení *in persona Christi*. Jedná se o snahu vyjádřit zvláštní bezprostřednost vztahu kněze vůči Bohu. Srov. LEHMAN Karl: *Duchovní jednání*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993, 22–23.

²¹² *Presbyterorum ordinis*, čl. 12. Všimněme si dále jednoho detailu, kněží jsou sice onticky spjati se svým biskupem, ale jejich vzájemný vztah má i bratrský rozměr, vždyť oba, biskup i kněz mají, i když různou měrou, podíl na kněžství Kristově. Navíc platí, že kněží jsou „nástroji Krista“, nikoliv biskupa. Srov. PLANNER: op. cit., 59–60.

²¹³ Otcové to vyjádřili poeticky, „aby lékem na slabosti lidského těla byla svatost toho, který se pro nás stal veleknězem „svatým, nevinným, neposkvrněným, odděleným od hříšníků“ (Žid 7,26).“ *Presbyterorum ordinis*, čl. 12.

²¹⁴ „Kristus, kterého Otec posvětil, to je zasvětil“, lat. orig. „Christus, quem Pater sanctificavit seu consecravit“. CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: *Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 1, 1160–1245, číslo 1283, čl. 12.

²¹⁵ „Tak jsou schopni silou svatosti, kterou byli v Kristu obohaceni, vyrůst v dokonalé muže.“ *Presbyterorum ordinis*, čl. 12. Jak jsem již zmínili, na asketický rozměr kněžské služby položil důraz ve své encyklice kněžím papež Jan XXIII. Srov. *Sacerdotii nostri primordia*, číslo 95–105.

²¹⁶ *Presbyterorum ordinis*, čl. 12. V poznámkovém aparátu je ohledně „doporučených prostředků“ odkaz na všechny čtyři papežské dokumenty o kněžství, jak jsme zmínili v první kapitole, srov. 25–27.

²¹⁷ Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 12.

²¹⁸ Tamtéž, čl. 13.

slyší a hlásají, musí též přijímat do svého nitra, aby rostli k dokonalosti a hlubšímu pochopení Krista. Musí si být ale stále vědomi, že moc slova, které zvěstují, vychází z Boha, nikoliv z nich samotných. Při slavení Eucharistie „zastupují kněží zvláštním způsobem osobu Krista, který se sám obětoval, aby lidi posvětil.“²¹⁹ Tomu má odpovídat i jejich chování. Proto, když slaví tajemství Pánovy smrti, mají současně umrtvovat tělo od nezřízeností. S Kristem a jeho mystickým tělem se též spojují při vysluhování ostatních svátostí a při modlitbě officia. Je ale třeba počítat i s tím, že mohou být povoláni k té největší osobní oběti za své stádce, k oběti vlastního života.

Svatost kněze sice vychází z jeho služby, ta však musí být v harmonii s vnitřním životem.²²⁰ Toho lze dosáhnout pouze konáním takové služby, která čerpá z příkladu Krista, který Otcovu vůli pojal za svou vlastní. Budou-li kněží žít po vzoru Krista, pak „najdou přímo v *uskutečňování pastýřské lásky* pouto kněžské dokonalosti, které stmelí v jednotu jejich život i činnost.“²²¹ Nejsilnějším zdrojem, pramenem této pastýřské lásky, je již zmíněné slavení Eucharistie, která stojí v samotném středu kněžského života. Neodmyslitelnou součástí souladu služby a života kněze je dále jeho věrnost církvi, jeho jednota s biskupem a spolubratry knězi.

2.3.3 Zvláštní duchovní požadavky v životě kněze

Poslušnost souvisí úzce s pokorou. Kněz si má být vědom své omezenosti a bedlivě zkoumat Boží vůli a řídit se jí.²²² Obě tyto ctnosti mají svůj pravzor v samotném Pánu.²²³

---

²¹⁹ Tamtéž, čl. 13. Je třeba, aby kněží více přebývali s Ježíšem a učili se v něm nacházet, poznávat sami sebe. Vždyť v Ježíši nalézají svou identitu „Božích synů a bratří všech lidí.“ VERLINDE Joseph-Marie: *Duchowość kapłańska w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 2004, 37. Kněží tedy následují Krista a jednají v jeho jménu jako synové Otce (nikoliv na jeho místě) a současně jako Kristus mají plně přijmout služebný rozměr své identity, vždyť jsou vzati „z lidu a pro lid“, nejsou „nad“, ale „s“ lidem. Jako Kristus mají milovat své bližní, tedy až k oběti vlastního života. Ale současně musí v pokoře uznávat a „snášet“ vlastní nedostatečnost a hříšnost.

²²⁰ Snahou koncilu bylo odstranit dualismus služby a askeze, který vytvářel dojem, jakoby tyto dva aspekty kněžského života stály proti sobě. Srov. DOLISTA: *O podstatě kněžské služby*, 69. Není tedy kontradikce mezi službou Bohu a službou bližním, ale „Bohu přes duše a duším v Bohu“. BALLESTRERO Anastasio: *Wspólnie z Bogiem*, Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 1985, 48. Kněžská služba se podle výkladu koncilu vykonává především službou slova a skutky posvěcování, srov. CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis Tria iam lustra* (ze dne 19. března 1985), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (Omissa 1962–1987)*, sv. S1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1993, 840–975, číslo 933.

²²¹ Lat. orig. „in ipso caritatis pastoralis exercitio“. *Presbyterorum ordinis*, číslo 1291, čl. 14. Jak uvidíme později, termín „*caritas pastoralis*“ bude též používat Pastores dabo vobis, ale český text tam nebude jako v případě *Presbyterorum ordinis* překládat slovem „*pastýřská láska*“, ale „*pastorační láska*“. Srov. pozn. 365.

²²² „A jakoby spoután Duchem dává se ve všem vést vůli toho, jenž chce všechny lidi spasit.“ *Presbyterorum ordinis*, čl. 15.

Dále je zmiňován *celibát*.²²⁴ Podstata kněžství ho nevyžaduje, ale je již od raných dob církve doporučován, v souvislosti s Božím královstvím o zdrženlivosti hovořil i sám Kristus (srov. Mt 19,12).²²⁵ Je znamením a současně pobídkou pastýřské lásce a zvláštním zdrojem duchovní plodnosti ve světě. Kněží se jeho zachováváním „zasvěcují Kristu novým a vynikajícím způsobem; snáze jdou za ním s nerozděleným srdcem, svobodněji se v něm a s ním oddávají službě Bohu i lidem“.²²⁶ Sněm ale současně přiznává, že v církvi požehnaně působí i kněží ženatí. Ty pak vybízí „aby vytrvali ve svatém povolání a plně a velkoryse věnovali dále svůj život stádcí, které jim bylo svěřeno.“²²⁷

Kněží jsou vybízeni k dobrovolné *chudobě*. Mají si být vědomi, že sice žijí uprostřed světa, ale nejsou z něho. Svoboda od lpění na hmotných statcích a od zbytečných starostí je učiní vnímavějšími k Božímu hlasu a učiní jejich svědectví věrohodnějším.²²⁸

K upevnění spojení kněží s Kristem za všech okolností slouží kromě poctivého výkonu jejich služby i mnoho dalších, církví doporučených nebo nařízených²²⁹ prostředků. Vyzdvíženy jsou dva, Písmo svaté a Eucharistie.²³⁰ Kněží se mají často zpovídat, denně zpytovat svědomí a adorovat, účastnit se duchovních obnov, vážit si duchovního vedení a žít životem vnitřní modlitby. Za vzor je jim předkládána Panna Maria.²³¹

---

²²³ V této souvislosti je v textu citován hymnus o Kristově kenozí. On „se sám sebe zřekl a vzal na sebe přirozenost služebníka (...) a byl poslušný až k smrti.“ (Flp 2,7–8). Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 15. Otec Chevrier napsal bohoslovcům: „Jak budete velcí, až budete kněžími! Současně ale jak malým je třeba být, aby se člověk stal takovým, jakým je Ježíš Kristus.“ CHEVRIER A[...]: *Lettres*, in: VERLINDE: op. cit., 73.

²²⁴ Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 16.

²²⁵ „Latinská církev chtěla a chce i nadále, aby podle příkladu Krista, našeho Pána, v souladu s apoštolským učením a celou příslušnou tradicí *všichni ti, kteří přijímají svátost svěcení, na sebe brali toto odříkání kvůli Božímu království*.“ JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1979 (ze dne 8. dubna 1979), in: *Kněžství a eucharistie – dary Boží lásky*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981, 1–22, čl. 8.

²²⁶ *Presbyterorum ordinis*, čl. 16. Jak uvedeme dále, již necelé dva roky po ukončení koncilu Pavel VI. věnoval problematice kněžského celibátu encykliku *Sacerdotalis coelibatus*, ve které se podrobně věnuje jeho opodstatněnosti.

²²⁷ Tamtéž, čl. 16. V poznámkovém aparátu je odkaz na zmínku o odlišné praxi východních církví v encyklice Pia XI., v které se uvádí, že zdůrazňování celibátu nemá za cíl znevažovat východní praxi, ale poukázat na jeho vznešenost. Srov. *Ad catholici sacerdotii*, čl. 53.

²²⁸ *Presbyterorum ordinis*, čl. 17. „A co mám říci své církvi, které za všechno vděčím? (...) Měj pochopení pro opravdové a hluboké potřeby lidstva a krácej ke Kristu chudá, to znamená svobodná, silná a plná lásky.“ PAVEL VI.: *Myšlenka na smrt*, in: CANTALAMESSA Raniero: *Chudoba*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 44.

²²⁹ V poznámkovém aparátu odkaz na tehdy platný kodex, srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 18. Mají se často zpovídat, pěstovat modlitbu, adorovat, modlit se růženec, účastnit se exercicií, apod. Srov. *Codex iuris canonici* (ze dne 27. května 1917), Friburgi Brisgoviae: Herder, 1918, kán. 125–126.

²³⁰ „Vždyť každému je zřejmé, jak velký význam mají pro posvěcení kněží.“ *Presbyterorum ordinis*, čl. 18.

²³¹ Maria „se pod vedením Ducha svatého zcela zasvětila tajemství lidského vykoupení.“ *Presbyterorum ordinis*, čl. 18, srov. *Lumen gentium*, čl. 65. Kněz má Marii prosit o milost radostného přijímání a docenění daru povolání, o milost velkodušného darování sebe sama, o milost čistoty a vytrvání v celibátu a o dar žárlivé a milosrdné lásky po vzoru Matky Milosrdenství. Srov. JAN PAVEL II.: generální audience (ze dne 30. června 1993, in: VERLINDE: op. cit., 247.

V závěrečném povzbuzení dekretu otcové uvádí, že svět, který Bůh tak miloval, že za něj dal svého jednorozeného Syna, dnes svěřil do lásky a služby pastýřů církve. Proto i přes různé těžkosti nemají zapomínat na své spojení s Kristem, který je povolal.²³²

2.3.4 Svatost diecézního kněze podle *Presbyterorum ordinis*

Kněží participují na plnosti služebného kněžství svého biskupa a tedy i na jeho službě, která má své zacílení v oslavě Boží. Jejich svatost má svůj počátek ve křtu, ale stejně jako biskupové jsou povinni směřovat k dokonalosti ze zvláštního důvodu, protože při ordinaci byli zasvěceni novým způsobem Bohu. Stali se tak Kristovými „nástroji“, dekret dokonce hovoří o tom, že jsou „svým způsobem“ i jeho zástupci. Svou službu realizují hlásáním slova, slavením svátostí, zvláště Eucharistie a vedením Božího lidu. Ve vnitřním životě usilují se co nejvíce podobat dobrému Pastýři, který se za nás vydal až do krajnosti.

Subjektivní svatost kněží tedy vychází z jejich služby, která musí být v harmonii s jejich vnitřním životem. Zdůrazněním nutnosti jednoty mezi nasazením ve službě a intenzivním duchovním životem koncil odmítá falešný dualismus mezi službou a askezí. Stmelující prvek svého života a činnosti naleznou kněží v uskutečňování pastýřské lásky po vzoru Ježíše Krista. K její plodnější realizaci jim pak pomáhají speciální prostředky: život v celibátu pro Boží království, život v chudobě, která vede k větší vnímavosti a vnitřní svobodě a život v poslušnosti Bohu skrze představené, zvláště diecézního biskupa. Ten nese díl zodpovědnosti za svatost svých kněží.

Úsilí kněží o stále větší svatost považují sněmovní otcové dokonce za nezbytnou podmínku k úspěchu koncilních záměrů! Těmi je konkrétně míněna vnitřní obnova církve, úspěšné šíření radostné zvěsti a zahájení dialogu se současnou společností.

2.4 Dekret *Optatam totius*

Koncil, vědom si stěžejního významu kněžské služby při obnově církve, chtěl tímto dekretem zdůraznit význam kněžské výchovy a zmínit některé její základní zásady. Ty

---

²³² Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 22.

jsou sice obecně platné, ale otcové při jejich formulování pamatovali zvláště na diecézní klérus.²³³

Po úvodních ustanoveních se dokument zabývá podporou kněžských povolání, na které se mají aktivně podílet nejen biskupové, ale i kněží, a to zvláště příkladem svého života, který má být pokorný, pracovitý, prožívaný v radosti, ve vzájemné kněžské lásce a spolupráci. Povoláním Boží prozřetelnost uděluje potřebné dary a pomáhá jim svou milostí. Církevní autorita má pak Bohem svěřený úkol zkoumat kandidáty, při vhodnosti je povolat a zasvětit je pečeti Ducha svatého bohoslužbě a službě církvi.²³⁴

Výchova bohoslovců se má uskutečňovat v semináři a směřovat k tomu, aby „se přetvořili v pravé pastýře duší po vzoru našeho Pána Ježíše Krista, Učitele, Kněze a Pastýře.“²³⁵ Následuje výčet různých aspektů kněžské služby, na který se mají řádně připravit, aby byli schopni lidem představovat Krista, který přišel sloužit a vydal se za nás.

Život adeptů kněžství má být důvěrným společenstvím s Otcem skrze Krista v Duchu svatém. Protože svěcením přijmou podobu Krista Kněze, mají s ním vytvořit celoživotní hluboké přátelství. Spíše než pěstování zbožných citů je potřeba, aby se učili žít podle evangelia a růst ve víře, naději a lásce. Pak nabudou ducha modlitby a získají sílu a oporu pro své povolání.²³⁶

Podobně jako v předchozích dokumentech kněží, jsou zde klerici vyzýváni k poslušnosti, k chudému způsobu života, k askezi a úsilí o připodobnění Kristu.²³⁷ Mají

---

²³³ Srov. *Optatam totius*, Předmluva.

²³⁴ Srov. tamtéž, čl. 2. Seminář při tom není jen jakousi „líhni“ nových kněží, ale je též „*pro biskupa zorničkou oka*“. Člověk chrání zorničku svého oka, protože mu umožňuje vidět skutečnosti, které ho obklopují. Tak nějak vidí biskup svou církev skrze seminář, skrze kněžská povolání.“ JAN PAVEL II.: Dar a tajemství. K padesátému výročí mého kněžství, Praha: Nové město, 1997, 108.

²³⁵ *Optatam totius*, čl. 4. „K opravdovému kněžskému semináři (...) patří tyto známky: Společenství naplněné duchem opravdové lásky, otevřené požadavkům dnešního světa, organicky uspořádané, ve kterém totiž řádně ustanovený představený účinně vykonává svou pravomoc se zodpovědností a podle Kristova příkladu, a všichni se snaží, aby bohoslovci mohli dospět k lidské a křesťanské zralosti.“ POSVÁTNA KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU: Základní řád pro kněžskou výchovu (ze dne 6. ledna 1970), in: PLANNER: op. cit., 185–272, pozn. 74.

²³⁶ Srov. *Optatam totius*, čl. 8–12. Během exercicií, které dával papeži Pavlu VI., řekl kardinál Wojtyła, že „kněžství je modlitba lidské existence a lidského povolání, nese v sobě ustavičnou modlitbu celého světa, „*sacrificium laudis*“. Je to modlitba konkrétního člověka, který je posvěceným „mužem Božím“ a který ve vrcholném okamžiku každého dne propůjčuje svá ústa samotnému Kristu, aby byla vyslovena konsekrační slova.“ WOJTYŁA Karol: Znamení odporu, Řím: Křesťanská akademie, 1981, 138.

²³⁷ Dokument se věnuje i otázce kněžského celibátu. Bohoslovci na jedné straně mají vidět v manželství obraz lásky mezi Kristem a církví, ale současně si mají „uvědomit přednost panictví zasvěceného Kristu“. *Optatam totius*, čl. 10. Pavel VI. napsal, že Ježíš ctil manželství jako cestu ke svatosti, vždyť jej povýšil na svátost a znamení svého spojení s církví. Současně ale otevřel novou cestu, na které člověk skrze plné a přímé odevzdání se do služby Pánu jasněji a dokonaleji manifestuje velikost originality, novosti, tak vlastní Novému zákonu. Srov. PAULUS VI: Litterae encyclicae De sacerdotali caelibatu *Sacerdotalis caelibatus* (ze dne 24. května 1967), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede* (1963–1967), sv. 2, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1992, 1186–1257, číslo 1434, čl. 20. „Porozumění svobodnému stavu pro nebeské království je do značné míry odkázáno na pochopení manželské spirituality. Dnešní mladý

být sice seznámeni s úskalími kněžského života, ale nesmí dojít k tomu, že by pastýřskou službu viděli jen v černých barvách, naopak se očekává, že budou „vedeni k tomu, aby co nejvíce výtěžili pro svůj duchovní život právě ze své pastýřské činnosti.“²³⁸

Část pojednávající o vlastní pastorační výchově²³⁹ začíná prohlášením, že pastorační péče má určovat ráz celé výchovy kleriků. Obecně je tu patrná snaha sněmovních otců neztrácet ze zřetele, že veškerá pastýřská činnost kněze má svůj dokonalý vzor v Kristu. Celá výchova má mít ve svém středu, v ohnisku své pozornosti vzor dobrého Pastýře.²⁴⁰

Shrňme si nauku dekretu *Optatam totius* s ohledem na naše téma. Formace adeptů kněžství musí podle sněmovních otců probíhat v seminářích, protože v nich lze vytvořit nejlepší podmínky ke splnění hlavního cíle formace: přípravu pastýřů, kteří budou schopni zastávat trojí úřad podle Kristova vzoru. Protože budou svěcením připodobněni Kristu Knězi, mají s ním vytvořit pevné a hluboké přátelství. Nehovoří se zde sice explicitně o svatosti, ale je tu stejně jako v *Presbyterorum ordinis* kladen důraz na osobní vztah s Kristem, dobrým Pastýřem a svědomitou přípravu na službu.

V dokumentu není vůbec zmíněna trvalá formace, pouze doškolování kněží několik let po ukončení základní formace.²⁴¹ Kladně ale hodnotíme zvláště celkové uchopení problematiky, které staví na niterném vztahu bohoslovce s Kristem a současně zaměřuje svou pozornost na jeho pastorační přípravu. Dokument se nese v pozitivním duchu, bez zbytečných negativních vymezení vůči adeptům kněžství.

člověk vidí podstatně jasněji než lidé jeho věku třeba před dvěma generacemi, že volba celibátu je nábožensky nesmyslná, jestliže jí nepředchází bezvýhradné ocenění manželství.“ HÄRING Bernard: *Láska je víc než příkázání*, Praha: Vyšehrad, 2 1996, 122.

²³⁸ *Optatam totius*, čl. 9. Jaký bude muset být kněz, aby obstál v dnešní společnosti? „Bude muset hovořit z hloubky vlastní spirituální zkušenosti a přitom s opravdovou úctou hledat styčné body s pohledem druhých... Co dělat dnes? Odpovídám s Leninem: učit se, učit se, učit se!“ HALÍK Tomáš: *Je církev v kritickém stavu?*, in: DOLISTA, LÍSKOVÁ: op. cit., 18.

²³⁹ Od bohoslovců se vyžaduje osvojení si dovedností, které patří zvláštním způsobem ke kněžské službě, a které jsou v textu vyjmenovány, např. katecheze, kázání, liturgie, charita, komunikace s nevěřícími, apod. Srov. *Optatam totius*, čl. 19–21. Pro ilustraci uvedme, že již dva měsíce po vyhlášení tohoto dekretu byly vydány normy pro liturgickou výchovu bohoslovců. Obsahují i kapitolu o spirituální formaci ve vztahu k liturgii. Budoucí kněží si musí uvědomit stěžejní význam liturgie pro jejich duchovní život. Srov. SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS: *Instructio De sacrorum alumnorum liturgica institutione Doctrina et exemplo* (ze dne 25. prosince 1965), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 2, 514–549, číslo 532–543, čl. 32–43.

²⁴⁰ „Dokonalý vzor pastýře lze vyčíst z novějších papežských dokumentů, které pojednávají podrobně o životě, vlastnostech a výchově kněží.“ *Optatam totius*, čl. 19, pozn. 41. Následuje odkaz na dvanáct (!) papežských dokumentů a zmínka o mnohých papežských promluvách k bohoslovcům a kněžím na téma *dobrého Pastýře*.

²⁴¹ Srov. tamtéž, čl. 22. Více k celoživotnímu vzdělávání kněží, srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 19. Ale například pravidla pro kněžskou výchovu z roku 1985 sice zmiňují jednou větou potřebu celoživotního vzdělávání, ale dále rozebírají jen výchovu následující několik let po vysvěcení. Srov. *Tria iam lustra*, číslo 1070–1071, čl. 100–101.

Chybějící pojednání koncilu o formaci jáhnů je pochopitelná vzhledem k tomu, že nebylo ani jasné, zda dojde k obnovení trvalého jáhenství. Nabízí se otázka: A co pojednání o trvalé formaci biskupů, nestála by vzhledem k zodpovědnosti této služby v rámci koncilních dokumentů za zmínku?

3 Vybrané dokumenty pokoncilního magistera

Cílem této kapitoly je odpovědět na otázku, v čem spočívá podle vybraných dokumentů pokoncilního magisteria svatost diecézního kléru – biskupů, kněží a jáhnů? Základní metodologická pravidla jsou shodná s pravidly uvedenými v Úvodu a v prvním odstavci druhé kapitoly. Budeme se zde zabývat dokumenty subjektů majících oprávnění jednat z moci učitelského úřadu církve, a které byly vydány po 8. prosinci 1965. Dříve než přistoupíme k podrobné analýze některých z nich, nabídneme pro lepší orientaci souhrnný, chronologicky uspořádaný a komentovaný přehled. S ohledem na možnosti této práce nemůže být ani tento seznam vyčerpávající. Jsou v něm uvedeny ty dokumenty, které splňují minimálně tyto požadavky:

1. dotýkají se všech příslušníků alespoň jednoho diecézního klerického stupně.
2. obsahují základní formulace nebo normy týkající se tohoto stavu, které jsou nebo byly v minulosti aktuální.

V tomto chronologickém přehledu budeme vycházet z originálních textů dokumentů, tak jak jsou uvedeny v *Enchiridion Vaticanum*.

Poté, opět vzhledem k množství dokumentů a s ohledem na rozsah magisterské práce, se budeme podrobně zabývat vybranými dokumenty. Zvolili jsme ty, které považujeme v současné době za nejvýznamnější, a které splnily následující kritéria:

1. jedná se o svěbytný dokument, který není pouhým rozšířením či doplněním jiného dokumentu pokoncilního magisteria.
2. dokument je adresován všem příslušníkům alespoň jednomu ze stupňů diecézního klerického stavu latinské církve, působícímu v řádně zřízených, nemisijních partikulárních církvích.
3. danému klerickému stupni je věnována komplexní pozornost, nejedná se tedy o dokument, který by řešil speciální, úzce profilovaný problém.
4. text obsahuje základní a dnes stále aktuální formulace ohledně identity, života a služby tohoto stavu, případně právně závazné normy.

V souladu s těmito podmínkami jsme nakonec vybrali dva dokumenty, které věnují pozornost všemu kléru, Kodex kanonického práva a Katechismus katolické církve; biskupů se týkající posynodální apoštolskou adhortaci *Pastores gregis* a kněžství posynodální apoštolskou adhortaci *Pastores dabo vobis*. U jáhenství jsme vybrali, kromě dvoj-dokumentu *Institutio diaconorum, Diaconatus originem*, také motu proprio Pavla VI. *Sacrum diaconatus ordinem* z roku 1967. Tento list totiž supluje chybějící speciální koncilní dokument o jáhenství a obsahuje dodnes aktuální základní definice a normy

týkající se trvalých jáhnů. Při podrobné analýze budeme vycházet z překladů do českého jazyka, s přihlédnutím k originálnímu textu. V případě listu *Sacrum diaconatus ordinem* použijeme jako výchozí text originální, protože není k dispozici oficiální český překlad.

Dříve než začneme vlastní analýzu, upřesněme si pojem magisteria: „Učitelství úřad církve je ona instituce v celkovém složení církve, které bylo uloženo uchovávat, dále dávat a vykládat obsahy víry, případně s poslední závazností.“²⁴² Výkon magisteria je u jednotlivého biskupa řádný, u kolegia všech biskupů s papežem řádný a obecný, u koncilu pod vedením papeže mimořádný a obecný a u papeže řádný nebo mimořádný.²⁴³

3.1 Chronologický přehled dokumentů

Apoštolský list *Ecclesiae sanctae* z léta 1966 přinesl základní normy ohledně realizace některých dokumentů koncilu. Biskupů a kněží se týká první část, která pojednává o aplikaci dekretů *Christus dominus* a *Presbyterorum ordinis*. Obsahuje pouze stručné předpisy, zvláště ohledně uspořádání a vykonávání hierarchických úřadů v diecézi. O svatosti diecézního kléru nehovoří.²⁴⁴

O rok později vydal papež motu proprio *Sacrum diaconatus ordinem*, ve kterém umožnil obnovení trvalého diakonátu. Vzhledem k tomu, že oproti biskupům a kněžím nemají jáhni žádný svůj „vlastní“ koncilní dokument, budeme se tímto apoštolským listem zabývat podrobněji níže.²⁴⁵

Při příležitosti devítistého výročí od mučednické smrti svatých Petra a Pavla napsal Pavel VI. dopis všem kněžím. Jedná se o existenciálně laděný text, který odráží v té době

---

²⁴² BEINERT Wolfgang: Učitelství úřad církve, in: BEINERT: Slovník katolické dogmatiky, 405. O učitelství úřadu církve pojednává třetí kniha kodexu, srov. Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, kán. 747–833.

²⁴³ Srov. BEINERT: Učitelství úřad církve, 406. Podrobně k historii a teologii magisteria, srov. WALDENFELS Hans: Kontextuální fundamentální teologie, Praha: Vyšehrad, 2000, 594–613.

²⁴⁴ Srov. PAULUS VI: Litterae apostolicae motu proprio Normae ad quaedam exsequenda Concilii Vaticani II decreta *Ecclesiae sanctae* (ze dne 6. srpna 1966), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 2, 696–769, číslo 700–839. Některé dokumenty nejsou v *Enchiridion Vaticanum* děleny do článků, v takových případech budeme uvádět pouze stránky dokumentu a čísla daného úryvku.

²⁴⁵ Srov. PAULUS VI: Litterae apostolicae motu proprio De diacono permanenti *Sacrum diaconatus ordinem* (ze dne 18. června 1967), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 2, 1154–1169, číslo 1368–1406. Upozorňujeme milovníky překladů do živých jazyků, že na oficiálních stránkách Svatého Stolce je v anglické verzi chybné číslování článků. Chybí tam totiž text článku 21, číslem 21 je označen ve skutečnosti článek 22, následující číslování je správné, srov. PAULUS VI: Apostolic Letter given Motu Proprio *Sacrum diaconatus ordinem* (ze dne 18. června 1967), http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19_670618_sacrum-diaconatus_en.html, (29. února 2008).

probíhající krizi kněžské identity.²⁴⁶ Nehořkuje nad stavem věcí, ale je míněn jako povzbuzení a připomenutí krásy a potřeby kněžského povolání. Papež zde říká, že dar kněžství neobdržel kněz pro sebe, ale pro druhé. Jeho kněžství se stává natolik svatým, nakolik je apoštolským, to znamená nakolik je posláním a službou.²⁴⁷

V roce 1969 Kongregace pro katolickou výchovu rozeslala legátům Svatého Stolce list *Come è a conoscenza* o formaci kandidátů trvalého jáhenství. Jedná se o soubor praktických norem, které se našeho tématu přímo nedotýkají.²⁴⁸

Ve stejném roce vydala Kongregace pro klérus oběžní list *Inter ea*. Ten se zabývá praktickými detaily trvalé formace kněží. Pevný duchovní život a správné teologické poznání stojí za podmínky a činy v pastorači. Kněz si musí být stále vědom služebného rozměru svého povolání. K tomu patří, že usiluje o stále větší svatost, aby tak byl stále více disponibilní ke službě druhým.²⁴⁹

V roce 1970 vychází na základě podnětu prvního řádného generálního zasedání biskupského synodu, který zasedal od 29. září do 29. října 1967 v Římě,²⁵⁰ obsáhlý základní řád kněžské formace. Mezi kapitolami pojednávajícími o jednotlivých rozměrech formace a studia náleží první místo formaci duchovní. Ta je zde vnímána jako cesta k dokonalosti lásky, kdy se bohoslovec stále více ztotožňuje s Kristem, který se za nás vydal a stal se služebníkem všech.²⁵¹

---

²⁴⁶ Co bylo příčinou této krize? Lustiger odmítá dávat vinu koncilu a upozorňuje, že druhá polovina dvacátého století byla obdobím radikálních společenských a kulturních změn. Srov. LUSTIGER: op.cit.: 45–49. Ratzinger naopak tvrdí, že i když nelze tuto krizi vysvětlit pouze na základě teologických důvodů, dokumenty koncilu „sice obsahovaly daleko více biblických motivů než texty tridentského koncilu, ale v zásadě nepřekročily tradiční souvislosti, takže nestačily poskytnout nové zdůvodnění a objasnění podstaty kněžského úřadu ve změněné situaci.“ RATZINGER Joseph: *Církev jako společenství*, Praha: Zvon, 1994, 70.

²⁴⁷ Srov. PAOLO VI: *Mesaggio Il sacerdozio ministeriale A voi sacerdoti* (ze dne 30. června 1968), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. S1, 228–233, číslo 236.

²⁴⁸ Srov. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA: *Lettera circolare Formazione dei candidati al diaconato permanente Come è a conoscenza* (ze dne 16. července 1969), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1968–1970)*, sv. 3, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1994, 834–837, číslo 1408–1412.

²⁴⁹ Srov. SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS: *Litterae circulares De permanenti cleri institutione et formatione Inter ea* (ze dne 4. listopadu 1969), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 3, 1070–1095, číslo 1765, čl. 12.

²⁵⁰ Základní informace o zasedáních biskupského synodu, srov. SYNOD OF BISHOP: *Synoda Information. Summary of the Synod Assemblies*, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_200503_09_documentation-profile_en.html#V._SUMMARY_OF_THE_SYNOD_ASSEMBLIES, (6.3.2008).

²⁵¹ Srov. SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis In synodo episcopi* (ze dne 6. ledna 1970), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 3, 1102–1217, číslo 1872–1892, čl. 44–58. Ale již v roce 1967 byl vydán okružní list biskupským konferencím o nových záměrech v kněžské formaci. Srov. SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS: *Litterae circulares de nova ratione institutionis sacerdotalis Plures mense* (ze dne 7. března 1967), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. S1, 120–133, číslo 123–133. A v roce 1968 okružní list všem ordinářům o otázkách týkajících se formace kléru. Srov. SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE

V témže roce vydal Pavel VI. encykliku o kněžském celibátu *Sacerdotalis coelibatus*. Papež se hned na jejím začátku netají tím, že tento dokument je reakcí na pokoncilní nárůst tendencí zpochybňujících celibát.²⁵² Nejdříve vyjmenovává nejčastější námitky proti této církevní praxi a následně hovoří o důvodech pro její zachování. Celibát vychází ze způsobu Kristova života a slouží k dokonalejšímu zasvěcení těch, kteří jsou k němu povoláni. Stávají se tak Kristovými svědky, přijímají způsob života, který on vedl při své pozemské pouti a odpovídají na jeho lásku. Ukazují též na „věci budoucí, nepomíjející“. Jednou ze známek způsobilosti ke svěcení je podle encykliky „dar posvátného celibátu.“²⁵³ Toto charisma musí být podporováno výchovou k osobní askezi, která vede k osvojení si ctností. Jednou ze stěžejních podmínek správně žitého celibátu je intenzivní duchovní život, důraz je kladen i na sdílení v rámci kněžského společenství. S ohledem na naše téma můžeme konstatovat, že encyklika sice pojala problematiku kněžského celibátu z různých úhlů, ale nezabývá se přímo vztahem mezi svatostí kněze a žitím závazku celibátu.

Druhé řádné generální zasedání biskupského synodu konané od 30. září do 6. listopadu 1971 reagovalo na již zmíněnou krizi kněžské služby, která nastala v prvních letech po koncilu, a která měla za následek prudký nárůst počtu odchodů ze služby. Výsledkem zasedání byl papežem schválený dokument *Ultimis temporibus*. Ten začíná popisem aktuální situace. Pak postupuje podle osvědčeného schématu podobných dokumentů. Nejdříve se zbývá doktrinálními principy služebního kněžství, pozornost upírá na Krista, který je Alfa i Omega. Hovoří o božském původu církve, hierarchie i kněžství. Další část obsahuje směrnice pro život a službu kněží. Ti jsou posláni Kristem a církví hlásat evangelium a slavit svátosti.

Duchovní život kněze, jeho povolání a služba, vychází z intimního vztahu a spolupráce s Duchem svatým.²⁵⁴ Po vzoru koncilu je zde zdůrazněno, že cestou ke kněžské dokonalosti, sjednocujícím momentem jejich života a služby, je uskutečňování

CATHOLICA: Litterae circulares omnibus ordinariis De cleri efformatione *Synodi episcopalis* (ze dne 23. května 1968), in: Enchiridion Vaticanum, sv. S1, 152–201, číslo 148–207.

²⁵² Několik měsíců před vydáním encykliky Pavel VI. adresoval státnímu sekretáři apoštolský list o celibátu v latinské církvi, kterým reaguje na diskuzi o možnosti zdobrovolnění celibátu, která se rozpoutala v Nizozemí. Poukazuje v něm na samotného Krista, apoštoly i tradici církve, kteří jsou svědky toho, že celibát umožňuje plně se nasadit pro hlásání radostné zvěsti a je znakem plného odevzdání se Boží lásce. Srov. PAULUS VI: Lettera apostolica Il caelibato ecclesiastico *Le dichiarazioni rese pubbliche* (ze dne 2. února 1970), in: Enchiridion Vaticanum, sv. 3, 1230–1235, čísla 1958–1971.

²⁵³ Srov. *Sacerdotalis coelibatus*, číslo 1476, čl. 62.

²⁵⁴ Srov. SYNODUS EPISCOPORUM: Documentum De sacerdotio ministeriali *Ultimis temporibus* (ze dne 30. listopadu 1971), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1971–1973), sv. 4, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1991, 750–799, číslo 1199.

pastýřské lásky po vzoru dobrého Pastýře.²⁵⁵ Tato láska je také vede, aby hledali takové způsoby posvěcování, které jim umožní lépe reagovat na potřeby lidí dnešní doby. Dále se mluví o významu celibátu a o různých vztazích kněze v rámci církve.

Pavel VI. vydal v roce 1972 apoštolský list *Ad pascendum*, kterým upravuje a ustanovuje některé normy a přechodná opatření pro permanentní diaconát. Text ale není pouze právním kompilátem, jeho první část obsahuje obsáhlou pasáž o historii jáhenství od biblických dob až po poslední koncil. Důraz se zde klade na význam a obsah služby jáhna.²⁵⁶

Kongregace pro biskupy vydala v roce 1973 směrnici pro pastýřskou službu biskupů. První část se zabývá principy služby a života biskupa, druhá a třetí jeho službou v rámci univerzální a partikulární církve, poslední část biskupskými konferencemi. Když hovoří dokument o charakteristikách vlastních biskupovi, odvozuje od plnosti jeho služebného kněžství a od jeho osobního společenství s Kristem Hlavou povinnost vést své stádece k dokonalosti, stávat se prostředníkem posvěcení lidu. Biskup je připodobněn Kristu, který jediný je dobrý Učitel a Pastýř, svatý Velekněz, který dal život za své ovce.²⁵⁷ Biskupovo předsednictví je na prvním místě předsednictvím lásky, protože ta je „esencí křesťanské dokonalosti a novým nejvyšším zákonem“.²⁵⁸

V roce 1974 vyšla směrnice pro formaci ke kněžskému celibátu *Il presente sussidio*. Za zmínku stojí její důraz na komplexnost formace, na výchovu k lidské, křesťanské a kněžské zralosti. Prohloubení a obohacení lidské stránky osobnosti vede k tomu, že dotyčný může lépe sloužit jako nástroj a znamení volání Ducha svatého.²⁵⁹

V souvislosti s přijetím nového kodexu kanonického práva byly v roce 1985 vydány nové základní normy pro kněžskou formaci *Tria iam lustra*. Ve skutečnosti došlo v textu původních norem jen k drobným změnám, nová je pouze vstupní část.²⁶⁰

Na závěr osmého řádného generálního zasedání biskupského synodu, které jednalo o formaci kněží v podmínkách dnešních dnů a konalo se ve dnech 30. září až 28. října

---

²⁵⁵ Srov. tamtéž, číslo 1203–1204, *Presbyterorum ordinis*, čl. 14.

²⁵⁶ Srov. PAULUS VI: Litterae apostolicae motu proprio De diaconatu in Ecclesia latina *Ad pascendum* (ze dne 15. srpna 1972), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 4, 1118–1131, číslo 1771–1778.

²⁵⁷ Srov. SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS: Directorium De pastorali ministerio Episcoporum *Ecclesiae imago* (ze dne 22. února 1973), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 4, 1226–1487, číslo 1979–1996, čl. 21–31.

²⁵⁸ Tamtéž, číslo 2133, čl. 123.

²⁵⁹ Srov. SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA: Orientamenti educativi per la formazione al celibato sacerdotale *Il presente sussidio* (ze dne 11. dubna 1974), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1974–1976)*, sv. 5, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1992, 188–256, číslo 231–266, 422–426, čl. 17–33, 90.

²⁶⁰ Srov. *Tria iam lustra*, číslo 918–920, Praefatio.

1990, vydali synodní otcové poselství Božímu lidu o kněžské formaci *Per viginti et quinque*. Skládá se z několika krátkých poselství konkrétním skupinám: laikům, kněžím, seminaristům a mládeži. V svolání ke kněžím se mimo jiné uvádí: „Život a kněžská služba jsou pokračováním života a kněžské služby samotného Krista: to je naše pravá identita, naše pravá důstojnost, pramen radosti, jistota života.“²⁶¹

Na základě závěrů tohoto zasedání Jan Pavel II. vydal posynodní apoštolskou adhortaci *Pastores dabo vobis*. Vzhledem k jejímu současnému významu se jí budeme blíže zabývat později.²⁶²

Dva roky po *Pastores dabo vobis* vydala kongregace pro klérus Direktář pro službu a život kněží *Dives Ecclesiae (Tota Ecclesia)*. Ten si klade za cíl odpovědět na důležité aktuální doktrinární, disciplinární a pastorační otázky, s kterými se kněží setkávají během své služby. Nejdříve se hovoří o kněžské identitě, východiskem je zde Nejsvětější Trojice. V kapitole o kněžské spiritualitě se vychází z kontextu současné doby, pozornost se soustředí postupně na některé aspekty kněžského života: modlitbu, pastýřskou lásku, hlásání slova, Eucharistii, svátost pokání, vedení společenství, jednotlivé evangelijní rady a nakonec na mariánskou zbožnost. Třetí kapitola pak pojednává o trvalé formaci. O kněžské svatosti se v dokumentu explicitně nehovoří.²⁶³

---

²⁶¹ SYNODUS EPISCOPORUM: Nuncius De sacerdotibus formandis in hodiernis adiunctis *Per viginti et quinque* (ze dne 28. října 1990), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1990). Codice dei canoni delle Chiese orientali, sv. 12, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ²1993, 430–443, číslo 537.

²⁶² Srov. IOANNES PAULUS II: Adhortatio apostolica postsynodalis De Sacerdotum formatione *Pastores dabo vobis* (ze dne 25. března 1992), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1991–1993), sv. 13, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ²1996, 564–859, číslo 1154–1553. V návaznosti na tuto adhortaci byly vydány další normy. Například detailní směrnice *Tra i vari mezzi* o přípravě těch, kteří se podílejí na formaci budoucích kněží. Podle ní se očekává od představených všestranná zralost, profesionální způsobilost a v neposlední řadě i hluboký duchovní život. Vždyť jejich víra, oživena láskou, v totálním vydání se Kristu a církvi, má vyzařovat do života, který je životem radosti a naděje. Můžeme tedy říct, že mají formovat hlavně osobním příkladem. Srov. SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA DEI SEMINARI E DEGLI ISTITUTI DI STUDI: Direttive Preparazione degli educatori nei seminari *Tra i vari mezzi* (ze dne 4. listopadu 1993), in: Enchiridion Vaticanum, sv. 13, ²1996, 1734–1775, číslo 3195. Dále za zmínku stojí směrnice o formaci seminaristů ohledně problematiky manželství a rodiny, srov. SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA DEI SEMINARI E DEGLI ISTITUTI DI STUDI: Direttive Formazione dei seminaristi circa problemi relativi al matrimonio e famiglia *La celebrazione* (ze dne 19. března 1995), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1994–1995), sv. 14, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1997, 1184–1204, číslo 2100–2165.

²⁶³ Srov. CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Directorium pro presbyterorum ministerio et vita *Dives Ecclesiae* (ze dne 31. března 1994), in: Enchiridion Vaticanum, sv. 14, 1997, 376–529, číslo 750–917. Upozorňujeme, že zde uvádíme dataci dokumentu podle Enchiridion Vaticanum, tedy odlišně od českého překladu ČBK a dalších zdrojů, srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS: Direktář pro službu a život kněží (ze dne 31. ledna 1994) (= Červená řada 5), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 1995, CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Directorio per il ministero e la vita dei presbiteri (ze dne 31. ledna 1994), http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/documents/rc_con_ccclergy_doc_31011994_directory_it.html, (5.3.2008). 31. leden 1994 je datem papežova souhlasu s vydáním dokumentu, 31. březen 1994 datem jeho vydání. Odlišnosti jsou i v uváděném latinském názvu, buď se uvádí úplně první slova dokumentu *Dives Ecclesiae*, nebo počáteční slova první kapitoly *Tota Ecclesia*. Český překlad pro jistotu neuvádí žádný latinský název,

V roce 1997 byl zveřejněn latinský text katechismu univerzální církve *Catechismus Catholicae Ecclesiae*.²⁶⁴ Katechismu budeme věnovat bližší pozornost.

Tentýž rok vyšel okružní list ohledně pravidel skrutinií kandidátů svěcení. Podrobně se v něm řeší právní stránka skrutinií, potřebná dokumentace a úkony před ordinací. Opakovaně se konstatuje, že ke svěcení má být připuštěn pouze ten kandidát, u kterého nejsou pochybnosti ohledně způsobilosti ke službě.²⁶⁵

O rok později vydala Kongregace pro katolickou výchovu společně s Kongregací pro klérus Základní normy pro formaci trvalých jáhnů *Institutio diaconorum*²⁶⁶ a Směrnice pro život a službu trvalých jáhnů *Diaconatus originem*.²⁶⁷ Jedná se o jakási „siamská dvojčata“, která mají být na základě přání vydávajících kongregací publikována pro svou vzájemnou souvislost společně.²⁶⁸ Budeme se jimi dále podrobněji zabývat.

V rámci přípravy na jubilejní rok 2000 vydala kongregace pro klérus okružní list o učitelském, služebném i pastýřském rozměru služebného kněžství *Nata e sviluppatasi*. List vychází z koncilních i pokoncilních dokumentů církve a klade se za cíl být základem pro nacházení odpovědí na otázky současné doby, aby nepřišlo na zmar úsilí nové evangelizace. Ta vyžaduje, kromě Boží milosti, také nejvyšší možnou míru lidské dokonalosti. Vždyť na kněze je kladena velká zodpovědnost za druhé. „Připodobněním Kristu skrze svátost svěcení sídlí kněz uprostřed Božího lidu (...) Kněz, jednající v osobě Krista Hlavy, pase lid Boží a vede jej ke svatosti.“²⁶⁹ Kristus je vzorem pastýřské lásky, je vtělením milosrdenství samotného Otce. V závěru dokumentu se hovoří o povinnosti kněze

---

ale v odkazech na tento český překlad se uvádí název *Tota Ecclesia*. Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS: Kněz, pastýř a vůdce farního společenství (ze dne 4. srpna 2002) (=Červená řada 21), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2002, 6, pozn. 10. Použití obou názvů, srov. CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Lettera circolare Il presbytero: maestro, ministro, guida *Nata e sviluppatasi* (ze dne 19. března 1999), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1999), sv. 18, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2002, 280–325, číslo 299, pozn. 10.

²⁶⁴ Srov. *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1997.

²⁶⁵ Srov. CONGREGACIÓN PARA EL CULTO DIVINO Y LA DISCIPLINA DE LOS SACRAMENTOS: Carta circular Los escrutinios acerca de la idoneidad de los candidatos a las Órdenes *Entre las más delicadas* (ze dne 10. listopadu 1997), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1997), sv. 16, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2000, 1146–1167, číslo 1322–1338.

²⁶⁶ Srov. CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA: Ratio Fundamentals institutionis diaconorum permanentium *Institutio diaconorum* (ze dne 22. února 1998), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1998), sv. 17, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, dotisk prvního vydání 2003, 76–153, číslo 156–283.

²⁶⁷ Srov. CONGREGATIO PRO CLERICIS: Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium *Diaconatus originem* (ze dne 22. února 1998), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1998), sv. 17, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, dotisk prvního vydání 2003, 154–259, číslo 284–455.

²⁶⁸ Srov. CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, CONGREGATIO PRO CLERICIS: Declaratio coniuncta De diaconu permanenti *Diaconatus permanens* (ze dne 22. února 1998), in: Enchiridion Vaticanum, sv. 17, 58–75, číslo 136–155.

²⁶⁹ *Nata e sviluppatasi*, číslo 332.

růst ve svém specifickém povolání ke svatosti, aby tak i druzí skrze jeho službu mohli směřovat ke stále větší svatosti. „Toto úsilí je konkretizováno v hluboké jednotě života, která vede kněze k úsilí být a žít jako *druhý Kristus* ve všech oblastech svého života.“²⁷⁰ Za zmínku stojí jeden originální prvek textu, za každou kapitolou následuje několik otázek, které mají sloužit k zamyšlení jak nad probranou látkou, tak nad skutečným stavem věci u čtenáře.

Desáté řádné generální zasedání biskupského synodu, které se konalo od 30. září do 27. října 2001, se zabývalo úřadem biskupa, hlasatele radostné zvěsti jako naděje pro svět. V závěrečném poselství synodních otců *Riuniti a Roma* se hovoří i o svatosti. Biskup je povolán k jejímu zvláštnímu uskutečňování skrze vykonávání své apoštolské služby „s pokorou a silou dobrého Pastýře.“²⁷¹ V dokumentu je zdůrazněna biskupova role v šíření Kristovy naděje a jednoty.

Instrukce o knězi jako pastýři a vůdci farního společenství *La presente istruzione* ze srpna 2002 shrnuje v obecné části současnou nauku o služebném kněžství, ve speciální se pak vyjadřuje ke konkrétním problémům pastorace farnosti. Právě v první části se věnuje pozornost mimo jiné specifické cestě kněze ke svatosti, relativně velký prostor je tu dán významu mariánské úcty. Text je ale složen převážně z citátů jiných, již zmíněných dokumentů.²⁷²

V témže roce vydala Mezinárodní teologická komise²⁷³ dokument o teologii trvalého jáhenství. V textu se postupuje systematicky od Písma, přes církevní otce, až po současnost. Po koncilu se objevily díky obnově trvalého diakonátu nové zkušenosti a otázky, můžeme zde hovořit o jisté dynamice a neustálenosti teologického pojetí. Podle komise vnímá dnes církev diakonát jako jeden ze stupňů jediné svátosti svěcení, kdy se

---

²⁷⁰ Ital. orig. „un alto Cristo“. Tamtéž, číslo 372. Jená se o titul, kterému se koncil vyhýbal.

²⁷¹ SINODO DEI VESCOVI: Messaggio Il vescovo servitore del Vangelo *Riuniti a Roma* (ze dne 25. října 2001), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2001), sv. 20, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2004, 1305–1316, číslo 2029, čl.14.

²⁷² Srov. CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Istruzione Il presbitero, pastorale e guida della comunità parrocchiale *La presente istruzione* (ze dne 4. srpna 2002), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2002), sv. 21, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2005, 499–551, číslo 799–804, čl. 12–14.

²⁷³ Tato komise spadá pod Kongregaci pro nauku víry a participuje na jejím učitelském úřadu. Srov. IOANNES PAULUS II: Litterae apostolicae motu proprio Statuta Commissionis theologiae internationalis *Tredecim anni* (ze dne 6. srpna 1982), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1982–1983). Il codice di diritto canonico, sv. 8, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ⁵1993, 210–219, číslo 246–248, čl. 1–3.

jáhen skrze charakter a specifičnost služby připodobňuje sloužícímu Kristu a je určen „ne ke kněžství, ale ke službě (biskupovi).“²⁷⁴

V roce 2003 vydal Jan Pavel II. posydonální apoštolskou adhortaci *Pastores gregis*, která je reflexí závěrů již zmíněného zasedání biskupské synody v říjnu 2001. Tématem bylo pojetí biskupa jako služebníka evangelia Ježíše Krista pro naději světa. Jedná se v současnosti o stěžejní dokument o biskupské službě, proto se mu budeme věnovat podrobněji níže.²⁷⁵

Jen několik měsíců po vydání *Pastores gregis* zveřejnila Kongregace pro biskupy nový řád pro pastorační službu biskupů *Successori degli apostoli*. Dokument vychází ze zmíněné exhortace a má zvláště sloužit jako praktická a pastorační pomůcka pro episkopát. Věnuje se jak doktrinálním a spirituálním otázkám, tak i problematice jurisdikční a správní. Ve shodě s *Pastores gregis* považuje za cestu k osobní svatosti v případě biskupa především věrné a starostlivé plnění povinností. Sílu k tomu musí čerpat zvláště ze svátostí a slavení Eucharistie, při hlubokém zakořenění v Pánu.²⁷⁶

Některé dny liturgického roku bývají věnovány modlitbám na konkrétní úmysl. Papež i jednotlivé kongregace mají ve zvyku vydávat k těmto dnům s různou pravidelností svá poselství. Tak vznikl například ucelený blok listů Jana Pavla II. kněžím (biskupům) k Zelenému čtvrtku nebo poselství papežů ke světovému dni modliteb za povolání. Místa dotýkající se našeho tématu zmíníme v následujícím textu. Zde upozorníme pouze na jeden drobný dokument, který se přímo ve svém názvu zmiňuje o svatosti kněze. Jedná se o poselství *La Giornata mondiale* Kongregace pro klérus při příležitosti Světového dne modliteb za posvěcení kněží v roce 2004, které hovoří o Eucharistii, jakožto prameni svatosti v kněžské službě. Kněz je zván skrze své povolání ke stále intenzivnějšímu ztotožňování s Kristem, je nositelem jeho života druhým. Sílu ke službě, na cestě ke svatosti, čerpá z Eucharistie. Šťěstí kněze pak nespočívá v nějakých materiálních věcech, ale v zamilovaném srdci, které je podobné srdci Kristovu.²⁷⁷

---

²⁷⁴ COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE: Documento Il diaconato: Evoluzione e prospettive *En vue d'accomplir* (ze dne 30. září 2002), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 21, 616–821, číslo 1055. Pro zajímavost dodejme, že v roce 1998 bylo na světě 25 122 trvalých jáhnů, srov. tamtéž, číslo 1080.

²⁷⁵ IOANNES PAULUS II: Adhortatio apostolica postsynodalis De episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe *Pastores gregis* (ze dne 16. října 2003), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2003–2004)*, sv. 22, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2006, 506–741, číslo 665–963.

²⁷⁶ Srov. CONGREGAZIONE PER I VESCOVI: Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Successori degli apostoli* (ze dne 22. února 2004), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2003–2004)*, sv. 22, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2006, 1047–1275, číslo 1672–1673, čl. 46.

²⁷⁷ Srov. CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Lettera Giornata mondiale per la santificazione dei sacerdoti *La Giornata mondiale* (ze dne 10. června 2004), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 22, číslo 2835–2845. Upozorňujeme, že český překlad uvádí opět jinou dataci než *Enchiridion Vaticanum*, a to datum Světového dne modliteb za posvěcení kněží v roce 2004, nikoliv den zveřejnění, srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS:

Zdrojem informací o svatosti kléru pro nás může být i liturgie, zvláště texty svěcení. Autoři níže analyzovaných dokumentů si toho byli vědomi a citáty z nich používali k podpoře své argumentace. Proto významné pasáže uvedeme na patřičných místech.²⁷⁸

3.2 Kodex kanonického práva

Současný Kodex kanonického práva vznikl jako odpověď na naléhavou potřebu církve po revizi kanonického práva v souvislosti se závěry Druhého vatikánského koncilu, zvláště se změnou některých důrazů v pohledu na pojetí církve a biskupského kolegia.²⁷⁹ Jan Pavel II. považuje kodex za projev snahy přeložit koncilní nauku o církvi do kanonického vyjádření.²⁸⁰ Kanonické právo se totiž od světského liší mimo jiné tím, že jeho normy koexistují v úzkém sepětí s normami věroučnými a morálními a navíc operují i s neprávními kategoriemi, zvláště teologickými a etickými.²⁸¹ „Kanonické právo se nespokojuje s vnějším dodržováním litery svých norem, nýbrž žádá po jejich adresátech, aby je naplňovali křesťanským duchem.“²⁸² Dalším specifikem kodexu je, že kromě horizontálních vztahů uvnitř církve upravuje i vertikální nasměrování člověka k Bohu, vždyť hlavním kanonicko-právním principem je pravidlo, že nejvyšším zákonem je spása duší.²⁸³

Eucharistie, pramen svatosti v kněžské službě *La Giornata mondiale* (ze dne 18. června 2004) (=Červená řada 28), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2004, 6.

²⁷⁸ Aktuálně platný pontifikál, srov. CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM: Pontificale Romanum *De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum* (ze dne 29. června 1989), Roma: Typis polyglottis Vaticanis, ²1990. Je zářející, že dosud v ČR není k dispozici oficiální, Svátým stolcem schválený překlad obřadů svěcení.

²⁷⁹ Jedná se o primární zákonodárný dokument církve, který vychází ze Zjevení a Tradice. Jeho cílem je „navodit takový pořádek v životě společenství církve, který dá přednost lásce, milosti a charismatům a současně usnadní jejich růst jak v životě společenství církve, tak jednotlivců, kteří k němu patří.“ JAN PAVEL II.: Apoštolská konstituce *Sacrae disciplinae leges* (ze dne 25. ledna 1983), in: Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, VI–XXIII, XV.

²⁸⁰ V textu je explicitně zmíněna např. třetí kapitola *Lumen gentium* o hierarchii jako službě. Ale papežovo tvrzení, že kodex lze považovat za doplnění učení koncilu, zvláště *Lumen gentium* a *Gaudium et spes*, se nám zdá, bez zpochybňování papežovy plné moci a při vši účtě k přípravným orgánům kodexu, při nejmenším odvážný. Srov. *Sacrae disciplinae leges*, XVII–XVIII.

²⁸¹ Např. víra, svědomí, hřích, láska, úcta. Srov. HRDINA Antonín: Kanonické právo, Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 69.

²⁸² Tamtéž, 69.

²⁸³ Srov. Kodex kanonického práva, kán. 1752, HRDINA: op. cit., 62.

I když kodex nemá za cíl formovat něčí spiritualitu, jeho výpovědi mají pro nás hodnotu z několika důvodů. Zaprvé, jedná se o primární právní dokument, tedy o soubor stěžejních a závazných norem. Zadruhé, jazyk kanonického práva usiluje ve formulacích o přesnost, výstižnost a stručnost a přitom oproti sekulárnímu právu se nebojí pracovat i s pojmy z oblasti teologie, morálky apod. Můžeme tedy hovořit o jakési „esenci“ výpovědi církve. Musíme si být ale stále vědomi primárního účelu textu a limitů vyplývajících z této „kompendiální“ formy vyjadřování.

3.2.1 Obecná ustanovení

O kléru se systematicky pojednává zvláště v druhé knize kodexu věnované Božímu lidu, a to nejdříve v rámci obecného pojednání o křesťanech, a podrobněji v části věnované hierarchickému zřízení církve.²⁸⁴

V obecném pojednání se při výčtu úkolů duchovních uvádí, že jsou „ze zvláštního důvodu povinni usilovat o svatost života, protože přijetí svátosti svěcení je novým důvodem zasvěcení, protože se stali rozdělovateli tajemných božích darů, určených ke službě božímu lidu.“²⁸⁵ O dokonalost usilují především tak, že „věrně a neúnavně plní povinnosti pastýřské služby“.²⁸⁶ Dále čerpají z Písma a Eucharistie, modlí se denně breviář,²⁸⁷ účastní se duchovních cvičení, dodržují celibát²⁸⁸ a chovají se k druhým osobám přiměřeně svému stavu.²⁸⁹

---

²⁸⁴ Srov. Kodex kanonického práva, kán. 232–293, 330–572. Nezmiňujeme zde pojednání týkající se řeholních kněží a otázek s nimi souvisejících (např. jmenování řeholníka biskupem), ani se nezabýváme problematikou misí.

²⁸⁵ Tamtéž, kán. 276, § 1, „tajemné boží dary“ nejsou blíže specifikovány. Srov. *Christus Dominus*, čl. 15, *Presbyterorum ordinis*, čl. 12.

²⁸⁶ Kodex kanonického práva, kán. 276, § 2, 1°.

²⁸⁷ „Kromě eucharistické oběti kněz každodenně slaví Denní modlitbu církve, k níž se svobodně zavázal jako k závažné povinnosti. Počínajíc nekrvavou obětí Krista na oltáři a končíc slavením Denní modlitby církve spolu s celou církví, sílí v srdci kněze láska k božskému Pastýři a zviditelňuje se pro věřící.“ Kněz, pastýř a vůdce farního společenství, čl. 14.

²⁸⁸ Srov. Kodex kanonického práva, kán. 277, § 1. Hovoří se zde obecně o povinnosti všech duchovních, aniž by byli vyňati ženatí jáhni. To upraveno speciální normou na jiném místě. Srov. tamtéž, kán. 1031, 1037.

²⁸⁹ Srov. tamtéž, kán. 276, § 2, 2°–277. Jan Pavel II. věnoval celý jeden list na Zelený čtvrtek významu ženy v životě kněze. Jako vzor zde staví Marii, která je naší matkou a sestrou. Právě rozměru ženy jako sestry věnuje papež velkou pozornost a nastiňuje i konkrétní vhodné chování kněze vůči ženě. Srov. JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1995 (ze dne 25. března 1995) (=Hnědá řada 14), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 1995, čl. 4–5.

3.2.2 Konkrétní požadavky

V části věnované hierarchickému zřízení církve se nachází stěžejní výpověď kodexu *o svatosti biskupů*: „Diecézní biskup si je vědom své povinnosti dávat příklad svatosti svou láskou, pokorou a prostým životem a všemožně usiluje o prohlubování svatosti podle vlastního povolání každého a také jakožto hlavní rozdělovatel tajemných božích darů vytrvale dbá, aby křesťané svěření do jeho péče rostli svátostmi v milosti, a tak poznávali a prožívali velikonoční tajemství.“²⁹⁰ V tomto ustanovení je výstižně řečeno mnoho podstatného o biskupské službě. Biskup jako nositel plnosti služebného kněžství je zde označen za hlavního rozdělovatele tajemných božích darů²⁹¹ a nese zodpovědnost za duchovní růst jemu svěřených křesťanů. Zvláštní péči má biskup věnovat svým kněžím. Jsou mu ale svěření i ostatní lidé, a to včetně nepokřtěných.²⁹² Pro své bytostné připodobnění Kristu má usilovat o to, aby se svému Pánu podobal i způsobem života a tak byl příkladem druhým. Když ale usiluje o prohloubení svatosti druhých, má při tom respektovat jejich osobní povolání.²⁹³

Když kodex vymezuje práva a povinnosti jednotlivých hierarchických stupňů, obsahuje obecné pojednání o biskupech, ale nikoliv o kněžích nebo jáhněch.²⁹⁴ O povinnostech kněží hovoří vždy jen v kontextu jejich včlenění do místní církve: tedy o farářích, farních vikářích, okrskových vikářích, rektorech kostelů a kaplanech.²⁹⁵

Farář se podílí spolu se svým biskupem na Kristově službě, kterou vykonává jako vlastní pastýř sobě svěřené farnosti.²⁹⁶ „Má vynikat pravou vírou a řádnými mravy, být obdařen horlivostí a láskou k duším a jinými ctnostmi“.²⁹⁷ Je zodpovědný za hlásání

---

²⁹⁰ Kodex kanonického práva, kán. 387. Tento kánon shrnuje to, co je podrobně rozebíráno v předcházejících kánonech, kde jsou vyjmenovány různé skupiny lidí. Mezi nimi jsou uvedeni i kněží, kterým má biskup věnovat zvláštní péči. Srov. Kodex kanonického práva, kán. 383–386.

²⁹¹ Lat. orig. „praecipuus mysteriorum Dei dispensator“ IOANNES PAULUS II: Codex iuris canonici (ze dne 25. ledna 1983), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1982–1983). Il codice di diritto canonico, sv. 8, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ⁵1993, II. Codice di diritto canonico, 54–833, kán. 387.

²⁹² To pro to, aby „jim zazářila láska Kristova, jehož svědkem před lidmi musí biskup být.“ Kodex kanonického práva, kán. 383, § 4.

²⁹³ Srov. tamtéž, kán. 384, *Christus Dominus*, čl. 15.

²⁹⁴ Srov. Kodex kanonického práva, kán. 375–380. Biskupové mají plnost kněžství a plnost posvátné služby, tedy i moc jurisdikční. Z tohoto důvodu je pochopitelně zvláštní pozornost kodexu upřena na ně. Srov. *Lumen gentium*, 21, GIGLIONI: op. cit., 154–155. Instituce trvalých jáhnů byla obnovena mimokodexovou normou, srov. *Sacrum diaconatus ordinem*, číslo 1368–1371, Preambule, čl. 1.

²⁹⁵ Církev zakazuje existenci duchovních bez včlenění, lat. orig. „clerici acephali seu vagi“. Codex iuris canonici, kán. 265.

²⁹⁶ Srov. Kodex kanonického práva, kán. 519., *Christus Dominus*, čl. 30–32.

²⁹⁷ Srov. Kodex kanonického práva, kán. 521, § 2.

Božího slova, za náboženskou výchovu, za činnosti v sociální oblasti a dělá vše pro to, aby se evangelium dostalo i ke „ztraceným ovcím“. Dále podporuje věřící v životě modlitby a v přijímání svátostí, zvláště Eucharistie, která tvoří střed farního společenství.²⁹⁸ Snaží se je blíže poznat, aby pak mohl lépe projevovat svou pastýřskou lásku.²⁹⁹ Stará se s láskou zvláště o nemocné i jinak strádající, podporuje růst duchovního života manželů, spolupracuje s laiky i duchovními. Je-li ale třeba, musí být schopen i napomenout.³⁰⁰

U dalších úřadů příslušejících osobám s kněžským svěcením se kodex již blíže nezabývá obsahem a kvalitou vykonávání jejich služby. *Jáhny* tato část druhé knihy kodexu neřeší vůbec.

Požadavky církve na kandidáty svěcení najdeme ve čtvrté knize kodexu v rámci pojednání o svátostech. O svatosti se zde explicitně nehovoří. *Svěcenci* mají mít mimo jiné neporušenou víru, mravní bezúhonnost a tělesné i duševní vlastnosti, vhodné pro přijetí svěcení.

3.2.3 Svatost diecézního kléru v Kodexu kanonického práva

Svěcením přijali duchovní pro své nové zasvěcení povinnost usilovat zvláštním způsobem o svatost života. Činí tak neustávajícím svědomitým plněním své pastýřské služby, pěstováním duchovního života a plněním závazků přijatých při svěcení. Pro náročnost úřadu duchovního se proto již od kandidátů svěcení požaduje mimo jiné hluboký duchovní život a osvědčení se v ctnostech.

Biskup je povinen dávat příklad svatosti svou láskou, pokorou a prostým životem a aktivně podporovat svěřený lid v jeho úsilí o svatost, při respektování osobní svobody dotyčných. Krista, kterému je bytostně připodobněn, pak příkladem svého života představuje také nevěřícím. *Farář* se v jednotě se svým biskupem podílí na Kristově službě pastýřskou péčí o svou farnost. Podle kodexu má mít účast na bolestech farníků a být pro

---

²⁹⁸ Srov. tamtéž, kán. 528.

²⁹⁹ Farář „má účast hlavně na jejich starostech, úzkosti a zármutku a posiluje je v Pánu“ Tamtéž, kán. 529, §1. I na faráře můžeme vztáhnout působivé vyjádření koncilních otců o Kristových učednících: „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“ *Gaudium et spes*, čl. 1.

³⁰⁰ Srov. Kodex kanonického práva, kán. 529. O povinnostech farářů, srov. Kněz, pastýř a vůdce společenství, čl. 18–26. Jan Pavel II. vytyčil sedm aktuálních pastoračních priorit: svatost, modlitbu, nedělní mši svatou, svatost smíření, primát milosti, naslouchání Božímu slovu a jeho zvěstování. Srov. JAN PAVEL II.: Apoštolský list na závěr jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte* (ze dne 6. ledna 2001) (=Hnědá řada 60), Praha: sekretariát ČBK (pro vnitřní potřebu), 2000, čl. 29.

ně posilou. Dále má vynikat vírou, dobrými mravy, pastýřskou láskou. K jeho službě patří i ochota spolupráce s druhými a zájem o nevěřící.

V kodexu postrádáme ustanovení týkající se přímo svatosti jáhnů. Přeci jen od obnovení trvalého diaconátu uplynulo do vydání kodexu patnáct let. Můžeme na ně vztáhnout pouze obecná ustanovení z druhé knihy a požadavky na kandidáty svěcení z knihy čtvrté.

3.3 Katechismus katolické církve

Hlavním záměrem katechismu univerzální církve je posloužit pastýřům jako pomůcka při hlásání evangelia a jako zdroj inspirace při tvorbě národních katechismů.³⁰¹ Tento dokument si získal v církvi velký respekt, který podle nás nevyplývá pouze z toho, že se jedná o oficiální, papežem vydaný katechismus, ale je dán i jeho obsahem a stylistickou stránkou, uchopením látky výstižným a svěžím způsobem.³⁰²

Svatostí služebného kněžství se zabývá katechismus v třetí kapitole druhé knihy. Tato kapitola nese název: „Svatosti k službě společenství“ a pojednává i o manželství.³⁰³ Jestliže křest, biřmování a Eucharistie jsou základem obecného povolání ke svatosti a zprostředkovávají milosti nutné k životu podle Ducha, pak kněžství a manželství jsou zaměřeny na spásu druhých.³⁰⁴

---

³⁰¹ Mezi dalšími motivy vzniku tohoto katechismu je uvedeno využití při katechezích a výuce, podpora ekumenismu, pomůcka pro horlivější křesťany i pro hledající. Srov. JAN PAVEL II.: Apoštolská konstituce k vydání Katechismu katolické církve *Fidei depositum* (ze dne 11. října 1992), in: Katechismus katolické církve, 7–13, čl. 4.

³⁰² V České republice nebyl dodnes vydán národní katechismus, jeho místo supluje právě tento „univerzální“. Lze ho nalézt v mnoha domácích katechizacích, ale i přes jeho krásný obsah a sloh je podle našich zkušeností problémem pro mnohé laiky jeho obtížnost. Později vydané kompendium je spíše pomůckou pro věřící, kteří mají již určitý přehled. Srov. Kompendium Katechismu katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

³⁰³ Srov. Katechismus katolické církve, čl. 1533–1666.

³⁰⁴ O manželství i o kněžství katechismus říká: „Přispívají-li také k osobní spáse, pak tím, že slouží druhým.“ Tamtéž, čl. 1535, srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 12. Dále se tu hovoří o zvláštním posvěcení, které obdrží při přijetí svátosti svěcení nebo snoubenci. První jej obdrží k pastýřské službě, druzí k síle pro dostání závazků svého stavu. Srov. tamtéž, čl. 1535. Manželství tedy není stavěno jako protipól kněžství, ale naopak jsou vyzdvíženy některé společné charakteristiky. Tento originální důraz se stává aktuální ve spiritualitě ženatých jáhnů, jak se o ní zmíníme níže.

Katechismus nejdříve hovoří o podstatě služebního kněžství, velký prostor věnuje exegezi pojmu *ordinace*.³⁰⁵ Probírá starozákonní kněžství, službu Árona a levitů představuje jako předobraz služebního kněžství Nového zákona. Dále se věnuje jedinému kněžství Kristovu,³⁰⁶ hovoří o vztahu všeobecného a služebního kněžství.³⁰⁷ Upozorňuje, že kněz sice jedná *in persona Christi capitis*, to ale neznamená, že je uchráněn lidské slabosti.³⁰⁸ Konat v Kristově jménu obnáší přijmout roli služebníka všech. Kněz také jedná jménem celé církve, když přednáší Bohu jeho modlitby, především při slavení Eucharistie.

Katechismus mluví o dvou stupních služebné účasti na Kristově kněžství: biskupství a kněžství.³⁰⁹ Ale upozorňuje, že i jáhenství se uděluje svátostným úkonem.³¹⁰ Dochází tak k připodobnění Kristu, který se stal „jáhmem“, totiž služebníkem všech.³¹¹

Svěcením se udílí nezrušitelné duchovní znamení, charakter. Jedná se o dílo Ducha. Skrze jeho zvláštní milosti „tato svátost připodobňuje svého nositele Kristu tak, aby sloužil jako Kristův nástroj pro jeho církev.“³¹² Toto objektivní „oddělení“ dotyčného služebníka pro Boha zaručuje, že skrze úkony konané *in persona Christi* působí Kristus bez ohledu na subjektivní svatost konajícího.

---

³⁰⁵ Srov. Katechismus katolické církve, čl. 1537–1538, KOHUT: Sborový charakter služebního kněžství, 138–139. Za pozornost stojí, že z počátku se v textu katechismu příliš nerozlišují jednotlivé „stupně“ svátosti sboru.

³⁰⁶ Jedinečná výkupná oběť Kristova je zpřítomňována při slavení Eucharistie. Stejně tak jedinečné Kristovo kněžství je zpřítomňováno v kněžství služebném. V obou případech zpřítomnění nesnižuje jedinečnost zpřítomňovaného. Srov. Katechismus katolické církve, čl. 1545.

³⁰⁷ „Zatímco se všeobecné kněžství věřících uskutečňuje v rozvoji křestní milosti (...) služebné kněžství slouží všeobecnému kněžství, je zaměřeno na rozvoj křestní milosti všech křesťanů. Je to jeden z prostředků, jimiž Kristus pokračuje v budování a vedení církve. Právě proto se dává zvláštní svátosti, svátosti kněžství.“ Tamtéž, čl. 1547.

³⁰⁸ Konkrétně „proti vládychtivosti, omylům, či dokonce proti hříchu.“ Tamtéž, čl. 1550.

³⁰⁹ Katechismus se též věnuje konkrétní podobě obřadu svěcení, světiteli a svěcenci. V souvislosti s požadavky na kandidáty hovoří o celibátu „pro Boží království“, současně ale zmiňuje i východní praxi. Srov. tamtéž, čl. 1572–1580.

³¹⁰ Diakonát je svátostí pro „teologický podíl na službě biskupa (...) Jáhenství poutá diakona svátostným způsobem k biskupovi (knězi), obdobně jako poutá křest člověka k církvi, manželství k partnerovi a rodině.“ KAŇA Jiří: op. cit., 124. V tomto citátu je naznačena i vazba jáhna na kněze. Podobně tomu je i v katechismu, kde se sice hovoří o tom, že jáhen je zvláštním způsobem spojen se svým biskupem, ale současně se o jáhenství mluví jako stupni, který je k pomoci a službě biskupství i kněžství. Srov. Katechismus katolické církve, čl. 1554, 1569.

³¹¹ Tamtéž, čl. 1570.

³¹² Tamtéž, čl. 1581. O identitě kněze napsal výstižně Jan Pavel II.: „Kněz nalézá vždy a stejným způsobem zdroj své totožnosti v Kristu jako knězi. Jeho funkci neurčuje svět podle potřeb a pojmání sociálních úkonů. Kněz je poznamenán pečeti Kristova kněžství, aby měl účast na funkci Krista, jediného Prostředníka a Vykupitele. Právě pro tento základní svazek se před knězem otevírá nesmírné pole služby duším, pro jejich spásu v Kristu a církvi.“ JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1986 (ze dne 27. března 1986), in: SAPIENZA Leonardo (ed.): Největší láska. Eucharistie a kněžství. Listy Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku (1979–2005), [b.m.]: [b.n.] (pro vnitřní potřebu římskokatolické církve v ČR), 2006, 94–108, číslo 53, čl. 10.

Ale tato „velikost milosti kněžství“ je pro biskupa současně naléhavou výzvou k obrácení, k identifikaci vlastního života s životem Krista. Očekává se tedy spolupráce s udělenou milostí, která ho nutí, aby „hlásal evangelium všem, aby byl vzorem svého stádece, aby šel před ním po cestě posvěcení tím, že se ztotožní v eucharistii s Kristem, knězem a obětí, a aby neváhal dát život za své ovce“.³¹³ Podobně i kněz je veden Duchem ke spolupráci, která spočívá ve věrném plnění služby. Za tu pak bude odměněn při druhém Spasitelově příchodu.³¹⁴ Jáhni zase díky svátostné milosti obdrželi potřebnou sílu ke službě „liturgie, slova a lásky“.³¹⁵

3.4 Exhortace *Pastores gregis*

Na desáté řádné biskupské synodě konané ve dnech 30. září až 27. října 2001 se biskupové zamýšleli nad identitou a posláním své služby. Nosnou myšlenkou bylo pojetí biskupa, jako služebníka evangelia Ježíše Krista pro naději světa. Být tímto služebníkem znamená usilovat o připodobňování se dobrému Pastýři svatostí života a horlivým nasazením pro církve, místní i univerzální.³¹⁶

3.4.1 Identita biskupa

Konsekrací dochází k objektivnímu posvěcení přijímatele svátosti, kdy již v samotném svěcení je obsaženo povolání biskupa ke svatosti.³¹⁷ Biskupové zastupují

---

³¹³ Katechismus katolické církve, čl. 1586. Jako inspirace k promeditování těchto Ježíšových titulů, srov. Litanie k našemu Pánu Ježíši Kristu, Knězi a Oběti, in: JAN PAVEL II.: Dar a tajemství. K padesátému výročí mého kněžství, Praha: Nové město, 1997, 110–121.

³¹⁴ Katechismus katolické církve, čl. 1587.

³¹⁵ Tamtéž, čl. 1588.

³¹⁶ Dokument je rozdělen do sedmi kapitol, nejdříve se zabývá podstatou biskupské služby, pak duchovním životem biskupa, dále konkrétními aspekty služby vycházejících z plnosti mu uděleného prorockého, kněžského a pastýřského úřadu. Nakonec je věnována pozornost ekleziálnímu rozměru biskupské služby a aktuálním výzvám dnešní doby. Srov. JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská exhortace o biskupu, služebníku evangelia Ježíše Krista pro naději světa *Pastores gregis* (ze dne 16. října 2003), <http://www.tisk.cirkev.cz/dokumenty/pastores-gregis.html>, (23.8.2007), čl. 1. ČBK v současnosti některé dokumenty již nevydává v tištěné, ale pouze elektronické formě. Citace budeme uvádět věrně, tedy i s pravopisnými chybami, která se v textu nacházejí.

³¹⁷ Během konsekrace se světitel při předávání mitry modlí: „Přijmi mitru, ať v tobě září jas svatosti, aby sis mohl zasloužit nepomíjející korunu slávy, až se objeví Kníže pastýřů.“ Pontificale Romanum, *Ritus Ordinationis Episcopi*, Mitrae traditio, in: *Pastores gregis*, čl. 13.

Ježíše z moci své ontologické účasti na jeho životě a poslání.³¹⁸ Stejně jako Ježíšův život, tak i život a služba biskupa stojí na trinitárních základech. Biskup je vnímán, zvláště silně na Východě, jako obraz Otce. Je posvěcen Duchem,³¹⁹ aby jednal „v osobě samotného Krista a jeho jménem“.³²⁰ Biskupové nesmí ale zapomínat, že společně se všemi pokřtěnými mají účast na všeobecném kněžství, tedy i na všeobecném povolání ke svatosti. Vzájemný vztah obecného a speciálního povolání k účasti na Kristově poslání lze podle exhortace vnímat jako „dva způsoby účasti na jediném Kristově kněžství, v němž jsou přítomny dva rozměry, které se spojují v úkonu svrchované oběti kříže.“³²¹ Biskup je společně s ostatními věřícími Božím dítětem, jeho spiritualita je tedy *spiritualitou společenství*. Navíc je ale na základě svěcení připodobněn Kristu Ženichovi, který miluje svou církev a usiluje o její jednotu po vzoru jednoty Nejsvětější Trojice.³²² Ženich je ochoten položit za svou nevěstu i život, proto „žádný biskup nesmí opomíjet, že vrcholem svatosti zůstává ukřižovaný Kristus ve svém svrchovaném darování se Otci a bratřím v Duchu Svatém. Kvůli tomu se připodobnění Kristu a účast na jeho utrpení (srov. 1 Petr 4,13) stává královskou cestou svatosti biskupa uprostřed jeho lidu.“³²³

---

³¹⁸ „Ontologická přeměna, k níž dochází při svěcení, jako připodobnění se Kristu vyžaduje životní styl, který ukazuje na „bytí s ním“.“ *Pastores gregis*, čl. 11.

³¹⁹ „Milost Ducha svatého, kterou předali apoštolové vkládáním rukou svým spolupracovníkům, je dále předávána při biskupském svěcení. Biskupové (...) způsobují, že ve svátosti biřmování jsou touto milostí posilováni všichni, kdo se znovu zrodili z vody a Ducha.“ JAN PAVEL II.: Encyklika o Duchu svatém v životě církve a světa *Dominum et vivificantem* (ze dne 18. května 1986), Praha: Zvon, čl. 25. „V konsekrační modlitbě je vyjádřena zvláštní milost Ducha svatého, která je darována každému ze tří stupňů této svátosti (...) pro *biskupské svěcení* moc Ducha, který řídí a vede, aby mohl biskup pást své stádo a plnit bezvadně velekněžské poslání, odpouštět hříchy, rozvrhovat služby v církvi, rozvazovat každé pouto“. GIGLIONI Paolo: Svátosti Krista a církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 157.

³²⁰ *Pastores gregis*, čl. 7. „Ortopraktickým pólem víry v Trojjediného je univerzalismus, dialogičnost, láska bez hranic, pravá katolicita.“ POSPÍŠIL Ctirad Václav: Trojice – partikulární církev – inkulturace, in: O služebním kněžství, 169.

³²¹ *Pastores gregis*, čl. 10. „Když křtíme, měli bychom být na prvním místě my pohřbeni hříchu. Co konáme na svém budoucím spolubratru v Kristu, měli bychom první hluboce, podstatně provést na sobě. *Umřít hříchu a vstát z mrtvých do života Kristova*.“ URBAN: Duchovní slovo pro dnes a zítra, 184.

³²² Tato jednotu, je jednotou Tří. Tento paradox a z něj plynoucí napětí má vést v církvi k vytváření klimatu dialogu a bratrství, nikoliv strachu a monarchistických tendencí. Tajemství Trojice se zvláštním způsobem zjevuje při slavení Eucharistie, která „vyjadřuje a současně živí i uskutečňuje náš podíl na dokonalé perichoretické jednotě Otce v Synu a Syna v Otci“. POSPÍŠIL Ctirad Václav: Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie, Praha, Kostelní Vydří: Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, 2007, 546. Biskup si má být vědom své zodpovědnosti, když předsedá slavení tohoto velkého tajemství.

³²³ *Pastores gregis*, čl. 13.

3.4.2 Služba biskupa

Biskupové jsou ve své pastorační aktivitě Kristovými „náměstky a vyslanci“,³²⁴ skrze ně dobrý Pastýř stále pečuje o své stáde. Subjektivní posvěcení uskutečňují spoluprací s milostí skrze rozvíjení svého úřadu.³²⁵ Papež v exhortaci na prvním místě vyzdvihuje poslání biskupa jako *nositele naděje*, a to i tam, kde se zdá být situace bezvýchodná.³²⁶ K tomu je ale potřeba, aby sám biskup opíral svou službu o důvěru v Krista.³²⁷ Hnací silou při výkonu služby je pak láska, která je „jako duše biskupského úřadu.“³²⁸

Když se v exhortaci hovoří podrobněji o jednotlivých úkolech biskupa, začíná se jeho povinností *hlásat radostnou zvěst*. A to nejen slovem, ale zvláště osobním příkladem. Výstižně to vyjadřuje burcující, existenciálně laděný apel: „Mohlo by se říci, že poslání a život tvoří v biskupovi takovou jednotu, že na ně nelze myslet odděleně: *my biskupové jsme svým posláním*. Kdybychom je neplnili, už to nebudeme my. Ve svědectví naší víry se náš život stává viditelným znamením přítomnosti Krista v našich společenstvích. Svědectví života se pro biskupa stává téměř novým titulem autority, který se připojuje k objektivnímu titulu, přijatému při svěcení.“³²⁹

Toto musí mít biskupové stále na paměti, velké pokušení „zapomenout“ může přijít zvláště při uplatňování autority v rámci správy diecéze. Papež upozorňuje, že když biskup uplatňuje svou autoritu, musí se v jeho konání vždy projevovat také moc a jednání Toho, kterému je skrze konsekraci připodobněn. Pokud tomu tak není, ztrácí jeho úřad *prorocký rozměr* účinné přítomnosti Krista v jeho církvi.³³⁰

---

³²⁴ Lat. orig. „*eius vicarii et legati*“. *Pastores gregis*, číslo 682, čl. 6.

³²⁵ Papež v této souvislosti říká, že „jakýsi druh vzájemnosti, věrné a láskyplné vykonávání služby posvěcuje biskupa a stále více ho na subjektivní úrovni přivádí ve shodu s ontologickým bohatstvím svatosti, kterou do něho vložila svátost.“ *Pastores gregis*, čl. 11. Svěcení tedy nevlévá dokonalost ctnosti, proto musí biskup intenzivně usilovat a směřovat k dokonalosti Krista, dokonalého člověka. Srov. tamtéž, čl. 13.

³²⁶ Synoda se slavila jen několik dní po teroristických útocích v USA 11. září 2001, tato událost je v exhortaci zmíněna. Srov. *Pastores gregis*, čl. 4. Podrobnější reflexe o křesťanské naději v dnešní době, srov. BENEDIKT XVI.: Encyklika o křesťanské naději *Spes salvi* (ze dne 30. listopadu 2007), Praha: Paulínky, 2008.

³²⁷ „Bude to opět naděje v Ježíše, Dobrého pastýře, která naplní jeho srdce soucitem a přivede ho k tomu, aby se skláněl nad bolestí každého muže a ženy, kteří trpí, aby léčil jejich rány tím, že vždy uchová důvěru, že zbloudilá ovce může být nalezena. Tak bude biskup stále zářivějším znamením Krista, Pastýře a Ženicha církve. Bude-li jednat jako otec, bratr a přítel každého člověka, bude každému živým obrazem Krista, naší naděje.“ *Pastores gregis*, čl. 4.

³²⁸ Tamtéž, čl. 11.

³²⁹ Tamtéž, čl. 31. Toto „silné“ tvrzení je nutno vnímat v kontextu, jako pobídku. Nijak se tím nesnižuje význam osobního povolání ostatních členů Božího lidu.

³³⁰ „Nespočívá-li totiž biskupský úřad na svědectví svatosti projevované pastorační láskou, pokorou a prostým životem, omezí se nakonec na pouhou funkci a osudově ztrácí věrohodnost u kléru i u věřících.“

Mezi základní úlohy biskupa patří *posvěcování lidu*.³³¹ Dále má povinnost neúnavně podporovat „pravou a vlastní pastoraci a pedagogiku svatosti“,³³² aby se tak mohl realizovat program univerzálního povolání ke svatosti ve shodě s pátou kapitolou *Lumen gentium*.³³³

K biskupské službě také patří *spolupráce na jednotě* partikulárních církví s církví římskou, aby „se všechny mohly nacházet v úplnosti apoštolské tradice a v jednotě kanonické kázně pro uchování víry, svátostí a jisté cesty ke svatosti.“³³⁴

Biskup má být tím, kdo vychází ze svého já, aby se stal „mostem“, po kterém může radostná zvěst ke každému člověku. Aktivně se též podílí na vytváření kultury míru a života, aby v globalizujícím se světě docházelo též ke „*globalizaci lásky*“.³³⁵

V úplném závěru dokumentu papež vybízí své spolubratry v biskupské službě: „Naším úkolem je být pro každého člověka zvláštním a viditelným způsobem živým znamením Ježíše Krista, učitele, kněze a pastýře. Ježíš Kristus je tedy ikonou, na niž se, ctihodní bratři v biskupské službě, díváme, abychom zastali svůj úřad hlasatelů naděje.

Tamtéž, čl. 11, srov. Kodex kanonického práva, kán. 387. V obřadu konsekrace se říká: „Úřad biskupa neznamena osobní poctu, ale svěcený úkol a poslání. Proto má biskup více sloužit než vládnout. Vždyť sám Kristus řekl apoštolům: „Kdo by chtěl být mezi vámi veliký, ať je vašim služebníkem, a kdo by chtěl být mezi vámi první, ať je otrokem všech““ Pontificale Romanum, *Ritus Ordinationis Episcopi*: propositum homiliae, in: *Pastores gregis*, čl. 43.

³³¹ To se uskutečňuje křtem a posiluje biřmováním a při svátosti smíření. Svou sílu pak čerpá z Eucharistie. Biskup je tedy služebníkem tohoto posvěcování v první řadě zvláště skrze slavení liturgie. Srov. *Pastores gregis*, čl. 33. Své přičlenění ke Kristu skrze křest stále obnovujeme účastí na Eucharistii, kterou jako první předal apoštolům. Srov. *Ecclesia de Eucharistia*, čl. 21–22.

³³² *Pastores gregis*, čl. 41. Tato *pedagogika svatosti* vyžaduje pastorační schopnost přizpůsobit se životnímu stylu jednotlivců, aby bylo možné být průvodcem na jejich cestě ke svatosti, která je pro každého člověka jiná, originální. Srov. *Novo millennio ineunte*, čl. 30.

³³³ „Tento program jsem chtěl já sám předložit celé církvi na počátku třetího tisíciletí jako pastorační prioritu a jako plod velkého Jubilea vtělení. Svatost je totiž ještě dnes znamením doby, důkazem pravdivosti křesťanství.“ *Pastores gregis*, čl. 41. Papež tak učinil na závěr Velkého jubilea 2000, srov. *Novo millennio ineunte*, čl. 29–41.

³³⁴ *Pastores gregis*, čl. 57. K otázce svatosti církve, srov. *Lumen gentium*, čl. 8, 39. Není v exhortaci, obdobně jako i v jiných dokumentech magisteria, přítomno určité napětí mezi deklarovanou kolegiální a mezi strachem z decentralizujících tendencí, které by vedly k výraznějšímu podílu kolegia biskupů na rozhodování? Například jak si jinak vysvětlit, že biskupská synoda - oblíbený to příklad kolegiality, je ve skutečnosti jen poradním orgánem? Srov. tamtéž, čl. 56–58, *Christus Dominus*, čl. 5, Kodex kanonického práva, kán. 342–348.

³³⁵ Srov. *Pastores gregis*, čl. 66–72. Co si v tomto případě představit pod globalizací? Jistě ne unifikaci a stírání rozdílů, spíše proces vytváření společenství, kde spolu koexistují různé jednotky. „Církev je zásadně skutečností společenství, a společenství znamená přebývat v dialogu.“ OSBORNE Kenan B[...]: *Orders and Ministry*, New York: Orbis Book, 2006, 207. Tato studie obšírně zpracovává problematiku vztahu globalizace a církve. Globalizace zde není vnímána jako „strašák“ pro církev, ale naopak jako výzva. Ke globalizaci se též vyjádřil Jan Pavel II. Ta podle něj sice přináší, zvláště skrze média, různé negativní vlivy, ale současně je i jedinečným prostorem pro šíření radostné zvěsti do celého světa. Křesťané na kulturu materialismu a různých falešných „bůžků“ mají odpovídat svědectvím svého života a hlásat o lásce toho, který sám sebe sdělil, komunikoval ve svém Synu. Srov. IOANNES PAULUS II: *Message The Gospel in the Age of Global Communicatio The theme* (ze dne 24. ledna 2001), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 20, 2004, 138–145, číslo 146–151.

Jako On máme také my umět obětovat svůj život pro spásu těch, kteří jsou nám svěřeni, a hlásat a slavit vítězství Boží milosrdné lásky nad hříchem a smrtí.³³⁶

3.4.3 Prostředky na cestě ke svatosti

Biskupská služba je jak pramenem svatosti pro druhé, tak i pro dotyčného biskupa, za podmínky, že se nechá sám prodchnout a formovat Boží láskou.³³⁷ Duchovní život biskupa čerpá podobně jako u ostatních věřících z milosti křtu a biřmování, společně s nimi naslouchá Božímu slovu³³⁸ a účastní se slavení Eucharistie.³³⁹ I on pro svou lidskou křehkost pravidelně přistupuje ke svátosti smíření, aby znovu posílen milostí krácel ke svatosti. Stěžejní význam má též modlitba, ať již osobní³⁴⁰ nebo liturgie hodin.³⁴¹ Biskupova cesta ke svatosti se uskutečňuje v kontextu každodenních událostí, vnitřních i vnějších obtíží a různých nepředvídaností.³⁴²

Biskup je povolán k zachování *evangelijních rad*, které jsou uskutečňováním evangelijního radikalismu. Exhortace je klade do světla Ježíšových blahoslavenství a opět velmi čtivým způsobem odhaluje jejich hloubku: „Věřící musí mít možnost kontempletovat na tváři biskupa kvality, které jsou darem milosti a které vytvářejí v blahoslavenstvích jakousi vlastní podobiznu Krista: tvář chudoby, mírnosti a zápalu pro spravedlnost; milosrdnou tvář Otce a pokojného člověka a usmiřovatele; tvář čistoty toho, kdo stále a výhradně hledí na Boha. Věřící musí mít možnost vidět ve svém biskupovi také tvář toho,

³³⁶ „díváme“, lat. orig. „respicimus“. *Pastores gregis*, číslo 963, čl. 74.

³³⁷ Sjednocujícím prvkem posvěcování sebe i druhých má být podle papeže biskupova kontempace Kristovy tváře a hlásání evangelia spásy. Srov. *Pastores gregis*, čl. 11. Kontempace Kristovy tváře je oblíbeným motivem Jana Pavla II., např. srov. *Novo millennio ineunte*, čl. 16–22.

³³⁸ „Neexistuje totiž primát svatosti bez naslouchání Božímu slovu, jež vede ke svatosti a živí ji.“ *Pastores gregis*, čl. 15, srov. *Dei verbum*, čl. 25.

³³⁹ Biskup má také věnovat denně „dost velkou část svého času adoraci před svatostánkem. Zde biskup otevírá svou duši Pánu, aby byl zcela zalit a formován láskou (...) K Němu také povznáší svou modlitbu a stále se přimlouvá za ovce, jež mu byly svěřeny.“ *Pastores gregis*, čl. 16.

³⁴⁰ V ní se biskup přimlouvá za všechen lid, zvláště za svatost svých kněží. Při konsekraci je svěcenec dotazován: „Chceš se neúnavně modlit k všemohoucímu Bohu za svůj svatý lid a vykonávat bezúhonným způsobem službu nejvyššího kněžství?“ *Pontificale Romanum, Ritus Ordinationis Episcopi*, *Electi officia*, in: *Pastores gregis*, čl. 17.

³⁴¹ „Natolik se biskup ukazuje a realizuje jako člověk naděje, nakolik se zapojí do eschatologického dynamismu modlitby žaltáře. V žalmech zaznívá *vox sponsae*, který se dovolává Ženicha.“ *Pastores gregis*, čl. 17.

³⁴² Srov. tamtéž, čl. 13, 23. „Když žijeme podle velkých Kristových hodnot, nemůžeme očekávat snadný, příjemný život, ale také se nelze děsit, že takový život je nelehký pro spoustu těžkostí a utrpení. Pro hodnoty a pro Krista totiž bude třeba hodně trpět, hodně snést – a to je nutné přijmout.“ DYREK Krzysztof, KOŽUCH Mieczysław, TROJAN Kazimierz: Kněžské a řeholní povolání. Rozlišení a rozvoj, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 11–12.

který znovu žije Ježíšův soucit ke ztrápeným, a někdy, jak k tomu v dějinách docházelo a dosud dochází, tvář plnou síly a vnitřní radosti toho, kdo je pronásledován pro pravdu evangelia.³⁴³

Je-li biskup učitelem poslušnosti, musí být sám poslušný Bohu,³⁴⁴ chce-li učinit církev „domem chudých“, sám musí být ochoten žít ve svobodě vůči statkům, aby byl dán prostor k uplatnění vynalézavosti lásky vůči druhým. Chce-li být viditelným obrazem lásky Ženicha k církvi, musí sám usilovat o čisté srdce.³⁴⁵ Nejedná se o cestu nevyšlapanou, vždyť jí již prošel náš pán a mnozí služebníci v biskupské službě, kteří již došli do věčné Slávy.³⁴⁶ Aby však doputoval do cíle, nestačí pouze jedno rozhodnutí, ale je třeba každodenního odevzdávání se do Boží vůle.³⁴⁷

3.4.4 Svatost biskupa podle *Pastores gregis*

Exhortace považuje za zdroj svatosti biskupů, podobně jako jiné zde zmiňované dokumenty týkající se kléru, všeobecné povolání ke svatosti skrze křest a zvláštní povolání skrze konsekraci. Za originální považujeme pojetí vztahu mezi všeobecným a speciálním kněžstvím. Podle *Pastores gregis* se jedná o dva způsoby účasti na jediném Kristově kněžství, které se spojují v úkonu oběti kříže. Svěcením je biskup připodobněn Kristu Ženichovi, který miluje svou církev a usiluje o její jednotu po vzoru jednoty Nejsvětější Trojice.

Subjektivní posvěcení biskup uskutečňuje při výkonu své služby. Dokument zvláště zdůrazňuje potřebu biskupova osobního příkladu, vřelosti a láskyplného přístupu. Vždyť láska je podle exhortace jakousi „duší“ jeho úřadu. Pastorační láska spolu s osobním příkladem musí být též přítomna při výkonu biskupovy autority. Vyžaduje-li biskup

---

³⁴³ *Pastores gregis*, čl. 18. Opět je zde představen obraz Kristovy tváře.

³⁴⁴ „Nic ať se neděje bez tvé vůle a ty nic nedělej bez Boha.“ IGNATIUS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Polykarpovi, 138–140, IV. 1.

³⁴⁵ „Přijmi prsten, znamení věrnosti, a vyzbrojen pravou vírou ochraňuj církev, aby jako nevěsta Kristova byla svatá a neposkvrněná.“ Pontificale Romanum, *Ritus Ordinationis Episcopi*: Anulí traditio, in: *Pastores gregis*, čl. 21.

³⁴⁶ Srov. *Pastores gregis*, čl. 25, *Lumen gentium*, čl. 50. Pozornost si zaslouží apoštolský list Jana Pavla II. *Operosam diem*, který vydal při příležitosti šestnáctistého výročí úmrtí svatého Ambrože. V něm se podrobně věnuje životu a dílu tohoto velkého biskupa a církevního učitele. Důraz klade na světečův duchovní život. List tedy může posloužit biskupům, ale i kněžím, laikům, jako výzva a inspirace na cestě usilování o dokonalost. Srov. IOANNES PAULUS II: Epistula apostolica Annis MDC ab obitu elapsis S. Ambrosii episcopi *Operosam diem* (ze dne 1. prosince 1996), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede* (1996), sv. 15, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1999, 880–929, číslo 1410, čl. 13.

³⁴⁷ K tomu má napomáhat také trvalá formace. Srov. *Pastores gregis*, čl. 24. Jak jsme již upozornili, koncil o trvalé formaci biskupů vůbec nehovoří. Srov. *Optatam totius*, čl. 22, *Presbyterorum ordinis*, čl. 19.

od jiných poslušnost, musí jí sám žít, a to jak ve smyslu naslouchání Boží vůli, tak v rámci kolegia biskupů v čele s papežem.

Originálním způsobem pojímá *Pastores gregis* také uskutečňování evangelijních rad, o kterých hovoří na pozadí blahoslavenství. Ta lze totiž vnímat jako pramen evangelijního radikalismu. Jeho uskutečňováním biskup zrcadlí Krista, zvláště jeho milosrdenství, chudobu, čistotu a horlivost pro spravedlnost a pokoj. „Královskou cestou ke svatosti“ je pak následování Krista v utrpení. Nutným předpokladem pro zdárnou a svatou službu biskupa je jeho intenzivní duchovní života a život svátostný.

3.5 Adhortace *Pastores dabo vobis*

Apoštolská adhortace papeže Jana Pavla II. *Pastores dabo vobis* shrnuje závěry osmého zasedání biskupského synodu o výchově kněží v současných podmínkách, který se konal na podzim 1990 v Římě.³⁴⁸ Dokument lze vnímat jako normu pro formaci kleriků a kněží na prahu třetího tisíciletí, za jejíž základní tezi označuje Dolista výrok: „Pastorační láska spočívá především v úplném darování sebe sama církvi podle vzoru Kristova a v účasti na jeho vydanosti.“³⁴⁹

3.5.1 Identita a služba kněze

Dokument začíná Hospodinovým ujištěním, že nenechá svůj lid bez pastýřů: „*Dám vám pastýře* podle svého srdce“ (Jer 3,15).³⁵⁰ Výchozím momentem je tedy povolání samotným Bohem, který si dotyčného vyděluje ke službě sobě i lidu. Toto povolání je

---

³⁴⁸ Papež v adhortaci nejdříve nastiňuje současnou situaci ohledně povolání ke kněžské službě, dále se zabývá podstatou kněžské služby a duchovním životem kněze. Pak přechází ke konkrétním otázkám formace, a to k pastoraci povolání, k výchově kandidátů kněžství a nakonec se věnuje trvalé formaci kněží.

³⁴⁹ JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách *Pastores dabo vobis* (ze dne 25. března 1992), Praha: Zvon, 1993, čl. 23. Srov. DOLISTA: O podstatě kněžské služby, 71.

³⁵⁰ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 1. Pro tohle místo bývá Jan Pavel II. kritizován, neboť v biblickém textu nejsou presbyteři nikdy označováni jako pastýři, tento termín se vyhrazuje Kristu a biskupům, srov. ROYANNAIS Patrick: Être prêtres dans une Église en crise, in: Bulletin ET 17 (2006/2), 88–89.

cestou k úplné oddanosti Kristu a církvi, je prostorem, kde mohou nalézt konkrétní uskutečnění ty nejvyšší ideály.³⁵¹

Ve křtu Duch svatý posvěcuje všechny věřící, aby byli svatým kněžstvem, ale kněz má skrze svátost svěcení na tomto pomazání a poslání podíl „specifickým a působivým způsobem“.³⁵² Papež hovoří o vzájemném vztahu kněžství všeobecného a svátostného jako o organickém spojení, protože mají, ač různým způsobem, společný původ v jednom kněžství Kristově: „Služebné kněžství totiž samo o sobě neznamená vyšší stupeň svatosti ve srovnání s všeobecným kněžstvím věřících; ale v svátosti kněžství dostávají kněží od Krista skrze Ducha svatého zvláštní dar, kterým mohou pomáhat Božímu lidu věrně a úplně realizovat jeho všeobecné kněžství.“³⁵³ Je tu nepřehlédnutelný důraz na Ducha jako původce povolání ke svatosti, a to jak všech pokřtěných, tak i ordinovaných.³⁵⁴

Svěcení není nějakým privilegiem, ale jak upozorňuje *Pastores dabo vobis* v souladu s učením koncilu, je spojeno vždy s posláním, tedy službou. Ta je „charakteristickou známkou kněží; uschopňuje je a zavazuje být „živými nástroji Krista, věčného kněze“, jednat „ve jménu a osobě samého Krista“; tj. v celém svém životě“.³⁵⁵ Můžeme tedy říct, že identitu kněze neoddělitelně vytváří dva prvky, svátost svěcení a poslání, protože „svěcení je totiž určeno pro poslání. Takto nejen svěcení, ale i poslání je určeno působením Ducha svatého, je pod jeho posvěcujícím vlivem.“³⁵⁶ Tedy samotným faktem poslání i plněním

---

³⁵¹ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 9. O ideálech hovoří papež v souvislosti s mládeží. Z textu přímo sálá optimismus Jana Pavla II. Důvěra v Boha podle něj vede církev k přesvědčení, že vždy budou k dispozici kněží, kteří jsou „vášnivými nositeli „nové evangelizace“, věrnými a statečnými sluhý Ježíše Krista a lidí.“ Tamtéž, čl. 10.

³⁵² Tamtéž, čl. 17. „V konsekrační modlitbě je vyjádřena zvláštní milost Ducha svatého, která je darována každému ze tří stupňů této svátosti (...) pro *kněžské svěcení*: Duch svatosti, aby kněz vedl všechny k neporušenému životu; má pomáhat, aby evangelium dospělo až na konec světa, aby se všechny národy shromáždily v Kristu a vytvořily jediný svatý lid Boží“. GIGLIONI: op. cit., 157. Dar Ducha, duchovní život a povolání ke svatosti spolu neoddělitelně souvisí.

³⁵³ *Pastores dabo vobis*, čl. 17. Posvěcení apoštolů přináší dokonalost evangelijního života především všem křesťanům. Oni se skrze své poslání připodobňují Kristu, nejvyššímu Veleknězi, který sám sebe přinesl jako neposkvrněnou oběť na oltáři kříže pro posvěcení kněžského lidu. Srov. LUSTIGER Jean-Marie: I preti che Dio ci dona, Milano: Massimo, 2001, 83.

³⁵⁴ To je zvlášť patrné v prvních dvou člancích třetí kapitoly adhortace, které jsou označeny podtitulem: „Specifické povolání ke svatosti“. Toto pojednání rozvíjí Ježíšův citát z proroka Izaiáše: „Duch Páně je nade mnou. Proto mě pomazal, poslal mě, abych přinesl chudým radostnou zvěst“ (Lk 4,18, srov. Iz 61,1; citát převzat z adhortace). Papež opět vztahuje dary Ducha jak na všechny pokřtěné, tak současně zvláštním způsobem na kněze. Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 19–20. V této souvislosti připomeňme „ódu na Ducha svatého“, kterou vyzpíval Rahner: „Boha, který je v nás pomazáním a pečetí, závdavkem, hostem, utěšitelem, vnitřním voláním, svobodou a dětstvím, životem a pokojem, svatostí a jednotou, nazýváme Duchem. Ten, který v nás nechává zrát své plody: lásku, radost, pokoj, trpělivost, nevinnost, je Bůh, přísný odpůrce tělesnosti a hříchu, pouhé služby zákonu.“ Duch svatý, in: RAHNER, VORGLIMLER: op. cit., 73.

³⁵⁵ *Pastores dabo vobis*, čl. 20.

³⁵⁶ Tamtéž, čl. 24.

tohoto poslání celá církev a její kněží obdrží Ducha svatého jako dar a povolání ke svatosti.³⁵⁷

V adhortaci je použito jako jedno z teologických východisek připodobnění³⁵⁸ kněze *Ježíši Kristu, Hlavě a Pastýři*. Ježíš je hlavou nikoliv z pozice síly, ale právě z pozice služby, darování se a totální kenóze z lásky k církvi.³⁵⁹ Celý jeho život má být prodechnut autoritou tohoto druhu, tedy autoritou lásky a služby Božimu lidu konané v pokoře a radosti. Takto konaná moc je v souladu s Boží vůlí a stává se rovněž vzorem pro každého věřícího. Vždyť jak jsme již opakovaně uvedli, každý pokřtěný je ve vztahu ke světu povolán skrze všeobecné kněžství k uplatňování takového druhu autority, tedy služby a lásky.³⁶⁰ Ke zdravému vykonávání autority ale též patří schopnost autoritu přijímat. Kněz je totiž skrze své připodobnění Kristu a poslání Kristem určen jak ke službě církvi jako celku, tak je inkardinací organicky spojen se svým biskupem a církví partikulární. Vnitřní postoje kněze i jeho konkrétní pastorační působení pak musí být formovány s vědomím této vazby na biskupa i společenství.³⁶¹

3.5.2 Pastorační láska v životě kněze

K motivu Krista Hlavy a Pastýře je v textu posléze přidána ještě snubní symbolika.³⁶² Kněz je postaven do snoubeneckého vztahu k církvi, a to jak k místní, tak k univerzální. Má tedy ve svém životě praktikovat lásku *Ženicha Krista* k jeho nevěstě církvi. Tato láska

---

³⁵⁷ Srov. tamtéž, čl. 24. V poznámkovém aparátu je odkaz na pojednání o vztahu Ducha a evangelizace v exhortaci *Evangelii nuntiandi*. Duch působí v srdcích hlasatelů radostně zvěsti, uschopňuje k evangelizaci a stojí za její úspěšností. Srov. PAVEL VI.: Apoštolská exhortace Hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (ze dne 8. prosince 1975), Praha: Zvon, 1990, čl. 75.

³⁵⁸ U tvarů slovesa „připodobňuji“, užívá lat. orig. tvarů slovesa „configuro, are“. Srov. *Pastores dabo vobis*, číslo 1256–1259, čl. 21.

³⁵⁹ Jak jsme uvedli v první kapitole, Ježíš je současně kněz i obět. Srov. 15.

³⁶⁰ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 21. „U Krista a v Kristu nachází církev – a její kněz – nejen jedinou a závaznou normu své autority, ale i její základ a zdroj. Ježíš posílá své učedníky – tehdy i dnes – hlásat evangelium. Vybavuje je svou autoritou (...) Zároveň je poučuje, že výkon této moci a autority je svou podstatou ve skutečnosti službou“. VRÁNA Karel: Autorita kněze, in: DOLISTA, LÍSKOVÁ: op. cit., 46. Právě protože autorita v církvi stojí na Kristu, neexistuje v ní nikdy „holý vztah podřízenosti nebo nadřízenosti jako ve společnosti světské, nýbrž vždycky milující poslušnost ke Kristu, kterou prožívá každý se všemi a pro všechny, podle postavení, jaké mu Pán přiřkl ve svém tajemném těle.“ CONGAR Yves M[...] J[...]: *Za církev sloužící a chudou*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 66.

³⁶¹ *Pastores dabo vobis*, čl. 31–32. Domníváme se, že je zde vyváženým způsobem zmíněna vazba kněze jak na biskupa a presbyterium, tak i na jemu svěřenou obec. Srov. DIANICH S[...] op. cit., 875.

³⁶² Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 21–23. Vyvstává otázka, proč se v textu tedy opakovaně mluví o Kristu jako Hlavě a Pastýři, ale jen sporadicky se používá titul Ženich.

se projeví jeho schopností nezištně milovat lidi s vždy věrným, čistým a vstřícným srdcem.³⁶³

To však není možné, pokud kněz na prvním místě nevztahuje svou lásku k samotnému Kristu.³⁶⁴ Spolu s ním miluje církev, svou službou participuje na jeho spásonosné službě a tedy i na jeho pastýřské lásce. Skrze Ducha vlitého při svěcení je pak jeho duchovní život „budován, formován a jaksí poznamenán těmi základními postoji [habitibus], úkony a zásadami jednání, které jsou vlastní Ježíši Kristu jako Hlavě a Pastýři církve; jejich vyváženost utváří tu lásku, kterou nazýváme „pastorační láska“.“³⁶⁵ Pastorační láska kněze je tedy participací na pastorační lásce Kristově, je „vnitřním principem, ctností, oživující a řídící duchovní život kněze (...) spočívá především v úplném darování sebe sama církvi podle vzoru Kristova a v účasti na jeho vydanosti.“³⁶⁶

Pastores dabo vobis cituje koncilní dekret *Presbyterorum ordinis*, který v uskutečňování pastýřské lásky vidí pouto kněžské dokonalosti sjednocující vnitřní život kněze s jeho činností.³⁶⁷ Duchovní život kněze je „přijetím „pravdy“ kněžské služby jako *amoris officium* ve svědomí i ve svobodě, tedy v duchu i v srdci, v rozhodnutích i jednáních.“³⁶⁸ Věrným plněním své služby směřuje kněz k dokonalému životu, současně sama svatost kněží přispívá k plodnosti jeho služby.³⁶⁹ V obřadu kněžského svěcení je to

---

³⁶³ Nejedná se o nějakou „sterilní“ lásku, je plná něhy, až „božské žárlivosti“, může mít i nuance lásky mateřské i podobu utrpení rodičky, která trpí, dokud církev nenabude Kristovy podoby. Srov. tamtéž, čl. 22.

³⁶⁴ „Vztah ke Kristu je tedy absolutně nutným klíčem pro pochopení všech aspektů skutečnosti kněžství.“ Tamtéž, čl. 12.

³⁶⁵ Lat. orig. „caritatem quam dicimus pastorem“ *Pastores dabo vobis*, číslo 1257, čl. 21. Již jsem se zmínili o rozdílných překladech termínu „caritas pastoralis“. Srov. pozn. 221. „Být knězem to není jen obyčejné zaměstnání; být knězem, to je z úřadu (ex offio) ohlašovat Boží slovo věřícím, sloužit mše svaté, odpouštět hříchy, a to všechno dělat s láskou. Osvícení vírou a paprsky naděje se kněží snaží milovat všechny lidi jako bratry, za které zemřel Kristus (srov. Řím 14,15). Kněze může pozvednout i to, v jakém prostředí pracuje: jako nemocniční kaplan, kněz starající se o postižené mentálně a nebo tělesně..., ale žádný kněz nemůže být úplně ve středu činnosti, ale musí být v cíli. Kněz má bytostně-svátostný základ v Kristu, je dílem Ducha svatého; má svou vlastní úlohu v ekonomii spásy, to všechno má posvěcovat kněze.“ STANČEK Lubomír: Kňaz, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 2004, 103.

³⁶⁶ *Pastores dabo vobis*, čl. 23. Jak jsme uvedli výše, druhou část tohoto citátu považuje Dolista za stěžejní tezi celého dokumentu. Srov. 70.

³⁶⁷ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 23. Již jsme toto místo jednou zmiňovali. Srov. 44.

³⁶⁸ *Pastores dabo vobis*, čl. 24. „Lidé hledají kněze, který si uvědomuje plný smysl svého kněžství. Chtějí kněze, který skutečně hluboce věří, svojí vírou projevuje odvahou, se zápalem se modlí, učí s vnitřním přesvědčením, slouží, svým životem dává příklad blahoslavenství, nesobecky miluje a je všem na blízku. Takový je pravý kněz, je živým svědkem věčných hodnot. Jeho osobnost je pro mnohé nepochopitelným tajemstvím. Je nepotlačitelnou výzvou k Božím věcem, zářivým svědectvím Boží přítomnosti a působení ve světě (...) kněz svým životem ukazuje, že jen Kristus je řešením všech záhad lidstva a je schopný uspokojit nejhlubší touhy lidského srdce“. STANČEK: op. cit., 106—107.

³⁶⁹ Zde adhortace opět přejímá učení koncilu, citát končí větou: „Svatost kněží však sama velmi přispívá k plodnosti jejich služby.“ *Presbyterorum ordinis*, čl. 12, in: *Pastores dabo vobis*, čl. 24. Tato věta je citována ještě jednou. Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 25.

vyjádřeno při předávání darů pro eucharistickou oběť: „Žij podle toho, (co budeš konat) a jako Kristus ukřižovaný sám se staň obětí!“³⁷⁰

Kněží tedy nejsou jakýmiś pasivními nástroji v rukou Božích, ale „společníky a pomocníky“ svatého a posvěcujícího Boha.³⁷¹ Vyžaduje to vědomé, svobodné a zodpovědné zapojení celé jejich osoby do výkonu služby. Toto vykonávání, zvláště pak při vysluhování svátostí,³⁷² sice získává svou spásnou účinnost z působení samého Krista, současně ale platí, že tato účinnost je podmíněna mírou zaangażování člověka: „Větší nebo menší stupeň svatosti udělovatele svátostí má především vliv na hlásání slova, slavení svátostí, vedení společenství v lásce.“³⁷³ Tato subjektivní svatost není nějaká statická veličina, ale dynamický děj, kdy kněz má směřovat ke stále zralejší službě lásky církvi; je odpovědí na nezaslouženou lásku Kristovu.

Nedílnou součástí této odpovědi je úsilí o *evangelijní radikalismus*. K tomu jsou sice povoláni všichni pokřtění, ale kněží zvláštním způsobem,³⁷⁴ a to skrze žití evangelijních rad. Ty mají u kněze úzkou souvislost s jeho identitou.³⁷⁵ Poslušnost kněze nachází svůj vzor v poslušnosti toho, který ho poslal; čistota v Kristu Ženichu církve; chudoba pak v Kristu, který, ač bohatý, z lásky k nám se stal chudý.³⁷⁶ Důsledkem evangelijního radikalismu je pak rozvoj ctností a morálních postojů nutných ke službě i vnitřnímu životu kněze.

---

³⁷⁰ Tamtéž, čl. 24. V těchto slovech vidí současný papež zárodek kněžské spirituality, která je „vnitřně eucharistická“. K jejímu růstu je pak potřeba neustále dávat dostatečný prostor duchovnímu životu. Srov. BENEDIKT XVI.: Posynodální apoštolská exhortace o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve *Sacramentum caritatis* (ze dne 22. února 2007), Praha: Paulínky, 2007, 86–87. Všimněme si dále, že ve zde uvedených slovech svěcení je Eucharistie dávana do úzkého vztahu s křížem. Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 48.

³⁷¹ Tamtéž, čl. 25, srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 5.

³⁷² Explicitně se v adhortaci hovoří o svatosti kněze v souvislosti s Eucharistií. Ta je počátkem svatosti a výzvou k ní, jak pro celou církev, tak pro kněze. Eucharistická oběť má centrální místo jak ve službě kněze, tak v jeho duchovním životě. Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 26. „Kněžství je od svých kořenů Kristovým kněžstvím. On totiž obětuje Bohu Otci oběť sebe samého, svého těla a své krve, a svou obětí ospravedlňuje v očích Otce celé lidstvo a nepřímou celou stvoření. Kněz slavící denně eucharistii, sestupuje do srdce tohoto tajemství. Proto pro něho slavení eucharistické oběti musí být nejdůležitějším a svatým okamžikem dne, středem jeho života.“ JAN PAVEL II: Dar a tajemství, 83.

³⁷³ *Pastores dabo vobis*, čl. 25, srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 12. „Intimní společenství s Kristovým Duchem jednak zaručuje účinnost svátostných úkonů konaných „v osobě Kristově“, jednak vyžaduje náležité vyjádření tohoto společenství též horoucí modlitbou, důsledným životem a pastorační láskou služebníka, který neúnavně usiluje o spásu bratří. Vyžaduje, jedním slovem, vaše osobní posvěcení.“ *Pastores dabo vobis*, čl. 33.

³⁷⁴ Kněží totiž „stojí „v prvních řadách“ církve [*quodammodo praesunt*], protože jsou připodobněni Kristu, Hlavě a Pastýři, připraveni ke svaté službě a poslání ji plnit s životností pastorační lásky.“ Tamtéž, čl. 27.

³⁷⁵ Kněz má evangelijní rady uvádět do života „přiměřeným způsobem, ba co více - podle jejich ideálu a prvotního významu, jímž je utvářena a z něhož se odvozuje jeho kněžská identita.“ Tamtéž, čl. 27. „přiměřeným způsobem“, lat. orig. „iuxta modum“. *Pastores dabo vobis*, číslo 1287, čl. 27.

³⁷⁶ Chudoba je podřízením všeho nejvyššímu dobru, kterým je Bůh a jeho království. Je podmínkou a předpokladem pro poslušnost Duchu. Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 30.

3.5.3 Péče o povolání a formaci

Adhortace se také zabývá otázkou pastorační péče církve o kněžská povolání a obšírně pojednává o formaci kandidátů kněžství, ale o kněžské svatosti se zde přímo nehovoří. Povolání je dialogem mezi Bohem, který svobodně ze své lásky volá, a člověkem, který ve svobodě odpovídá: „Povolání je tajemství, a to neproniknutelné, protože se týká vztahu, který Bůh zakládá mezi sebou a člověkem (...) je „nejtajnější střed a svatyně člověka (...)“ Ale tím se neruší společenský, totiž církevní rozměr povolání“.³⁷⁷ Papež zde cituje a dále rozvíjí základní rysy duchovní výchovy podle *Optatam totius*.³⁷⁸ Po vzoru tohoto koncilního dekretu zdůrazňuje, že formace má bohoslovce naučit žít v trvalém společenství s Bohem, v jeho trojiční dimenzi a v osobním přátelství s Kristem, kterému budou svěcením připodobněni. „Důvěrné společenství s Nejsvětější Trojicí (...) Vytváří „tajemství“ křesťanské existence, která je pod vlivem Ducha svatého, a má vytvářet „étos“ křesťanského života.“³⁷⁹ To jistě platí o všech pokřtěných, ale zvláštním způsobem o povolání k pastýřské službě. Vždyť jejich život se má ubírat, po vzoru apoštolů, kteří se ptají Mistra, kde bydlí (srov. Jan 1,37–39), cestou hledání Pána, jeho nalézání a přebývání s ním. To pak v praxi znamená konkrétně trojí: žití Božím slovem, aktivní účast na tajemstvích církve a služba bližním.³⁸⁰ A to vše v radikálním sebeodevzdání, s pohledem upřeným na kříž.³⁸¹

Jan Pavel II. vybízí v rámci formace k rozvíjení *spirituality Srdce Páně*. Skrze ní jsou klerici uváděni do života prodchnutého láskou a smýšlením Ježíše, Kněze a dobrého Pastýře, které obrací svou láskyplnou pozornost k Otci i k lidem.³⁸² S ohledem na tuto milosrdnou lásku mají být adepti kněžství zvláště vychováváni „*k poslušnosti, celibátu*

³⁷⁷ Tamtéž, čl. 38. Je zde citována konstituce *Gaudium et spes*, ale oproti původnímu textu v trochu jiném kontextu. Zmíněná konstituce totiž nejtajnějším středem a svatyní člověka míní svědomí. Srov. *Gaudium et spes*, čl. 16.

³⁷⁸ Srov. *Optatam totius*, čl. 8, *Pastores dabo vobis*, čl. 45.

³⁷⁹ Lat. orig. „debeat novum christiane vitae“ ethos.“ *Pastores dabo vobis*, číslo 1385, čl. 46.

³⁸⁰ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 46, *Optatam totius*, čl. 8.

³⁸¹ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 48. Jen ten, kdo poctivě kráčí za a s Kristem, může pak sám přivádět ostatní ke svému Mistru. Obecně bychom ale v adhortaci očekávali větší důraz na rozměr kříže v životě a službě kněze. Osobitě pojednání o teologii kříže v pastoraci, srov. URBAN: Duchovní slovo pro dnes a zítra, 174–185.

³⁸² *Pastores dabo vobis*, čl. 49, 57. Ježíšovo Srdce je hloubka a plnost jeho osobnosti, nejaktivnější ohnisko jeho bytí. Toto Srdce plane na prvním místě láskou k Otci, pak k trpícím. Dále je mírné, pokorné, niterné a zároveň plné energie, s pohledem upřeným na věčnost, kterou intenzivně prožívá v každém okamžiku. Srov. URBAN: Duchovní slovo pro dnes a zítra, 197–198. Pojednání o teologii Ježíšova Srdce od současného autora, srov. POSPÍŠIL: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 263–276.

a chudobě.³⁸³ V závěru adhortace pak papež mimo jiné uvádí, že Bůh nechce ledajaké pastýře, ale pastýře podle svého srdce, a toto Boží srdce se nám zjevilo plně v Kristu, dobrém Pastýři.³⁸⁴

Prostor je v adhortaci dán také trvalé formaci. Ta umožňuje knězi stále prohlubovat vztah s Kristem, rozvíjet se po lidské, duchovní, intelektuální i pastorační stránce.³⁸⁵ Projevem zrání osobnosti kněze je jeho stále širší a radikálnější ztotožnění se s Ježíšovými postoji, stále větší citlivost k potřebám i slabostem lidí, a to bez jakýchkoliv tendencí bagatelizovat hřích a jeho následky.³⁸⁶ Pavlův požadavek na křesťany, že musejí dorůst k mužné zralosti a Kristově plnosti (srov. Ef 4,13), lze „aplikovat speciálně na kněze, kteří jsou povoláni k dokonalosti lásky, a tedy ke svatosti, protože právě jejich pastorační služba sama vyžaduje, aby byli živými vzory pro všechny věřící.“³⁸⁷

3.5.4 Svatost diecézního kněze podle *Pastores dabo vobis*

Shrňme si nyní nauku dokumentu o kněžské svatosti.³⁸⁸ Poslání kněze ke službě podle *Pastores dabo vobis* vychází ze svátosti svěcení, tedy stěžejní roli v něm hraje působení Ducha svatého. Právě důraz na pneumatologický rozměr služebného kněžství je v dokumentu silně patrný. O Duchu se též mluví v souvislosti s kněžskou svatostí. On je zároveň jejím pramenem i pobídkou k ní. Jako další teologické východisko je v adhortaci

---

³⁸³ *Pastores dabo vobis*, čl. 49. Kvůli východním církvím by bylo možná vhodnější použít místo termínu „k celibátu“ (lat. orig. „ad caelibatum“), např. „k čistotě“ („ad puritatem“). Srov. *Pastores dabo vobis*, číslo 1403, čl. 49.

³⁸⁴ *Pastores dabo vobis*, čl. 82.

³⁸⁵ Velmi silně a neobvykle znějí slova: „Pro povahu „znamení“ (společnou všem svátostem) lze svátost kněžství považovat za slovo Boží, a tím opravdu je. Je to vpravdě slovo Boží, které volá a rozesílá. Je to nejsilnější vyjádření kněžského povolání a poslání.“ *Pastores dabo vobis*, čl. 70. „Pro povahu „znamení“, lat. orig. „ob „signi“ naturam“.“ *Pastores dabo vobis*, číslo 1493, čl. 70. Kněz na toto volání pak odpovídá při svěcení: „Ad sum“, tím začíná odpověď, kterou bude muset opakovaně po celý život znovu a znovu potvrdovat v konkrétních životních situacích. Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 70.

³⁸⁶ Lid má ve svém pastýři spatřovat velekněze, který byl vyzkoušen stejně jako oni ve všem, ale hříchu se nedopustil (srov. Žid 4,15). Zvláštním způsobem se spojují s bolestmi lidu, po vzoru trpícího Krista, kněží vysílení nemocí či jiným druhem strádání. Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 72, 76. „Kristus (...) říká: „Následuj mě!“ Pojd'! Měj svým utrpením účast na díle vykoupění světa, jež je dokonané mým utrpením! Mým křížem.“ JAN PAVEL II.: Apoštolský list o křesťanském smyslu lidského utrpení *Salvifici doloris* (ze dne 11. února 1984), Praha: Zvon, 1995, čl. 26.

³⁸⁷ *Pastores dabo vobis*, čl. 72.

³⁸⁸ Jako souhrn by nám mohl posloužit i následující text: „Kněžské povolání je v podstatě povoláním ke svatosti v té formě, která vyplývá ze svátosti kněžství. Svatost je důvěrný vztah s Bohem, je následováním chudého, čistého a pokorného Krista; je bezvýhradnou láskou k duším a oddaností jejich pravému blahu; je láskou k církvi, která je svatá a chce nás posvětit, protože právě takové poslání jí svěřil Kristus. Každý z nás musí být svatý, aby také pomáhal bratřím uskutečňovat jejich povolání ke svatosti.“ JAN PAVEL II.: Homilie k 5 000 kněžím z celého světa (ze dne 9. října 1984), in: *Pastores dabo vobis*, čl. 33.

použito připodobnění kněze Kristu Hlavě, Pastýři a Ženichovi. Kněz podobně jako Kristus má přistupovat k církvi se *snoubeneckou láskou*, která je ochotná se vydat do krajnosti.

Synonymem pro svatost je podle adhortace *dokonalá láska*.³⁸⁹ V osobním rozměru je svatost intimním vztahem s Bohem a následováním Krista. V rovině společenské je kenotickou láskou k bližním, láskou, která hledá pravé blaho dotyčných. Svatost kněze zahrnuje i rozměr ekleziální, který vychází z inkardinace a má se uskutečňovat láskou k partikulární i univerzální církvi. Svatost kněžského života se tedy uskutečňuje obětavou službou. V této souvislosti *Pastores dabo vobis* hojně hovoří o pastorační lásce kněze. Ta principiálně spočívá v úplném darování se pro církev. Pastorační láska je participací na pastorační lásce Kristově a představuje jakýsi „středobod“ a „motor“ duchovního života kněze. Svatost kněze má sloužit k podpoře svatosti jemu svěřených. Podporuje účinnější působení hlásaného Božího slova, vysluhovaných svátostí i vykonávání autority.

Kladně hodnotíme zdůraznění pneumatologického a snubního rozměru kněžské identity a svatosti. Pozitivním přínosem adhortace je též zhodnocení významu pastorační lásky, a to jak pro službu, tak pro duchovní život kněze. Ale podle našeho mínění by mohl být kladen obecně větší důraz na tajemství kříže v kněžské službě. V části věnované formaci postrádáme explicitní zmínku o svatosti, na druhou stranu považujeme za originální pojednání o „étosu křesťanského života“, který je plodem důvěrného vztahu dotyčného s Trojjediným Bohem. Považovali bychom také za vhodné, kdyby byla blíže zmíněna problematika kněží a bohoslovců trpících ve ztížených politických a sociálních podmínkách.³⁹⁰

Posynodální adhortace *Pastores dabo vobis* je díky komplexnímu uchopení problematiky identity, služby a formace diecézních kněží v současnosti stěžejním

---

³⁸⁹ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 19. Tato láska je láskou milosrdnou. Doporučujeme v této souvislosti komentář Kongregace pro klérus k listu Jana Pavla II. kněžím na Zelený čtvrtek v roce 2001, který pojednává o rozměru milosrdenství v životě a službě kněze. Obsahuje též krásnou modlitbu za posvěcení kněží, která se skládá z několika konkrétních proseb, jedna je například za novou evangelizaci. Prosí se v ní, aby Pán probudil v každém knězi hluboké rozhodnutí ke svatosti, která vyplývá z jeho specifického životního stavu, a aby mu dal sílu svatě žít a jednat v souladu s milosrdnou láskou. Srov. CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Documento Sacerdote, sei ministero di misericordia! *Spero che possa* (ze dne 13. května 2001), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. 20, 442–477, číslo 699.

³⁹⁰ Pro zajímavost připomeňme dva dokumenty magistera dotýkající se problematiky naší církve v souvislosti s komunistickou diktaturou. Jan Pavel II. napsal při příležitosti prvního výročí prohlášení svatých Cyrila a Metoděje spolupatrony Evropy biskupům Československa dopis týkající se formace a pastorační služby ve ztížených podmínkách v naší zemi. Srov. IOANNES PAULUS II: Epistula De sacerdotali institutione libere ab ecclesia tradenda *Pares Europae* (ze dne 31. prosince 1981), in: *Enchiridion Vaticanum*, sv. S1, 764–769, číslo 816–822. V roce 2000 pak Kongregace pro nauku víry vydala dokument k otázce tajně vysvěcených kněží v době totality. Srov. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE: Dichiarazione Vescovi e sacerdoti clandestinamente ordinati nella Repubblica Ceca *Da molto tempo* (ze dne 11. února 2000), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede* (2000), sv. 19, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2004, 36–39, číslo 44–54.

dokumentem o kněžství. K oblibě dokumentu přispěla jistě i jeho čtivost a pozitivní náboj textu.

3.6 List *Sacrum diaconatus ordinem*

Papež Pavel VI. tímto listem z roku 1967 stanovil v souladu s doporučením koncilu všeobecné normy pro obnovu trvalého jáhenství pro katolíky latinského obřadu. Odvolává se v něm na prvotní tradici církve³⁹¹ a na závěry koncilu.³⁹² Zdůrazňuje svátostný původ diakonátu a jeho nezastupitelné místo v církvi, odmítá ho vnímat jako jakýsi mezistupeň ke kněžství. Dále definuje podmínky, za jakých mohou biskupské konference, po souhlasu Svatého stolce, provést obnovu a konkretizuje požadavky na kandidáty a jejich formaci. V souladu s koncilem pak hovoří jak o celibátních, tak ženatých jáhnech.³⁹³

Kandidáti musí projevovat ducha služby vůči hierarchii i vůči křesťanskému společenství a osvojit si potřebné vědomosti o životních obyčejích v dané zemi. V případě ženatých přistupují k nárokům na jejich vlastnosti i požadavky na jejich rodinu. Ke svěcení by měli být připuštěni pouze ti, kteří jsou ženatí již více let, dokáží řídit vlastní domácnost a jejichž manželství se jeví jako harmonické. Je také nutný souhlas manželky, od které se očekává, že bude žít příkladný křesťanský život. Její přirozené vlastnosti nesmí být

---

³⁹¹ List odkazuje na 1 Tim, 3,8–13. Stojí za zmínku, že v tomto citátu se hovoří nejen o požadovaných vlastnostech jáhnů, ale i žen v této službě. I dnes se ozývají hlasy po možnosti diakonátu žen. Srov. PESCH: op. cit., 397, pozn. 38. Při řešení této otázky vyvstává problém s přesnějším definováním starokřesťanského pojetí služby žen „jáhenek“. Existují různé názory, např. že se nejednalo o izolované jáhenky, „ale manželky prvních jáhnů. Mentalita první církve vnímala totiž manželství jako bytostný životní vztah muže i ženy, nerozlučné společenství. Logicky proto služba muže nebyla jeho osobní záležitostí, ale záležitostí jeho manželství a celé rodiny“ KAŇA: op. cit., 125. Windels se v souvislosti se svěcením ženatých mužů provokativně ptá: „Kdo je svěcen?“ a ukazuje na křesťanském pojetí osoby a vztahů s ní souvisejících, kde manželka jáhna nemá sice ontologickou participaci na jeho svěcení, ale je s jeho službou „odlišně, ale neodděleně“ spojena. Srov. WINDELS Olivier: Jáhenská služba při liturgii, in: Služba trvalých jáhnů, sborník II. Zkušenosti a reflexe, Praha: Pastorační středisko, 1998, 11–12. Systematicky podaný stručný přehled historie služby diakonek a současný postoj magisteria, srov. GOYRET: op.cit., 184–189. Současný postoj magistera k jáhenskému svěcení žen je odmítavý. V roce 2001 byla vydána zpráva zakazující ordinářům přípravu žen k diakonátu. Konstatuje se zde, že autentická moc, kterou mají ženy od církve, v souladu s učením magistera, zvláště Jana Pavla II., jim dává široké možnosti uplatnit se ve službě Božimu lidu. Srov. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Notificazione circa l'ordinazione diaconale delle donna *Da taluni paesi* (ze dne 17. září 2001), in: Enchiridion Vaticanum, sv. 20, 1200–1201, číslo 1800.

³⁹² Papež zde zmiňuje tři místa z koncilních dokumentů. O prvních dvou jsme již hovořili v druhé kapitole. Srov. 33–34, 36. Třetí je z dekretu o misijní činnosti církve, který pojednává o možnosti ustanovit vhodné muže za trvalé jáhny tam, kde si to podmínky vyžadují, srov. DRUHÝ Vatikánský koncil: Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, 465–507, čl. 16.

³⁹³ Srov. *Sacrum diaconatus ordinem*, číslo 1372, čl. 2.

překážkou pro zdárný výkon manželovy služby. Podobné nároky jsou kladeny i na děti. Ani sám jáhen nesmí vyvolávat pohoršení, proto mu je zapovězeno vykonávat takové zaměstnání, která by se neslučovala s jeho posvátnou službou.³⁹⁴

Když papež vyjmenovává konkrétní úkoly, které přísluší jáhnovi, opakuje jen to, co již řekl koncil.³⁹⁵ Oproti koncilu se ale více věnuje duchovnímu životu jáhna a jeho přístupu ke službě.³⁹⁶ Protože slouží tajemstvím Krista a církve, má se ostříhat neřestí a stále Pána prosit, aby byl připraven pro každou dobrou práci ke spáse duší. Má vynikat jak v liturgické praxi, tak ve zbožnosti, v lásce k modlitbě, v poslušnosti, službě bližním i v cudnosti.

Místní ordináři se mají zvláště postarat o to, aby všichni jáhni pilně četli a meditovali Písmo, a aby se pokud možno každý den aktivně účastnili mše svaté,³⁹⁷ přijímali a adorovali Eucharistii. Též denně mají zpytovat své svědomí a často se zpovídat. S vroucí zbožností mají uctívat a milovat Pannu Marii. Zvláště přínosná je podle dokumentu účast trvalých jáhnů na modlitbě církve.³⁹⁸ Jáhni jsou podobně jako kněží zavázáni posvátnou úctou a poslušností svému biskupovi, stejně jako on je vázán otcovskou láskou k nim.³⁹⁹ V závěru listu papež vybízí jáhny, aby následovali své svaté předchůdce ve službě, jmenovitě prvomučedníka Štěpána a římského jáhna Vavřince.⁴⁰⁰

Přestože se list explicitně nezabývá svatostí jáhnů, zkusme jí, na základě textu a za pomoci kontextu předešlých dokumentů, stručně charakterizovat. Jáhen je svěcením zvláštním způsobem vyčleněn pro oslavu Boha a službu lidu. Právě rozměr služby se

---

³⁹⁴ Tak jako se jáhnova rodina stává de facto spolupodílníkem na jeho službě církvi, tak recipročně se zavazuje i církev hájit práva jáhnovy rodiny a náležitě se postarat o její hmotné zabezpečení. Srov. *Sacrum diaconatus ordinem*, číslo 1381–1384, 1390, čl. 11–13, 20, Kodex kanonického práva, kán. 281 § 3.

³⁹⁵ Srov. *Lumen gentium*, čl. 29, *Sacrum diaconatus ordinem*, číslo 1392, čl. 22.

³⁹⁶ Srov. *Lumen gentium*, čl. 41, *Sacrum diaconatus ordinem*, číslo 1395–1400, čl. 25–30. Papež zde pověřuje biskupské konference v zemích, kde bude obnoven permanentní diakonát, vydáním účinných norem, z kterých budou moct čerpat pro svůj duchovní život jak celibátní, tak ženatí jáhni.

³⁹⁷ Jáhen je určen ke službě; to se týká i liturgie, vždyť je obrazem Krista – Služebníka. Srov. WINDELS: op. cit., 6–8. Současně ale platí, že přílišné zdůrazňování rozdílů mezi jáhny, kněžími a biskupy na úkor společných prvků by vedlo ke zkreslenému a oploštělému obrazu svátosti sboru, blíže srov. KASPER Walter: Trvalý jáhen v eklesiologickém pohledu vzhledem k současným výzvám v církvi a společnosti, in: Služba trvalých jáhnů, sborník I. Teologický pohled, Praha: Pastorační středisko, 1998, 16–30.

³⁹⁸ Ale oproti ostatnímu kléru mají povinnost se modlit jen tu část officia, kterou určí jejich biskupská konference. Diecézní jáhni jsou dále povinni minimálně jednou za tři roky vykonat duchovní cvičení. Srov. *Sacrum diaconatus ordinem*, číslo 1397–1398, čl. 27–28.

³⁹⁹ Vztah jáhna k jeho biskupovi je díky svěcení přednostního rázu. Je však si třeba uvědomit, že vztah biskupa je spíše než vztahem jednotlivce – jednotlivce, vztahem biskup – sbor jáhnů. Vztah jáhnů ke kněžím „vychází ze skutečnosti, že oba mají svátostnou milost, která jim dává, různým způsobem, podíl na kněžství biskupa. Jsou to „dvě ruce“ biskupa, a jako takoví nemohou než spolupracovat jeden s druhým.“ PORRO Carlo: Jaká vize církve pro jáhenství?, in: Služba trvalých jáhnů, sborník I. Teologický pohled, 39.

⁴⁰⁰ Přehledné pojednání o církvi uctívaných jáhnech, srov. SCHNITZLER Theodor: Die heiligen Diakone, in: PLÖGER, WEBER: op.cit., 295–307.

netýká jen jeho práce pro církev, ale má stát v samém centru jáhnovy existence. Pokud je jáhen ženatý, je požadován příkladný křesťanský život také po jeho ženě a dětech, on sám musí vést příkladný rodinný život. Svatost jáhna tedy vyplývá z jeho posvěcení ke službě a v úsilí o pokorné a věrné vykonávání této služby, která se ale bytostně dotýká celého jáhnova života, tedy i jeho případné rodiny či zaměstnání.

Kladně lze na listu hodnotit důraz na duchovní život jáhna a z toho plynoucí postoj pokorného služebníka. Škoda, že vykonávání světského zaměstnání je v textu vymezeno pouze negativně, kdy je obava z pohoršení pro nevhodný druh profese.

3.7 Formační normy *Institutio diaconorum*

Dvacet let po apoštolském listu *Sacrum diaconatus ordinem* vydala Kongregace pro katolickou výchovu společně s Kongregací pro klérus dva dokumenty, které reagují na dosavadní zkušenosti s obnoveným trvalým jáhenstvím a předkládají upřesňující prvky, podmínky a zásady pro další rozvoj této služby.⁴⁰¹

Základní normy pro formaci trvalých jáhnů *Institutio diaconorum* se nejdříve stručně zaobírají podstatou diakonátu a jeho jednotlivými úkoly. Pak se podrobně věnují formaci a jejím jednotlivým protagonistům.

Jáhenská spiritualita je ve své podstatě spiritualitou služby, kdy nejvyšším vzorem je Kristus – Služebník. Z toho pro jáhna vyplývá, že „ústřední myšlenkou jeho duchovního života bude tedy služba; jeho svatost spočívá v tom, že se stane velkorysým a věrným služebníkem Boha a lidí, zvláště těch nejhudších a trpících. Jeho asketické úsilí bude směřovat k získání těch ctností, které jsou potřebné k vykonávání jeho služby.“⁴⁰²

Konkrétní realizace této spirituality bude modifikována podle daného životního stavu toho kterého jáhna, totéž platí i o formaci. Nabízí se totiž značná pestrost konkrétních

---

⁴⁰¹ Jak jsme již zmínili, jedná se o jakási „siamská dvojčata“, která mají být na základě přání vydávajících kongregací pro svou vzájemnou souvislost publikována společně.

⁴⁰² KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, KONGREGACE PRO KLÉRUS: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů *Institutio diaconorum* (ze dne 22. února 1998), in: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů (=Červená řada 20), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2002, 13–46, čl. 11. Trpící a nužné nelze oploštěle identifikovat pouze s lidmi, kteří se viditelně ocitli na okraji společnosti. Pokud Boží služebník je mystikem ve smyslu, že vidí Boha i v každodenních prostých skutečnostech, pak jistě bude trpícího Krista spatřovat i mezi dobře situovanými, zdravými a svobodnými spoluobčany. A jak lze dospět k jejich poznání? „Jedině tak, že v nich uvidíme ještě menší bratry, kteří jsou si svého hladu a žízně, své cizoty a potřeb právě tak málo vědomi, jako nešťastné město Laodicea ze Zjevení 3,15–18. „...řekneš: 'Jsem bohatý (...) nic nepotřebuji' - a nevíš, že jsi ubohý, politováníhodný, chudý, slepý a nahý“. BALTHASAR Hans Urs von: Křesťansky medítovat, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 62.

podob služby, kterou v kněžském, natož v biskupském stavu, rozhodně nenajdeme. Za nejtypičtější jáhenskou službu považuje dokument aktivity související s praktickými projevy lásky k bližnímu v sociální a církevně-společenské oblasti.⁴⁰³

Trvalé jáhenství žité v celibátu poukazuje na svátostné ztotožnění se s Kristem, které skrze nerozdělené srdce dostává snoubenecký rozměr, je svědectvím světu o plném odevzdání se do služby Kristu a v praxi také znamená plnou disponibilitu. Ohledně duchovního života ženatých kandidátů nepřináší dokument oproti *Sacrum diaconatus ordinem* nic nového.⁴⁰⁴ O vdovcích konstatuje, že „jsou povoláni k tomu, aby svědčili o lidské a duchovní pevnosti ve svém životě.“⁴⁰⁵

Za zvláště důležité vlastnosti kandidáta jáhenství jsou označeny: duch modlitby, eucharistická a mariánské úcta, láska k církvi i k bližním, pokora a poslušnost, ochota ke službě a apoštolská horlivost.⁴⁰⁶ Když se v textu hovoří o *lidské formaci*, odkazuje se opakovaně na analogické texty v *Pastores dabo vobis*,⁴⁰⁷ u ženatých se navíc klade důraz na lásku k manželce a dětem. Ta totiž není v protikladu k jeho službě: „Povolání k rodinnému životu, má-li být prožívané ve své plnosti, požaduje, aby bylo živeno modlitbou, liturgií a každodenním sebeobětováním.“⁴⁰⁸ *Duchovní formace* má vést kandidáta k osvojování si výše zmiňovaných specificky jáhenských vlastností, dostatečná *intelektuální formace* zase vytváří oporu jak pro duchovní život jáhna, tak pro jeho službu v dnešní společnosti.⁴⁰⁹ *Pastorační formace* v širším slova smyslu se shoduje s formací duchovní, protože vede ke stejnému cíli, ke stále plnějšímu ztotožnění se s Kristovou službou.⁴¹⁰

---

⁴⁰³ Srov. *Institutio diaconorum*, čl. 9. „Diakon (jáhen) označuje nositele úřadu (...) jemuž jsou zvláště svěřeny Evangelium odpovídající a od církve přijatá díla lásky.“ LÖSER Werner: Diakon, in: BEINERT: Slovník katolické dogmatiky, 67.

⁴⁰⁴ „Svátost manželství a svátost jáhenství vyžadují dva podobné, téměř totožné, postoje: - odevzdání se druhému, tedy manželce resp. církvi, a přijetí druhého (...) služba rodině resp. církvi“. OPATRNÝ Aleš: Vztahy: jáhen a manželství, jáhen a církev, in: Služba trvalých jáhnů, sborník II., 27.

⁴⁰⁵ Srov. *Institutio diaconorum*, čl. 38.

⁴⁰⁶ Srov. tamtéž, čl. 32.

⁴⁰⁷ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 43–44.

⁴⁰⁸ *Institutio diaconorum*, čl. 68, srov. JAN PAVEL II.: Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (ze dne 22. listopadu 1981), Praha: Zvon, 1992, čl. 55–62. Na tento dokument se v textu přímo odkazuje. Je ale otázkou, proč samotná adhortace *Familiaris consortio* nevěnuje žádnou pozornost trvalým jáhnům.

⁴⁰⁹ Srov. *Institutio diaconorum*, čl. 71–79.

⁴¹⁰ Pastorační formace v užším slova smyslu je zde ztotožňována se studiem pastorální teologie a nabýváním praktických dovedností. Srov. tamtéž, čl. 85–87.

3.8 Směrnice *Diaconatus originem*

Směrnice *Diaconatus originem* se nejdříve zaobírá právním statutem jáhna, pak jeho službou, spiritualitou a nakonec trvalou formací. Je třeba si uvědomit, že se jedná o dokument, který má kromě doporučující funkce právně závazný charakter.⁴¹¹ Upřesňuje a podrobněji rozebírá některé otázky načrtnuté již v předchozím dokumentu.

3.8.1 Duchovní život a služba jáhna

Mezi povinnostmi jáhnů je explicitně mimo jiné uveden život modlitby, služby, poslušnosti a bratrství.⁴¹² Pokud jáhen vykonává světské zaměstnání, musí si být vědom služebného rozměru svého stavu.⁴¹³ Postoj služby má jáhen zaujímat i při účasti na liturgii, pastorační a charitativní činnosti. V souvislosti s posledně jmenovanou činností cituje směrnice modlitbu z jáhenského svěcení: „Kéž jsou plni všech ctností, upřímní v lásce, starostliví o chudé a slabé, pokorní ve službě (...) ať jsou obrazem Tvého Syna, který nepřišel proto, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil.“⁴¹⁴

Ohledně povolání ke svatosti *Diaconatus originem* uvádí: „Jáhen je povolán ke svatému životu, protože ho Duch svatý svátostí křtu a kněžství učinil svatým a ustanovil ho

---

⁴¹¹ Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, KONGREGACE PRO KLÉRUS: Společné prohlášení (ze dne 22. února 1998), in: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů, 4.

⁴¹² Ohledně poslušnosti platí, že jáhen je inkardinován do konkrétní diecéze a vykonává svou službu ve spojení a pod vedením svého biskupa. Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, KONGREGACE PRO KLÉRUS: Směrnice pro život a službu trvalých jáhnů *Diaconatus originem* (ze dne 22. února 1998), in: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů, 49–93, čl. 2–6. Jak jsme již v této kapitole zmínili, přítomnost modlitby v seznamu právně závazných povinností souvisí se zvláštností kanonického práva, kde nacházíme úzké sepětí práva s morálkou a věroukou, srov. 59–60.

⁴¹³ Světské profesní angažmá jáhnů má tedy jiný význam, než je tomu u laiků, kteří mají zvláštní poslání zpřítomňovat církev v těch místech a okolnostech, kde se tak může dít pouze jejich prostřednictvím. Srov. *Diaconatus originem*, čl. 12, *Lumen gentium*, čl. 33. Směrnice se na tomto místě staví k možnému pracovnímu úvazku jáhna ve světské sféře spíše s odstupem. Domníváme se, že hlavní příčinou tohoto postoje je, kromě obavy ze stírání rozdílů mezi službou laiků a jáhnů, i strach ze vzniku zmatků a pohoršení při případném rozporu mezi požadavky světského zaměstnání a jáhenskou službou. Jistě by se dala uvést i obava ze situace, kdy jáhni pro svou pracovní vytiženost fungují v církvi pouze jako „okrasa liturgie“. Pozitivnější postoj najdeme v textu o něco dále, srov. *Diaconatus originem*, čl. 26. Nabízí se ale otázka směřovaná do našich českých katolických řad: Dokážeme plně využít potenciál našich trvalých jáhnů?

⁴¹⁴ Pontificale Romanum, *De Ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum*, č. 207, in: *Diaconatus originem*, čl. 38. Ani milost „nic nezmuže“, chybí-li přirozený základ, na kterém lze stavět. Proto se předpokládá u kandidátů jáhenství přirozená náklonnost ke službě, kterou skrze niternější účast na Kristově poslání rozvíjí milost obdržena při svěcení. Srov. *Diaconatus originem*, čl. 49.

služebníkem v díle, jímž Kristova církev slouží člověku a posvěcuje ho.⁴¹⁵ Duch služby se má týkat všech složek života jáhna, pak se totiž spíše než pouhým Božím služebníkem stane *služebníkem Boha ve svých bratřích*.⁴¹⁶ To tedy v praxi znamená, že jáhen musí postavit do středu svého duchovního života i své služby Krista a současně dokázat sladit své jáhenství s rodinnými nebo profesními povinnostmi. Za prvotní pramen duchovního života jáhna lze považovat „věrné a neúnavné plnění služby ve stálém a motivovaném úsilí o jednotu života.“⁴¹⁷ K tomu mu napomáhá naslouchání Písmu, aktivní účast na Eucharistii, účast na udílení svátostí, pravidelné přistupování ke svátosti smíření, konání charity, život modlitby a pěstování lásky k církvi a k Panně Marii. Souhrnně tedy můžeme o jáhnovi říci totéž co o knězi, že totiž jeho svatost „se zakládá na jeho vysvěcení a poslání“.⁴¹⁸

3.8.2 Jáhenství v celibátu, manželství a vdovství

Směrnice deklaruje stejnou důstojnost jáhenského života v celibátu i v manželství, potažmo ve vdovství. V celibátu „se láska kvalifikuje jako znamení úplného zasvěcení se Kristu s nerozděleným srdcem a svobodnějším oddáním se službě Bohu a lidem“.⁴¹⁹ V manželství se zase láska uskutečňuje v každodenním vzájemném sdílení a podpoře: „Tato *rodinná služba*, žitá s vírou, je pro ostatní věřící příkladem lásky v Kristu.“⁴²⁰ Jáhen z ní čerpá inspiraci i pro svou službu v církvi. Má si být vědom, že je zvláštním způsobem zodpovědný za vydávání svědectví o svatosti manželského stavu a rodiny. Podíl na tomto

---

⁴¹⁵ Tamtéž, čl. 45. Koncil sice umožnil obnovení trvalého jáhenství, ale blíže se jím nezabýval. Důkazem toho je pojednání o jáhnově spiritualitě ve směrnici *Diaconatus originem*, kde odkazy a citáty z koncilních dokumentů působí rozpačitě; mnohdy se totiž v původním kontextu jáhenství přímo netýkají. Ale odkazy na pasáže o jáhenství z *Lumen gentium* zde nalezneme pouze dva. Srov. *Diaconatus originem*, čl. 43–62, *Lumen gentium*, čl. 29, 41.

⁴¹⁶ Srov. *Diaconatus originem*, čl. 45. V tomto článku se také objevuje papežův oblíbený motiv Kristovy tváře. Služba je totiž podle něj jedním z jejich rysů.

⁴¹⁷ Tamtéž, čl. 51. Vychází se zde z analogického pojetí u kněžské služby na koncilu. Stejně jako u kněží, tak i u jáhnů platí, že svatost života sama přispívá k plodnosti služby. Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 12, 14. My dodejme, že totéž můžeme říct také o laicích ve vztahu k jejich stavovským povinnostem.

⁴¹⁸ *Diaconatus originem*, čl. 51. „V konsekrační modlitbě je vyjádřena zvláštní milost Ducha svatého, která je darována každému ze tří stupňů této svátosti (...) pro *jáhenské svěcení*: Duch svatý má posílit jáhny svými sedmi dary, aby mohli věrně plnit svou službu, aby měli upřímnou lásku, pečlivě se starali o chudé a slabé, aby sloužili pokorně, měli přímé a čisté srdce, byli bdělí a věrní, aby jejich velkodušný a čistý život byl ustavičným odkazem na evangelium, aby byli silní a vytrvalí ve víře.“ GIGLIONI: op. cit., 157.

⁴¹⁹ *Diaconatus originem*, čl. 60. Tento životní stav není stavěn do protikladu k manželství ani ke „světu“, ale je spíše „privilegovaným způsobem služby lidem a světu.“ Tamtéž, čl. 60.

⁴²⁰ Tamtéž, čl. 61.

svědectví má ale i jeho manželka a děti.⁴²¹ Citlivým způsobem hovoří *Diaconatus originem* o jáhnech vdovcích: „Tato etapa života, i když je bolestná, je voláním k vnitřnímu očištění a podmětem k růstu v lásce a ve službě drahým a všem členům církve. Je to také volání k růstu v naději, neboť věrné plnění služby je cestou k dosažení Krista a drahých osob ve slávě Otce.“⁴²² Církev je vybízena, aby jim poskytla láskyplnou podporu.

Trvalá formace jáhnů je, stejně jako u kněží,⁴²³ projevem věrnosti Kristu a církvi a stálého obrácení.⁴²⁴ Specifikem trvalé formace jáhnů je důraz na služebný rozměr a potřeba sladit jáhenskou spiritualitu s případným civilním zaměstnáním a rodinným životem.

3.8.3 Svatost trvalého jáhna podle současného magisteria

Pro vzájemnou úzkou souvislost posledních dvou dokumentů shrneme jejich postoje dohromady. Svatost jáhna vychází, podobně jako u biskupa a kněze, ze křtu a biřmování a zakládá se na jeho vysvěcení a poslání. Je ustanoven, v jednotě a ve spolupráci se svým biskupem, ke službě Bohu a lidem, zvláště těm nejnuznějším. Duch služby musí ale pronikat celý jeho život. Zdrojem síly pro tuto náročnou, dalo by se říct „bytošnou“ službu, je pro jáhna hluboký duchovní život. S Boží pomocí pak může jeho služba vyústit do stavu, kdy spíše než pouhým Božím služebníkem, bude jáhen *služebníkem Boha ve svých bratřích*.

To se týká jak celibátního jáhna, který je znamením snoubenecké lásky Krista k církvi a plné disponibility pro službu Božímu království, tak jáhna ženatého. V manželství totiž vykonává každodenně *rodinnou službu*. Církev klade ženatému jáhnovi na srdce, že je zvláštním způsobem zodpovědný za vydávání svědectví o svatosti manželského vztahu a rodiny. Podíl na této zodpovědnosti má však také jeho žena a děti.

---

⁴²¹ „Jáhen a jeho žena mají být příkladem věrnosti a nerozlučitelnosti křesťanského manželství před světem, který vnímá hlubokou potřebu těchto znamení“. JAN PAVEL II.: Proslov k stálým jáhnům v USA (ze dne 19. září 1987), in: *Diaconatus originem*, čl. 61.

⁴²² *Diaconatus originem*, čl. 62. Služebný rozměr bytí jáhna, bytí „pro druhé“, tak dojde svého dovršení. „Spása jednotlivce (...) je celá a plná teprve potom, když se uskutečnila spása kosmu a všech vyvolených, kteří nejsou prostě jeden vedle druhého v nebi, ale jsou společně, jako je jeden nebeský Kristus, *tímto* nebem.“ RATZINGER Joseph: *Eschatologie. Smrt a věčný život*, Brno: Barrister & Principal, 2004, 150.

⁴²³ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 70.

⁴²⁴ Každodenně, s pohledem upřeným na Krista Služebníka, kterému se chce podobat i v rovině ortopraxe, musí jáhen usilovat o praktikování ctností, zvláště „o dobrotu srdce, trpělivost, laskavost, o sílu ducha, lásku ke spravedlnosti, věrnost danému slovu, o obětavého ducha, odpovědné chování vůči svobodně přijatým úkolům, o ducha služby atd.“ *Diaconatus originem*, čl. 69.

Vdovci jsou skrze svou bolestnou situaci voláni k zintenzivnění láskyplné služby bližním a k růstu v eschatologické naději.

O praktikování jáhenské spirituality v rámci případné světské profese dokumenty příliš nehovoří, prospělo by podle našeho mínění spíše pozitivní vymezení této otázky. Dále zde postrádáme, podobně jako u kněží v *Pastores dabo vobis*, větší důraz na spiritualitu kříže. V textu citlivě zmíněné vdovství přeci není jediným možným krizovým okamžikem v životě diakona. Pozitivně hodnotíme nekonfrontační tón i důrazy na duchovní život a služebný rozměr celé existence jáhna. Ve srovnání s koncilem a apoštolským listem *Sacrum diaconatus ordinem* sice došlo k rozvinutí dogmatického a zvláště spirituálního a pastoračního pojetí trvalého diakonátu, ale nepozorujeme nějaké významnější posuny. Otevřena k hlubší reflexi zůstává otázka spoluúčasti manželky a dětí na službě jáhna. Dalším nedořešeným problémem je povinné jáhenské svěcení a jáhenská služba u kandidátů kněžství. Díky tomu neexistuje blíže rozpracovaná spiritualita tohoto druhu jáhenství.⁴²⁵

---

⁴²⁵ Příklad kladného stanoviska: „Kněz by pak měl být nejprve jáhnem ne proto, že jde o předstupeň kněžství, ale především proto, že v této službě nejlépe osvědčí svou osobní víru v Ježíše Krista a svou disponovanost ve společenství víry církve.“ KAŇA: op. cit., 124.

4 Podněty pro praxi a duchovní život

Za jeden z důležitých přínosů Druhého vatikánského koncilu považujeme změnu a znovuoobjevení některých důrazů ohledně pojetí svátosti sboru a z něj vyplývající představy o svatosti diecézního kléru. V předchozích třech kapitolách jsme se zevrubněji zabývali právě otázkou, jak učitelský úřad církve zhruba v posledních padesáti letech pojímá tuto svatost.

Hovořili jsme o svatosti objektivní a subjektivní. Ta první vychází z daru zvláštní milosti obdržené při ordinaci. Koncil potvrzuje svátostný charakter hierarchického kněžství, současně ale rozlišuje různou míru plnosti participace na něm. Svěcenec je nezrušitelně oddělen pro službu Bohu a Božím lidu. Právě skrze vykonávání této služby se uskutečňuje svatost subjektivní, skrze ni je služebník posvěcován.

Zkusme nyní aplikovat získané poznatky na dnešní situaci a vyvodit z nich konkrétní podněty pro praxi. Vzhledem k univerzálnímu a celosvětovému rozměru je dnes církev společným domovem mnohdy velmi odlišných skupin, a to jak z kulturního, tak z ekonomického a politického hlediska. Jsme si proto vědomi, že tato kapitola se týká zvláště kléru euroamerického prostoru.⁴²⁶

4.1 Svatost diecézního kléru v kontextu dnešní doby

Pán si stále povolává své učedníky ke spolupráci na díle spásy a zve je k cestě svatosti. Klérus ale nežije v nějakém abstraktním vakuu, ale tady a teď. Proto je nezbytně nutné o něm pojednávat vždy v kontextu doby, ve světle aktuálního stavu církve a společnosti.

4.1.1 Potřeba aktuálnosti

Duchovní si ke správnému sebe pochopení a plnohodnotnému uskutečňování svého povolání potřebuje nejprve sám odpovědět na základní otázky své identity, ujasnit si, co to

---

⁴²⁶ Zvláště po koncilu zesiluje odmítání identifikace evropské, potažmo římské podoby křesťanství, s jeho podobou univerzální. Současně narůstají snahy zapojit a využívat více regionální prvky, symboly apod. Největší napětí je pak v oblasti liturgie a církevního práva. Srov. OSBORNE: op. cit., 24.

dnes znamená být jáhen, kněz nebo biskup. Důležité je slovo *dnes*. Pokud totiž chce služebník nalézt uspokojivé odpovědi, musí věci promýšlet v kontextu současnosti.⁴²⁷ V tomto hledání mu má vydatně pomáhat církev, mimo jiné i jasně předkládanou naukou. Vzhledem k potřebě aktuálnosti nestačí ptát se pouze na to, co se předkládá, ale zda příslušné dokumenty dostatečně reflektují současnou situaci církve a světa a zda se neomezují pouze na obecná prohlášení hraničící až s nadčasovou abstrakcí.

V případě trvalých jáhnů můžeme mluvit, vzhledem ke staletím jejich nepřítomnosti v západní církvi, o procesu vzniku a utváření jejich nové spirituality. Co se týče biskupů a kněží, jak jsme se již zmínili, koncil znamenal zlom vzhledem k posunu důrazů v pojetí kléru. Pokoncilní magisterium se k otázce svatosti kléru opakovaně vrací a rozvíjí ji, ale ve svých dokumentech i přes určité vzájemné odlišnosti nepřináší ve srovnání s koncilem nic převratného. Nepovažujeme to ale v případě problematiky svatosti za stav hodný zvlášť přísné kritiky, protože základní principy svatosti úzce souvisí se základními principy pojetí identity, takže nepodléhají výraznějším proměnám v čase, a navíc jsou podle našeho názoru koncilní postoje stále velmi aktuální. Roli tu hraje i potřeba delšího období nutného k přechodu koncilem učiněných změn do každodenního života, a to může být pomalé zvláště u fundamentálních, a tedy určitou měrou i „nadčasových“ témat. A mezi ně svatost jistě patří.

Budeme dále hovořit o jednotlivých základních charakteristikách svatosti diecézního kléru, tak jak je předkládají námi zkoumané dokumenty, a konfrontovat je s realitou současného života.

4.1.2 Křest jako primární pramen svatosti

Obecně je v námi studovaných dokumentech kladen důraz na křest jako na fundament a východisko všech dalších darů v církvi. Tím je posvěcený služebník postaven „na zem“ mezi ostatní smrtelníky, je jedním z nich.⁴²⁸ Klerik není povolán pro nějakou

---

⁴²⁷ Jistě platí, že „Kristus je tentýž včera i dnes i na věky“ (Žid 13,8), ale tento Kristus byl v konkrétním čase a v konkrétní době konkrétním člověkem. A ten, přestože ze své autority učil a ustanovoval věci přesahující dobu a často i chápání svých současníků, nejednal odděleně od reality přítomnosti. Naopak, z této reality vycházel a usiloval o její obnovu a proměnu v souladu s Otcovou vůlí. Stejně tak musíme jednat i my, když usilujeme o žití své víry „tady a teď“. Proto „lidské „dnes“ každého kněze je napojeno na „dnes“ Krista Vykupitele. Nejvyšším posláním každého kněze, a to v každé době, je denně spojovat toto své kněžské „dnes“ s Kristovým „dnes“, o němž mluví list Židům.“ JAN PAVEL II.: Dar a tajemství, 93.

⁴²⁸ Je zde silně patrný vliv *antropocentrického obratu* v teologii dvacátého století. Poslání od Boha je posláním pro spásu a dobro lidí. Srov. LANGEMEYER Georg: Antropocentrika, in: BEINERT: Slovník katolické dogmatiky, 14.

svou osobní výjimečnost a odlišnost, ale pro službu těm, kteří jsou s ním „stejné krve“. Navíc můžeme v tomto důrazu vidět jistě i reflexi skutečnosti, že křehkost člověka pramenící z jeho porušené přirozenosti se týká i posvěcených služebníků. Bylo by ale chybou se domnívat, že zde došlo z důvodu jakéhosi pesimistického pragmatismu cíleně k poklesu „laťky“ nároků kladených na duchovenstvo. Nesmíme totiž zapomínat, že pozornost koncilu je věnovaná všemu Božímu lidu a má za cíl zdůraznění povolání jednoho každého ke svatosti, a to v daném konkrétním životním stavu. Naopak je tedy „laťka“ zvednuta všem pokřtěným. Křtem se totiž stali oddělenými pro Boha, svatými, proto každému z nich náleží důstojnost překračující naše chápání. Od této důstojnosti, svatosti, výjimečného daru a povolání se pak odvozuje svatost života, která nespočívá apriori v nějakých mravních nebo asketických výkonech, ale v úsilí o stále intimnější vztah s Pánem v každodenní realitě. Někdo by mohl namítnout, že toto pojetí je příliš idealizující, ale komplexní přístup koncilu, který nezdůraznil jednostranně jen morální aspekt, umožnil zachování zdravého napětí mezi předkládanými ideály a skutečným stavem věcí.⁴²⁹

4.1.3 Spiritualita služby

Jak jsme již naznačili, s křestní spiritualitou kléru těsně souvisí i jeho spiritualita služby. Ta odpovídá mnohem více evangelijnímu pojetí a pojetí prvotní církve než exklusivistické zdůrazňování posvátnosti kněžského úřadu. Koncil i pokoncilní magisterium vidí v řádném plnění služby odpověď na Boží pozvání ke spolupráci na šíření radostné zvěsti i prostředek k posvěcování dotyčného služebníka.⁴³⁰ Její konkrétní podoba se neomezuje pouze na vysluhování svátostí. To ale nijak neodporuje tomu, že za střed služby a života kléru je považována Eucharistie. Na prvním místě se většinou

---

⁴²⁹ V této souvislosti nezapomínejme, že jedním z hlavních úkolů magisteria je předkládat ideály, vize a cesty, které k nim směřují, proto určité napětí bude vždy přítomno. Toto napětí má ale své, popravdě řečeno ne příliš ostré, meze.

⁴³⁰ „Bohužel ještě existují pokusy předkládat kněžskou „spiritualitu“, kterou bychom mohli nazvat „spiritualitou genitivu“. Zakládá se totiž na jednotlivých aspektech knězova života: „spiritualita Eucharistie“, „spiritualita diecéze“, „spiritualita pastýřské lásky“... Kdežto pravá spiritualita kněze může být živena a prožívána jenom plněním jeho služby. Jinými slovy, kněží rostou ve víře a prohlubují svůj duchovní život vykonáváním své služby: když se připravují na hlásání slova a hlásají je, živí i sami sebe; slavením Eucharistie vstupují hlouběji do velikonočního tajemství (...) když naslouchají bratřím a sestrám a nesou jejich rány, ukazují tvář „dobrého pastýře, který dává za ovce svůj život“ (Jan 10,11).“ BIANCHI Enzo: Kněžím, Olomouc: Matice cyrilometodějská (pro vnitřní potřebu římskokatolické církve v České republice), 2007, 11–12.

v dokumentech uvádí služba slova,⁴³¹ důraz je kladen i na oblast sociální. Pastorační láska je pak vnímána jako pojítka mezi službou a osobním duchovním životem služebníka.⁴³² Toto zdůraznění služebného charakteru hierarchického kněžství a jeho úzkého spojení se subjektivní svatostí kléru považujeme za jeden z klíčových počinů magisteria.⁴³³ A to pro jeho větší bibličnost i aktuálnost. Pokud by dnes duchovní odmítali být na prvním místě těmi, kteří slouží, mohlo by mít takové počínání přímo fatální důsledky. Neexistují totiž již katolické konfesní státy a i tam, kde má katolicismus stále významný vliv na společnost, se díky globalizačním vlivům nemůže podařit „uchránit“ lid od poznání, že jinde to jde i jinak.

Důraz na služebný rozměr tedy považujeme za navýsost aktuální, je ale otázkou, nakolik dokumenty nabízejí konkrétní podmínky k realizaci. Uvědomme si, že ať dokumenty koncilní, tak dokumenty příslušných kongregací budou vždy vykazovat určitou míru obecnosti. Přílišná pozornost detailním skutečnostem by totiž mohla mít díky již zmíněné pestrosti dnešní univerzální církve za následek zúžení okruhu adresátů a zvýšení časové omezenosti platnosti předkládaného textu. Navíc by budila dojem přílišné centralizace a omezovala variabilnost dokumentů lokálního významu.⁴³⁴ S přihlédnutím k těmto argumentům se domníváme, že prostor daný aspektu služby a její realizaci je v dokumentech přiměřený. Celkově považujeme uchopení problematiky služby kléru učitelským úřadem za zdařilé. Pro úplnost dodejme, že jednomu ze zkoumaných dokumentů přeci jen lze ohledně pojetí služby vytknout určité vzdálení se realitě. Jak jsme

---

⁴³¹ Uveďme pro příklad odkazy na koncilní dokumenty. Srov. *Lumen gentium*, čl. 25, *Christus Dominus*, čl. 12, *Presbyterorum ordinis*, čl. 4, *Optatam totius*, čl. 4, 19. Služba slova v sobě zahrnuje jeho hlásání těm, kteří ho dosud nepoznali, nebo tak jak je tomu v naší zemi, o něm jen cosi zaslechli. „Všichni si s sebou ještě nesou nějaké pravdy víry, které si smutně přeslabikováávají, aniž by chápali, co to má společného s jejich životem (...) Pro mnoho současníků zůstane Kristus namalovaným a vytesaným vykupitelem v prostorách antiky, nepřineseme-li ho my všichni na cestu bezradných a zklamaných, nepropůjčíme-li mu své ruce a nohy, svůj obličej a svůj hlas, aby mohl mluvit jako živý Pán, který dnes proměňuje svět.“ MEISNER Joachim: Myšlenky k nové evangelizaci Evropy, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, 62.

⁴³² Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 23–24.

⁴³³ Srov. *Lumen gentium*, čl. 41, *Presbyterorum ordinis*, čl. 13.

⁴³⁴ Nutno přiznat, že Svatý stolec si vyhrazuje právo schvalovat mnohdy i dokumenty místního významu. Ani tento centrální dozor ale není sto zabránit zveřejnění norem s diskutabilním obsahem. Jako příklad nám poslouží citát z programu pro kněžskou formaci v ČR. Hovoří se v něm o překážkách pro připuštění kandidáta ke svěcení a dovolíme si ho odcitovat celý. Může nám totiž mimo jiné posloužit jako seznam vlastností, které jsou v rozporu se směřováním bohoslovců a kléru k osobní svatosti: „Kandidát nemá být připuštěn, jestliže se u něho vyskytují následující nedostatky: falešnost, sobectví, lakota, šplhounství, neúcta k celibátní čistotě, vzdorovitost, nedostatek čestnosti, špatný charakter, lenost, nezodpovědnost, tvrdohlavost, komplex méněcennosti, zanedbanost, aktivismus, vyhledávání pohodlí, vyhledávání hmotných výhod pro vlastní rodinu, agresivita, pokrytectví, nadměrné užívání alkoholu, užívání drog nebo psychotropních látek, anormální afektivní tendence, pýcha, individualismus.“ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: Národní rámcový program kněžské formace *Ratio nationalis institutionis sacerdotalis* (ze dne 28. ledna 2008) (= Fialová řada 32), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 2008, 36, čl. 4.2.3.2. Nabízí se otázka: A kdo vlastně může být vysvěcen?

se již zmínili,⁴³⁵ autoři koncilního dekretu *Christus Dominus* se možná až příliš nechali unést vizí ideálu a moc nevzali v potaz dnešní podobu biskupské služby.

4.1.4 Uskutečňování evangelijních rad

Přestože plnění služby v souladu s Boží vůlí je konstitutivní pro subjektivní svatost kléru, neodmyslitelně k ní patří a se službou úzce souvisí úsilí o život v evangelijní radikalitě, jejíž „esenci“ jsou evangelijní rady - poslušnost, chudoba a čistota. Podle našeho názoru je přístup dokumentů k jednotlivým radám nevyvážený. Nápadné je to zvláště v případě poslušnosti biskupů vůči papeži a kněží vůči biskupům, kdy jsou texty místy hypertrofické a někdy příliš jednostranně zdůrazňují závislost „nižšího“ stupně na „vyšším“.⁴³⁶ Je pravdou, že se schismatickými a heretickými tendencemi i neposlušností biskupů nebo kněží se v církvi můžeme setkávat stále, ale považujeme takovýto přístup za projev určité neevangelijní malosti a strachu. Výsledkem je pak mimo jiné podpora kariérismu a závislého jednání. Očekávali bychom tedy u biskupské služby větší důraz na poslušnost vůči Bohu a postoj naslouchání vůči kněžím i jáhnům.⁴³⁷

Jestliže otázka individuální chudoby diecézního kléru nevyvolává kromě případů jednorázových excesů větší diskusi, jinak je tomu u celibátu. Vždyť uvnitř samotné katolické církve existují paralelně dvě tradice žití čistoty, v celibátu, a v případě trvalých jáhnů v latinské církvi a kněží východních církví, i v manželství. Magisterium opakovaně zdůrazňuje skvělost volby celibátu pro službu Božímu království, s tím, že teologická argumentace staví zvláště na připodobnění svěceného služebníka Kristu, snoubenci nevěsty Církve.⁴³⁸ Současně ale vybízí jáhny a kněze žijící v manželství ke ctnostnému rodinnému životu. Slib celibátu tedy není konstitutivní pro svatost diecézního kléru, ale učitelský úřad jej považuje za velmi vhodný prostředek k navázání intimnějšího osobního vztahu ke Kristu a ke snadnějšímu plnému vydání se službě pro Boží království.

Jenže sebekrásnější ideál může ztroskotat, pokud nebudou splněny základní přirozené podmínky pro jeho realizaci. V případě celibátu jistě mezi ně patří zralost a vnitřní integrita osobnosti a hluboký duchovní život, který vede k osobnímu vztahu

---

⁴³⁵ Srov. pozn. 196.

⁴³⁶ Srov. *Lumen gentium*, čl. 22–25, 28, *Christus Dominus*, čl. 4–5, *Pastores gregis*, čl. 55–59.

⁴³⁷ Bylo by ale nespravedlivé tvrdit, že dokumenty toto úplně opomíjejí. Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 7, *Pastores gregis*, čl. 43, 47.

⁴³⁸ Srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 29.

s Kristem.⁴³⁹ Důrazu na celostní formaci včetně přípravy na celibátní život věnují dokumenty relativně velký prostor.⁴⁴⁰ Ale záměry i sebelepší formace mohou zhatit také nepříznivé vnější podmínky. Domníváme se totiž, že v současné době vyvstává naléhavější a komplexnější otázka, než ta, zda povinný celibát diecézního kněžstva ano či ne. Je současná podoba organizace a výkonu pastýřské služby kněží, zvláště v prvním světě, adekvátní společenskému klimatu?⁴⁴¹ Odpověď se dotýká také, ale nejen, schopnosti žít (ne přežívat) celibát.⁴⁴² Kněz samotář se nachází uprostřed společnosti, která na jedné straně klade důraz na intimní vztahy, současně ale trpí jejich značnou a veřejně respektovanou nestabilitou, pominout nelze ani její výraznou „sexizaci“.⁴⁴³ V praxi se navíc kněz setkává stále častěji s věřícími, kteří nesdílejí příliš obdivu k sexuální zdrženlivosti, například už ani snoubenci, které připravuje na manželství, se netají aktivním sexuálním životem.⁴⁴⁴

Protože ale celibát není jen o sexu, přivítali bychom v dokumentech ještě větší podporu a pobídku kléru k budování a udržování hlubokých přátelských vztahů, a to jak s muži, tak s ženami.⁴⁴⁵ Zvláště důležitá je kvalita vztahů uvnitř samotného kléru. Nelze v klasických diecézích s několika sty kněží očekávat, že biskup bude mít osobní vztah s každým knězem a jáhnem, ale ti by měli mít jistotu, že v případě potřeby se na svého biskupa mohou obrátit.⁴⁴⁶ V rámci presbyteria se však osobní vztahy mohou a mají

---

⁴³⁹ O psychologické cestě k duchovní zralosti křesťana, srov. ZAVALONNI R[...]: Zralost duchovní, in: FIORES, GOFFI: op. cit., 1251–1256.

⁴⁴⁰ To ale automaticky neznamená, že texty postihují všechny naléhavé otázky. Velmi je diskutována v posledních letech problematika homosexuálně orientovaného kléru. Podle našeho přesvědčení, bez ohledu na to, zda se nám to líbí nebo ne, v církvi byli, jsou a budou homosexuálně orientovaní duchovní. Proto ničemu nepomůžou postoje tabuizace a dramatizace, nebo naopak bagatelizace. Otevřený, fundovaný a realistický pohled na problematiku, srov. COZZENS Donald Bernard: Měníci se tvář kněžství. Reflexe nad krizí kněžské služby, Praha: Benediktinské arcidiecézní sv. Vojtěcha, 2003, 91–102. Magisterium vydalo instrukci ohledně přijímání homosexuálně orientovaných do seminářů, srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU: Instrukce o kritériích pro rozlišování u osob s homosexuálními sklony v souvislosti s jejich přijetím do semináře a přípuštěním ke svátosti svěcení (ze dne 4. listopadu 2005) (=Červená řada 32), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 2006.

⁴⁴¹ Zamyšlení nad budoucí podobou pastorace, srov. OPATRŇÝ Aleš: Pastorace v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 92–94. K hlubšímu zamyšlení nad krizí církve ve středoevropském a západoevropském prostoru, srov. KEHL Medard: Kam kráčí církev? Diagnóza doby (=Edice Současná světová teologie), Brno: CDK, 2002.

⁴⁴² „Není možné ze strany církve žádat kněžský celibát, jestliže nejprve nevytvoříme ty nejlepší podmínky k jeho realizaci (...) Jedno je jisté: kněz může být v plnosti vyslancem Kristovým jen tehdy, kdy svědomitě žije svůj úřad ve společenství s jinými ordinovanými služebníky církve.“ GRESHAKE: op. cit., 199–200.

⁴⁴³ Mnoho lidí se staví k celibátu negativně, ale při tom mnohé nešvary, které této formě života přisuzují, jsou hojně rozšířeny v celé společnosti. Srov. LUSTIGER: op. cit., 106–109.

⁴⁴⁴ To souvisí s fenoménem *parciální identifikace* věřících s naukou a mravy církve, výsledky některých výzkumů jsou doslova šokující. Srov. OPATRŇÝ Aleš: Cesty pastorace v postmoderní společnosti, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 75–86.

⁴⁴⁵ Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 8–9.

⁴⁴⁶ Srov. *Pastores gregis*, čl. 47.

intenzivně pěstovat. Lze dokonce říct, že se stávají díky rostoucí sekularizaci záležitostí přímo existenciální. Přesto je smutnou skutečností, že tomu tak mnohdy není.⁴⁴⁷

Dokumenty opakovaně předkládají vhodnost společného života kněží. Ale jestliže kladně hodnotíme, že dokumenty zdůrazňují význam vztahů mezi kněžími, očekávali bychom více pozornosti vůči *vita communis*. Dokonce cítíme v textech určitou bezradnost. Přitom jsme si již v první kapitole řekli, že společný život presbyterů byl doporučován již ve starověku. Příčinou opakovaného selhávání pokusů o realizaci takového způsobu života nebo jeho přeměn v nová řeholní společenství tkví v nejasnostech ohledně spirituality diecézního kléru. Řeholní komunity vychází ze své specifické spirituality, z které se odvozují v případě členství kněží i konkrétní pastorační přístupy. Ale co diecézní klérus? Dostáváme se tak ke klíčové otázce úzce související s tématem svatosti, a to k pojetí svébytné spirituality diecézního kléru.⁴⁴⁸

4.1.5 Spiritualita diecézního kléru

Intenzivnější uvědomování si potřeby vyjasnit specifika spirituality diecézního kléru a systematická snaha o její lepší teologické uchopení je zvláště dílem posledního půlstoletí. Dochází též ke zkoumání specifík jednotlivých stupňů svátosti sboru a jejich vzájemných vztahů.⁴⁴⁹ Navíc se s obnovením trvalého diakonátu objevuje v západní tradici po mnoha stoletích staronový jev, manželství duchovních.

Nejpodstatnějším rysem, kterého si musíme všimnout, když řešíme originalitu této spirituality, je pojem *diecézní*. Máme-li mluvit o něčí svatosti, není to možné bez uchopení spirituality toho kterého životního stavu. Protože jsme výše již pojednali o hlavních prvcích spirituality diecézního kléru, upřesníme si nyní její vymezení demonstrací tří chybných pojetí, která považujeme za nejvýznamnější a také za velmi rozšířená.

---

⁴⁴⁷ Srov. GRESHAKE: op. cit., 196–200. Když Greshake hovoří o existenci různých pnutí mezi kněžími (uvádí explicitně napětí generační, ale zdrojem neshod mohou být i odlišné názory nebo sympatie k rozličným hnutím), doporučuje příliš je nedramatizovat, protože je můžeme vidět i v rámci jiných profesí. Ale současně ukazuje na teologické kořeny sborového charakteru hierarchického kněžství. Sám Ježíš povolává své učedníky z jejich původních rodin a vsazuje je do rodiny nové, do nového společenství bratří a sester. Když je posílá hlásat radostnou zvěst, vysílá je po dvou. Již v samotném pojmu *presbyter*, *starší* je vidět sborovost, protože *presbyter* je vždy členem *presbyteria*, *starších*. Sborový charakter je jak znamením komunitního rozměru obce, kterou kněz vede a reprezentuje, tak je odkazem na sbor prvních učedníků. Srov. tamtéž, 196–198.

⁴⁴⁸ Srov. *Optatam totius*, čl. 9.

⁴⁴⁹ O specifické spiritualitě biskupů, srov. *Lumen gentium*, čl. 21, *Pastores gregis*, čl. 11–13; kněží, srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 2; trvalých jáhnů, srov. *Lumen gentium*, čl. 29.

První ne zcela správné pojetí⁴⁵⁰ vychází z předkoncilního modelu dlouho podporovaného i oficiálně. Můžeme ho označit jako *model kulticko-exkluzivistický*. Ve své čisté podobě, tedy bez již tehdy nepřijatelných excesů, ho nelze označit ani tak za principiálně chybný jako spíše za nedostatečný. Kriticky musíme samozřejmě uznat, že i pojetí současné má svá omezení a úskalí, přesto ho považujeme za komplexnější, více odpovídající biblickému i raně křesťanskému pojetí, i lépe reflektující aktuální situaci. Navíc současný stav se od toho předchozího neliší podstatně, ale v důrazech, vždyť je tu i mnoho společného. Část problémů dnes vzniká v rámci přechodného období. Ještě žijí ti, kteří byli formováni a působili v modelu prvním, a současně se objevují někteří, kteří „kritizují otce a obdivují dědy“ a vzhlíží se všem „dobrém, starém a ozkoušeném“.

V tomto *kulticko-exkluzivistickém modelu* byl důraz kladen na kultickou službu, v centru pozornosti byl kněz, nikoliv biskup, protože přijetím kněžství se přijímá moc vysluhovat svátosti, zvláště Eucharistii. Posvěcený služebník byl členem posvátné hierarchie, *alter Christus*, povoláný do skvělejšího životního stavu než ostatní pokřtění. To vedlo i k fenoménu klerikalizace původně neknižských řeholních společenství. A naopak, kněžstvo přebralo řeholní, nebo přesněji řečeno, mnišské prvky do své spirituality.

Problematičnost jednostranného zaměření na kult a exkluzivitu vyplyne v pojednání o psychologickém úhlu pohledu. Zastavme se nyní právě u pošilhávání po *mnišském způsobu života*. Vzhledem k historickým konotacím je to sice jednání pochopitelné, ale neúnosné.⁴⁵¹ Je tu totiž jedna, na první pohled drobná, ale přeci tak důležitá nuance. Demonstrujme si jí na konkrétním příkladu. Bude nás oslovovat například spiritualita svatého Benedikta. Dopustíme se tedy zkratky, kdy to co obdivujeme, prohlásíme za jediné správné nebo alespoň za to nejlepší. To povede k dalšímu kroku, snaze transponovat benediktinské prvky bez ohledu na realie do našeho neřeholního života. Logicky se musí objevit napětí. V případě, že žijeme v manželství, stane se tak pravděpodobně záhy. Jsme-li ale příslušníky diecézní hierarchie, mohou být projevy tohoto napětí skrytější, ale současně i velmi nebezpečné, protože vedou k chronické frustraci z pocitu nenaplněnosti a neschopnosti sladit ideál s realitou. Budeme-li vstávat stejně jako mniši velmi brzy ráno, jak můžeme být k dispozici farníkům po té, kdy se vracejí ve večerních hodinách z práce? Budeme-li usilovat o nepřetržitý stav kontemplanace v atmosféře oddělenosti od ruchu světa,

---

⁴⁵⁰ Srov. GRESHAKE: op. cit., 17–20.

⁴⁵¹ „Po staletí byla kněžská spiritualita silně ovlivňována velkými mnišskými řády a velkými řády žebravými (...) Při duchovní formaci, značně poznamenané sulpiciánským a „irským“ přístupem, se v seminářích předávaly duchovní ideály a praktiky, jež byly vhodné spíše pro život v řeholní komunitě než pro farního kněze (...) Vlastní rytmus farního života, neustálé nároky a požadavky služby vyžadují spiritualitu, která vychází z vlastního charakteru pastýřské služby.“ COZZENS: op. cit., 21.

nebude v nás narůstat nespokojenost z neustálé nutnosti komunikace s rozličnými lidmi o rozličných, a mnohdy naprosto přízemních, věcech? Nebudeme mít pak tendenci se také vyhýbat kontaktu se svými, mnohdy tak „zesvětštěnými“ kolegy? Čtenář seznámený podrobněji s benediktinskou spiritualitou se pravděpodobně ohradí proti povrchnosti, s jakou zde tuto spiritualitu prezentujeme. A správně, protože jakákoliv snaha o imitaci musí ztroskotat a vyvolat dojem kýče. V čem ale spočívá námi avizovaná nuance? Mohu obdivovat benediktinskou spiritualitu, mohu číst příslušnou literaturu a být v kontaktu s benediktiny. Ale při uplatňování prvků této spirituality do vlastního života si musím být vědom jak své identity, tak toho, že aplikuji jen určité prvky, podmínky, které jsou benediktinského původu, ale nejsou pro své vytržení z celku benediktinskou spiritualitou. Dokumenty jasně zdůrazňují jednotu mezi duchovním životem a službou.⁴⁵² Není zde rozpor, ale naopak duchovní čerpá pro svůj vnitřní život s Bohem ze své pastorační činnosti! Magisterium tak explicitně a jasně odstraňuje falešný dualismus mezi službou a úsilím o intenzivní duchovní život.

Na počátku třetího způsobu špatně uchopené spirituality diecézního kléru může být dobře míněná *snaha přiblížit se dnešním lidem*, zvláště problémovým a marginalizovaným skupinám. Pokud ale naše osobnost není dostatečně integrovaná a nejsme-li pevně zakotveni ve spiritualitě našeho životního stavu, může dojít, místo plodného setkání s druhými, k trapnému a matoucímu splynutí. Jsme sice přesvědčeni, že uvědomění si naší vlastní slabosti a hříšnosti je nutné pro to, abychom mohli jít vstříc těm, kteří náš žádají o pomoc. To ale neznamená, že musíme vyměnit postoj pravdy (která ve své plnosti zahrnuje i postoj milosrdenství), za pochlebování a přejímání myšlenek i jednání, která jsou v rozporu s Kristovou zvěstí. Například při evangelizaci mladých nám mohou pomoci kladné i negativní vzpomínky na naše mládí, ale určitě ne křečovitá snaha být jako mládež, mluvit a myslet jako mládež, a když to dotáhneme do ne nemyšlitelného extrému, hřešit jako mládež. Dochází pak k popření sebe sama, své identity, a navíc k lacinému odstranění napětí mezi láskou k hříšníkovi a odmítáním jeho hříchu. V důsledku takového počínání duchovní místo toho, aby pro své posvěcení a skrze svůj život a službu zjevoval obraz Krista, spíše ho zamlžuje.⁴⁵³

---

⁴⁵² Srov. *Presbyterorum ordinis*, čl. 14.

⁴⁵³ Urban dává tuto „rozplizlost“ do souvislosti s popřením kříže. Podle něj „naše snaha po atraktivnosti, po zábavách, naše úsilí zapůsobit různými sportovními podniky, výlety, táboráky, různými veselohrami a veselnicemi (...) je podezřelé z nekřesťanství, třebaš má úspěchy, jestli je odděleno od kříže. Děláme podniky, které jsou tak jednostranné, že zdůrazňují jen praktičnost, jen atraktivnost, ale kříží se přímo vyhýbáme. Korigujeme často Krista, korigujeme apoštolát, aby nám nekazil účinnost a efektivnost našeho snažení.“ URBAN: Duchovní slovo pro dnes a zítra, 175–176.

4.1.6 Psychologický úhel pohledu

Podívejme se na problematiku námi zkoumané spirituality z psychologického hlediska.⁴⁵⁴ Můžeme se tak obohatit o nové podměty. Například z pohledu jungovské psychologie lze interpretovat předsvědčení, že mne volá Bůh ke kněžství, jako shodu osobního nevědomí s archetypálním vzorcem nevědomí kolektivního, v našem konkrétním případě s *archetypální rolí kněze*. K přijetí této role je ale třeba též volní rozhodnutí dotyčného i společenství církve. To nijak nevyklučuje stěžejní význam milosti, vždyť „povolání je drženo v dialektice milosti, která staví na přirozenosti (archetypální predispozice) a na odpovědi činěné z víry v tajemné pobízení duše, jež je stvrzováno souhlasem místní církve a potvrzováno přijetím ze strany diecézního biskupa.“⁴⁵⁵ Pokud povoláný z různých důvodů přijme archetypální roli za svou jen částečně (nevyzrálou, narušené sebehodnocení, oidipovský komplex apod.), projeví se to již zmíněnou tendencí splynout s okolím nebo pokřivenou realizací, například „pseudomnišskou“ spiritualitou. Naopak upnutí se na roli bez respektu k její *dyádě* (jakémusi protipólu, „druhé půlce“ celku), kterou je v tomto případě objekt pastoračního úsilí, zjednodušeně *farník*, vede k elitářství, obřadnictví a odtržení od zdravé sebereflexe. Vysvěcený služebník nesmí nikdy zapomenout, že je svým způsobem stále i farníkem, spolubratrem, to je jasně vyjádřeno v současném důrazu na křestní spiritualitu. Archetypy jsou obsahy kolektivního nevědomí, tedy jsou něčím, co je společné nám všem, co navzájem sdílíme. Proto popření dyády, bipolarity archetypů lze vnímat i jako popření tohoto kolektivního rozměru.⁴⁵⁶

Pohled očima psychologie nám umožňuje vidět věci i z jiné perspektivy. Začínají se nám ozřejmovat zajímavé souvislosti. Hovořili jsme o moci přijaté při ordinaci, svěcenec zde přijímá archetypální roli a společenství jí potvrzuje. Důraz je dále kladen na jednotu mezi službou a duchovním životem. Z psychologického hlediska zde dochází skrze službu k neustálému obnovování komunikace s archetypální rolí a k potvrzování vlastní identity. Důraz na službu, společně s předkládáním křestní spirituality jako fundamentu, lépe odpovídá *bipolárnímu modelu* než kultický model s důrazem na exkluzivitu ordinovaného. Také více podporuje rozvíjení komunikace s druhými a budování vztahů, a to nejen

---

⁴⁵⁴ O vztahu psychologie a spirituality, srov. ZAVALONNI R[...]: Psychologie (a spiritualita), in: FIORES, GOFFI: op. cit., 763–776.

⁴⁵⁵ COZZENS: op. cit., 74. Je otázkou jak analogicky uchopit jáhenství a biskupství. Archetyp kněze je pravděpodobně s různou silou přítomen u všech stupňů služebného kněžství.

⁴⁵⁶ Sociální psychologie používá termín *dyáda* v odlišném významu. Zkoumá totiž zákonitosti interakcí v rámci nejmenší společenské jednotky – dvou jedinců. Ale i tyto poznatky mohou být pro nás přínosné, protože *dyadická interakce* slouží jako model pro ostatní druhy sociálních interakcí. Míněny jsou zvláště dlouhodobé interakce. Srov. NAKONEČNÝ Milan: Sociální psychologie, Praha: Academia, 1999, 177–214.

pracovních. Pokud se ocitne duchovní v nějaké krizi, je tu oproti kultickému modelu větší předpoklad jí dobře a rychleji zvládnout. A to díky komplexnější sebereflexi, která nepřehlídí a nebojí se respektovat všechny stránky osobnosti; je tu i lepší komunikace s podvědomím, a to včetně jeho kolektivní složky. Z toho pak lze odvodit pro někoho možná překvapivý závěr, že oproti kultickému modelu lze očekávat i větší šance na zdravý a hluboký duchovní život a plnější prožívání evangelijní radikality, tedy i evangelijních rad.

Psychologie nám tedy často říká jinými slovy to, co již dávno víme, ale na co jsme pozapomněli nebo si nedali do souvislostí. Zmiňme již jen jednu takovou záležitost. Člověk je od počátku až do konce stále ve vývoji, a to jak biologickém, tak i psychickém. A tento vývoj má i přes originalitu jednoho každého své určité zákonitosti, které je třeba respektovat.⁴⁵⁷ To platí i o duchovním růstu. Vždyť celý duchovní život je cesta, symbolika cesty k Bohu je jedním ze základních motivů Starého zákona, sám Ježíš je „cesta, pravda a život“, a podobně vnímali duchovní život i mnozí křesťanští autoři. Usilujeme-li sami o svatý život a službu nebo pomáháme-li druhým na cestě s Bohem, nesmíme tento aspekt pominout. Odporovalo by to totiž jak naší přirozenosti, tak i Zjevení. Doporučujeme v této souvislosti promyslet, promeditovat stále hlubší identifikaci Ježíše s vůlí Otce, zvláště od její veřejné deklarace při křtu v Jordáně, až po její vrcholné vyjádření v Getsemanech a na kříži.⁴⁵⁸ Domníváme se, že námi zkoumané dokumenty této problematice nevěnují prostor, který by si zasloužila. Je ale pravdou, že lze od koncilu sledovat narůstající pozornost magisteria trvalé formaci. Nepřímo se tak ukazuje, že církev více bere v potaz *dynamický rozměr duchovního i duševního života* svých služebníků.

Můžeme říct, že práce s psyché a respekt k zákonitostem, kterými se řídí, byly vždy nedílnou součástí škol duchovního života. Ve dvacátém století sice došlo k vymezení psychologie jako odborného oboru, ale současně, alespoň z počátku, také k odmítavému postoji některých jejích čelních představitelů vůči křesťanství.⁴⁵⁹ Jak se postupně začaly objevovat v psychologii i proudy akceptující náboženství, církev vzala tento obor „na milost“⁴⁶⁰ a dnes se stále více stává pevnou součástí formace. Nutno ale dodat, že

---

⁴⁵⁷ Pohled kněze na putování člověka jednotlivými životními obdobími, s důrazem na etický a pedagogický rozměr této cesty, srov. GUARDINI Romano: *Životní období*, Praha: Zvon, 1997.

⁴⁵⁸ Srov. POSPÍŠIL: *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, 85–91.

⁴⁵⁹ Asi nejznámějším příkladem je Sigmund Freud (1856–1936). Ale i naši odpůrci mohou být nakonec pro nás velkým přínosem: „Ačkoliv Freudovy formulace byly správně vnímány jako nepřátelské vůči náboženství, současná psychologie náboženství staví na některých jeho formulacích a vidí je jako užitečné v očišťování náboženské praxe od idolatrie.“ STUDZINSKI Raymond: *Psychology*, in: KOMANCHAK, COLLINS: op. cit., 818–823.

⁴⁶⁰ Srov. ZAVALLONI: *Psychologie (a spiritualita)*, 766–767.

důvodem, proč můžeme stále vnímat v církvi určitou zdrženlivost vůči plodům psychologie, nemusí být pouze obecný strach z novot. Výstižně to vyjadřuje Cozzens, když hovoří o přemrštěném vlivu psychoterapie v dnešní době. V citátu, který uvedeme, stojí za pozornost také popis cesty ke svatosti. Několika slovy je tu řečeno mnoho podstatného, všimněme si spojitosti svatosti a důvěrného vztahu s Bohem: „Nepřekvapí nás, že stinnou stránkou triumfující terapie je, že přehlídí kenozi vlastního já, které je podstatné pro autentickou, milostí obdařenou lidskou intimitu (...) Zdá se, že naše terapeutická kultura ještě neobjevila evangelní paradox: *některé věci získáme, jen když se jich vzdáme. Štěstí dosáhneme, až zapomeneme na vlastní touhu být šťastní a budeme pečovat o štěstí druhých. Svatost následuje touhu žít v souladu s Boží vůlí v nesobecké chvále a díkuvzdání. Nejlépe jí lze dosáhnout nepřímo. Důvěrný vztah přijde, když člověk věří, že přijde, když o něj nebude usilovat přímo.* Jak je tomu u mnoha skutečných požehnání života, důvěrný vztah je v prvé řadě dar. Člověk se připravuje skrze modlitbu a správný život – a čeká.“⁴⁶¹ Proto nesmíme nikdy opomíjet pravidlo, že psychologie je „dobrým sluhou, ale špatným pánem“. Budeme-li se jím řídit, nemusíme se pak bát ztráty spirituálního rozměru, vždyť již svatý Augustin řekl, že milost předpokládá přirozenost.

Domníváme se, že v rámci již zmíněné určité míry obecnosti, je z dokumentů patrné, že se počítá s psychologií jako jedním z nástrojů nejen při řešení krizových situací, ale na první místě k pomoci duchovnímu na jeho cestě ke stále hlubší identifikaci se svým Mistrem.

4.2 Od teorie k praxi

I přes výše uvedené dílčí nedostatky považujeme současné pojetí svatosti diecézního kléru magisteriem za dostatečně aktuální. Jak ale relativně obecné normy převést do konkrétního života? Vžijme se na chvíli do představy, že jsme biskupem, knězem nebo jáhnem a položme si otázku: Jak mám v dnešní době, v souladu s učením církve, žít své povolání ke svatosti?

Cílem tohoto textu je podat naši představu aplikace získaných poznatků o svatosti toho kterého stupně služebného kněžství do konkrétním života, tady a teď, v roce 2008. Nacházíme se v závěru této práce, proto věříme, že trocha imaginace bude takovou

---

⁴⁶¹ COZZENS: op. cit., 37–38.

příjemnou tečkou. Pro úplnost dodejme, že budeme pro oživení pokračovat v první osobě jednotného čísla.

4.2.1 Biskup

Jsem biskup. Byl jsem vybrán z desítek či stovek možných kandidátů. Při svěcení jsem obdržel plnost svátosti kněžství. Ve své diecézi zaujímám jedinečným a viditelným způsobem místo samého Krista učitele, pastýře a velekněze, v jehož zastoupení jedním.⁴⁶² To však nic nemění na tom, že jsem stále Adamovým synem, který byl čistě z Boží milosti vykoupen utrpením a vzkříšením Božího Syna a skrze křest znovuzrozen k novému životu. Nikoliv však k životu solitéra, ale ke společenství s ostatními pokřtěnými. Stejně jako oni jsem i já vydělen pro Boha, jsem pozván k přebývání v jeho přítomnosti a budování stále intenzivnějšího vztahu s ním. Má láska k Bohu se zrcadlí v mé lásce k mým bratřím a sestrám ve víře, ale i k těm, kteří dar víry nemají, protože Bůh je Otcem všech a Kristus zemřel za všechny.

Z toho vyplývá, že má charismata a úřady nejsou prostředky k uspokojování mých egoistických potřeb, ale k oslavě Boha a spáse lidí. Jinak řečeno, můj biskupský úřad je služba, ne privilegium.⁴⁶³ Jistě je žádoucí, aby mé konkrétní jednání působilo na lidi příjemně a opíralo se o mou přirozenou autoritu. Také není nic špatného, že přijímám projevy zdravé úcty. Bylo by ale trapné propadnout iluzi, že ta náleží na prvním místě mně jako osobě. Přísluší totiž úřadu, který zastávám, Tomu, kterého reprezentuji. Protože jsem si vědom své „zástupné“ funkce a velké zodpovědnosti, pokračuji v celoživotním úsilí o budování osobního vztahu s Kristem.

I přes náročný program si denně najdu alespoň krátký čas na osobní modlitbu, Písmo, četbu a adoraci. Denní modlitba církve je samozřejmostí. Přitom neztrácím ze zřetele, že můj duchovní život není jakousi komnatou, do které se utíkám před hlukem světa, ale úzce souvisí s mou službou. Rozměr služby totiž prosycuje celý můj život.

A jak konkrétně vypadá má služba? Na prvním místě se snažím být věrný v maličkostech. Když slavím liturgii, úřaduji, vizituji, jedním s konkrétními lidmi, snažím

---

⁴⁶² Srov. *Lumen gentium*, čl. 21.

⁴⁶³ „Hierarchie náleží, jako celý svátostný a instituční řád církve, k řádu prostředků. Cílem všech prostředků je a má být jediné „svátost“, která tvoří tajemství církve (...) Odtud i ten tak důležitý, byť často špatně pochopený *podstatný rozdíl* mezi kněžstvím obecným a hierarchickým (LG 10). To první je v řádu cíle, nový život v Kristu, znovuzrození z vody a Ducha svatého. Hierarchické kněžství náleží k prostředkům, které dal své církvi Pán se zaměřením k tomuto cíli.“ SCHÖNBORN Christoph: Milovat církev. Postní duchovní cvičení pro Svatého otce Jana Pavla II., Praha: Nové město, 1998, 91–92.

se být plně přítomný v daném okamžiku. Postoj naslouchání a pohodové atmosféry považuji za jednu ze svých nejsilnějších „zbraní“. Usiluji při komunikaci o postoj nefalšované pokory a vřelosti. Musím-li být někdy i přísný, někoho nebo něco odmítnout, činím tak až po zralé úvaze a eventuálně po poradě s druhými. Nesmím nikdy dopustit, abych z těch, kteří se mnou nesouhlasí nebo se dokonce přímo označují za mé odpůrce, učinil své nepřátele a zneužil svého postavení k jejich potírání.

Součástí mé služby jsou i administrativní, organizační a různé společenské povinnosti. Být biskupem ale neznamená být diktátorem, který všemu nejlépe rozumí a o všem musí rozhodovat. Důvěřuji svým spolupracovníkům a pokud podléhají přímo mé kontrole, činím tak precizně, ale v upřímném a citlivém duchu. Snažím se sice důstojně reprezentovat církve i na různých veřejných oficiálních akcích, ale programově usiluji o to, abych se těmito podniky nenechal zahltit.

Na prvním místě totiž stavím své pastorační úsilí. To ve srovnání s mou kněžskou službou nabylo určitých změn. Již nemám možnost znát alespoň od vidění většinu těch, které mám na starosti, již nemohu denně zpovídat a setkávat se s věřícími při osobních rozhovorech, katechezích, společenstvích apod.

Jak jsme již uvedl, věřím v sílu daného okamžiku, v sílu přátelské otevřenosti ke všem, s kterými se setkávám. Proto například i vizitace, které jsou pouze jednorázovými akcemi, беру jako malé slavnosti, příležitosti k setkání věřících se svým biskupem. Je-li ale třeba, najdu si prostor i na osobní rozhovor. K tomu patří i akceptace skutečnosti, že jsem mnohdy vyhledáván lidmi nezdravě fascinovanými biskupským úřadem nebo přímo psychicky nemocnými. S tím souvisí, že i když nesloužím přímo ve farnosti, musím myslet na trpící, nemocné a marginalizované. Nemám sice možnosti se jim většinou věnovat přímo, ale mohu být iniciátorem nebo podporovatelem konkrétních projektů,⁴⁶⁴ mohu se angažovat i v rámci médií. Právě skrze ně lze též působit na nevěřící veřejnost. S tím souvisí i to, že se zajímám o dění ve společnosti a dbám na úroveň komunikace institucí mé diecéze s médii.

Velký vliv na pastorači mám ale nepřímou, a to skrze své působení na kněze. Z pracovně-právního hlediska jsou sice mými podřízenými a z teologického jsou dokonce na mém úřadu přímo „ontologicky“ závislí, ale nezapomínám na to, že současně jsou i mými spolubratry ve službě. Jsme společně „na jedné lodi“! A je třeba si přiznat, že alespoň v našem euroamerickém prostoru tato loď připomíná v mnohém Titanik. Usiluji

---

⁴⁶⁴ Jako příklad k následování uvedme podporu pomocného biskupa pražského Václava Malého Projektu Šance, který pomáhá „dětem ulice“. Pan biskup se nebál (ve vší počestnosti), navštívit společně s kurátorem této organizace i zařízení, kde mladí bezdomovci prostituuji. Srov. MACHÁNĚ Jiří: Sestoupil jsem do pekel, in: Katolický týdeník 13 (2008) 2.

v mezích možností o budování atmosféry důvěry. Kněží vědí, že mě mohou v případě potřeby kdykoliv kontaktovat.

Snažím se kněžím poskytovat prostor pro celoživotní formaci. Dbám na to, aby plánované zásahy do jejich života, například přesuny a pověření úkoly, byly činěny v duchu dialogu a byly jim známy v dostatečném časovém předstihu. Pokud musím někdy jednat v rozporu s něčimi představami, usiluji o upřímnost a průhlednost mých kroků. Jak jsme již jednou řekl, bráním se tomu, aby se případný spor stal také sporem na osobní rovině. Samozřejmostí je v případě otevřených sporů dodržování kanonického práva. Zvláštní pozornost věnuji semináři a teologické fakultě, vždyť „co si dnes zasadíme, to za pár let budeme sklízet“.

Udržuji přátelské vztahy se svými kolegy v biskupské službě, a to i se sousedy v zahraničí. I když je to časově náročné, úkoly v rámci biskupské konference se snažím plnit v časovém harmonogramu. Komunikaci s nunciaturou, eventuálně s jednotlivými kongregacemi, vnímám jako realizaci společenství s římským biskupem.

S mou službou má také souvislost naplňování slibů, které jsem učinil na úplném počátku své služby. O modlitbě církve jsem se již zmínil. Ohledně evangelijních rad cítím asi největší ohrožení věrnosti v případě poslušnosti. Nemyslím teď ani tak poslušnost v juridickém slova smyslu, ale spíše poslušnost Bohu a bližním. Člověk ve vysoké řídicí funkci se musí chránit před nebezpečím, že se nechá strhnout svou domnělou důležitostí a nenahraditelností. Velice záhy by se pak dostavil útlum vlastních kontrolních mechanismů, kdy bych vytěsňoval vše, co by narušovalo koncept mé jedinečnosti. Jestliže jsem v počátku svého úřadu byl motorem mnoha změn, později by naopak hrozilo, že budu jejich brzdou.

Úsilí o čistotu samozřejmě nadále pokračuje, ale nová pokušení se objevují ohledně chudoby. Dostávám mnoho darů, k mnoha věcem mám snazší přístup než většina věřících. Proto se vždy znovu a znovu například ptám: Potřebuji toto? Neexistuje i levnější řešení? Může si auto, kterým jezdím, pořídit většina mých „diecézanů“? Musí oslava mých osobních výročí být tak honosná? Jsem si vědom, že některé věci, třeba i velmi drahé, potřebuji ke své službě. Právě ta se stává stěžejním kritériem při posuzování potřebnosti konkrétních statků.

Na závěr jen dodám, že mám svého duchovního vůdce, chodím pravidelně ke svátosti smíření a účastním se exercicií. Důležitý je pro mne i pravidelný a dostatečně dlouhý odpočinek.

4.2.2 Kněz

Jsem kněz. Svěcením jsem se stal členem sboru presbyterů, kteří participují na plnosti svátosti kněžství svého biskupa, tedy i na jeho službě. V jejím jádru je pak služba mým farníkům. Jedním z neobtížnějších a současně nejdůležitějších úkolů je sladit své působení, svou službu farnosti, s podporou její samostatnosti a sebereflexe jako Boží rodiny, za kterou jsou zodpovědní všichni, ne jenom duchovní správce.⁴⁶⁵ Farnost má být na prvním místě prostorem, kde se člověk může setkat s živým Pánem.⁴⁶⁶ Proro když slavím liturgii, činím tak s vnitřní radostí a nevšímám žádné své „originální prvky“, slavíme totiž Krista přítomného mezi námi, ne faráře. Při homiliích vycházím z Písma a mám vždy na paměti na prvním místě dobro posluchačů. Jsem pravidelně k dispozici ke svátosti smíření i k osobním rozhovorům. Podporuji různá společenství, nemusím ale všechna řídit. Měla by totiž vytrvat i po mém odchodu z farnosti.

Za jeden ze svých podstatných úkolů považuji povinnost působit jako sjednocující element, proto se snažím mírnit napětí mezi jednotlivými frakcemi farnosti. Vycházet s některými „hyperaktivními“ či asociálními jedinci nebo rodinami je někdy na hranici mých možností. Neexistuje-li jiná možnost jak ochránit farnost před jejich rozvratnou činností, než se jim postavit na odpor, snažím se, aby vše proběhlo co nejdůstojněji a nejšetněji.

Jsem v každodenním kontaktu také s lidmi, kteří nejsou aktivně zapojeni do života farnosti. Někteří se nacházejí v těžkých životních situacích, jiní zase přicházejí apriori negativisticky vyhranění vůči všemu církevnímu. Proto je důležité působit věrohodně a spíše než poučovat, dávat lidem prostor k nalezení toho, co hledají, být jim citlivým průvodcem. To zní možná příliš idealisticky, ale v praxi to znamená umět naslouchat a chránit se jednoho farářského nešvaru: „Ptejte se mne na co chcete a já, nač chci, odpovím, a to pokud možno pořádně květnatě“. Přitom nezapomínám na to, že nejsem v první řadě psychoterapeut ani polyhistor, ale kněz Kristův. Proto považuji za samozřejmé

---

⁴⁶⁵ Je totiž otázkou, zda dnes nejsou věřící spíše než aktivními členy pouze *konzumenty duchovních služeb*. Výstižné pojednání o nutnosti změny *farnosti obstarávané ve farnost starající se*, srov. OPATRNÝ: *Pastorace v postmoderní společnosti*, 57–70. Prakticky zaměřená příručka o farnosti, která vychází zvláště z kanonického práva, srov. GÓRECKI Edward: *Církev se uskutečňuje ve farnosti*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.

⁴⁶⁶ „Toto je typ farnosti, jakou potřebuje svět: nikoli místo, kde se vyskytují všechny možné služby, aktivity a zábavy, jaké produkuje a rozšiřuje i svět (a kterými je často unaven a zklamán), ale místo putování a radosti. Místo, kde se zakouší přítomnost Ducha a kde je člověk, který sem poprvé přijde, nucen připustit, že existuje ještě něco jiného, a zvolá jako ti, kdo vstoupili poprvé do některé starokřesťanské obce: *Skutečně s vámi je Bůh!* (1 Kor 14,25).“ CANTALAMESSA Raniero: *Eucharistie – naše posvěcení*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 110.

v případě potřeby odkázat lidi na příslušné odborníky a současně mám na paměti, že pevnou součástí mého počínání musí být hlásání radostné zvěsti. A to i v těch situacích, kdy tak mohu činit jen nepřímo, skrze své chování a postoje.

Běda, abych zapomněl, že jsem syn Adamův, z milosti Boží přivtělený skrze křest ke Kristu. Oproti svému ordináři mám tu výhodu, že díky každodennímu kontaktu s „obyčejnými smrtelníky“ jsem přece jen více chráněn proti případným mocenským tendencím. Na druhou stranu jsem více ohrožen, že pod tlakem různých omezeností, ať už svých, svého okolí, společnosti nebo církve, upadnu do chronického pesimismu a cynismu, nebo dokonce z kněžské služby odejdu. Abych tomu zabránil, usiluji o vnesení harmonie do mého života.⁴⁶⁷ K tomu mi pomáhá mimo jiné pravidelné zpytování svědomí, duchovní vedení, exercicie, pravidelný odpočinek a v neposlední řadě živé kontakty s mými přáteli, laiky i kněžími. Udržování těchto vztahů má pro mě „cenu zlata“. Žití celibátu v současných podmínkách může být náročné, ale v případě absence zdravých hlubokých přátelství snad až nemožné.

Co bylo řečeno o modlitbě v případě biskupa, platí také u mne. Jedná se o jednu z podob mé služby, navíc platí, že lidé velmi rychle a dobře poznají, zda se jejich kněz modlí a usiluje o osobní vztah s Pánem.

Poslušnost představeným v praxi realizuji jak tím, že se snažím řídit jejich nařízeními, tak bojem, na prvním místě se sebou samým, proti atmosféře neplodné kritiky. Současně ale usiluji o sílu dokázat se konstruktivně ozvat tam, kde je třeba.⁴⁶⁸

Z evangelijních rad je třeba ještě zmínit chudobu. Shoduji se s přístupem, jaký uvedl výše biskup. Nemusím každý rok na drahou dovolenou ani nemusím jezdit luxusním vozem. Ale pokud svému spolubratru v kněžské službě tu dovolenou nebo to auto vytýkám nebo dokonce závidím, pak jsem vůbec nepochopil chudobu v Kristovu duchu! Pro úplnost dodávám, že do chudoby zahrnuji i vzdávání se některých druhů zábav. Dnes sem zvláště

---

⁴⁶⁷ Kněz je v roli Jana Křtitele, je „ukazováčkem“ směřujícím na Mesiáše. „Právě toto, nebýt ničím jiným než odkazem a služebníkem držícím místo někomu jinému, je trhlinou, někdy bolestně prostupující existenci kněze, mluví totiž v Božím jménu, ale kvůli své vlastní omezenosti a hříchu nevyjadřuje vůbec nebo jen nedostatečně sílu a spásu tohoto božského zaslíbení. Stále znovu zaostáváme za tím, který nás poslal. Tato situace se může stát lidsky těžkou: Neúspěšné a marné rozhazování sítí, osamělost, bezvýchodnost, vina (...) Jediná odpověď duchovních Otců pro situace takovéto bezútěšnosti zní: přesto zůstat věrným, setrvat při pověření, mít trpělivost (...) Bůh pak ukáže, že je zde nečekaným způsobem, že nás vede a nenechává nás opuštěné. Bůh píše rovně i na křivých rádcích. Všechno selhání je obklopeno větším ANO.“ LEHMANN: op. cit., 29.

⁴⁶⁸ Vyvážený postoj k autoritě vyžaduje osobní zralost, která je jedním z nutných předpokladů pro správné vykonávání služby a život v duchu evangelia. Nalézt dospělé, zralé muže ve společnosti, kde většina jedinců mužského pohlaví, včetně vážených představitelů státu, jsou vlastně stále v mnohém chlapeci, je však velmi obtížné. Srov. COZZENS: op. cit., 71–80.

patří některé náročné koníčky, přílišné vysedávání u internetu, televize a zvýšená konzumace alkoholu.⁴⁶⁹

4.2.3 Jáhen

Jsem jáhen. Svěcením participuji na plnosti svátosti kněžství svého biskupa. Nebyly na mne však vloženy ruce ke kněžství, ale výslovně ke službě. Cítím se tedy zvláštním způsobem povolán ke zpřítomňování Krista Služebníka. V praxi se mé napojení na biskupa realizuje angažovaností ve farnosti, nejsem tedy jen jakousi „okrasou“ liturgie. Má činnost je velmi pestrá a rozhodně se neomezuje pouze na technicko-administrativní záležitosti. Navštěvuji nemocné a jinak strádající farníky, vyučuji náboženství, připravuji na svátosti, vedu některá společenství a podílím se na organizaci společenských akcí farnosti. Účastním se denně liturgie, je-li potřeba, sloužím bohoslužby slova, křtím, oddávám a pohřbívám.

Pokud jsem jáhen, který vykonává nadále z různých důvodů zaměstnání mimo farnost, usiluji o co nejsvědomitější vykonávání svých profesních povinností. Současně se angažuji podle možností ve své farnosti. Jsem si vědom, že jsem stále, čtyřicet hodin denně posvěceným služebníkem Božím, tedy i ve svém zaměstnání.

Je tu však ještě jedna výrazná odlišnost od drtivé většiny mých kolegů kněží a biskupů latinského obřadu. Jsem ženatý a mám děti. Toto „specifikum“ má vzhledem k mé službě svá pozitiva i negativa. Kladem je možnost žít hluboký intimní vztah se ženou, radost z dětí, opora a velký zdroj síly v těžkostech. Protože manželka je hluboce věřící žena, je věrným druhem v modlitbě. Také mi poskytuje zpětnou vazbu, která mě v případě potřeby vrací rychle do reality. Žena nebo děti ale mohou onemocnět. Manželství může procházet různými krizemi nebo se dokonce rozpadnout. Opora ve víře a ve službě nemusí být taková, jakou bych potřeboval. A i když se nenaplní tyto ponuré scénáře, již běžné záležitosti domácnosti mohou někdy ztěžovat mou službu. Uhájít si čas na Pána, na osobní modlitbu, na četbu Písma a duchovní literatury, na duchovní vedení a zpověď, exercicie apod. vyžaduje velkou vnitřní kázeň a ne vždy jsou mé představy plně uskutečnitelné. Na druhé straně jsem ale přesvědčen, že všechn tento tlak, pokud ho budu dobře reflektovat, mě formuje ke stále věrnější podobě Krista Služebníka.

---

⁴⁶⁹ Různé aspekty poslušnosti, srov. *Pastores dabo vobis*, čl. 28.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo ozřejmit, v čem spočívá podle dokumentů Druhého vatikánského koncilu a vybraných dokumentů pokoncilního magisteria svatost diecézního kléru – biskupů, kněží a jáhnů.

Naše téma jsme nejdříve zasadili do širšího historicko-teologického kontextu, ptali jsme se, co je podle Písma a církevní tradice svatost, jaké byly počátky a vývoj klerického stavu a jak se formovaly představy o jeho svatosti. Zjistili jsme, že ve Starém zákoně je svatost identická s Boží podstatou, s jeho vše přesahující odlišností, dokonalostí a spravedlností. Od svatosti Boha se pak odvíjí svatost lidí, věcí a událostí, které si On v naprosté svobodě posvěcuje, tedy vyděluje pro sebe. Subjektivní svatost lidí pak spočívá v tom, že odpovídají na toto láskyplné vyvolení ve svém životě, a to v rovině kultické i morální. Pojetí svatosti v Novém zákoně je pak obohaceno o christologický, trojiční a ekleziální rozměr. Kristus je svatý jako jeden z Trojice, současně je svatý jako člověk, který se z lásky zcela odevzdal do vůle Otce. Tak jsme i my skrze Krista v Duchu svatém povoláni k jedinečnému vztahu s Otcem. Skrze víru a křest jsme přivtěleni ke Kristovu mystickému tělu, ke společenství svatých. Naše subjektivní svatost spočívá v odpovědi na tento nezasloužený Boží dar.

V počátcích církve byla svatost úzce spojována zvláště s mučednictvím, ale po ukončení pronásledování vznikají rozličná hnutí, která umožňují „nekrvavou“ realizaci plného vydání se Kristu. Jejich přínosem bylo zpřítomňování evangelia ve společnosti, negativem vznik exkluzivistických tendencí k dělení křesťanů na zasvěcené a ty ostatní. Ale v průběhu dějin různé reformní proudy opakovaně vracely důraz na všeobecné povolání ke svatosti. V církvi tak nikdy nedošlo k popření základních biblických tezí o svatosti, pouze docházelo ke změnám důrazů. Druhý vatikánský koncil explicitně vyzdvihl povolání každého pokřtěného ke svatosti. Posvěcování se odehrává v podmínkách, povinnostech a okolnostech života každého z nich i prostřednictvím těchto okolností. Podle konkrétních životních podmínek má tato svatost různé vnější podoby, ale vždy stejnou důstojnost pramenící z křestní milosti.

Dále jsem pojednali o kněžství. Požadavek Hospodina na přísnou oddělenost svatého od profánního, potřeba přinášení obětí a vykonávání smírčích obřadů vyžadovala existenci prostředníků mezi Bohem a Izraelem. Ti byli svatí, oddělení pro tuto posvátnou službu, proto byli na ně také kladeny vyšší mravní nároky, než na ostatní lid. Ale pravým a jediným Veleknězem se stal až Ježíš Kristus. Přestože jeho kněžství je neopakovatelné, je současně vzorem k následování, je závazkem pro každého pokřtěného, aby přinášel celý

svůj život jako oběť Bohu. Z tohoto všeobecného kněžství pak vychází pověření některých věřících ke zvláštní službě evangeliu a společenství. Ti ale nejsou kněžími ve starozákonním nebo pohanském smyslu. Zvláštním způsobem jsou tito služebníci také povoláni bezpodmínečně následovat Krista ve víře i skutcích.

Již během starověku se jasně zformoval klerický stav, jeho dogmatické pojetí se během staletí dále prohlubovalo. Zvláštní význam měl pak Tridentský koncil, který potvrdil hierarchické kněžství jako svátost, kdy charakter svěcení uschopňuje jeho nositele k aktivní účasti na Kristově kněžství, připodobňuje ho ke Kristu věčnému Veleknězi a zavazuje ho zprostředkovávat dary spásy a vést ctnostný život. Postupně ale převládlo pojetí, které můžeme označit jako kulticko-exklusivistické a staticko-hierarchické. Byl zde jednostranný důraz na vnímání kněze jako „druhého Krista“, na vysluhování svátostí a zdůrazňování odlišností na úkor společných prvků s ostatními pokřtěnými.

Otcové Druhého vatikánského koncilu sice opakovaně odkazují na předchozí tradici pojetí hierarchického kněžství, ale současně můžeme hovořit o zlomu. Ten spočívá ve změně, přesunu jednotlivých důrazů a zasazení základních prvků nauky o služebním kněžství do širšího kontextu, který zahrnuje mimo jiné biblický, raně křesťanský a psychologický rozměr. Učení před a po koncilu není v kontradikci, spíše můžeme říct, že koncilní závěry jsou rozvinutím, prohloubením a očištěním předchozího pojetí.

Pokoncilní magisterium se k otázce svatosti kléru opakovaně vrací a rozvíjí ji, ale nepřináší nic převratně nového. Považujeme to za pochopitelné, protože nauka o svatosti nepatří vzhledem k jejímu fundamentálnímu charakteru mezi témata podléhající častým změnám. Proto také koncilní pojetí potřebuje delší časový úsek k obecnému přijetí. Dále si musíme uvědomit, že od základních dokumentů nelze očekávat přílišnou konkrétnost, spíše je musíme vnímat jako pobídku a ukazatele správného směru.

Co konkrétně tedy církve říká o svatosti diecézního kléru? Duchovní je skrze milost křtu společně se všemi ostatními údý mystického těla Kristova svatý, oddělený pro Boha a je povolán být královským kněžstvem, které přináší celý svůj život jako Bohu milou oběť. V tomto všeobecném zasvěcení pokřtěných má svůj pramen a základ zvláštní zasvěcení přijaté skrze svátost svěcení. Jedná se o objektivní svatost, kdy je svěcenec nezrušitelně oddělen pro službu Bohu a Božímu lidu. Skrze vykonávání této služby se pak uskutečňuje svatost subjektivní. K sebe posvěcování tedy dochází řádným výkonem služby! Ta spočívá zvláště v hlásání radostné zvěsti, v posvěcování lidu prostřednictvím slavení svátostí (s centrálním postavením Eucharistie) a ve vedení svěřeného společenství, které zahrnuje i péči o strádající a marginalizované.

Kdo chce dávat, musí nejprve sám přijímat, proto není možné dobře sloužit bez osobního vztahu ke Kristu. K jeho stále hlubšímu rozvíjení slouží kléru prostředky společné všem pokřtěným – modlitba, Boží slovo, zpytování svědomí, svátosti, duchovní doprovázení apod. Modlitba liturgie hodin je nejen jeden ze způsobů modlitby, ale zároveň i nedílnou součástí služby. V úsilí o intenzivní život v evangelijní radikalitě duchovnímu zvláště pomáhá zachovávání evangelijních rad. V dokumentech je kladen velký důraz na poslušnost, opakovaně je vyzdvihován význam celibátu jako skvělého prostředku k plnému nasazení pro Boží království. Spojnici mezi duchovním životem a službou pak tvoří pastorační láska, jedno totiž nemůže být bez druhého. Bylo tak odstraněno dualistické napětí mezi službou a úsilím o intenzivní duchovní život.

Od koncilu můžeme pozorovat výrazný nárůst pozornosti věnované formaci, zvláště formaci trvalé. Stěžejní je její komplexnost, nejen tedy duchovní a intelektuální, ale i pastorační a lidský rozměr. Není možné mluvit o svatosti odděleně od úsilí o lidskou zralost. Za nepostradatelné považujeme pěstování hlubokých osobních přátelství, a to jak s kolegy ve službě, tak s ostatními lidmi, muži i ženami. Dále je nutné, aby byli duchovní důkladně obeznámeni se specifiky spirituality diecézního kléru. Jinak hrozí, že kvůli nevhodným postojům a praktikám zcela ztroskotá snaha o naplněnou službu a život nebo dojde k dlouhodobé frustraci. Zmínili jsme tři nejrozšířenější deviace této spirituality, setrvávání v kulticko-exklusivistickém modelu, napodobování mnišské spirituality nebo ztráta integrity povolání díky přehnané snaze přiblížit se co nejvíce dnešnímu člověku. Ukázali jsme si, že nejen za pomoci teologie, ale i moderní psychologie, lze odůvodnit oprávněnost současného pojetí spirituality diecézního kléru. Současně jsme ale odmítli psychologizující tendence, které opomíjejí v životě rozměr kříže.

Koncil upřesnil nauku o jednotlivých stupních svátosti sboru a vzájemných vztazích mezi klérem. Nositelem plnosti služebného kněžství je biskup, byla zdůrazněna kolegialita mezi biskupy a jednota s papežem. Kněz a jáhen participují na svátostné plnosti svého biskupa, jejich služba, a tedy i svatost, se odvíjí od jeho služby. Jsou jeho pomocníky, ale též spolubratry, za které on nese zodpovědnost. Konkrétní podoba biskupovy služby je však podávána v námi sledovaných dokumentech někdy příliš idealisticky, předpokládá se v nich totiž širší možnost osobních kontaktů biskupa s kněžími i s věřícími. Z dokumentů také cítíme určitou rozpačitost v otázce společného života kněží. Opakovaně je sice doporučován jako vhodný prostředek k naplněné službě a životě, ale konkrétnější náměty ani jejich viditelná realizace v praxi nejsou přítomny.

Koncil umožnil obnovení trvalého diakonátu. Původní idea celibátních trvalých jáhnů se nenaplnila, do latinské církve tak vstoupil staronový fenomén, ženatý klérus.

Jáhen je svěcen ke službě, ne ke kněžství, proto celý jeho život, včetně rodinného, musí být prostoupen duchem služby. Ta se však dotýká také jeho manželky a dětí, proto se od nich očekává úsilí o řádný a příkladný křesťanský život.

Celkově hodnotíme uchopení problematiky svatosti diecézního kléru v námi zkoumaných dokumentech za dostatečně aktuální. Je ale magisterium schopné reagovat na problémy, s kterými se dnes klérus potýká? Vystává například otázka, zda je současná podoba organizace a výkonu pastýřské služby kněží adekvátní společenskému klimatu? Nebo dokonce zda se neocitáme za daných podmínek, zvláště v prvním světě, na hranici realizovatelnosti kněžského povolání? Zodpovězení již přesahuje rámec naší práce, ale i v případě budoucích změn ve vnější podobě duchovenské služby se domníváme, že si většina principů svatosti diecézního kléru uchová nadále svou platnost. Vždyť současné pojetí vychází z křesťanské spirituality a speciálního zasvěcení pro službu Bohu a Božímu lidu. Z tohoto hlediska je pak například otázka celibátu nebo podoby pastorační práce sice důležitá, ale ne primární.

Během vzniku této práce se na autora usmívala z fotografie na psacím stole dobrotivá tvář papeže Jana, iniciátora a svolavatele Druhého vatikánského koncilu. Přestože zemřel již krátce po jeho zahájení, zásadně ovlivnil jeho průběh a tím i dění v církvi posledních padesáti let. Muž hluboké, dalo by se klidně říct až naivní víry a poslušnosti vůči Bohu i církvi, zároveň ale plně otevřený potřebám dnešního světa. Člověk, kterého jistě můžeme předkládat jako vzor naplněného kněžského života. Vyprošujme proto na jeho přímluvu všem biskupům, kněžím i jáhnům, aby byli po jeho vzoru svatými služebníky dobrého Pastýře, našeho Pána Ježíše Krista!

Seznam literatury

Prameny

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi *Christus Dominus* (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 273–297.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 305–337.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius* (ze dne 28. října 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 345–359.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věroučná konstituce o církvi *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 37–100.

JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská adhortace o výchově kněží v současných podmínkách *Pastores dabo vobis* (ze dne 25. března 1992), Praha: Zvon, 1993.

JAN PAVEL II.: Posynodální apoštolská exhortace o biskupu, služebníku evangelia Ježíše Krista pro naději světa *Pastores gregis* (ze dne 16. října 2003), <http://www.tisk.cirkev.cz/dokumenty/pastores-gregis.html>, (23.8.2007).

Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002.

Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994.

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, KONGREGACE PRO KLÉRUS: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů *Institutio diaconorum* (ze dne 22. února 1998), in: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů (=Červená řada 20), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2002, 13–46.

KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, KONGREGACE PRO KLÉRUS: Směrnice pro život a službu trvalých jáhnů *Diaconatus originem* (ze dne 22. února 1998), in: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů (=Červená řada 20), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2002, 49–93.

PAULUS VI: Litterae apostolicae motu proprio De diaconu permanenti *Sacrum diaconatus ordinem* (ze dne 18. června 1967), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1963–1967), sv. 2, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1992, 1154–1169, číslo 1368–1406.

Sekundární literatura

- AUMANN Jordán: Křesťanská spiritualita v katolické tradici, Praha: Karolinum, 2000.
- AURELIUS AUGUSTINUS: O dobru manželském, in: Aurelius Augustinus, Říman, člověk, světec, 264–293.
- BALLESTRERO Anastasio: Wspólnie z Bogiem, Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 1985.
- BALTHASAR Hans Urs von: Křesťansky medítovat, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- BARRUFFO A[...]: Laik, in: FIORES Stefano, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 443–455.
- BEINERT Wolfgang: Učitel'ský úřad církve, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, 405–409.
- BENEDIKT XVI.: Encyklika o křesťanské naději *Spes salvi* (ze dne 30. listopadu 2007), Praha: Paulínky, 2008.
- BENEDIKT XVI.: Posynodální apoštol'ská exhortace o Eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve *Sacramentum caritatis* (ze dne 22. února 2007), Praha: Paulínky, 2007.
- BENEDIKT Z NURSIE: Řehole sv. Benedikta. Latinsky a česky, Praha: Čeští benediktini, 1993.
- BIANCHI Enzo: Kněžím, Olomouc: Matice cyrilometodějská (pro vnitřní potřebu římskokatolické církve v České republice), 2007.
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona [včetně deuterokanonických knih]. Ekumenický překlad, [b.m.]: Česká biblická společnost, šesté přepracované vydání (čtvrté vydání v ČSB), 1995.
- BONNARD P[...]: Svatý, in: ALLMEN Jean – Jacques von (ed.): Biblický slovník, Praha: Kalich, 1991, 272–274.
- BOUBLÍK Vladimír: Setkání s Ježíšem, Řím: Křesťanská akademie, 1970.
- BROŽ Jaroslav: Kněžství Ježíše Krista a služebné kněžství podle novozákonních pramenů, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 18–39.
- CANTALAMESSA Raniero: Eucharistie – naše posvěcení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- CANTALAMESSA Raniero: Chudoba, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- Catechismus Catholicae Ecclesiae, Cittàdel Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1997.
- Codex iuris canonici (ze dne 27. května 1917), Friburgi Brisgoviae: Herder, 1918.

COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE: Documento Il diaconato: Evoluzione e prospettive *En vue d'accomplir* (ze dne 30. září 2002), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2002), sv. 21, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2005, 616–821, číslo 940–1139.

CONCILIO ECUMENICO VATICANO II: Decreto sul ministero e la vita dei presbiteri *Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti del Concilio Vaticano II (1962–1965), sv. 1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ¹⁴1993, 1161–1245, číslo 1243–1318.

CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium* (ze dne 21. listopadu 1964), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti del Concilio Vaticano II (1962–1965), sv. 1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ¹⁴1993, 464–633, číslo 284–456.

CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Decretum de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus* (ze dne 28. října 1965), in: Enchiridion Vaticanum, Documenti del Concilio Vaticano II (1962–1965), sv. 1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ¹⁴1993, 714–779, číslo 573–701.

CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II: Decretum de presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum ordinis* (ze dne 7. prosince 1965), in: Enchiridion Vaticanum, Documenti del Concilio Vaticano II (1962–1965), sv. 1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ¹⁴1993, 1160–1245, číslo 1243–1318.

CONCILIUM TRIDENTINUM. SESSIO XXIII: Canones de sacramento ordinis (ze dne 15. července 1563), in: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna: Istituto per le scienze religiose, ³1973, 743–744, kán. 1–8.

CONCILIUM TRIDENTINUM. SESSIO XXIII: Decreta super reformatione *De reformatione* (ze dne 15. července 1563), in: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna: Istituto per le scienze religiose, ³1973, 744–753.

CONGAR Yves M[...] J[...]: Za církev sloužící a chudou, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.

CONGREGACIÓN PARA EL CULTO DIVINO Y LA DISCIPLINA DE LOS SACRAMENTOS: Carta circular Los escrutinios acerca de la idoneidad de los candidatos a las Órdenes *Entre las más delicadas* (ze dne 10. listopadu 1997), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1997), sv. 16, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2000, 1146–1167, číslo 1322–1338.

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM: Pontificale Romanum *De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum* (ze dne 29. června 1989), Roma: Typis polyglottis Vaticanis, ²1990.

CONGREGATIO PRO CLERICIS: Directorium pro ministerio et vita diaconorum permanentium *Diaconatus originem* (ze dne 22. února 1998), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1998), sv. 17, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, dotisk prvního vydání 2003, 154–259, číslo 284–455.

CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, CONGREGATIO PRO CLERICIS: Declaratio coniuncta De diaconu permanenti *Diaconatus permanens* (ze dne 22. února 1998), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1998), sv. 17, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, dotisk prvního vydání 2003, 58–75, číslo 136–155.

CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA: Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis *Tria iam lustra* (ze dne 19. března 1985), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (Omissa 1962–1987), sv. S1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1993, 840–975, číslo 918–1072.

CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA: Ratio Fundamentalis institutionis diaconorum permanentium *Institutio diaconorum* (ze dne 22. února 1998), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1998), sv. 17, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, dotisk prvního vydání 2003, 76–153, číslo 156–283.

CONGREGAZIONE PER I VESCOVI: Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Successori degli apostoli* (ze dne 22. února 2004), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2003–2004), sv. 22, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2006, 1047–1275, číslo 1567–2159.

CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Directorium pro presbyterorum ministerio et vita *Dives Ecclesiae* (ze dne 31. března 1994), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1994–1995), sv. 14, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1997, 376–529, číslo 750–917.

CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Direttorio per il ministero e la vita dei presbiteri (ze dne 31. ledna 1994), http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_cclergy_doc_31011994_directory_it.html, (5.3.2008).

CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Documento Sacerdote, sei ministero di misericordia! *Spero che possa* (ze dne 13. května 2001), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2001), sv. 20, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2004, 442–477, číslo 667–700.

CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Istruzione Il presbytero, pastorale e guida della comunità parrocchiale *La presente istruzione* (ze dne 4. srpna 2002), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2002), sv. 21, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2005, 499–551, číslo 767–869.

CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Lettera circolare Il presbytero: maestro, ministro, guida *Nata e sviluppatasi* (ze dne 19. března 1999), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1999), sv. 18, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2002, 280–325, číslo 289–376.

CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Lettera Giornata mondiale per la santificazione dei sacerdoti *La Giornata mondiale* (ze dne 10. června 2004), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2003–2004), sv. 22, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2006, 1616–1621, číslo 2835–2845.

CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, CONGREGAZIONE PER IL CULTO DIVINO E LA DISCIPLINA DEI SACRAMENTI, CONGREGAZIONE PER IL CLERO: Notificazione circa l'ordinazione diaconale delle donna *Da taluni paesii* (ze dne 17. září 2001), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2001), sv. 20, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2004, 1200–1201, číslo 1800.

CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE: Dichiarazione Vescovi e sacerdoti clandestinamente ordinati nella Repubblica Ceca *Da molto tempo* (ze dne 11. února 2000), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2000), sv. 19, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2004, 36–39, číslo 44–54.

CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA: Lettera circolare Formazione dei candidati al diaconato permanente *Come è a conoscenza* (ze dne 16. července 1969), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1968–1970), sv. 3, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1994, 834–837, číslo 1408–1412.

COZZENS Donald Bernard: Měníci se tvář kněžství. Reflexe nad krizí kněžské služby, Praha: Benediktinské arciepiškopství sv. Vojtěcha, 2003.

CUNNINGHAM Lawrence S[...]: Holiness, in: DOWNEY Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, Collegeville: The Liturgical Press, 1993, 479–488.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: Národní rámcový program kněžské formace *Ratio nationalis institutionis sacerdotalis* (ze dne 28. ledna 2008) (= Fialová řada 32), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 2008.

Český misál, Praha: Česká liturgická komise, 1983.

DASSMANN Ernst: Diakonat und Zölibat, in: PLÖGER Josef G. von, WEBER Hermann Johann (ed.): Der Diakon. Wiederentdeckung und Erneuerung seines Dienstes, Freiburg im Breisgau: Herder, 1980, 57–65.

DESOLTA Jan Nepomuk František: Úvod k šesteru knih sv. Jana Zlatoústa „o kněžství“, in: Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústa, Praha: Dědictví svatého Prokopa, 1885, 52–55.

DIANICH S[...]: Služba pastýřská, in: FIORES Stefano, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 864–876.

Dokonalost: in: RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert: Teologický slovník, Praha: Zvon, 1996, 70.

DOLISTA Josef: O podstatě kněžské služby, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 385–413.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 465–507.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* (ze dne 4. prosince 1963), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 133–171.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (ze dne 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 183–265.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Řeč papeže Jana XXIII. zahajující Druhý vatikánský koncil (ze dne 11. října 1962), in: BÜHLMANN Walbert: Jan XXIII. Zápas za budoucnost církve, Praha: Vyšehrad, 1997, 124–140.

DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum* (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 107–123.

Duch svatý, in: RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert: Teologický slovník, Praha: Zvon, 1996, 72–73.

DUMEIGE G[...]: Dějiny spirituality, in: FIORES Stefano, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 163–184.

- DYREK Krzysztof, KOŻUCH Mieczysław, TROJAN Kazimierz: Kněžské a řeholní povolání. Rozlišení a rozvoj, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.
- ELIADE Mircea: Dějiny náboženského myšlení III. Od Muhammada po dobu křesťanských reforem, Praha: OIKOYMENH, 1997.
- FINLAYSON R[...] A[...]: Svatost, svatý, svatí, in: DOUGLES J[...] D[...] (ed.): Nový biblický slovník, Praha: Návrat domů, 1996, 980–981.
- FRANZEN August: Malé dějiny církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ³2006.
- GIGLIONI Paolo: Svátosti Krista a církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- GLENDON Lowell M[...]: French school of spirituality, in: DOWNEY Michael (ed.): The New Dictionary of Catholic Spirituality, 420–423.
- GOFF Jacques Le: Kultura středověké Evropy, Praha: Odeon, 1991.
- GÓRECKI Edward: Církev se uskutečňuje ve farnosti, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1996.
- GOYRET Philip: Powołani, konsekrowani, posłani. Sakrament kapłaństwa, Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 2004.
- GRESHAKE Gilbert: Być kapłanem, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1983.
- GUARDINI Romano: Životní období, Praha: Zvon, 1997.
- HALÍK Tomáš: Je církev v kritickém stavu?, in: DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): Kněz, strážce majáku?, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1997, 17–18.
- HÄRING Bernard: Láska je víc než příkázání, Praha: Vyšehrad, ² 1996.
- HIPPOLYT ŘÍMSKÝ: Apoštolská tradice, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2000.
- HRDINA Antonín: Kanonické právo, Praha: Eurolex Bohemia, 2002.
- IGNÁC Z LOYOLY: Duchovní cvičení, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, ³2005
- IGNATIUS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Filadelfským, in: Spisy apoštolských otců (=Studijní texty 2), Praha: Kalich, třetí revidované vydání, 2004, 132–135, Úvod.
- IGNATIUS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Polykarpovi, in: Spisy apoštolských otců (=Studijní texty 2), Praha: Kalich, třetí revidované vydání, 2004, 138–140.
- IGNATIUS ANTIOCHEJSKÝ: Ignatios Římanům, in: Spisy apoštolských otců (=Studijní texty 2), Praha: Kalich, třetí revidované vydání, 2004, 129–132.
- Indice strutturale, in: Enchiridion Vaticanum. Indici generali, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1990, 5–16, číslo 01001–01016.

IOANNES PAULUS II: Adhortatio apostolica postsynodalis De episcopo ministro Evangelii Iesu Christi pro mundi spe *Pastores gregis* (ze dne 16. října 2003), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2003–2004), sv. 22, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2006, 506–741, číslo 665–963.

IOANNES PAULUS II: Adhortatio apostolica postsynodalis De Sacerdotum formatione *Pastores dabo vobis* (ze dne 25. března 1992), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1991–1993), sv. 13, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ²1996, 564–859, číslo 1154–1553.

IOANNES PAULUS II: Codex iuris canonici (ze dne 25. ledna 1983), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1982–1983). Il codice di diritto canonico, sv. 8, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ⁵1993, II. Codice di diritto canonico, 54–833.

IOANNES PAULUS II: Epistula apostolica Annis MDC ab obitu elapsis S. Ambrosii episcopi *Operosam diem* (ze dne 1. prosince 1996), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1996), sv. 15, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1999, 880–929, číslo 1384–1449.

IOANNES PAULUS II: Epistula De sacerdotali institutione libere ab ecclesia tradenda *Pares Europae* (ze dne 31. prosince 1981), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (Omissa 1962–1987), sv. S1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1993, 764–769, číslo 816–822.

IOANNES PAULUS II: Litterae apostolicae motu proprio Statuta Commissionis theologicae internationalis *Tredecim anni* (ze dne 6. srpna 1982), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1982–1983). Il codice di diritto canonico, sv. 8, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ⁵1993, 210–219, číslo 242–258.

IOANNES PAULUS II: Message The Gospel in the Age of Global Communicatio *The theme* (ze dne 24. ledna 2001), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (2001), sv. 20, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2004, 138–145, číslo 146–151.

IOANNES XXIII: Litterae encyclicae Primo exeunte saeculo ab obitu S. Ioannis M.B. Vianney *Sacerdotii nostri primordia* (ze dne 1. srpna 1959), in: Enchiridion delle encicliche. Giovanni XXIII, Paolo VI (1958–1978). Edizione bilingue, sv. 7, Bologna: Centro editoriale dehoniano, ²1999, 68–125, číslo 81–148.

IRENEJ Z LYONU: Patero kněh proti kacířstvím, in: Svatého Otce Ireneia biskupa a mučedníka Patero kněh proti kacířstvím s některými dodatky, Praha: Dědictví svatého Prokopa, 1876, 1–476.

- JAN PAVEL II.: Apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (ze dne 22. listopadu 1981), Praha: Zvon, 1992.
- JAN PAVEL II.: Apoštolská konstituce k vydání Katechismu katolické církve *Fidei depositum* (ze dne 11. října 1992), in: Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 7–13.
- JAN PAVEL II.: Apoštolská konstituce *Sacrae disciplinae leges* (ze dne 25. ledna 1983), in: Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994, VI–XXIII.
- JAN PAVEL II.: Apoštolský list na závěr jubilejního roku 2000 *Novo millennio ineunte* (ze dne 6. ledna 2001) (=Hnědá řada 60), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2000.
- JAN PAVEL II.: Apoštolský list o křesťanském smyslu lidského utrpení *Salvifici doloris* (ze dne 11. února 1984), Praha: Zvon, 1995.
- JAN PAVEL II.: Dar a tajemství. K padesátému výročí mého kněžství, Praha: Nové město, 1997.
- JAN PAVEL II.: Encyklika o Duchu svatém v životě církve a světa *Dominum et vivificantem* (ze dne 18. května 1986), Praha: Zvon, 1997.
- JAN PAVEL II.: Encyklika o eucharistii a jejím vztahu k církvi *Ecclesia de Eucharistia*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1979 (ze dne 8. dubna 1979), in: Kněžství a eucharistie – dary Boží lásky, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981, 1–22.
- JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1986 (ze dne 27. března 1986), in: SAPIENZA Leonardo (ed.): Největší láska. Eucharistie a kněžství. Listy Jana Pavla II. kněžím k Zelenému čtvrtku (1979–2005), [b.m.]: [b.n.] (pro vnitřní potřebu římskokatolické církve v ČR), 2006, 94–108, číslo 44–55.
- JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1995 (ze dne 25. března 1995) (=Hnědá řada 14), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 1995.
- JAN PAVEL II.: List kněžím k Zelenému čtvrtku 1996 (ze dne 17. března 1996) (= Hnědá řada 22), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 1996.
- JAN PAVEL II.: Posynodní apoštolský list o povolání a poslání laiků v církvi a ve světě *Christifideles laici* (ze dne 30. prosince 1988), Praha: Zvon, 1990.
- JAN ZLATOÚSTÝ: O kněžství. Kniha šestero, in: Výbor ze spisů svatého otce a učitele církve Jana Zlatoústa, Praha: Dědictví svatého Prokopa, 1885, 56–158.
- Jeruzalémská bible. Kniha Moudrosti. Sirachovec, sv. 11, Praha: Krystal OP, pracovní vydání, 2000.

- KADLEC Jaroslav: Dějiny katolické církve, sv. 3, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, ³1993.
- KAŇA Jiří: Stručný nástin teologie diakonátu, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 112–125.
- KASPER Walter: Trvalý jáhen v eklesiologickém pohledu vzhledem k současným výzvám v církvi a společnosti, in: Služba trvalých jáhnů, sborník I. Teologický pohled, Praha: Pastorační středisko, 1998, 16–30.
- KEHL Medard: Kam kráčí církev? Diagnóza doby (=Edice Současná světová teologie), Brno: CDK, 2002.
- KELLER Erwin: Velké tajemství církve. Meditace k Lumen gentium, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.
- KELLER Erwin: Velké tajemství církve. Meditace k Lumen gentium, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.
- KLEMENT ŘÍMSKÝ: První list Klementův, in: Spisy apoštolských otců (=Studijní texty 2), Praha: Kalich, třetí revidované vydání, 2004, 65–93.
- Kněz, in: BIČ Miloš, SOUČEK Josef Bohumil (ed.): Biblická konkordance, sv. 1, Praha: Kalich, 1961, 751–757.
- KOHUT Pavel Vojtěch: Co je spirituální teologie?, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- KOHUT Pavel Vojtěch: Sborový charakter služebného kněžství, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 138–156.
- KOHUT Pavel Vojtěch: Všeobecné povolání ke svatosti. Různorodé projevy jediné svatosti církve v životě dnešních křesťanů, in: MKR Communio 4 (2003) 267–283.
- Kompendium Katechismu katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU: Instrukce o kritériích pro rozlišování u osob s homosexuálními sklony v souvislosti s jejich přijetím do semináře a připuštěním ke svátosti svěcení (ze dne 4. listopadu 2005) (=Červená řada 32), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 2006.
- KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, KONGREGACE PRO KLÉRUS: Společné prohlášení (ze dne 22. února 1998), in: Základní normy pro formaci trvalých jáhnů. Směrnice pro službu a život trvalých jáhnů (=Červená řada 20), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2002, 3–4.
- KONGREGACE PRO KLÉRUS: Direktář pro službu a život kněží (ze dne 31. ledna 1994) (=Červená řada 5), Praha: ČBK (pro vlastní potřebu), 1995.

- KONGREGACE PRO KLÉRUS: Eucharistie, pramen svatosti v kněžské službě *La Giornata mondiale* (ze dne 18. června 2004) (=Červená řada 28), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2004.
- KONGREGACE PRO KLÉRUS: Kněz, pastýř a vůdce farního společenství (ze dne 4. srpna 2002) (=Červená řada 21), Praha: ČBK (pro vnitřní potřebu), 2002.
- KOUDELKA Martin: Nauka o pozitivní a negativní teologii v Dionysiových listech a mystické teologii, in: DIONÝSIOS AREOPAGITA: Listy. O mystické teologii, Praha: OIKOYMENH, 2005, 7–102.
- KRAUS Georg: Svátí, svatost, posvěcení, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, 342–343.
- KUFFNER Klement: Úvod. O knize *Regulae Pastoralis*, in: Sv. Otce Řehoře Vel. Kniha o správě pastýřské jakož i Pavla Diakona, mnicha Cassinského, Život sv. Řehoře Vel., Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1909, 7–21.
- LANGEMEYER Georg: Antropocentrika, in: BEINERT Wolfgang (ed.): Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, 14.
- LEHMAN Karl: Duchovní jednání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993.
- LISOWSKY Gerhard: Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ²1981.
- Litanie k našemu Pánu Ježíši Kristu, Knězi a Oběti, in: JAN PAVEL II.: Dar a tajemství. K padesátému výročí mého kněžství, Praha: Nové město, 1997, 110–121.
- LÖSER Werner: Diakon, in BEINERT Wolfgang (ed.): Slovník katolické dogmatiky, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, 67–68.
- LUSTIGER Jean-Marie: *I preti che Dio ci dona*, Milano: Massimo, 2001.
- MÁDR Oto: Předmluva, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 7–8.
- MACHÁNĚ Jiří: Sestoupil jsem do pekel, in: Katolický týdeník 13 (2008).
- MATT Leonard von, RAHNER Hugo: Ignác z Loyoly, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 2004.
- MEISNER Joachim: Myšlenky k nové evangelizaci Evropy, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998.
- MIKULICOVÁ Mlada: Základy starozákonní hebrejštiny, Praha: Karolinum, 2002.
- MUILENBURG J[...]: Holiness, in: BUTTRICK George Arthur (ed.): *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, sv. 2, Nashville: Abingdon Press, ¹⁹1991, 617–625.
- NAKONEČNÝ Milan: Sociální psychologie, Praha: Academia, 1999.
- NEUNER Peter: Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Praha: Vyšehrad, 1997.

- O'MEARA Thomas F[...]: *Theology of Ministry. Completely Revised Edition*, New York: Paulist Press, 1999.
- Oblak nevědění. Zásadní dílo středověké mystiky, Praha: Pragma, 2000.
- OPATRŇY Aleš: *Cesty pastorační v postmoderní společnosti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- OPATRŇY Aleš: *Pastorační v postmoderní společnosti*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- OPATRŇY Aleš: *Vztahy: jáhen a manželství, jáhen a církev*, in: *Služba trvalých jáhnů, sborník II. Zkušenosti a reflexe*, Praha: Pastorační středisko, 1998, 26–31.
- OSBORNE Kenan B[...]: *Orders and Ministry*, New York: Orbis Book, 2006.
- OTT Ludwig: *Grundriß der Dogmatik*, Freiburg: Herder, sedmé přepracované vydání, 1965, 544–545.
- OTTEN Susan T[...]: *Jean-Baptiste-Marie Vianney*, in: HERBERMANN Charles G[...] (ed.): *The Catholic Encyclopedia*, sv. 8, New York: The Encyclopedia Press, 1913, 326–327.
- OTTO Rudolf: *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, Praha: Vyšehrad, 1998.
- PAOLO VI: *Mesaggio Il sacerdozio ministeriale A voi sacerdoti* (ze dne 30. června 1968), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (Omissa 1962–1987)*, sv. S1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1993, 228–233, číslo 231–239.
- PAUL VI: *Apostolic Letter given Motu Proprio Sacrum diaconatus ordinem* (ze dne 18. června 1967), http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/motu_proprio/documents/hf_p-vi_motu-proprio_19670618_sacrum-diaconatus_en.html, (29. února 2008).
- PAULUS VI: *Lettera apostolica Il caelibato ecclesiastico Le dichiarazioni rese pubbliche* (ze dne 2. února 1970), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1968–1970)*, sv. 3, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1994, 1230–1235, čísla 1958–1971.
- PAULUS VI: *Litterae apostolicae motu proprio De diaconatu in Ecclesia latina Ad pascendum* (ze dne 15. srpna 1972), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1971–1973)*, sv. 4, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1991, 1118–1131, číslo 1771–1793.
- PAULUS VI: *Litterae apostolicae motu proprio Normae ad quaedam exsequenda Concilii Vaticani II decreta Ecclesiae sanctae* (ze dne 6. srpna 1966), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1963–1967)*, sv. 2, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1992, 696–769, číslo 700–839.

- PAULUS VI: Litterae encyclicae De sacerdotali caelibatu *Sacerdotalis caelibatus* (ze dne 24. května 1967), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1963–1967), sv. 2, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1992, 1186–1257, číslo 1415–1513.
- PAVEL VI.: Apoštolská exhortace Hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (ze dne 8. prosince 1975), Praha: Zvon, 1990.
- PAVELKOVÁ Martina: Dogma o papežském primátu a neomylnosti na I. vatikánském koncilu, in: SKALICKÝ Karel (a kol.): Dokumenty Prvního vatikánského koncilu, Praha: Krystal OP, 2006, 39–53.
- Pentateuch. (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- PESCH Otto Hermann: Druhý vatikánský koncil. 1962–1965. Příprava–průběh–odkaz, Praha: Vyšehrad, 1996.
- PIUS X: Exhortatio ad clerum catholicum in quinquagesimo natali sacerdotii sui *Haerent animo* (ze dne 4. srpna 1908), in: Enchiridion delle encicliche. Pio X. Benedetto XV (1903–1922). Edizione bilingue, sv. 4, Bologna: Centro editoriale dehoniano, ²1999, 788–827, číslo 713–739.
- PIUS XI.: Encyklika o katolickém kněžství *Ad catholici sacerdotii*, Olomouc: Lidové knihkupectví, 1936.
- PIUS XII.: Encyklika o posvátné liturgii *Mediator Dei* (ze dne 20. listopadu 1947), Brno: Sušilova literární jednota bohoslovců, 1948.
- PIUS XII: Adhortatio apostolica De sacerdotalis vitae sanctitate promovenda *Menti nostrae* (ze dne 23. září 1950), in: Enchiridion delle encicliche. Pio XII (1939–1958). Edizione bilingue, sv. 6, Bologna: Centro editoriale dehoniano, ²2002, 1400–1484, číslo 1800–1930.
- PLANNER František: Kněz a jeho poslání, Řím: Křesťanská akademie, 1972.
- POLYKARP: List Polykarpův, in: Spisy apoštolských otců (=Studijní texty sv. 2), Praha: Kalich, třetí revidované vydání, 2004, 147–152.
- PORRO Carlo: Jaká vize církve pro jáhenství?, in: Služba trvalých jáhnů, sborník I. Teologický pohled, Praha: Pastorační středisko, 1998, 31–41.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Hledání nekněžského prorockého hierarchického kněžství, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 65–83.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie, Praha, Kostelní Vydří: Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav: Trojice – partikulární církvev – inkulturace, in: O služebném kněžství, in: O služebném kněžství, Svitavy: Trinitas, 2006, 169.

- POSVÁTNÁ KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU: Základní řád pro kněžskou výchovu (ze dne 6. ledna 1970), in: PLANNER František: Kněz a jeho poslání, Řím: Křesťanská akademie, 1972, 185–272.
- Pravda, in: RAHNER Karl, VORGRIMLER Herbert: Teologický slovník, Praha: Zvon, 1996, 262–263.
- QUASTEN John: Patrology, sv. 3, Westminster: Newman Press, 1960.
- RAHNER Karl: Úvod k Dekretu o pastýřské službě biskupů v církvi Christus Dominus, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 269.
- RAHNER Karl: Úvod k Dekretu o službě a životě kněží Presbyterorum ordinis, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 301.
- RAHNER Karl: Úvod k Věroučné konstituci o církvi Lumen gentium, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, ²2002, 31.
- RANKIN David: Tertullianus a církev, Brno: CDK, 2002.
- RATZINGER Josef: Úvod do křesťanství, Brno: Petrov, 1991.
- RATZINGER Joseph: Církev jako společenství, Praha: Zvon, 1994.
- RATZINGER Joseph: Eschatologie. Smrt a věčný život, Brno: Barrister & Principal, 2004.
- ROCK A[...]: Bishop (Sacramental Theology of), in: DONALD William J[...] MC (ed.): New Catholic Encyclopedia, sv. 2, Washington D.C.: The Catholic University of America, 1981, 590–591.
- ROYANNAIS Patrick: Être prêtres dans une Église en crise, in: Bulletin ET 17 (2006/2), 73–95.
- ŘEHOŘ VELIKÝ: Kniha o správě pastýřské, in: Sv. Otce Řehoře Vel. Kniha o správě pastýřské jakož i Pavla Diakona, mnicha Cassinského, Život sv. Řehoře Vel., 47–187.
- SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS: Instructio De sacrorum alumnorum liturgica institutione *Doctrina et exemplo* (ze dne 25. prosince 1965), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1963–1967), sv. 2, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1992, 514–549, číslo 501–569.
- SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS: Litterae circulares de nova ratione institutionis sacerdotalis *Plures mense* (ze dne 7. března 1967), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (Omissa 1962–1987), sv. S1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1993, 120–133, číslo 123–133.
- SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS: Litterae circulares De permanenti cleri institutione et formatione *Inter ea* (ze dne 4. listopadu 1969), in: Enchiridion Vaticanum.

Documenti ufficiali della Santa Sede (1968–1970), sv. 3, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1994, 1070–1095, číslo 1754–1788.

SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIIS: Directorium De pastoralis ministerio Episcoporum *Ecclesiae imago* (ze dne 22. února 1973), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1971–1973), sv. 4, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1991, 1226–1487, číslo 1945–2328.

SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA: Litterae circulares omnibus ordinariis De cleri efformatione *Synodi episcopalis* (ze dne 23. května 1968), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (Omissa 1962–1987), sv. S1, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1993, , 152–201, číslo 148–207.

SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA: Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis *In synodo episcopi* (ze dne 6. ledna 1970), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1968–1970), sv. 3, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1994, 1102–1217, číslo 1796–1947.

SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA DEI SEMINARI E DEGLI ISTITUTI DI STUDI: Direttive Preparazione degli educatori nei seminari *Tra i vari mezzi* (ze dne 4. listopadu 1993), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1991–1993), sv. 13, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, ²1996, 1734–1775, číslo 3151–3284.

SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA DEI SEMINARI E DEGLI ISTITUTI DI STUDI: Direttive Formazione dei seminaristi circa problemi relativi al matrimonio e famiglia *La celebrazione* (ze dne 19. března 1995), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1994–1995), sv. 14, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1997, 1184–1204, číslo 2100–2165.

SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA: Orientamenti educativi per la formazione al celibato sacerdotale *Il presente sussidio* (ze dne 11. dubna 1974), in: Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede (1974–1976), sv. 5, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1992, 188–256, číslo 190–426.

SALDARINI Anthony J[...]: Holiness, in: ACHTEMEIER Paul J[...] (ed.): Harper's Bible Dictionary, New York: HarperCollins Publishers, 1985, 400–401.

SHELDRAKE Philips: Spiritualita a historie, Brno: CDK, 2003.

SCHMAUS Michael: Cirkev (=Lux et vita 2), Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1977.

- SCHNITZLER Theodor: Die heiligen Diakone, in: PLÖGER Josef G. von, WEBER Hermann Johann (ed.): *Der Diakon. Wiederentdeckung und Erneuerung seines Dienstes*, Freiburg im Breisgau: Herder, 1980, 295–307.
- SCHÖNBORN Christoph: *Milovat církev. Postní duchovní cvičení pro Svatého otce Jana Pavla II.*, Praha: Nové město, 1998.
- SINODO DEI VESCOVI: *Messaggio Il vescovo servitore del Vangelo Ruiniti a Roma* (ze dne 25. října 2001), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede* (2001), sv. 20, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 2004, 1305–1316, číslo 2016–2046.
- STANČEK Ľubomír: *Kňaz, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka*, 2004.
- STUDZINSKI Raymond: *Psychology*, in: KOMANCHAK Joseph A[...], COLLINS Mary, Dermot A[...] (ed.): *The New Dictionary of Theology*, Collegeville, 818–823.
- SVATÁ TEREZIE OD JEŽÍŠE: *Život*, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.
- SVATÝ DIONÝSIOS AREOPAGITA: *O Božských jménech*, in: SVATÝ DIONÝSIOS AREOPAGITA: *O mystické teologii. O Božských jménech, s komentáři Sv. Maxima Vyznavače*, Praha: Dubbuj, 2003, 33–257.
- SVATÝ FRANTIŠEK SALESKÝ: *Úvod do zbožného života*, Praha: Zvon, 1992.
- SVATÝ FRANTIŠEK: *List věřícím*, in: *Spisy sv. Františka a sv. Kláry (=Františkánské prameny 1)*, Velehrad: Ottobre 12, 2001, 96–102.
- SYNOD OF BISHOP: *Synoda Information. Summary of the Synod Assemblies*, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_20050309_documentation-profile_en.html#V._SUMMARY_OF_THE_SYNOD_ASSEMBLIES, (6.3.2008).
- SYNODUS EPISCOPORUM: *Documentum De sacerdotio ministeriali Ultimis temporibus* (ze dne 30. listopadu 1971), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede* (1971–1973), sv. 4, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1991, 750–799, číslo 1135–1237.
- SYNODUS EPISCOPORUM: *Nuncius De sacerdotibus formandis in hodiernis adiunctis Per viginti et quinque* (ze dne 28. října 1990), in: *Enchiridion Vaticanum. Documenti ufficiali della Santa Sede* (1990). *Codice dei canoni delle Chiese orientali*, sv. 12, Bologna: Centro Editoriale Dehoniano, 1993, 430–443, číslo 532–544.
- ŠTAMPACH Odilo Ivan: *Předmluva*, in: OTTO Rudolf: *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*, Praha: Vyšehrad, 1998, 9–14.
- TEREZIE Z LISIEUX: *Autobiografické spisy. Dějiny duše*, Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991.
- THOMAS AQUINALIS: *Summa Theologica*, sv. 2–II, Roma: Forzani et Sodalis, 1894.

- TILLARD J[...M[...R[...]: Bishop, in: KOMANCHAK Joseph A[...], COLLINS Mary, Dermot A[...] (ed.): *The New Dictionary of Theology*, Collegeville: The Liturgical Press, 1990, 132–138.
- TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Theologická summa*, část 2, díl 2, sv. 3, Olomouc: Edice Krystal, 1938.
- TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Theologická summa*, část 2, díl 2, sv. 4, Olomouc: Edice Krystal, 1937.
- TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Theologická summa*, část 3, sv. 5, Olomouc: Edice Krystal, 1937.
- TOMÁŠ AKVINSKÝ: *Theologická summa*, Doplněk, sv. 6, Olomouc: Edice Krystal, 1937.
- TOMÁŠ KEMPENSKÝ: *Čtyři knihy o následování Krista*, Brno: Cesta, 1991.
- Učení dvanácti apoštolů. Didaché, in: *Spisy apoštolských otců (=Studijní texty 2)*, Praha: Kalich, třetí revidované vydání, 2004, 11–22.
- URBAN Jan Evangelista: *Duchovní slovo pro dnes a zítra. Z teologicko-pastoračního kursu roku 1969*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- URBAN Jan Evangelista: *Vzrůst ke Kristu*, sv. 1, Praha: Alverna, 1993.
- VANHOYE Albert: *Sacerdoti antichi e nuovo sacerdote secondo il Nuovo Testamento*, Torino: Elle Di Ci, 1990.
- VAULX Jules de: Svatý, in: DUFOUR-LEÓN Xavier (ed.): *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad–Křesťanská akademie, 1981, 485–488.
- VENTURA Václav: Úvod, in: SV. ATANÁŠ: *Život sv. Antonína Poustevníka*, Velehrad: Refugium Velehrad–Roma, 1996, 6.
- VERLINDE Joseph-Marie: *Duchowość kapłańska w nauczaniu Jana Pawła II*, Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 2004.
- VLK Miloslav: *Spiritualita dnešního kněze-kněžská společenství*, in: DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): *Kněz, strážce majáku?*, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1997, 69–73.
- VODIČKA Timotheus: Svatý Řehoř Veliký, in: ŘEHOŘ VELIKÝ: *Čtyřicet homilií na evangelia*, Olomouc: Krystal, 1946, 9–51.
- VOPŘADA David: *Svědectví hierarchické služby v patristické epoše*, in: *O služebném kněžství*, Svitavy: Trinitas, 2006, 84–93.
- VRÁNA Karel: *Autorita kněze*, in: DOLISTA Josef, LÍSKOVÁ Petra (ed.): *Kněz, strážce majáku?*, České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1997, 45–46.
- WEISMAYER Josef: *Život v plnosti. Dějiny a teologie duchovního života*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.

WINDELS Olivier: Jáhenská služba při liturgii, in: Služba trvalých jáhnů, sborník II. Zkušenosti a reflexe, Praha: Pastorační středisko, 1998, 3–20.

WOJTYŁA Karol: Znamení odporu, Řím: Křesťanská akademie, 1981.

ZAVALONNI R[...]: Psychologie (a spiritualita), in: FIORES Stefano, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 763–776.

ZAVALONNI R[...]: Zralost duchovní, in: FIORES Stefano, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1246–1256.

Summary

Title: The Holiness of Diocesan Clergy in the Documents of the Second Vatican Council and Postconciliar Magistery.

The main goal of this project is to clarify, what consists along documents of the Second Vatican Council and chosen documents postconciliar magistery holiness of diocesan clergy – bishops, priests and deacons.

First chapter reflects, how Bible and church tradition envisage holiness, how were beginnings and evolution of clergy's order and how were shaped vision of its holiness. Second chapter deals with holiness of diocesan clergy in council documents, third in chosen documents of postconciliar magistery. In final chapter are all acquired findings confronted with reality of life and service of current clergy and is sketched its application into current bishop's, priest's and deacon's life.

In general sanctification through baptism has its own source and base special sanctification accepted through sacrament sanctification. It means objective holiness, where is him, who is ordained, irrevocable separated for serving to God and God's nation. Through practice of this service is realized subjective holiness. Clergyman therefore executes its own consecratory through regular fulfillment of service. That consists especially in spreading of glad tidings, in consecrating people through celebrating of sacrament (with central placement of Eucharist) and in headings commend to community, which also include care of destitute and marginal people.

Keywords: holiness, diocesan clergy, the Second Vatican Council, postconciliar magistery, ministration.